

ALEXANDRE DUMAS

CAVALERUL REGINEI

Le Chevalier De Maison-Rouge

Capitolul I ÎNROLAȚII VOLUNTARI

Era în seara zilei de 10 martie 1793. Abia sunaseră ceasurile zece la Notre-Dame și bătăile, desprinzându-se una după alta ca niște păsări nocturne dintr-un cuib de bronz, își luau zborul, trist, monoton, patetic.

Noaptea ce se lăsase asupra Parisului nu era plină de zgomot, furtunoasă și întretăiată de fulgere, ci rece și înnegurată.

Parisul însuși nu era nici pe departe Parisul cunoscut, strălucind seara de mii de focuri ce se oglindesc în mazăga-i poleită, Parisul trecătorilor grăbiți, Parisul șoaptelor vesele și al suburbiilor bahice, pepinieră a certurilor aprige și a crimelor temerare, cuptor din sânul căruia se înalță mii de urlete. Parisul nu mai era decât un oraș copleșit de rușine, sfios, neliniștit, ai cărui rari locuitori alergau ca să străbată dintr-o stradă în alta și se năpusteau pe alei sau pe sub portaluri ca niște fiare sălbatice, hăituite de vânători, pierind ca înghițite de vizuinile lor.

Era, în sfârșit, așa cum am spus, Parisul zilei de 10 martie 1793.

Câteva cuvinte despre împrejurările critice care aduseseră asemenea schimbare în aspectul Capitalei și apoi vom trece la evenimentele care formează obiectul povestirii de față.

Franța, odată cu moartea lui Ludovic al XVI-lea, o rupsesese cu toată Europa. Celor trei dușmani cu care se războise mai înainte, cu alte cuvinte Prusiei, Imperiului Austriei și Piemontului, li se adăugaseră Anglia, Olanda și Spania. Numai Suedia și Danemarca își păstrau vechea lor neutralitate, preocupate dealtfel, cum era și firesc, să stea cu ochii ațintiți la Ecaterina a II-a, care destrăma Polonia.

Situația era înspăimântătoare. Franța, nedisprețuită ca putere reală, dar destul de puțin prețuită ca forță morală, de când cu masacrele din septembrie și execuția din 21 ianuarie, era literalmente blocată, ca un simplu oraș, de întreaga Europă. Anglia se afla pe coastele noastre, Spania în Pirinei, Piemontul și Austria în Alpi, Olanda și Prusia în nordul Țărilor de Jos, și, dintr-un singur loc, cuprins între Rinul de Sus și fluviul Escaut, două sute cincizeci de mii de ostași veneau în marș împotriva Republicii.

Peste tot generalii noștri erau respinși: Maczinski fusese silit să părăsească Aix-la-Chapelle și să se retragă spre Liege; Steingel și Neuilly fuseseră împinși spre Limburg; Miranda, care asediase Maestricht, se retrăsese în Tongres;

Valence și Dampierre, siliți să bată în retragere, pierduseră o parte din materiale. Peste zece mii de dezertori fugiseră din unitățile militare și se răspândiseră în interior, în sfârșit, Convenția nemainădăjduind decât în Dumouriez îi trimisese ștafetă după ștafetă, poruncindu-i să părăsească malurile cursului de apă Biesboos, unde se pregătea pentru o debarcare în Olanda, ca să vină să ia comanda armatei de pe Meuse.

Cu inima fremătând, ca un trup însufletit, Franța suferea în Paris, cu alte cuvinte chiar în mijlocul ei, toate loviturile pe care invazia, răscoala sau trădarea i le dădeau în punctele cele mai îndepărtate. Orice victorie era o izbucnire de bucurie, dar fiecare înfrângere însemna o înțepire a teroarei. Așadar, se poate lesne înțelege ce tumult iscaseră veștile eșecurilor succesive pe care tocmai le încercaserăm.

În ajun, în ziua de 9 martie, la Convenție avusese loc o ședință dintre cele mai furtunoase, toți ofițerii primiseră ordin să se prezinte numaidecât la regimentele lor, iar Danton, care, plin de cutezanță, propunea lucruri imposibile ce se îndeplineau totuși, Danton, urcând la tribună, strigase:

— Ziceți că vă lipsesc soldații? Haideți să dăm Parisului prilejul de-a salva Franța, să-i cerem treizeci de mii de oameni, să-i trimitem lui Dumouriez, și nu numai că Franța e salvată, dar ne asigurăm Belgia, iar Olanda e ca și cucerită.

Propunerea fusese primită cu strigăte entuziaste, în toate secțiile poftite să se întrunească în cursul serii, se deschiseseră registre pentru voluntari. Spectacolele fuseseră interzise pentru a împiedica orice fel de distracție, iar la Palatul primăriei fusese arborat un drapel negru în semn de deznădejde.

Înainte de miezul nopții, treizeci și cinci de mii de nume figurau înscrise în registrele cu pricina.

Numai că se întâmplase în seara aceea ce se întâmplase și în cursul zilelor lui septembrie. La fiecare secție, înrolații voluntari, înscriindu-se, ceruseră ca, înaintea plecării lor, trădătorii să fie pedepsiți.

Trădătorii nu erau de fapt alții decât contrarevoluționarii, conspiratorii deghizați care amenințau dinăuntru Revoluția amenințată dinafară. Dar, după cum e lesne de înțeles, cuvântul căpăta toată amploarea pe care voiau să i-o dea partidele extremiste care sfâșiau Franța la epoca aceea. Trădătorii erau cei mai slabi. Or, mai slabi decât toți erau girondinii. Montagnarzii hotărâra ca ei, girondinii, să fie trădătorii.

A doua zi — 10 martie — toți deputații montagnarzi erau prezenți la ședință. Iacobinii, înarmați, umpluseră tribunele, după ce izgoniseră femeile, când iată că apare primarul, însoțit de Consiliul Comunei, confirmă raportul comisarilor Convenției cu privire la devotamentul cetățenilor și repetă cererea, unanim emisă în ajun, pentru numirea unui tribunal extraordinar, menit să-i judece pe trădători.

Numaidecât fu cerut cu strigăte puternice un raport al comitetului. Comitetul se întrunește pe dată și, după zece minute, Robert Lindet spune că se va numi un tribunal, alcătuit din nouă judecători independenți față de orice forme procedurale, împărțiți în două secțiuni, de asemenea permanente, care își vor asigura probele doveditoare prin toate mijloacele și îi vor urmări la cererea Convenției sau din inițiativă proprie pe toți cei ce ar încerca să creeze o stare de

derută în rândurile poporului.

După cum se vecie; încordarea era mare. Girondinii înțelesesă că asta însemna înlăturarea lor. Se ridicară în masă și răcniră:

— Mai bine moartea decât să consimțim la instaurarea unei inchiziții venețiene!

Drept răspuns la apostrofarea lor, montagnarzii cerură votul prin viu grai.

— Da, strigă Féraud, da, să votăm ca să-i dăm în vileag pe oamenii care vor să ucidă nevinovăția în numele legii.

Se votează într-adevăr și, împotriva tuturor așteptărilor, majoritatea declară: 1) că vor fi jurați, 2) că jurații vor fi recrutați în număr egal din departamente, 3) că vor fi numiți de Convenție.

În clipa în care cele trei propuneri fură admise, se auziră strigăte puternice. Adunarea Convenției era obișnuită cu vizitele plebei. Ceru să afle ce dorea. I se răspunse că o deputăție a înrolaților voluntari care cinase la hala de grâu ruga să i se îngăduie să defileze în fața adunării.

Numaidecât se deschiseră ușile și șase sute de bărbați, înarmați cu săbii, pistoale și sulite, se arătară pe jumătate beți și defilară în mijlocul aplauzelor, cerând sus și tare moartea trădătorilor.

— Da, le răspunse Collot d'Herbois, da, prieteni, în ciuda intrigilor, vă vom salva și pe voi și libertatea!

Cuvintele de mai sus fură urmate de o privire aruncată girondinilor, privire ce-i făcu să înțeleagă că nu erau nicidecum în afara primejdiei.

Într-adevăr, după încheierea ședinței Convenției, montagnarzii se împrăștiară prin celelalte cluburi, aleargă la cordelieri și la iacobini, propunându-le să-i scoată de sub scutul legii pe trădători pentru a-i măcelări chiar în noaptea aceea.

Soția lui Louvet locuia în strada Saint-Honoré, chiar lângă iacobini. Auzind vociferări, coboară, intră în club, aude propunerea și urcă în mare grabă să-și prevină soțul. Louvet se înarmează, aleargă din ușă în ușă să-și vestească prietenii, află că toți plecaseră, slujitorul unuia dintre ei îi spune că sunt cu toții la Pétion, se duce neîntârziat acolo și-i găsește dezbătând liniștit un decret pe care urmau să-l prezinte a doua zi, făcându-și iluzii asupra unei majorități deloc sigure, ba chiar fălindu-se la gândul că vor obține aprobarea. Le povestește ceea ce se petrece, le împărtășește temerile sale, le spune ce anume pun la cale împotriva lor iacobinii și cordelierii și încheie poftindu-i să ia măsuri energice în ceea ce-i privește.

Atunci Pétion se ridică, calm și impasibil ca de obicei, se duce la fereastră, o deschide, privește cerul, întinde brațele afară și, trăgându-și îndărăt mâinile șiroind de apă, zice:

— Plouă, în noaptea asta nu va fi nimic.

Prin fereastra acum întredeschisă pătrunseră cele din urmă vibrații ale orologiului care bătea ora zece.

Iată, așadar, ce se petrecuse la Paris în ajun și chiar în ziua aceea; iată ce se petrecea în seara zilei de 10 martie și de ce, în bezna umedă și în tăcerea amenințătoare, casele hărăzite să-i adăpostească pe cei vii, întunecate și posomorâte, păreau sălașuri ale unor morți.

Într-adevăr, nesfârșite patrulare ale gărzilor naționale, precedate de cercetași cu baioneta înaintea, cete de cetățeni din secțiile înarmate la întâmplare, pășind în rânduri strânse, jandarmii cercetând fiecă colțișor de ușa și fiecă gang, iată singurii locuitori ai orașului care cutezau să se aventureze pe străzi, până într-atât lumea înțelesese din instinct că se pune la cale ceva necunoscut și înspăimântător.

O ploaie mărunță și rece ca gheața, ploaia aceea care îl liniștise pe Pétion, se pornise parcă anume pentru a spori indispoziția și neliniștea gardienilor ale căror întâlniri semănau cu niște pregătiri de luptă și care, după ce se recunoșteau cu neîncredere, schimbau parola încet și în silă. Pe urmă, văzându-i cum își întorceau capetele pentru a se uita unii la ceilalți după ce se despărțeau, ai fi zis că și unii și alții se temeau reciproc să nu fie atacați pe la spate.

Or, tocmai în seara aceea, când Parisul părea cuprins de-o spaimă atât de des repetată încât firească ar fi fost să se fi deprins întrucâtva cu ea, în seara aceea când se plănuia pe tăcute măcelărirea revoluționarilor lipsiți de elan care, după ce votaseră, cu multe abțineri moartea regelui, se codeau acum în fața morții reginei, captivă în închisoarea Temple, cu copiii și cumnata ei, în seara aceea o femeie învăluită într-o mantie de indian liliachiu, cu părul negru, cu capul acoperit sau mai curând cufundat în gluga mantiei, se strecura de-a lungul caselor de pe strada Saint-Honoré, ascunzându-se ba în intrândul vreunei porți, ba în vreun ungher dintre ziduri, ori de câte ori se iveau o patrulă, și rămânând neclintită ca o statuie, ținându-și răsuflarea până ce patrula trecea, ca apoi să reînceapă fuga, urmându-și cursa rapidă, neliniștită, până când altă primejdie, de același soi, o silea din nou să tacă și să încremenească.

Străbătuse astfel neobservată, grație precauțiilor pe care și le lua, o parte din strada Saint-Honoré, când la colțul străzii Grenelle dădu nu peste o patrulă, ci peste o ceată de viteji, înrolați voluntari, care cinaseră și ei în hala de grâu și al căror patriotism devenise încă și mai înflăcărat datorită numeroaselor toasturi pe care le închinaseră victoriilor viitoare.

Sărmana femeie scoase un strigăt și încercă să fugă pe strada Coq.

— Ei, tu, cetățeană, strigă șeful cetei de înrolați, căci demnii noștri patrioți își și aleseseră șefii, până într-atât nevoia de a fi comandat e firească omului. Ei! tu, încotro?

Fugara nici gând să răspundă; alerga întruna.

— Arma la ochi! făcu șeful, e un bărbat travestit, vreun aristocrat care fuge!

Și zgomotul a două-trei flinte, folosite fără precizie de mâini prea șovăitoare ca să poată să fie sigure, îi aduse la cunoștință bieteii femeii mișcarea fatală în curs de executare.

— Nu, nu! strigă ea oprindu-se brusc și întorcându-se îndărăt, nu, cetățene, te înșeli, nu sunt bărbat.

— Atunci înaintează la ordin, zise șeful, și spune drept: încotro te duci tu așa, ca o pasăre de noapte plină de farmede?

— Dar nu mă duc nicăieri, cetățene... mă întorc acasă.

— Hm! Te-ntorci acasă?

— Da.

— Pentru o femeie cinstită te-ntorci cam târziu acasă, cetățeană.

— Vin de la o rudă care e bolnavă.

— Pisicuță mică, zise șeful făcând un anume gest cu mâna, la care femeia, speriată, se trase repede îndărăt, ferindu-se, și unde ni-e carnetul?

— Carnetul meu? Cum așa, cetățene? Ce vrei să spui și să-mi ceri?

— Ce, n-ai citit decretul Comunei?

— Nu.

— L-ai auzit atunci proclamat în gura mare?

— Ba nu. Și ce spune decretul acela, Doamne-Dumnezeule?

— Mai întâi că nu se mai spune Doamne-Dumnezeule; acum se spune Ființă Supremă.

— Iertare, am greșit. Obicei vechi.

— Prost obicei. Obicei de aristocrat.

— Am să încerc să mă îndrept, cetățene. Dar spuneai...?

— Spuneam că decretul Comunei interzice să ieși după orele zece seara fără carnet de cetățean. Ai carnetul de cetățean?

— O, nu!

— L-ai uitat la ruda ta?

— N-am știut că trebuia să ies cu carnetul acela.

— Atunci, hai la primul post. Acolo ai să te justifici frumușel față de căpitan și, dacă-i mulțumit de tine, te trimite la domiciliu, însoțită de doi oameni, de nu — te ține până ce capătă informații mai amănunțite. La stânga v-aliniați, grăbiți pasul, înainte marș!

La strigătul de groază pe care-l scoase arestata, șeful înrolaților voluntari înțelese că biata femeie se temea grozav de asemenea măsură.

— A-ha! făcu el. Acum sunt sigur c-am pus mâna pe-un vânat de soi. Hai, hai, ia-o la picior, micuțe, pe-aci-nainte.

Și șeful apucă brațul arestatei, îl trecu pe sub al său, și-o târî după el către postul de la Palais-Egalité, cu toate strigătele și lacrimile ei.

Ajunseseră în dreptul barierei Sergenților când un tânăr înalt, învăluit într-o mantie, cotea pe după colțul străzii Croix-des-Petits-Champs, tocmai în clipa în care captiva încerca prin rugămințile ei să-și recapete libertatea. Dar, fără s-o asculte, șeful voluntarilor o târa după el cu sălbăticie. Tânăra noastră scoase un țipăt, pe jumătate de spaimă, pe jumătate de durere.

Tânărul văzu lupta, auzi țipătul și, sărind dintr-un capăt al străzii în celălalt, se găsi față în față cu ceata cea mică de oameni.

— Ce e și ce faceți cu femeia asta? întrebă el pe cel ce părea a fi șeful.

— Decât să mă întrebi, mai bine nu-ți vâri nasul unde nu-ți fierbe oala.

— Cine-i femeia asta, cetățeni, și ce-aveți cu ea? repetă tânărul, de data asta cu un ton mai poruncitor decât întâia oară.

— Dar, mă rog, cine ești tu ca să ne pui întrebări?

Tânărul își dădu la o parte mantia, și-un epolet se zări strălucind pe ținuta-i militară.

— Sunt ofițer, răspunse el, după cum puteți vedea.

— Ofițer... unde?

— În garda civică.

— Ei și? Ce ne pasă nouă de asta? vorbi un bărbat din ceată. Ce știm noi de așa ceva? Hm! Ofițer din garda civică!

— Ce-ndrugă ăsta? întrebă un altul, cu un glas târăgănat și ironic, specific oamenilor din popor, sau mai curând plebei pariziene când e gata-gata să se enfurie.

— Ce-ndrugă? întrebă tânărul. Spune că dacă epoletul nu e în stare să impună respectul cuvenit ofițerului, atunci sabia va face ca epoletul să fie respectat.

Și în același timp, trăgându-se un pas înapoi, apărătorul necunoscut al tinerei femei scoase de sub faldurile mantiei o sabie de infanterie, mare și solidă, făcând-o să sclipească la lumina unui felinar. Apoi, cu o mișcare iute, semn sigur că era deprins să lupte cu arma, apucând pe șeful înrolaților voluntari de gulerul carmaniolei¹ și punându-i vârful sabiei drept în gâtlej, îi spuse:

— Acum să stăm de vorbă ca doi buni amici.

— Dar, cetățene..., făcu șeful înrolaților, încercând să se elibereze.

— Îți pun în vedere că la cea mai mică mișcare pe care o faci, la cea mai mică mișcare pe care o fac oamenii tăi, îți străpung trupul cu sabia.

Între timp, doi oameni din ceată continuau să țină femeia.

— M-ai întrebat cine sunt, urmă tânărul, și n-aveai dreptul, pentru că nu comanzi o patrulă legală. Cu toate astea am să-ți spun: mă numesc Maurice Lindey; la 10 august am avut sub comandă o baterie de tunari. Sunt locotenent în Garda națională și secretarul secției Frați și Amici. Ți-e de-ajuns?

— Vai, cetățene locotenent, răspunse șeful amenințat încă de tăișul săbiei căreia îi simțea vârful apăsând din ce în ce mai tare, asta-i cu totul altceva. Dacă ești într-adevăr ceea ce spui, adică un adevărat patriot...

— Ei, vezi? Știam eu bine c-avem să ne înțelegem după un schimb de câteva cuvinte, spuse ofițerul. Acum e rândul tău să-mi răspunzi: de ce ți-a femeia asta, ce-i făceați?

— O duceam la corpul de gardă.

— Și de ce-o duceați la corpul de gardă?

— Pentru că n-are carnet de cetățean și pentru că ultimul decret al Comunei ordonă să fie arestat oricine îndrăznește să umble pe străzile Parisului după orele zece seara fără carnet de cetățean. Uiți că patria e-n primejdie și că flamura îndoliată fâlfâie pe acoperișul primăriei?

— Flamura îndoliată fâlfâie pe acoperișul primăriei și patria e-n primejdie pentru că două sute de mii de robi mărșăluiesc împotriva Franței, spuse în continuare ofițerul, și nu pentru că o femeie umblă pe străzile Parisului după ora zece seara. Dar, n-are a face cetățeni, există un decret al Comunei, sunteți în dreptul vostru, și dacă mi-ați fi răspuns toate acestea numaidecât, explicația dintre noi ar fi fost mai scurtă și mai pașnică. E bine să fii patriot, dar nu-i rău să fii politicos, și primul ofițer pe care cetățenii trebuie să-l respecte e, după câte-mi pare, cel pe care l-au numit chiar ei. Acum, dacă vreți, n-aveți decât s-o duceți pe femeia asta, sunteți liberi.

— Vai! cetățene, strigă la rândul ei femeia, care urmărise întreaga dezbatere

cu adâncă îngrijorare, și-l prinse pe Maurice de braț; vai! cetățene, nu mă lăsați pe mâna acestor oameni neciopliți, pe jumătate beți.

— Fie, zise Maurice, luați-mă de braț și vă voi conduce, împreună cu ei, până la post.

— La post! repetă înspăimântată femeia, la post! Și de ce să fiu condusă la post de vreme ce n-am făcut rău nimănui?

— Sunteți condusă la post, zise Maurice, nu fiindcă ați făcut vreun rău cuiva sau fiindcă s-ar presupune c-ați fi în stare să-l faceți, ci pentru că un decret al Comunei interzice să se umble noaptea fără carnet și pentru că dumneavoastră nu-l aveți.

— Dar, domnule, nu știam.

— Cetățeană, la post veți găsi oameni de treabă care vor chibzui asupra motivelor dumneavoastră și de care nu aveți a vă teme.

— Domnule, spuse tânăra, strângându-l pe ofițer de braț, nu de insultă mă tem, ci de moarte. Dacă sunt dusă la post, sunt pierdută.

Capitolul II NECUNOSCUTA

Din glasul acela se desprindea un accent atât de puternic de temere și de distincție totodată, încât Maurice tresări. Ca un șoc electric, vocea vibrantă îi pătrunse până în inimă.

Se întoarse către înrolații voluntari, care țineau sfat. Umiliți că fuseseră ținuți în șah de un singur om, se sfătuiau acum cu intenția vizibilă de-a recâștiga terenul pierdut: erau opt contra unu. Trei dintre ei aveau puști, ceilalți pistoale și sulite. Maurice n-avea decât sabia. Lupta nu putea fi egală.

Chiar și femeia înțelesese cum stau lucrurile, căci lăsă capul în jos, suspinând.

Cât despre Maurice, cu sprânceana-ncruntată, cu colțurile buzelor ridicate în semn de dispreț, cu sabia scoasă din teacă, șovăia între sentimentele umane care-i porunceau să apere femeia și datoria cetățenească ce-l îndemna s-o predea.

Deodată, dinspre colțul străzii Bons-Enfants se văzu scânteind luciul mai multor țevi de pușcă și se auzi pasul cadențat al unei patrule care, zărind o gloată de oameni, se opri din mers cam la zece pași de grupul nostru și prin gura caporalului strigă, somând:

— Stai! Cine-i?

— Prieten, strigă Maurice, prieten! Vino aici, Lorin.

Cel căruia îi fusese adresată chemarea de mai sus porni în marș în fruntea a opt oameni și se apropie plin de voieșie.

— Oh! Tu ești, Maurice, exclamă caporalul. Ce cauți, desfrânatule, cutreierând străzile la asemenea ceas?

— Doar vezi, am ieșit acum de la secția Frați și Amici.

— A, da! ca să te duci la secția Surori și Amice. Cunoaștem noi poveștile astea:

Află a mea frumoasă
Când noaptea bate-n miez
C-o mână credincioasă
O mână de-amorez
Se-ndreaptă furișat
Alunecând prin umbră,
Să tragă doar zăvoare
Ce-n noaptea tare sumbră
Te apără de-a lui ardoare.

Ei! nu cumva de asta-i vorba?

— Nu, amice, te înșeli, mă duceam întins acasă, când am dat peste cetățeană de față care se zbătea în mâinile cetățenilor voluntari. Am alergat numaidecât și-am întrebat de ce voiau s-o aresteze.

— Ce bine te ghicesc, făcu Lorin.

Cavalerilor francezi așa le este firea!

Apoi, întorcându-se spre înrolați:

— Și de ce-ați arestat femeia? întrebă liricul caporal.

— Am spus-o de la-nceput locotenentului, răspunse șeful cetei mici, pentru că n-are carnetul de cetățean.

— Ți! Ți! făcu Lorin, ce crimă grozavă!

— Așadar, nu cunoașteți hotărârea Comunei? întrebă șeful voluntarilor.

— Ba da, ba da! dar mai este o decizie care-a anulat-o.

— Care?

— Iat-o:

În Parnas și-n Paradis

Amorul a dat ucaz:

Frumusețea, Tinerețea, Gingășia

Toată ziua-n orice caz

Pot umbla fără permis.

Ei! ce mai ai de spus de-asemena decizie, cetățene? E cam galantă, pare-mi-se.

— Da, o fi! Dar nu se potrivește, după cum se vede. Mai întâi nu-i publicată în Monitor, apoi nu suntem nici în Parnas, nici în Paradis și, pe deasupra, acum nu-i ziuă; în sfârșit, cetățeană poate că nu-i nici tânără, nici frumoasă și nici gingașă.

— Mă prind contra, făcu Lorin. Să vedem, cetățeană, dovedește că am dreptate, dă-ți gluga pe spate ca să vadă toată lumea dacă îndeplinești prevederile decretului.

— Oh! domnule, exclamă tânăra lipindu-se de Maurice, după ce m-ați apărat de dușmani, apărați-mă acuma de prieteni, vă implor.

— Vedeți, vedeți, se repezi șeful înrolaților, se ascunde. Eu sunt de părere că-i vreo spioană de-a aristocraților, vreo aventurieră, vreo desfrânată nocturnă.

— Oh! domnule, exclamă femeia, silindu-l pe Maurice să facă un pas către ea și descoperindu-și fața încântător de tânără, de frumoasă și de distinsă, pe care o luminează felinarul aprins. Uitați-vă la mine; par să fiu ceea ce spun ei?

Maurice încremeni. Niciodată nu visase un chip asemănător celui pe care-l văzuse. Am spus pe care-l văzuse, fiindcă necunoscuta își acoperi chipul cu aproape aceeași iuțeală cu care și-l descoperise.

— Lorin, spuse Maurice în șoaptă, cere să duci prizoniera la post la tine. Ca șef de patrulă, ai dreptul.

— Fie, zise caporalul, eu din două vorbe înțeleg cum stau lucrurile.

Apoi, întorcându-se spre necunoscută, urmă:

— Hai, hai, frumoas-o, de vreme ce nu vrei să ne faci dovada că îndeplinești condițiile decretului, trebuie să ne urmezi.

— Cum să vă urmeze? se repezi șeful înrolaților voluntari.

— Uite așa, avem s-o ducem pe cetățeană la postul de la primărie, unde suntem de gardă, și acolo avem să luăm informații despre ea.

— Nicidecum, nicidecum, făcu șeful primei cete. Ea e a noastră și rămâne la noi.

— Hm! cetățene, zise Lorin, o să ne supărăm.

— N-aveți decât să vă supărați sau să nu vă supărați, ei, drăcia dracului! Puțin ne pasă. Noi suntem adevărații soldați ai Republicii și în timp ce voi patrulați bătând străzile, noi avem să ne vărsăm sângele la graniță.

— Băgați de seamă să nu-l vărsați pe drum până acolo, cetățeni, căci vi s-ar putea întâmpla una ca asta dacă nu sunteți ceva mai politicoși decât arătați a fi.

— Politețea e o virtute de aristocrat și noi suntem revoluționari, replică înrolații.

— Ia vă rog, zise Lorin, nu mai vorbiți despre asemenea lucruri în fața doamnei. Poate că-i englezoaică. Nu te supăra de-așa presupunere, frumoasa mea pasăre de noapte, adăugă el, întorcându-se galant spre necunoscută.

Poetul spus-a astfel și după el ne luăm

Și-ncet ca papagalii întocmai repetăm:

Anglia-i doar un cuib de lebede cu haz

Ce stă-mpietrit în centrul unui prea mare iaz.

— Aha! Te-ai trădat, făcu șeful înrolaților. Hai! mărturisește că ești o creatură de-a lui Pitt, în solda Angliei, nu...

— Taci! se răsti Lorin, habar n-ai de poezie, amice, de aceea am să-ți vorbesc în proză. Ascultă, suntem noi gărzi naționale, plini de blândețe și plini de răbdare, dar să nu uiți că suntem copiii Parisului, cu alte cuvinte, când ni se suie sângele la cap, lovim din plin.

— Doamnă, spuse Maurice, vedeți ce se petrece și ghiciți desigur ce-are să se petreacă: în cinci minute, zece sau unsprezece oameni au să se măcelărească pentru dumneavoastră. Cauza îmbrățișată de cei ce vor să vă apere merită oare sângele pe care-l va face să curgă?

— Domnule, răspunse necunoscuta, împreunându-și mâinile, nu vă pot spune decât un singur lucru, unul singur: dacă lăsați să fiu arestată se vor ivi

pentru mine și pentru alții nenorociri atât de mari, încât v-aș implora să-mi străpungeți mai curând inima cu arma pe care o țineți în mână și să-mi aruncați cadavrul în Sena, decât să mă lăsați pe mâna lor.

— Bine, doamnă, fie! Iau totul asupra mea.

Și lăsând să cadă mâinile frumoasei necunoscute, pe care le ținea într-ale lui, spuse gărzilor naționale:

— Cetățeni, în calitate de ofițer al vostru, de patriot și de francez, vă ordon să apărați pe femeia aici de față. Și tu, Lorin, dacă mișei ăștia scot un cuvânt, pune mâna pe armă.

— Pregătiți... armele! ordonă Lorin.

— Oh, Doamne-Dumnezeule! exclamă necunoscuta, acoperindu-și fața cu gluga și sprijinindu-se de un stâlp. Oh, Doamne, apără-l!

Înrolații voluntari încercară să se așeze în poziție de apărare. Unul dintre ei trase chiar un foc de pistol și glonte străpunse pălăria lui Maurice.

— Încrucșați baionetele, ordonă Lorin. Ram, plan, plan, plan, plan, plan.

Atunci se iscă, pe întuneric, o scurtă încăierare și o învălmășeală, timp în care se auziră chiar un foc, două, de pușcă, pe urmă ocări, urlete și blesteme, dar nimeni din afară nu apărură, fiindcă, așa cum v-am spus, se vorbea pe șoptite de un masacru, și se credea că a și început. Doar două, trei ferestre se întredeschiseră, ca să se reînchidă numaidecât.

Mai puțini la număr și mai prost înarmați, înrolații voluntari fură într-o clipă scoși din luptă. Doi fuseseră grav răniți, alți patru fuseseră puși la zid, fiecare cu câte o baionetă în piept.

— Na! exclamă Lorin, acum sper c-aveți să fiți blânzi ca mieii. Cât despre tine, cetățene Maurice, te împuternicesc s-o duci pe femeia asta la postul de la primărie. Ia seama că răspunzi de ea.

— Da, încuviință Maurice și apoi adăugă în șoaptă: Și parola?

— Drace, făcu Lorin scărpinându-se după ureche, parola... Păi...

— Nu cumva te temi c-am să mă servesc de ea în scopuri subversive?

— Slujește-te de ea cum vei pofti, te privește.

— Așadar, ce zici? întrebă din nou Maurice.

— Zic c-am să ți-o dau acuși, dar mai întâi să scăpăm de cheflii ăștia. Apoi, înainte de-a ne despărți, n-ar strica să-ți dau niște sfaturi bune.

— Fie, aștept.

Și Lorin se întoarse spre gărzile naționale, care continuau să-i țină sub amenințarea armelor pe înrolații voluntari.

— Ei, acum vă e destul? întrebă el.

— Da, câine de girondin, răspunse șeful.

— Te înșeli, amice, spuse Lorin pașnic, să știi că suntem mai buni revoluționari ca tine, mai ales că noi facem parte din clubul Termopile, al cărui patriotism nu poate fi tăgăduit, sper. Lăsați cetățenii să plece, urmă Lorin, văd că nu tăgăduiesc.

— Nu-i mai puțin adevărat că dacă femeia asta e o suspectă...

— Dacă era suspectă ar fi fugit în timpul încăierării, în loc s-aștepte să se termine bătaia, precum vezi.

— Hm! făcu unul dintre înrolați, e destul de-adevărat ce spune cetățeanul

termopil.

— Dealtfel vom afla, deoarece amicul meu are s-o ducă la post, în timp ce noi mergem să bem un pahar în sănătatea națiunii noi.

— Mergem să tragem o dușcă? întrebă șeful.

— Bineînțeles! Mi-e tare sete și știu o cârciumă pe cinste, în colțul străzii Thomas-du-Louvre!

— De ce nu ne-ai spus mai devreme, cetățene? Ne pare tare rău de patriotismul tău, și ca dovadă, în numele națiunii și-al legii, hai să ne-mbrățișăm.

— Să ne îmbrățișăm, spuse și Lorin.

Și, plini de entuziasm, înrolații și cei din garda națională se-mbrățișară. Pe vremea aceea îmbrățișarea și decapitarea erau la fel de obișnuite.

— Haideți, amici, strigară atunci cele două cete reunite, în colțul străzii Thomas-du-Louvre...

— Și noi? întrebă răniții milogindu-se, pe noi ne părăsiți aici?

— Cum să vă părăsim? făcu Lorin. Să părăsim niște bravi cetățeni, care-au căzut luptând pentru patrie, ce-i drept împotriva unor patrioți, dar din greșală, și asta e drept. Vi se vor trimite niște brancarde. În așteptarea lor, cântați Marsilieza, ca să vă distrați:

Haideți, copii ai patriei,
Ziua izbânzii a sosit.

Pe urmă, apropiindu-se de Maurice, care ședea cu necunoscuta lui în colțul străzii Coq, în timp ce gărzile naționale și voluntarii urcau la braț spre piața Palais-Egalité, îi spuse:

— Maurice, ți-am făgăduit un sfat. Iată-l: e mai bine să vii cu noi decât să te compromiți apărând-o pe cetățeană aceasta care, ce-i drept, pare încântătoare, dar cu atât mai suspectă, căci femeile încântătoare care bat străzile Parisului în puterea nopții...

— Domnule, se amestecă femeia, nu mă judecați după aparențe, vă implor.

— Mai întâi, dumneavoastră îmi spuneți domnule, ceea ce e o mare greșală, pricepi tu, cetățeană? Iacă, și eu ți-am spus dumneavoastră.

— Da, cetățene, ai dreptate, dar lasă-ți prietenul să-și săvârșească fapta cea bună.

— Cum adică?

— Să mă însoțească până la mine acasă și să mă apere în timpul drumului.

— Maurice! Maurice! exclamă Lorin, gândește-te la ceea ce faci; te compromiți îngrozitor.

— O știu prea bine, răspunse tânărul, dar ce vrei să faci!? Dacă o las în mijlocul drumului, biata femeie poate fi arestată la fiecare pas de patrulă.

— O! da, așa-i, pe câtă vreme cu dumneavoastră, domnule... pe câtă vreme cu tine, vreau să spun, cetățene, sunt salvată.

— Ai auzit-o? Salvată! sări Lorin. Așadar, o paște o mare primejdie?

— Ia ascultă, dragă Lorin, îi replică Maurice, să fim drești. Sau e patriotă sinceră, sau e aristocrată! Dacă e aristocrată, am greșit apărând-o; dacă e

patriotă sinceră, e de datoria noastră s-o ocrotim.

— S-avem iertare, amice, îmi pare rău pentru Aristotel, dar logica ta e de-a dreptul stupidă. Parc-ai fi cel ce zice:

Iris m-a păgubit de rațiune
Și-acum mă-ntreabă de-nțelepciune.

— Ascultă, Lorin, spuse Maurice, destul cu Dorat², cu Parny³, cu Gentil-Bernard⁴, te implor, scutește-mă. Hai să vorbim serios: vrei sau nu vrei să-mi dai parola?

— Cu alte cuvinte, Maurice, mă silești să aleg datoria sacrificând prietenul, sau să aleg prietenul sacrificând datoria. Or, vezi tu, tare mă tem că datoria va fi cea sacrificată.

— Atunci hotărăște-te pentru una sau alta, prietene. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, hotărăște-te numaidecât.

— Dar să n-abuzezi de ea!

— Îți făgăduiesc.

— Nu-i destul. Jură-mi!

— Pe ce?

Lorin își scoase pălăria, i-o prezentă lui Maurice cu cocarda în față, și Maurice, găsimd lucrul foarte firesc, fără să râdă, procedă la executarea jurământului cerut pe altarul improvizat.

— Și acum, zise Lorin, iată parola: „Galia și Luteția”⁵⁴. Poate că unii o să-ți spună cum mi-au spus și mie, „Galia și Lucreția”. Ei și! Lasă-i să treacă totuși, că-i tot nume roman.

— Cetățeană, se grăbi să spună Maurice, acum sunt la ordinele dumneavoastră. Mulțumesc, Lorin.

— Drum bun, îi răspunse acesta, punându-și din nou pe cap altarul patriei.

Și, credincios gusturilor sale, asemănătoare celor ale lui Anacreon, se depărta murmurând:

Vai! Scumpa mea Eleonoră,
Păcatul cel de farmec plin, pe care tu l-ai cunoscut,
De care-atâta te-ai temut, dar pân' la urmă tu l-ai vrut,
Spune-i celui ce-atât te-adoră,
Acum că știi și l-ai gustat, ce are-ntr-însul de temut?⁶

Capitolul III STRADA FOSSES-SAINT-VICTOR

Rămas singur cu tânăra aceea, Maurice se simți pentru o clipă stânjenit. Temerea de-a fi păcălit, farmecul unei asemenea frumuseți încântătoare, o ușoară și nelămurită remușcare ce-i zgândărea conștiința de republican exaltat, toate acestea îl reținură în clipa în care urma să-i ofere brațul tinerei femei.

— În ce parte mergeți, cetățeană? o întrebă el.

— Vai! domnule, departe tare..., îi răspunse ea.

— Dar oricum...

— Către Jardin des Plantes⁷.

— Bine, să mergem.

— Oh, Doamne-Dumnezeule, spuse necunoscuta, îmi dau prea bine seama că vă stingheresc. De n-ar fi nenorocirea ce mi s-a întâmplat și de-aș ști că sunt expusă doar unei primejdii oarecare, credeți-mă că n-aș abuza într-atât de generozitatea dumneavoastră.

— Dar oricum, doamnă, îi replică Maurice, care, între patru ochi, uita limbajul impus de vocabularul Republicii și se-ntorcea la limbajul său de om civilizat, sincer vorbind, cum se face că vă aflați la o asemenea oră pe străzile Parisului? Vedeți doar că afară de noi nu mai e țipenie de om.

— V-am spus, domnule, mă dusesem să fac o vizită în cartierul Roule. Plecată la amiază, fără să știu ce se petrece, mă întorceam tot fără să știu nimica. Mi-am petrecut tot timpul într-o casă lăaturalnică.

— Da, șopti Maurice, în vreo casă dintr-acelea, în vreo vizuină de aristocrați. Cetățeană, recunoașteți că rugându-mă în gura mare să vă dau sprijin, râdeți pe înfundate că vi-l dau!

— Eu! exclamă ea, cum adică?

— Fără îndoială, aveți de-a face cu un republican ce vă slujește drept călăuză. Ei bine, republicanul își trădează cauza, asta-i.

— Dar, cetățene, vă înșelați, și mie ca și dumneavoastră mi-e dragă Republica.

— Atunci, cetățeană, dacă sunteți patriotă cinstită, nu aveți nimic de ascuns. De unde veniți?

— Oh! domnule, îndurați-vă! exclamă necunoscuta.

Acel domnule cuprindea în rostirea lui expresia unei pudori atât de adânci și-atât de gingașe, încât Maurice crezu că e pe deplin lămurit în privința sentimentului pe care-l tănuia.

„Cu siguranță, își zise el, că femeia se întoarce de la o întâlnire de dragoste.”

Și, fără să fi înțeles de ce, la acest gând simți cum i se strânge inima.

Din clipa aceea se hotărî să păstreze tăcere.

Între timp, cei doi pietoni nocturni ajunseseră în strada Verrerie, după ce fuseseră întâlniți de trei sau patru patrulare care, dealtfel, datorită parolei, îi lăsaseră să circule în voie, până când ofițerul celei din urmă păru să facă oarecari dificultăți.

Maurice crezu atunci că trebuie să adauge parolei numele său și domiciliul.

— Bine, în ordine cu tine, dar cetățeană...

— Cum, cetățeană?

— Da, cine e?

— E... sora soției mele.

Ofițerul îi lăsă să treacă.

— Așadar, sunteți căsătorit, domnule? șopti necunoscuta.

— Nu, doamnă. De ce?

— Pentru că altminteri, răspunse ea râzând, ar fi fost mai scurt să-i spuneți că vă sunt soție.

— Doamnă, cuvântul soție reprezintă o calitate sacră ce nu se cuvine acordată cu ușurătate. Nu am nici măcar cinstea de-a vă cunoaște.

De data asta fu rândul necunoscutei să-și simtă inima strângându-i-se și să păstreze tăcere.

În clipa aceea traversau Podul Marie.

Tânăra noastră mergea din ce în ce mai repede, pe măsură ce se apropiau de capătul drumului.

Străbătură și podul Tournelle.

— Iată-ne, cred, în cartierul dumneavoastră, spuse Maurice, când puse piciorul pe cheiul Saint-Bernard.

— Da, cetățene, răspunse necunoscuta, dar tocmai acum și aici am mai mult nevoie de ajutorul dumneavoastră.

— Într-adevăr, doamnă, nu-mi îngăduiți să fiu indiscret, dar în același timp faceți tot ce puteți ca să-mi atâțați curiozitatea. Nu e deloc nobil felul în care procedați. Haideți, puțină încredere, mi se cuvine din plin, cred. Nu-mi veți face oare cinstea să-mi spuneți cu cine stau de vorbă?

— Stați de vorbă, domnule, îi replică necunoscuta, surâzându-i, cu o femeie pe care ați salvat-o din cea mai mare primejdie la care a fost expusă în viața ei și care vă va purta recunoștință cât va trăi.

— Nu vă cer chiar atât, doamnă. Fiți mai puțin recunoscătoare și, în secunda de față, spuneți-mi care vă e numele.

— Cu neputință!

— Dar l-ați fi spus primului funcționar de la secție care v-ar fi ieșit în cale, dacă ați fi fost dusă la post.

— Nu, niciodată, exclamă necunoscuta.

— Bine, dar atunci ați fi intrat la închisoare.

— Eram hotărâtă să înfrunt orice.

— Totuși închisoarea în ziua de azi...

— Înseamnă eșafodul, o știu.

— Și ați fi preferat eșafodul?

— Trădării, da!... Spunându-mi numele însemna să trădez!

— V-am spus eu că mă faceți să joc un rol ciudat pentru un republican!

— Jucați rolul unui om generos. Ați dat peste o biată femeie insultată, n-ați disprețuit-o, cu toate că e din popor și, dat fiind c-ar putea fi insultată iarăși, pentru a o salva de la pieire, dumneavoastră o însoțiți până în mahalaua mizerabilă în care locuiește; iată toată povestea.

— Da, aveți dreptate, așa e în aparență. Iată ce-aș fi putut crede dacă nu v-aș fi văzut și dacă n-ați fi stat de vorbă cu, mine; dar frumusețea și limbajul dumneavoastră sunt ale unei doamne de spiță nobilă. Or, tocmai această calitate în contrast cu îmbrăcămintea pe care o purtați și cu mahalaua asta mizeră îmi dovedește că prezența dumneavoastră pe străzi la o asemenea oră ascunde o taină. Văd că nu spuneți nimic... Hai atunci să nu mai vorbim. Ne aflăm încă departe de unde locuiți, doamnă?

Tocmai în clipa aceea intrau pe strada Fossés-Saint-Victor.

— Vedeți clădirea aceea mică și neagră? îi răspunse necunoscuta, arătând cu mâna o casă așezată dincolo de zidurile Grădinii botanice. Când vom fi acolo,

mă părăsiți.

— Prea bine, doamnă. Porunciți, mă aflu aici pentru a vă da ascultare.

— Vă supărați?

— Eu? Nicidecum. Dealtfel ce vă privește?

— Mă privește foarte mult pentru că mai am a vă cere o favoare.

— Ce favoare?

— O despărțire cât mai afectuoasă și cât mai cinstită... o despărțire între prieteni.

— Despărțire între prieteni? Oh! doamnă, îmi faceți o prea mare onoare. Ciudat ca un prieten să nu știe numele prietenei sale și ca prietena să-i ascundă unde locuiește, de teamă bineînțeles să nu aibă cumva neplăcerea de a-l revedea.

Femeia își lăsă capul în jos și nu răspunse.

— Dealtfel, doamnă, continuă Maurice, dacă am surprins cumva vreo taină, nu trebuie să-mi purtați pică: n-am căutat așa ceva.

— Iată-mă ajunsă, domnule, spuse necunoscuta.

Se aflau în fața vechii străzi Saint-Jacques, mărginită de case înalte și negre, străbătută de alei întunecoase, de străduțe destinate unor stațiuni de pompă și unor tăbăcării, căci la doi pași de-acolo curge râulețul Bievre.

— Aici? făcu Maurice. Cum așa? Aici locuiți?

— Da.

— Cu neputință.

— Totuși așa e. Adio! adio, deci, viteazul meu cavaler, adio, generosul meu protector!

— Adio, doamnă, răspunse Maurice cu o nuanță de ironie în glas. Dar ca să pot pleca liniștit, încredințați-mă că nu vă mai pândește nici o primejdie.

— Nici una.

— În cazul acesta mă retrag.

Și Maurice execută un salut rece, trăgându-se doi pași îndărăt. Necunoscuta rămase o clipă nemișcată, ținută locului.

— N-aș vrea totuși să mă despart de dumneavoastră așa, spuse ea. Haideți, domnule Maurice, dați-mi mâna.

Maurice se apropie de necunoscută și-i întinse mâna.

Simți atunci că tânăra îi strecoară un inel într-unul din degete.

— O! cetățeană, ce faceți? Nu vă dați seama că vă pierdeți un inel?

— Vai! domnule, exclamă ea, nu vă purtați cum se cuvine.

— Nu mai lipsea decât să mă învinuiți de ingratitudine...

— Haideți, vă implor, domnule... prietene. Nu mă lăsați așa, spuneți ce cereți, de ce aveți nevoie?

— Ca să mă plătiți, nu-i așa? făcu tânărul nostru cu amărăciune.

— Nu, îi răspunse necunoscuta, cu o expresie fermecătoare, ca să-mi iertați taina pe care sunt silită s-o păstrez față de dumneavoastră.

Maurice, văzând cum strălucesc în întunecime ochii aceia frumoși, aproape învăluiți în lacrimi, simțind cum tremură mâna aceea caldă într-ale sale, auzind vocea aceea care coborâse aproape până la inflexiunea unei rugi, trecu brusc de la mânie la exaltare sentimentală.

— De ce am nevoie? șopti el. Trebuie să vă revăd.

— Cu neputință.
— Măcar o dată, un ceas, un minut, o secundă.
— Cu neputință, vă spun.
— Cum așa? întrebă Maurice, e adevărat ceea ce-mi spuneți, că n-am să vă mai revăd niciodată?
— Niciodată! răspunse necunoscuta, cu un dureros ecou.
— O! doamnă, exclamă Maurice. Hotărât lucru, vă jucați cu soarta mea.
Și-și ridică mândru capul, scuturându-și pletele lungi ca unul ce vrea să se lepede de-o putere care-l încătușează fără voia lui.
Necunoscuta îl privea cu o expresie de nedefinit. Se vedea că nici ea nu scăpase cu desăvârșire de sentimentul pe care îl inspirase.
— Știți ce? zise ea după o clipă de tăcere ce nu fusese tulburată decât de un suspin pe care Maurice încercase zadarnic să și-l înăbușe. Ascultați! îmi dați cuvântul de onoare că veți ține ochii închiși din clipa în care vă spun până veți isprăvi de numărat șaizeci de secunde? Dar știți... pe cuvânt de onoare.
— Și dacă vă dau cuvântul ce-are să se-ntâmple?
— Are să se-ntâmple că vă voi dovedi recunoștința mea, cum vă promit să n-o mai dovedesc niciodată nimănui, chiar dacă ar face pentru mine mai mult decât ați făcut dumneavoastră, ceea ce, dealtfel, ar fi tare greu.
— Dar, mă rog, aș putea ști?...
— Nu; aveți încredere în mine și veți vedea...
— Într-adevăr, doamnă, nu știu dacă sunteți înger sau demon.
— Îmi dați cuvântul?
— Ei bine, da, vi-l dau.
— Că orice s-ar întâmpla nu veți deschide ochii?... Orice s-ar întâmpla, înțelegeți bine, chiar dacă v-ați simți străpuns de o lovitură de pumnal?
— Mă zăpăciți, pe cuvântul meu, cu asemenea pretenții.
— Hai! dați-vă cuvântul; cred că nu riscați mare lucru.
— Ei bine, fie! îmi dau cuvântul, orice mi s-ar întâmpla, zise Maurice, închizând ochii.
Dar se opri.
— Lăsați-mă să vă mai văd o dată, o singură dată, șopti el, vă implor!
Tânăra își dădu gluga pe spate cu un surâs ce nu era lipsit de cochetărie, și la lumina lunii, care tocmai în clipa aceea se strecura printre doi nori, Maurice putu să vadă pentru a doua oară părul acela lung ce atârna în bucle de abanos, arcul desăvârșit al celor două sprâncene parcă desenate cu tuș, doi ochi tăiați în migdală, catifelați și galeși, nasul de-o formă desăvârșită, niște buze tinere și roșii ca mărgeanul.
— Vai! frumoasă sunteți, grozav de frumoasă, prea frumoasă! exclamă Maurice.
— Închideți ochii, șopti necunoscuta.
Maurice se supuse.
Femeia îi cuprinse amândouă mâinile într-ale sale și-l întoarse după voia ei. Deodată o căldură înmiresmată păru că i se apropie de obraz și o gură se lipi ușor de gura lui, lăsându-i între buze inelul pe care îl refuzase.
O senzație iute ca gândul îl străbătu, fierbinte ca o flacăară. Maurice simți un

șoc puternic ca o durere, atât era de neașteptat și de adânc, atât de tare pătrunsese până în fundul inimii, înfiorându-i cele mai tainice fibre.

Făcu o mișcare bruscă, întinzând mâinile în fața lui.

— Cuvântul de onoare, domnule! strigă o voce din depărtare.

Maurice își apăsă mâinile încleștate pe ochi ca să poată rezista ispitei de a-și călca cuvântul. Nu mai numără, nici nu mai gândi, rămase mut, ținut locului, clătinându-se pe picioare.

După o clipă auzi un zgomot ca de ușă închisă la cincizeci sau șaiszeci de pași de dânsul. Apoi totul se cufundă în tăcere.

Atunci își luă mâinile de la ochi, îi deschise, privi în jur ca un om ce se deșteaptă, și poate ar fi crezut cu-adevărat că se deșteaptă și că toate cele ce i se întâmplaseră nu fuseseră decât un vis, dacă n-ar fi ținut strâns între buze inelul care făcea din această aventură de necrezut o incontestabilă realitate.

Capitolul IV

OBICEIURILE TIMPULUI

Când Maurice Lindey își veni în fire și se uită în jur, nu văzu decât niște ulițe întunecoase ce se întindeau la dreapta și la stânga, încercă să caute, să se orienteze, dar mintea lui era tulburată și noaptea sumbră. Luna, care ieșise cât ai clipi ca să lumineze chipul fermecător al necunoscutei, intrase iarăși în nori. Tânărul nostru, după o clipă de nesiguranță chinuitoare, se îndreptă spre casa lui, situată pe strada Roule.

Ajugând pe strada Sainte-Avoye, Maurice fu uimit de mulțimea patrulelor care circulau în cartierul Temple.

— Ce s-a-ntâmplat, sergent? îl întrebă el pe șeful unei patrule grozav de active, care tocmai făcuse percheziție pe strada Fontaines.

— Ce s-a-ntâmplat? făcu sergentul. Păi, s-a-ntâmplat, ofițere, c-au vrut s-o răpească pe femeia Capet cu toată șleahta ei.

— Și cum asta?

— Păi, o patrulă de mai-nainte, care făcuse rost nu știu cum de parolă, s-a introdus în închisoarea Temple, cu costume de vânători din Garda națională și erau gata-gata să le ridice. Din fericire, cel care făcea pe caporalul, vorbind cu ofițerul de gardă, i-a spus domnule; s-a trădat singur, aristocratul.

— Drace! exclamă Maurice. Și au fost arestați conspiratorii?

— Nu, patrula a reușit să iasă în stradă și s-au împrăștiat.

— Și mai este vreo speranță să se pună mâna pe îndrăzneții aceia?

— Eh! bine-ar fi să prindem șeful, unul înalt și slab... care fusese vârât printre oamenii de gardă de către unul dintre funcționarii municipali de serviciu. Ce-am mai alergat după el, ticălosul! Dar se vede c-a dat peste o ușă din dos și va fi fugit pe la călugărițele madelonete.

În orice altă împrejurare, Maurice ar fi stat toată noaptea cu patrioții ce vegheau salvarea Republicii, dar de vreun ceas dragostea de patrie nu mai era singurul său gând. Își urmă așadar drumul, vestea pe care-o aflase topindu-se puțin câte puțin în conștiința lui și pierind în spatele întâmplării ce-i ieșise în

cale. Dealtfel, preținsele tentative de răpire ajunseseră atât de frecvente, patrioții înșiși știind că în anumite împrejurări se recurgea la ele la fel de lesne de înțeles ca un mijloc politic, încât vestea nu-i inspirase o prea mare îngrijorare tânărului republican.

Ajungând acasă, Maurice își găsi îndatoritorul⁸.

Pe vremea aceea nimeni nu mai avea slujitori. Maurice, după cum spuneam, își găsi îndatoritorul care, așteptându-l, adormise și, dormind, sforăia de îngrijorare.

Tânărul îl deșteptă cu toate menajamentele pe care le datorăm semenilor noștri, îl puse să-i tragă cizmele, îl expedie din cameră ca nu cumva să-l abată din gândurile lui, se culcă, și, cum era târziu, iar el tânăr, adormi în ciuda preocupărilor ce-i munceau mintea.

A doua zi dimineată, găsi o scrisoare pe măsuta de noapte.

Plicul vădea un scris fin, elegant și necunoscut. Maurice se uită la sigiliu: sigiliul purta ca deviză un singur cuvânt în limba engleză: Nothing, adică Nimic.

Îl deschise și-n el găsi cuvintele de mai jos:

„Mulțumesc!

Recunoștință veșnică, în schimbul unei uitări veșnice!...”

Maurice își chemă slujitorul; adevărații patrioți nu-i mai sunau, soneria amintind slugăreala. Dealtminteri, mulți dintre îndatoritori, când intrau la stăpân, puneau această condiție pentru serviciile pe care consimțeau să i le facă.

Cu vreo treizeci de ani în urmă, la botez, îndatoritorul lui Maurice primise numele de Jean, dar în 1792, din proprie inițiativă și-l schimbase, Jean mirosind a aristocrație și a deism, și acum se numea Scaevola.

— Scaevola, îl întreabă Maurice, știi tu ce-i cu scrisoarea asta?

— Nu, cetățene,

— Cine ți-a dat-o?

— Portarul.

— Cine a adus-o?

— Un comisionar, fără îndoială, pentru că nu-i pe ea timbrul națiunii.

— Coboară și roagă-l pe portar să urce la mine.

Portarul urcă, deoarece era chemat de Maurice, Maurice fiind foarte iubit de toți îndatoritorii cu care era în legătură. Portarul declară însă că, dac-ar fi fost vorba de oricare alt locatar, l-ar fi invitat să coboare la el.

Pe portar îl chema Aristide.

Maurice îi puse întrebări. Un om necunoscut adusese scrisoarea cu pricina către ceasurile opt dimineată. Oricât s-a străduit tânărul nostru, înmulțind întrebările, întorcându-le pe toate fețele, portarul nu-i putu da alt răspuns. Maurice îl rugă să primească zece franci și, în cazul că omul acela s-ar prezenta din nou, să-l urmărească fără să se dea de gol, apoi să se-ntoarcă și să-i spună unde se dusesese.

Ne grăbim să vă înștiințăm că, spre marea satisfacție a lui Aristide, cumva umilit de propunerea de-a urmări pe unul dintre semenii lui, omul nu s-a mai întors.

Rămas singur, Maurice mototoli în ciudat scrisoarea, scoase inelul de pe deget, îl puse alături de scrisoarea mototolită pe măsuta de noapte, și se întoarse cu fața la perete, având pretenția nesăbuită de-a adormi iarăși.

Dar peste vreun ceas, după ce-i trecuse valul acela de fanfaronadă, Maurice s-a pomenit sărutând inelul și recitind scrisoarea; un safir tare frumos era încrustat în inel.

Așa cum am mai spus, scrisoarea era doar un bilețel încântător, ce mirosea a aristocrație de la o poștă.

În vreme ce Maurice se lăsa pradă cercetării aceleia, ușa se deschise. Maurice puse inelul pe deget și ascunse scrisoarea sub pernă. Să fi fost oare pudoarea sentimentului de dragoste abia încolțit? Sau sfiala patriotului, care nu vrea să se știe de legăturile lui cu persoane destul de imprudente ca să scrie un asemenea bilețel, al cărui parfum era de-ajuns spre a compromite mâna care l-a scris precum și pe cea care l-a desfăcut?

Cel ce intrase astfel era un tânăr în costum de patriot, dar un patriot de o eleganță desăvârșită. Purta o carmaniolă de postav fin, un pantalon de cașmir și niște ciorapi pestriți de mătase fină. Cât despre boneta-i frigiană, ar fi dat-o de rușine chiar și pe cea a lui Paris, datorită formei elegante și frumoasei sale culori purpurii. Pe deasupra, mai avea la cingătoare două pistoale de la fosta fabrică regală din Versailles și o sabie dreaptă și scurtă, asemănătoare celor purtate de elevii de la Champ-de-Mars.

— Aha dormi, Brutus! exclamă noul venit, iar patria-i în primejdie. Halal!

— Nu, Lorin, răspunse Maurice, râzând, nu dorm, visez.

— Da, înțeleg, visezi la Eucharis a ta⁹!

— Ce? Nu te-nțeleg!

— Ei asta-i!

— De cine vorbești? Cine-i acea Eucharis?

— Ei, na! femeia...

— Care femeie?

— Femeia din strada Saint-Honoré, femeia cu patrula, necunoscuta pentru care ne-am riscat amândoi capetele ieri seara.

— A! da, zise Maurice, care știa prea bine ce voia să spună prietenul său, dar se prefăcea că nu înțelege, femeia aceea necunoscută!

— Ei, da, cine era?

— Habar n-am.

— Dar era frumoasă?

— Pf! făcu Maurice, întinzându-și buzele cu o expresie de dispreț.

— O biată femeie uitată la o întâlnire de dragoste

...Da, neputincioși suntem în faț-acelor grații,

Căci dragostea fără-ncetare ne chinuie pe noi, bărbații.

— S-ar putea, șopti Maurice, căruia în clipa aceea ideea ce-i trecuse prin cap îi făcea o silă cumplită, preferând să vadă în frumoasa necunoscută o conspiratoare mai curând decât o îndrăgostită.

— Și unde locuiește?

— Habar n-am.
— Hai, nu te mai preface! Habar n-ai! Cu neputință!
— De ce, mă rog?
— Dar ai însoțit-o.
— Mi-a scăpat, luând-o la fugă la Podul Marie...
— Ți-a scăpat ție? exclamă Lorin izbucnind într-un hohot de râs. O femeie să-ți scape ție, cine te crede?

Cum poate porumbița să scape, vai!, cu duh
De vulturul cel negru, tiranul din văzduh?
Și cum poate gazela să fugă fără să piară
Când tigrul a-nhățat-o cu apriga lui gheară?

— Lorin, spuse Maurice, când ai să te deprinzi și tu să vorbești ca toată lumea? Mă scoți din sărite cu poezia ta infernală.

— Cum adică să vorbesc ca toată lumea? Dar eu cred că vorbesc mai bine decât toată lumea. Vorbesc precum cetățeanul Demoustier, în proză și în versuri. Cât despre poezia mea, dragul meu, știu eu o Emilie căreia nu i se pare proastă; dar să ne întoarcem la a ta.

— La poezia mea?
— Nu, la Emilia ta.
— Dar ce, am eu vreo Emilie?
— Hai, hai! se vede că gazela ta s-a făcut tigresă și ți-o fi arătat colții, așa că poate te simți ofensat, dar tot îndrăgostit ești!
— Eu și îndrăgostit! protestă Maurice, scuturând din cap.
— Da, tu, îndrăgostit.

Hai, dragă nu te mai ascunde
Și nu face din asta un mister.
Cythera ține-n inimă, pe unde
N-ajunge trăsnetul lui Jupiter.

— Lorin, exclamă Maurice, înarmându-se cu o cheie cu gaură de pe măsuta de noapte, îți pun în vedere că la primul vers pe care-l mai spui te fluier.

— Atunci hai s-o schimbăm pe politică. Dealtfel pentru asta venisem. Ai aflat vestea?

— Am aflat că văduva Capet a vrut să evadeze.
— Ei! Asta nu-i nimic.
— Dar ce mai este în plus?
— Faimosul Cavaler de Maison-Rouge e la Paris.
— Nu mai spune! strigă Maurice, ridicându-se în capul oaselor, chiar el?
— Da, el în persoană.
— Dar când a pătruns?
— Aseară.
— Cum asta?
— Deghizat în vânător din Garda națională. O femeie, despre care se crede

că e o aristocrată, deghizată și ea în femeie din popor, i-a dus hainele la barieră; imediat după aceea au intrat amândoi, braț la braț. Abia când trecuseră, santinela fu cuprinsă de-o bănuială. Văzuse femeia trecând cu un pachet și-acuma o revedea trecând cu un militar la braț; i se păruse ceva necurat la mijloc; a dat alarma și s-a pornit goana după ei. S-au făcut nevăzuți, dispărând într-un palat de pe strada Saint-Honoré, a cărui ușă s-a deschis ca prin minune. Palatul mai avea o ieșire în Champs-Élysées. Și cu asta basta! Cavalerul de Maison-Rouge și complicea lui au pierit de parcă i-a înghițit pământul. Palatul va fi dărâmat, proprietarul ghilotinat, dar asemenea fapte n-au să-l împiedice pe cavaler să pună din nou la cale tentativa care i-a eșuat acum patru luni pentru întâia oară și aseară pentru a doua oară.

— El n-a fost arestat? întrebă Maurice.

— Ți-ai găsit, arestează-l pe Proteu, dragul meu, hai! arestează-l pe Proteu. Știi doar cât s-a trudit Aristide să-i vină de hac.

Pastor Aristoeus fugiens Peneia Tempe...¹⁰

— Ia seama, spuse Maurice, ducând cheia la gură.

— Ia seama tu, ei drăcie! căci de data asta nu mă fluieri pe mine, ci pe Virgiliu.

— Ai dreptate, și câtă vreme nu-l traduci, n-am nimic de spus. Dar să ne-ntoarcem la Cavalerul de Maison-Rouge.

— Da, să recunoaștem că-i un bărbat viteaz.

— Ca să încerci asemenea lucruri, e nevoie de-un mare curaj, asta-i sigur.

— Sau de o mare dragoste.

— Tu chiar crezi în dragostea cavalerului pentru regină?

— Nu cred, spun și eu așa, ca toată lumea. Dealtfel pe mulți i-a făcut să se-ndrăgostească de ea, n-ar fi de mirare să-l fi sedus și pe-acesta. Doar l-a sedus și pe Barnave¹¹, după cât se spune.

— N-are a face, cavalerul trebuie neapărat să aibă complici chiar în închisoarea Temple.

— E posibil.

Amorul rupe gratii,

Și râde de zăvoare.

— Lorin!

— Ah! da, ai dreptate.

— Așadar, ești și tu de părerea celorlalți?

— De ce nu?

— Pentru că după socotelile tale regina ar fi avut vreo două sute de amorezi.

— Două sute, trei sute, patru sute. E destul de frumoasă pentru așa ceva. Nu zic că i-a iubit, dar, oricum, ei au iubit-o. Toți oamenii văd soarele, dar soarele nu-i vede pe toți.

— Așadar, Cavalerul de Maison-Rouge zici că-i...

— Zic că-i puțin cam hăituit în clipa de față, iar dacă scapă de copoi

Republicii înseamnă că-i șiret ca o vulpe șmecheră.

— Și în toată afacerea asta ce face Comuna?

— Comuna are să dea o hotărâre prin care toate casele, ca niște registre deschise, vor fi obligate să înscrie pe fațadă numele celor ce le locuiesc, bărbați și femei. Se împlinește visul celor din vechime. De ce oare nu există câte-o fereastră în inima omului pentru ca toată lumea să poată vedea ce se petrece acolo?!

— Grozavă idee! exclamă Maurice.

— Să se pună ferestre la inimile oamenilor?

— Nu, să se pună liste la ușile caselor.

De fapt, Maurice se gândea că astfel ar putea s-o descopere pe necunoscută sau măcar să-i dea de urmă.

— Nu-i așa? zise Lorin. Le-am spus că o asemenea măsură ne-ar ajuta să punem mâna pe vreo cinci sute de aristocrați. Fiindcă veni vorba, știi c-am primit azi-dimineață la club o solie din partea înrolaților voluntari; au venit îndrumați de adversarii noștri de astă-noapte, care erau beți morți când ne-am despărțit; au venit cu ghirlande de flori și coroane imortele.

— Chiar așa? întrebă Maurice, râzând, și câți erau?

— Vreo treizeci. Se bărbieriseră și aveau buchețele de flori la butoniere. „Cetățeni ai clubului Termopile, începu oratorul, ca adevărați patrioți ce suntem, dorim ca unirea francezilor să nu fie stânjenită de nici o neînțelegere și am venit să fraternizăm din nou cu voi.”

— Și?...

— Și am fraternizat iarăși, recidivând, cum spune Diafoirus¹². Din masa secretarului și două carafe în care s-au pus buchete de flori s-a înălțat un altar patriei. Tu erai eroul festivității, așa că ai fost chemat de trei ori ca să fii încoronat; și cum n-ai răspuns, nefiind acolo, și cum trebuia cu orice preț să se încoroneze ceva, au încoronat bustul lui Washington. Iată ordinea în care s-a desfășurat ceremonia.

În timp ce Lorin încheia povestirea faptelor întâmplute, care la epoca aceea n-aveau nimic grotesc în ele, se auzi o rumoare pe stradă și se deslușiră niște bătăi de tobă, mai întâi depărtate, pe urmă din ce în ce mai apropiate, însoțite de vacarmul alarmei, atât de obișnuit pe-atunci.

— Ce-o fi asta? întrebă Maurice.

— Proclamarea hotărârii Comunei, răspunse Lorin.

— Trebuie să fug la secție, zise Maurice, sărind jos din pat și strigându-și îndatoritorul să vină să-l îmbrace.

— Și eu mă duc acasă să mă culc, spuse Lorin. N-am dormit decât două ceasuri astă-noapte din pricina blestemaților tăi de voluntari. De nu va fi decât o mică încăierare, să mă lași să dorm; dar de va fi bătaie în toată regula, să vii să mă chemi.

— Dar de ce te-ai gătit așa? îl întrebă Maurice, cercetându-l cu privirea pe Lorin, care se sculase să plece.

— Păi, ca să vin la tine sunt silit să trec pe strada Béthisy, și pe strada Béthisy la numărul 3 se află o fereastră care se deschide ori de câte ori trec eu.

— Și nu ți-e teamă c-ai să fii luat drept regalist?

— Regalist eu? Ei bine, dimpotrivă, eu sunt cunoscut ca un adevărat

revoluționar. Dar trebuie să facem și oarecare sacrificii pentru sexul frumos. Cultul patriei nu-l exclude pe cel al dragostei, ba, din contră, unul îl cere pe celălalt:

Republica a decretat
Pe urmele grecilor să pășim
Și-al Libertății altar înălțat
Cu-al Grațiilor să-l unim.

Îndrăznește să fluieri strofa asta și te denunț că ești aristocrat și pun să te radă pe cap de n-ai să mai porți niciodată perucă. Rămâi cu bine, scumpe amice.

Lorin întinse prietenos mâna lui Maurice, pe care tânărul secretar o strânse tot prietenos, și plecă gândindu-se să cumpere un buchet de flori pentru Chloris¹³.

Capitolul V

CE FEL DE OM ERA CETĂȚEANUL MAURICE LINDEY

În vreme ce Maurice Lindey, după ce se-mbracă în grabă, o pornise spre secția din strada Lepelletier, al cărei secretar, cum se știe, era, să încercăm a pune sub ochii publicului antecedentele acestui om, care a intrat în scenă împins de unul dintre elanurile acelea ale inimii ce sunt atât de firești făpturilor puternice și generoase.

Tânărul spusese adevărul gol-goluț când, luând necunoscuta pe răspunderea sa, declarase că se numește Maurice Lindey și că locuiește în strada Roule. Ar fi putut adăuga că este un vlăstar al acelei semiaristocrații acordate magistraților. Strămoșii săi se evidențiaseră încă de două sute de ani prin necotenita opoziție parlamentară care a făcut faima unui Mole¹⁴ sau Maupeou¹⁵. Tatăl său, bătrânul Lindey, om tare de treabă care-și petrecuse toată viața cârtind împotriva despotismului, murise de uimire și spaimă când, în ziua de 14 iulie 1789, Bastilia căzu în mâinile poporului și el văzu despotismul înlocuit cu o libertate militantă; lăsă acest unic fiu, independent datorită averii, și republican prin sentiment.

Revoluția, care urmărise atât de stăruitor marele eveniment al republicanismului, îl găsisese așadar pe Maurice în plină vigoare și maturitate virilă — însușiri ce se cer atletului pregătit să intre în arenă —, format totodată printr-o educație republicană, consolidată și de frecventarea asiduă a cluburilor și de lectura tuturor pamfletelor epocii. Numai Dumnezeu știe câte trebuise să citească Maurice. Dispreț profund, dar rațional, pentru ierarhie, ponderație filosofică în fața elementelor ce alcătuiesc trupul, negare netă a oricărei nobleți ce nu e personală, apreciere imparțială a trecutului cu entuziasm pentru ideile noi, simpatie pentru popor amestecată cu cea mai aristocratică dintre structuri, iată trăsăturile morale ale celui pe care nu noi l-am ales, ci pe care însemnările cotidiene din care ne inspirăm ni l-au dat ca erou al povestirii de față.

Ca înfățișare, Maurice Lindey era un bărbat înalt de peste un metru și

șaptezeci, în vârstă de două zeci și cinci sau douăzeci și șase de ani, cu o musculatură herculeană, chipeș, având o frumusețe tipic franceză, care vădește trăsăturile specifice francilor, adică frunte pură, ochi albaștri, păr castaniu și ondulat, obraji trandafirii și dinți ca de fildeș.

Și-acum, după ce-am făcut portretul omului, să vedem poziția cetățeanului.

Dacă nu bogat, cel puțin independent materialicește, purtând un nume respectat, dar mai ales popular, cunoscut datorită educației sale liberale și principiilor sale și mai liberale decât educația, Maurice se plasase, ca să zicem așa, în fruntea unui partid alcătuit din tineretul burghez patriot. Se prea poate ca față de revoluționari să fi trecut drept un ins cam molatic, iar față de colegii de la secție drept un tânăr cam prea parfumat. Dar revoluționarii îi iertau lipsa de elan când frângea bătele cele mai noduroase ca pe niște trestii firave, iar colegii uitau eleganța lui când cu o lovitură de pumn între ochi te trimitea rostogol cât colo, la vreo douăzeci de pași, dacă ochii îl priviseră într-un fel care nu-i plăcea.

Așadar, atât cu forța lui fizică și morală, cât și cu atitudinea sa cetățenească, cu toate trei laolaltă, Maurice participase la cucerirea Bastiliei, făcuse parte din corpul trimis la Versailles, luptase ca un leu la 10 august, și e drept să-i recunoaștem meritul de-a fi ucis în ziua aceea memorabilă tot atâția patrioți și soldați de-ai lui Ludovic al XVI-lea, fiindcă n-a mai vrut să suporte nici un fel de asasin, fie că purta carmaniolă, fie că era un dușman al Republicii îmbrăcat în haină roșie.

El fu acela care, pentru a îndemna trupele să se predea și pentru a curma vărsarea de sânge, se aruncase asupra gurii unui tun pe care un artilerist parizian era pe cale de a-l slobozi; el fu acela care intrase primul în palatul Luvru printr-o fereastră, în ciuda focurilor de armă ale celor cincizeci de soldați ai monarhiei și ale altor gentilomi ambuscați, gata să se repeadă; iar când zări semne de capitulare din partea dușmanilor, sabia lui năprasnică străpunse peste zece oșteni în uniforme; atunci, văzând cum prietenii săi îi masacrează pe îndelete pe prizonieri, care aruncau armele și ridicau mâinile implorând și cerând să rămână în viață, s-a apucat furios să-și măcelărească amicii, ceea ce i-a făurit o reputație demnă de zilele grandioase ale Romei și Greciei.

Când s-a declarat războiul, Maurice s-a înrolat și a plecat pe frontieră, ca locotenent, cu primii o mie cinci sute de voluntari pe care Capitala îi trimitea împotriva năvălitorilor și care în fiecare zi trebuiau să fie urmați de alți o mie cinci sute.

La prima bătălie la care a luat parte, adică la Jemmapes, a fost lovit de un glonte care, după ce i-a despicat mușchii de oțel de la umăr, s-a turtit de os. Reprezentantul poporului îl cunoștea și îl trimise înapoi la Paris, să se vindece. Mistuit de febră, Maurice se zbătu o lună întreagă pe patu-i de suferință, dar luna ianuarie îl găsi pe picioare, conducând, dacă nu de drept, cel puțin de fapt, Clubul Termopile, adică o sută de tineri din rândurile burgheziei pariziene, gata înarmați ca să oprească și să împiedice orice tentativă în favoarea tiranului Capet. Dar mai e ceva: cu sprânceană-ncruntată de-o mânie neagră, cu ochii holbați, cu fruntea lividă, cu inima strânsă de-un amestec ciudat de ură morală și de milă fizică, Maurice a asistat cu mâna pe sabie la execuția regelui și poate că din toată mulțimea fu singurul care rămase mut când căzu căpățâna acelui

urmaş al lui Ludovic cel Sfânt, al cărui suflet urca în ceruri. Abia după ce tigva căzuse, își ridică sabia de temut și toți amicii săi strigară: „Trăiască libertatea!”, fără a băga de seamă că de data aceea, în mod excepțional, vocea lui nu se amestecase cu ale lor.

Iată cine și cum era bărbatul care se îndrepta în dimineața zilei de 11 martie înspre strada Lepelletier, și căruia povestirea noastră îi va da mai mult relief prin amănuntele vieții furtunoase ce se putea duce și se ducea în acea epocă.

Către ceasurile zece Maurice sosi la secția al cărei secretar era.

Neliniștea ajunsese la culme. Se punea problema votării unei comunicări adresate Convenției în scopul de a pune capăt comploturilor girondinilor. Maurice era așteptat cu nerăbdare.

Nu se vorbea decât de reîntoarcerea Cavalerului de Maison-Rouge, de cutezanța cu care îndârjitul și pățimașul conspirator pătrunsese pentru a doua oară în Paris, unde se pusese preț pe capul sau, lucru pe care dealtfel îl știa. Pătrunderea lui era pusă în legătură cu tentativa din ajun, de la închisoarea Temple, și cu toții își manifestau ura și indignarea împotriva trădătorilor și aristocraților. Dar împotriva tuturor așteptări a celor de față, Maurice se arătă fără vigoare. Redactă cu dibăcie proclamația, își termină toate obligațiile de serviciu în trei ore, întrebă dacă ședința s-a încheiat și, primind răspuns afirmativ, își luă pălăria, ieși și o apucă pe strada Saint-Honoré.

Ajuns acolo, Parisul îi păru cu totul nou. Revăzu colțul străzii Coq, unde, în timpul nopții, îi apăruse frumoasa necunoscută, zbatându-se în mâinile soldaților. Apoi, din strada Coq până la podul Marie, străbătu același drum pe care-l parcusese alături de ea, zăbovind în toate locurile în care patrulele îi opriseră, repetând replicile pe care le schimbaseră în locurile ce i le aminteau întocmai, de parc-ar fi păstrat ecoul cuvintelor lor; numai că era ora unu după-amiază și soarele, luminând întregul drum, scotea parcă în relief la fiecare pas amintirile din cursul nopții.

Maurice străbătu podurile și ajunse curând pe strada Victor, cum i se spunea pe vremea aceea.

— Biata femeie! șopti Maurice, ea nu s-a gândit ieri că noaptea ține doar douăsprezece ceasuri și că taina ei nu va putea dura mai mult decât ține noaptea, în bătaia soarelui am să găsesc poarta prin care s-a strecurat și cine știe dacă n-am s-o zăresc chiar și pe ea la vreo fereastră?

Pătrunse atunci pe vechea stradă Saint-Jacques și se așeză în locul în care îl pusese necunoscuta în ajun. Preț de-o clipă închise ochii, crezând poate, biet năuc!, că sărutul din noaptea trecută îi va dogori buzele pentru a doua oară. Dar nu simți decât amintirea. Ce-i drept, și amintirea ardea încă.

Maurice deschise ochii și văzu cele două ulicioare, una la dreapta și cealaltă la stânga lui. Erau pline de noroi, cu pavajul stricat, înțesate de obstacole, tăiate de mici punți aruncate peste un pârâiaș. Se puteau vedea arcade din grinzi, unghere, vreo douăzeci de porți prost închise, putregăite. Rezultatul unei munci grele în toată mizeria lui, și mizeria în toată hidoșenia ei. Ici-colo grădini îngrădite ba de-un gard de mărarini, ba de-un zaplaz de araci, ori înconjurate de ziduri; piei puse la uscat sub hangare împrăștia un miros respingător, de tăbăcărie, de țigărie. Maurice cercetă, căută, chibzui preț de două ore,

dar nu găsi nimic și nu ghici nimic. De zeci de ori se întorcea de unde plecase ca să se orienteze. Dar toate încercările-i fură zadarnice, toate cercetările sterile. Urmele tinerei femei păreau a fi șterse de ceață și de ploaie.

— Am visat, își spuse Maurice. Asemenea cloacă nu i-a putut sluji nici o clipă de refugiu frumoasei mele zâne de astă-noapte.

Sălășluia în sufletul acestui republican crâncen o poezie reală, dar în cu totul alt fel decât în inima amicului său, cu catrenele lui anacreontice, de vreme ce îmbrățișase asemenea idee ca să nu umbrească aureola care-și revărsa strălucirea asupra capului necunoscutei sale. E drept că se întoarse deznădăjduit.

— Rămas bun! șopti el, frumoasa mea învăluită în taină; m-ai socotit prost sau copil. La drept vorbind, ar fi venit ea cu mine dacă aici i-ar fi fost locuința? Nu!, a trecut doar pe-aici, ca lebăda peste o mocirlă infectă. Și a lăsat o urmă invizibilă, precum cea a păsării în văzduh.

Capitolul VI

ÎNCHISOAREA TEMPLE

În aceeași zi, la aceeași oră la care Maurice, crunt dezamăgit, trecea iarăși podul Journelle, mai mulți cetățeni municipali însoțiți de Santerre, comandantul Gărzii naționale, procedau la o cercetare severă în turnul mănăstirii Temple — lăcașul călugărilor templieri —, transformată în închisoare din ziua de 13. Totul se desfășura cu deosebire în apartamentul de la etajul al treilea, alcătuit dintr-un vestibul și trei încăperi.

Una dintre camere era ocupată de două femei, o fată și un copil de nouă ani, cu toții îmbrăcați în haine cernite. Cea mai vârstnică dintre femei să tot fi avut treizeci și șapte sau treizeci și opt de ani. Ședea lângă o masa și citea.

A doua ședea și ea și lucra la o tapiserie; putea să fie în vârstă de douăzeci și opt, douăzeci și nouă de ani.

Fata, în jur de paisprezece ani, ședea lângă copil care bolnav sau numai culcat, ținea ochii închiși ca și cum ar fi dormit, cu toate că era cu neputință să dormi în zgomotul pe care-l făceau cetățenii municipali.

Unii mutau paturile, ceilalți desfăceau lenjeria în care terminaseră de cercetat, se uitau cu o stăruință insolentă la nenorocitele arestate, care ședeau cu privirile încăpățânat plecate una asupra cărții pe care o citea, cealaltă asupra țesăturii, iar a treia asupra fratelui ei.

Cea mai în vârstă, înaltă, palidă și frumoasă, citea și părea că-și concentrează atenția mai ales asupra cărții, cu toate că, după toate probabilitățile, numai ochii citeau, nu mintea. Atunci, unul dintre cetățenii municipali se apropie de ea, îi smulse cu sălbăticie cartea din mână și o azvârli în mijlocul încăperii.

Deținuta întinse mâna spre masă, luă un al doilea volum și continuă să citească.

Montagnardul prinse a se repezi furios să-i smulgă și-al doilea volum, cum făcuse cu primul. Dar la mișcarea lui, deținuta care broda lângă fereastră

tresări, iar fata alergă, cuprinse cu brațele capul femeii care citea și murmură, plângând:

— Vai! sărmana mea mamă. Apoi o îmbrățișă.

Atunci deținuta își lipi buzele de urechea fetei, ca și cum ar fi sărutat-o, și-i șopti:

— Maria, în gura sobei e ascuns un bilețel: scoate-l.

— Hai! hai! făcu reprezentantul municipal, trăgând-o sălbatic pe fată spre el și despărțind-o de maică-sa. Când aveți de gând să încetați cu sărutatul?

— Domnule, ripostă fata, Convenția a decretat cumva că un copil nu are voie să-și sărute mama?

— Nu, dar a decretat ca toți trădătorii și aristocrații să fie pedepsiți și de aceea ne aflăm și noi acum aici, ca să punem întrebări. Hai, Antoaneta, răspunde.

Cea interpelată atât de grosolan nu găsi de cuviință nici măcar să se uite la cel ce-i pusese întrebarea. Dimpotrivă, întoarse capul și o ușoară îmbujorare trecu peste obraji ei, livizi din cauza durerii și brăzdați de lacrimi.

— E cu neputință, urmă omul acela, să nu fi avut habar de tentativa de astă-noapte. Dincotro vine?

Aceeași tăcere din partea deținutei.

— Răspunde, Antoaneta, zise atunci Santerre, apropiindu-se, fără să fi luat aminte la fiorul de groază ce-o cuprinsese pe tânăra femeie, când îl văzu pe omul care în ziua de 21 ianuarie, dimineața, venise să-l ridice din închisoarea Temple pe Ludovic al XVI-lea ca să-l ducă la eșafod. Răspunde. Astă-noapte a fost o conspirație împotriva Republicii și au încercat să te smulgă din închisoarea care, în așteptarea pedepsirii crimelor de care te-ai făcut vinovată, ți-a fost destinată prin voința poporului. Ia spune, știai că se pune la cale conspirația asta?

Maria-Antoaneta tresări la auzul vocii aceleia de care părea că se apără, trăgându-se cât mai în fundul scaunului pe care ședea. Dar nu răspunse nici întrebării acesteia a lui Santerre, cum nu răspunsesese nici celorlalte două ale reprezentantului municipal.

— Așadar, nu vrei să răspunzi? spuse Santerre, izbind puternic cu piciorul în podea.

Deținuta luă de pe masă un al treilea volum. Santerre se întoarse. Puterea brutală a acestui om, care avea sub comandă 80.000 de inși, căruia nu i-a trebuit decât un singur gest ca să înăbușe vocea lui Ludovic al XVI-lea în pragul morții, se izbea neputincioasă de demnitatea unei biete deținute, al cărei cap îl putea face să cadă, dar nu să se plece.

— Și tu, Elisabeth, se adresă el celeilalte femei, care preț de-o clipă încetase să lucreze la tapiserie spre a-și împreuna mâinile și a se ruga, dar nu oamenilor acelora, ci lui Dumnezeu..., ai să-mi răspunzi?

— Nu știu ce mă-ntrebați, replică ea, nu vă pot deci răspunde.

— Ei, drăcie! Cetățeană Capet, făcu Santerre, pierdându-și răbdarea, e totuși limpede ce întreb. Spun că ieri s-a făcut o tentativă ca să fiți scoase din închisoare — și că desigur cunoașteți vinovații.

— Nu avem nici un soi de comunicație cu exteriorul, domnule, nu putem, așadar, ști nici ceea ce se face pentru noi, nici ceea ce se face împotriva noastră.

— Bine, fie, spuse reprezentantul municipal. Avem s-aflăm noi atunci ce ne spune nepotul tău.

Și se apropie de patul prințului moștenitor al Franței. În fața unei asemenea amenințări, Maria-Antoaneta se ridică numai decît.

— Domnule, spuse ea, fiul meu e bolnav și doarme... Nu-l deștepta.

— Atunci răspunde tu.

— Nu am cunoștință de nimic.

Reprezentantul municipal porni drept spre patul micului deținut, care se făcea, așa cum am mai spus, că doarme.

— Hai, hai, scoală, Capet, zise el zgâlțîindu-l cu sălbăticie.

Regina, în zbuciumul durerii și-al spaimei, făcu semn către fiică-sa care, folosindu-se de momentul potrivit, se strecură în camera vecină, deschise unul dintre capacele sobei, scoase biletul, îl arse, apoi se întoarse înapoi în cameră și cu o privire liniștită pe maică-sa.

— Ce vreți de la mine? întrebă copilul.

— Vrem să știm dacă n-ai auzit nimic astă-noapte?

— Nu, am dormit.

— Îți place tare să dormi, după cât se pare.

— Da, pentru că visez când dorm.

— Și ce visezi?

— Că-l văd pe tatăl meu, pe care l-ați ucis.

— Așadar, n-ai auzit nimic? întrebă repezit Santerre.

— Nimic.

— Precis că lupanii ăștia sunt înțeleși cu lupoaica, zise înfuriat agentul municipal; și, totuși, s-a înfăptuit un complot.

Regina schiță un surâs.

— Austriaca nu se sinchisește de noi, exclamă municipalul. Ei, dacă-i așa, hai să aplicăm cu toată rigoarea decretul Comunei scoală-te, Capet.

— Ce vreți să faceți? strigă regina ieșindu-și din fire. Nu vedeți, fiul meu e bolnav, că are febră? Vreți să-l uciideți?

— Fiul tău, îi răspunse agentul municipal, e o pricină continuă de neliniște pentru consilierii închisorii Temple. El este ținta tuturor conspiratorilor. Își fac iluzii c-au să vă răpească pe toți împreună. Ei bine, să poftească... Tison!... Ia chemați-l pe Tison.

Tison era un fel de zilier, însărcinat cu muncile grele în gospodăria închisorii. Veni la chemare.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu pielea arsă de soare, cu fața aspră și sălbatică și cu părul negru, scurt și creț, coborînd pînă pe sprâncene.

— Tison, întrebă Santene, cine a venit ieri s-aducă merinde deținuților?

Tison rosti un nume.

— Și rufăria cine le-a adus-o?

— Fiică-mea.

— Așadar, fiică-ta e spălătoreasă?

— Păi, desigur.

— Și tu i-ai dat deținuții ca mușterii?

— De ce nu? Și ea poate să câștige de pe urma lor la fel ca oricare alta. Doar

nu mai sunt banii tiranilor, sunt banii națiunii, de vreme ce națiunea plătește pentru ei.

— Ți s-a spus să cercetezi rufăria cu de-amănuntul.

— Și ce? Nu-mi fac eu datoria cum trebuie? Ca dovadă, ieri am găsit o batistă cu două noduri și m-am dus s-o arăt la consiliu, care i-a poruncit soției mele s-o deznoade, s-o calce și să se ducă la coana Capet să i-o dea fără să-i spună nimic.

La auzul știrii cele două noduri făcute la batistă, regina tresări, pupilele i se măriră, iar doamna Elisabeth schimbă o privire cu dânsa.

— Tison, zise Satere, fiică-ta e o cetățeană al cărei patriotism nu e pus de nimeni la îndoială, dar cu începere de astăzi nu mai are voie să intre în închisoarea Temple.

— Vai! Doamne! exclamă Tison înspăimântat, ce tot spuneți dumneavoastră? Cum adică, să nu-mi mai văd fiica decât când ies de-aici?

— Nici tu n-ai să mai ieși, urmă Santerre.

Tison se uită jur-împrejur fără să-și oprească privirea buimăcită asupra nici unui lucru din preajmă, apoi strigă brusc:

— N-am să mai ies! A! Va să zică așa? Ei bine, eu vreau ies de-a binelea. Îmi dau demisia; eu nu-s trădător, nici aristocrat, ca să fiu ținut în închisoare. V-o spun pe șleau, vreau să ies.

— Cetățene, îl întrerupse Santerre, ascultă de ordinele Comunei și taci din gură, sau ai s-o sfârșești rău, ți-o spun eu. Rămâi pe loc și fii cu ochii în patru la cele ce se petrec. Sunt cu ochii pe tine, te previn.

Între timp, regina, crezându-se uitată, se înseninase încet-încet și-l așeză pe fiul ei în pat.

— Cheamă-ți nevasta sus, îi spuse reprezentantul municipal lui Tison.

Acesta ascultă fără să crâcnească. Amenințările lui Santerre îl potoliseră, făcându-l blând ca mielul. Soția lui Tison se arătă.

— Vino-ncoa', cetățeană, îi spuse Santerre; noi trecem în încăperea de-alături și cât stăm acolo tu percheziționează deținutele.

— Ce zici, nevastă, nu vor să ne mai lase fata să vină la Temple.

— Cum? Nu mai vor să ne lase fata să vină? Să nu ne mai vedem fata?

Tison clătină din cap.

— Ce tot spui?

— Spun c-avem să facem un raport către consiliul închisorii și consiliul va hotărî. Până atunci...

— Până atunci, zise femeia, eu vreau să-mi văd fata.

— Taci! se răsti Santerre; te-am chemat aici ca să percheziționezi arestatele, percheziționează-le și pe urmă vedem noi...

— Dar... totuși!

— Ți! ți! făcu Santerre încruntând sprâncenele; îmi pare că treburile se-ncurcă.

— Femeie, fă odată ce-ți spune cetățeanul general; pe urmă doar ai auzit c-a spus că vedem noi...

Și Tison se uită la Santerre cu un zâmbet umil.

— Bine, spuse femeia, hai, plecați, sunt gata să le percheziționez.

— Dragă doamnă Tison, i se adresă regina, să credeți...

— Nu cred nimic, cetățeană Capet, spuse cumplita femeie scrâșnind din dinți, afară doar că tu ești pricina nenorocirilor poporului. De aceea, numai să găsesc eu ceva ce nu se cuvine asupra ta, și-ai să vezi tu.

Patru oameni rămaseră la ușă să-i dea o mână de ajutor nevestei lui Tison, în cazul în care regina s-ar fi împotrivit.

S-a făcut începutul cu regina.

Asupra ei s-au găsit o batistă înnodată cu trei noduri, ce părea nenorocire, un răspuns pregătit la cea de care vorbise Tison, un creion, o rasă de călugăriță și niște ceară roșie de sigilat.

— Aha! știam eu prea bine, exclamă femeia lui Tison, și le-am spus-o municipalilor, că austriaca scrie! Deunăzi am găsit un bob de ceară pe dosul sfeșnicului.

— Vai! doamnă, spuse regina, implorând-o, să nu le arătați decât rasa.

— Ei da, sigur, răspunse femeia, să-mi fie milă de tine!... Dar de mine cui i-e milă?... Vor să-mi ia fata.

Asupra doamnei Elisabeth și alteței-regale nu s-a găsit nimic.

Femeia lui Tison chemă agenții municipali care intrară cu Santerre în frunte, ea le înmână lucrurile găsite asupra reginei, care trecură din mână în mână și făcură obiectul unui număr nesfârșit de presupuneri. Mai ales batista cu trei noduri puse la-ncercare multă vreme imaginația persecutorilor neamului regesc.

— Și-acum, spuse Santerre, avem să-ți citim hotărârea Convenției.

— Care hotărâre? întrebă regina.

— Hotărârea care ordonă să fii despărțită de fiul tău.

— E-adevărat că există o asemenea hotărâre?

— Da. Convenția are prea mare grijă de copilul încredințat mamei de către națiune, ca să-l lase în tovărășia unei mame atât de depravate ca tine...

Ochii reginei aruncau fulgere.

— Dar formulați măcar o învinuire, tigri ce sunteți.

— Zău că nu-i greu, interveni un municipal, iată...

Și rosti o învinuire infamă ca una dintre cele formulate împotriva Agrippinei.

— Ah! exclamă regina, în picioare, albă ca varul și superbă în indignarea ei, vie-mi în sprijin sunetul tuturor mamelor!

— Hai! hai! făcu municipalul, toate sunt întocmai cum spun. Dar iată-ne stând aici de vreo două ceasuri și nu ne putem pierde toată ziua. Scolă-te Capet și vino după noi.

— Niciodată! Niciodată! strigă regina spre agenții municipali și tânărul Ludovic, pregătindu-se să apere patul de apropierea dușmanului, cum face tigroaica cu puii ei — niciodată n-am să îngădui să-mi fie luat copilul!

— Vai, domnilor, interveni doamna Elisabeth împreunându-și mâinile cu o expresie demnă de admirat, în numele Celui-de-Sus fie-vă milă de două mame!

— Descleștați-vă gurile, răspunse Santerre, divulgați numele, mărturisiți planul complicilor voștri, spuneți ce voiau să însemne nodurile acelea de la batista adusă cu rufele voastre de fata lui Tison, și cele făcute la batista găsită în

buzunarele voastre; atunci are să vi se lase copilul.

Cu o privire doamna Elisabeth păru că imploră pe regină să facă cumplitul sacrificiu.

Dar ea, ștergându-și cu mândrie o lacrimă ce-i strălucea ca o nestemată în colțul ochiului zise:

— Rămas bun, copilul meu. Să nu-l uiți niciodată pe tatăl tău, care e acum în cer, și nici pe maică-ta, pe care în curând are s-o regăsească; nu uita să spui în fiecare seară rugăciunea pe care te-am învățat. Adio, fiul meu.

Îl mai îmbrățișă o dată, pentru cea din urmă oară, și apoi, ridicându-se indiferentă și neînduplecată, le spuse:

— Nu știu nimic, domnilor; faceți ce doriți.

Reginei i-ar fi trebuit însă mai multă putere decât cea de care era în stare un suflet de femeie și mai ales o inimă de mamă. Se prăbuși zdrobită pe un scaun, în vreme ce i se lua copilul, căruia-i curgeau lacrimile șiroaie și care întindea brațele spre ea, fără să scoată însă nici un strigăt.

Ușa se închise în urma reprezentanților municipali care ridicaseră copilul de rege, și cele trei femei rămaseră singure.

Urmă o clipă de tăcere deznădăjduită, întreruptă de câteva hohote de plâns. Regina o curmă.

— Fiica mea, întrebă ea, ce e cu biletul?

— L-am ars, așa cum mi-ai spus, mamă.

— Fără să-l fi citit?

— Fără să-l citesc.

— Atunci adio, ultimă licărire, supremă speranță, șopti doamna Elisabeth.

— Da, ai dreptate, ai dreptate, surioară, suferința e prea grea.

Apoi întorcându-se spre fiică-sa:

— Dar măcar ai văzut scrisul, Maria?

— Da, mamă, doar o clipă.

Regina se ridică, se duse până la ușa să vadă dacă nu e cumva spionată, apoi, scoțând un ac din păr, se apropie de zid, scoase dintr-o crăpătură o hârtiuță împăturită ca un bilețel și, arătând-o prințesei îi spuse:

— Înainte de a-mi răspunde copila mea, amintește-ți bine cele văzute și spune-mi: era același scrie ca acesta de aici?

— Da, mamă, exclamă prințesa, da, îl recunosc, e același!

— Slavă Domnului! murmură regina, căzând în genunchi într-o stare de exaltare. Dacă astăzi dimineață a fost în stare să scrie, înseamnă că-i salvat. Mulțumescu-ți ție Doamne! Unui prieten atât de nobil i se cuvenea una din minunile tale.

— De cine vorbești, mamă? întrebă prințesa. Cine este acest prieten al nostru? Spune-mi cum îl cheamă, ca să-l pomenesc în rugile care le-nalță Domnului.

— Da, ai dreptate, copila mea, să nu uiți niciodată numele acesta, purtat de un gentilom pe cât de cinstit, pe atât de viteaz. El nu ne e devotat din ambiție, căci nu ni s-a arătat decât în zilele nenorocirii noastre. N-a văzut-o niciodată pe regina Franței, sau, mai curând regina Franței nu l-a văzut niciodată și, iată, își închină viața ca s-o apere. Poate fi-va răsplătit, așa cum se răsplătește azi orice

virtute, cu o moarte cumplită... Dar dacă va fi să moară... vai! acolo sus! am să-i mulțumesc... Numele lui e...

Regina privi cu neliniște în juru-i și spuse în șoaptă:

— Numele lui e Cavalerul de Maison-Rouge... Rugați-vă pentru el.

Capitolul VII

JURĂMÂNT DE JUCĂTOR

Încercarea de răpire, oricât a fost de contestată, pentru că nu se trecuse la executarea ei, ațâțase pe de-o parte mânia unora, pe de alta curiozitatea și interesul altora. Dealtfel — fapt ce adăuga evenimentului despre care vorbim o probabilitate aproape palpabilă — până și comitetul siguranței generale aflase că, de vreo trei săptămâni sau chiar o lună, o mulțime de emigranți se reîntorseseră în Franța, pătrunzând prin diferite puncte de frontieră. Era limpede că oamenii care-și riscau astfel capul nu și-l riscau fără un scop și că un asemenea scop, după toate probabilitățile, nu putea fi altul decât acela de a-și da concursul la răpirea familiei regale.

La propunerea lui Osselin, membru al Convenției, se și promulgase cumplitul decret prin care se condamna la moarte orice emigrant dovedit că a pus iarăși piciorul pe pământul Franței, orice francez dovedit că și-a făcut planuri de emigrare, orice individ dovedit că a ajutat un emigrant sau un emigrat să fugă sau să se reîntoarcă și, în sfârșit, orice cetățean dovedit că a adăpostit vreun emigrant.

Cu această lege înspăimântătoare s-a inaugurat Teroarea. Nu mai lipsea decât legea suspectilor.

Cavalerul de Maison-Rouge era un dușman prea întreprinzător și prea îndrăzneț pentru ca pătrunderea lui în Paris și apariția sa la închisoarea Temple să nu fi generat luarea celor mai grave măsuri. Percheziții mai severe ca niciodată fură executate într-o grămadă de case suspecte. Dar, afară de descoperirea câtorva emigrante, care se lăsară ridicate, și a câtorva bătrâni, care nu-și mai bătură capul să-și apere de călău puținele zile ce le mai rămăseseră de trăit, cercetările nu duseră la nici un rezultat. Secțiile, așa cum lesne e de închipuit, în urma acestui eveniment au avut de lucru până peste cap multe zile în șir, și, ca atare, secretarul secției Lepelletier, una dintre cele mai influente din Paris, nu prea a avut timp să se gândească la necunoscuta lui.

Mai întâi încercase să uite, așa cum hotărâse când părăsise vechea stradă Saint-Jacques, dar, precum îi spusese și prietenul său Lorin:

Gândindu-te că trebuie să uiți,
Te trezești că-ți aduci aminte.

Maurice, totuși, nu spusese nimic, nici nu mărturisise nimic. Ferecase în suflet amănuntele aventurii care scăpase de investigația prietenului său. Cu toate acestea, Lorin, care cunoștea firea veselă și comunicativă a lui Maurice și care acum îl vedea întruna dus pe gânduri și căutând singurătatea, presimțise și

bănuia că pungașul acela de Cupidon, cum îi spunea el, își vârâse coada.

E de notat că în timpul celor optsprezece secole de monarhie, Franța a avut puțini ani închinați mitologiei, precum anul de grație 1792.

Totuși, cavalerul nu fusese prins. Nu se mai auzea vorbindu-se de el. Regina, văduvită de soț, lipsită de copil, se mulțumea doar să plângă, când rămânea singură, între fiică și cumnată.

Tânărul prinț moștenitor începea, pe mâinile cizmarului Simon, cunoscutul martiraj ce avea să-l alăture peste doi ani tatălui și mamei sale. Urmă doar o clipă de acalmie.

Vulcanul montagnard se odihnea înainte de a-i nimici pe girondini.

Maurice simțea apăsarea acelei acalmii, așa cum se simte povara atmosferei pe vreme de furtună și, neștiind cum să-și petreacă clipele de răgaz, ce-l lăsau pradă înflăcărării unui simțământ care, de nu era chiar dragoste, grozav îi mai semăna, Maurice, cum ziceam, citi iarăși scrisoarea, își lipi buzele de frumosul safir, și se hotărî, călcându-și jurământul, să facă o ultimă încercare, făgăduindu-și să fie cea din urmă.

Tânărul nostru se gândise la un lucru: să se ducă la secția din sectorul Grădinii botanice și acolo să ceară informații de la secretarul secției colegul său. Dar prima sau, am putea spune, unica idee care o avusese, cum că frumoasa-i necunoscută era amestecată în cine știe ce uneltire politică, îl opri. La gândul că o indiscreție din partea lui o putea duce pe fermecătoarea femeie în Piața Revoluției și putea face să cadă capul ei de înger pe eșafod, la gândul acesta un fior de groază trecea prin vinele lui Maurice.

Se hotărî așadar, să încerce aventura singur și fără nici o informație. Planul lui are destul de simplu. Listele afișate la toate ușile trebuiau să-i dea primele indicii; apoi interogarea portarilor avea să aducă limpezirea misterului, în calitate de secretar al secției Lepelletier avea mână liberă și deplină putere și îndreptățire de-a pune întrebări.

Dealtfel, Maurice nu știa numele necunoscutei, dar trebuia să se orienteze prin deducții. Era cu neputință ca o făptură atât de fermecătoare să nu poarte un nume potrivit pentru înfățișarea ei, vreun nume de silfidă, de zână sau de înger, fiindcă sosirea sa pe pământ trebuia să fi fost salutată ca aceea a unei ființe superioare, supranaturale.

Numele îl va îndruma fără doar și poate.

Maurice se îmbracă cu o carmaniolă de postav gros, cafeniu, pe cap își puse boneta roșie de zile mari și porni în expediție fără să spună nimănui.

În mână avea o bâtă noduroasă, căreia i se spunea constituite; asemenea armă, pe măsura pumnului viguros al lui Maurice, căpăta tăria măciucii lui Hercule. În buzunar avea împuternicirea de secretar al secției Lepelletier. Dispunea deopotrivă de siguranța fizică și de garanția morală.

Porni, așadar, să străbată iarăși strada Saint-Victor și vechea stradă Saint-Jacques, citind la lumina zilei pe sfârșite toate numele scrise pe panourile fiecărei uși de-o mână mai mult sau mai puțin iscusită.

Se afla la a suta casă și, ca atare, la a suta listă, fără ca nimic să-l îndreptățească să creadă c-ar fi dat cât de cât de urmele necunoscutei sale, ceea ce dealtfel n-ar fi voit să recunoască decât dacă i-ar fi căzut ochii pe-un nume de

felul celui pe care-l visase, când un cizmar, om cumsecade de felul lui, văzând nerăbdarea ce se zugrăvise pe chipul celui ce citea, deschise ușa locuinței sale, ieși cu o curea într-o mână și cu sula în cealaltă și, uitându-se la Maurice pe deasupra ochelarilor, îl întrebă:

— Vrei să afli câte ceva despre locatarii casei de-aici? Dacă-i așa, dă-i drumul. Sunt gata să-ți răspund.

— Mulțumesc, cetățene, mormăi Maurice, căutam doar un prieten.

— Spune-i numele, cetățene, cunosc toată lumea din cartier. Unde locuia prietenul?

— Locuia, după câte-mi pare, pe vechea stradă Saint-Jacques; dar mi-e teamă să nu se fi mutat.

— Dar cum îl cheamă? Trebuie să-i știu numele.

Maurice, luat prin surprindere, șovăi o clipă, apoi rosti primul nume care-i veni pe buze.

— René, spuse el.

— Și ce meserie?

Maurice, uitându-se în jur, se văzu încercuit numai de tăbăcării.

— Ucenic tăbăcar.

— În asemenea caz, interveni un meșter care tocmai se oprise acolo și se uita la Maurice cu oarecare naivitate, nu lipsită însă de puțină bănuială, ar trebui să-l întrebi pe meșterul lui.

— Asta așa e, observă portarul. Ce-i drept, meșterii știu numele lucrătorilor lor. Iată-l aici și pe cetățeanul Dixmer, patronul unei tăbăcării care are peste cincizeci de lucrători; el poate să te lămurească.

Maurice se întoarse și dădu cu ochii de un patron în toată regula, înalt de statură, blajin la chip, purtând niște haine scumpe, de industriaș înstărit.

— Numai că, așa cum a spus și cetățeanul portar, urmă meșterul, ar trebui să-i știu numele de familie.

— L-am spus doar: René.

— René e nume de botez, eu te-ntreb de numele de familie. Toți lucrătorii sunt înscriși la mine cu numele lor de familie.

— Zău, făcu Maurice, pe care un asemenea interogatoriu începuse să-l scoată din sărite, numele de familie nu i-l știu.

— Cum dracu!? zise meșterul cu un surâs în care lui Maurice i se păru că deslușește mai multă ironie decât ar fi vrut celălalt s-arate, cum, cetățene, nu-i știi numele de familie prietenului tău?

— Nu.

— Atunci se vede treaba că n-ai să-l găsești.

Și meșterul, salutându-l cu bunăvoință pe Maurice, făcu câțiva pași și pătrunse într-o casă de pe vechea stradă Saint-Jacques.

— Fapt e că dacă nu-i știi numele de familie..., urmă portarul.

— Ei, iată, nu i-l știu, răspunse Maurice, care n-ar fi pregetat să dea frâu liber mâniei sale și nu s-ar fi supărat să i se caute pricină, ba dimpotrivă, trebuie să spunem că nu era departe de-a căuta el însuși pricină cu tot dinadinsul. Și ce-ai de spus la asta?

— Nimica, cetățene, chiar nimic. Numai că, dacă nu știi cum îl cheamă pe

prietenul tău, se vede treaba, așa cum a spus și cetățeanul Dixmer, se vede treaba că n-ai să-l mai găsești.

Și cetățeanul portar intră în gheretă, ridicând din umeri.

Maurice avea o poftă grozavă să-i ardă o bătaie strașnică portarului, numai că acesta era bătrân: neputința îl salvă. De-ar fi avut cu douăzeci de ani mai puțin, Maurice ar fi dat un scandalos spectacol de egalitate în fața legii, dar de inegalitate în fața forței.

Dealtfel, noaptea era gata să se lase și Maurice nu mai avea decât câteva minute de lumină.

Le folosi ca să pătrundă mai întâi pe prima străduță, apoi pe a doua, cercetă fiecare ușa, iscodi fiecare ungher, se uită peste toate zăplazurile, se cațără pe deasupra tuturor zidurilor, trase cu ochiul prin toate zăbrelele, prin fiecare gaură de cheie, bătu la ușa câtorva magazine pustii, fără să capete răspuns, în sfârșit petrecu aproape două ore într-o căutare zadarnică.

Bătură ceasurile nouă seara. Se înnoptase de tot. Nu se mai auzea nici un zgomot, nu se mai zărea nici o mișcare în cartierul acela pustiu, din care viața părea că se retrăsese odată cu lumina zilei.

Maurice, deznădăjduit, era pe punctul de-a face cale-ntoarsă, când, dintr-o dată, la cotitura unei cărării înguste, văzu strălucind o lumină. Se încumetă să pătrundă în strâmtoarea întunecoasă, fără să bage de seamă că tocmai în clipa în care înainta, o iscoadă, ce de vreun sfert de ceas îi urmărise toate mișcările din mijlocul unui pâlț de arbori înălțat peste zidărie, dispăru în graba mare în dosul zidului.

La câteva clipe după ce iscoada dispăruse, trei bărbați, ieșind printr-o portiță făcută în zid, se năpustiră pe cărarea pe care se afundase Maurice, în vreme ce un al patrulea, pentru mai multă precauție, închidea portița cărării.

La capătul cărării, Maurice dăduse peste o curte, lumina strălucea de partea cealaltă a curții. Bătu la ușa unei case sărăcicioase și singuratice, dar la prima bătaie în ușa lumina se stinse.

Maurice bătu din nou, dar nimeni nu-i răspunse, își dădu seama că era consemn să nu se răspundă, înțelese că își pierde timpul de prisos bătând la ușa, așa că străbătu curtea și intră iarăși pe cărare.

În acest răstimp ușa casei se crăpă încetișor: trei bărbați ieșiră și se auzi un fluierat scurt.

Maurice se întoarse și văzu trei umbre la o depărtare cam de două ori mai mare decât lungimea bătei sale.

În licărul de lumină care stăruie chiar în plină beznă pentru ochii deprinși de mult cu întunericul, trei tăişuri străluceau cu sclipiri amenințătoare.

Maurice înțelese că era împresurat: voi să facă un mulinet cu băta, dar cărarea era atât de îngustă încât măciuca lui atinse amândoi pereții, în aceeași clipă, o lovitură puternică în cap îl năuci. Era atacul neprevăzut dau de cei patru care ieșiseră din spatele zidului. Șapte bărbați se năpustiră deodată asupra lui Maurice și, cu toată rezistența lui disperată, îl doborâră, îi legară mâinile, imobilizându-l, și-l legară la ochi.

Maurice nu scosese nici un vaiet și nu strigase după ajutor. Puterea și cutezanța doresc totdeauna să se descurce singure, de parcă le-ar fi rușine să

primească un ajutor din afară.

Dealtfel, oricât ar fi strigat el după ajutor în mahalaua aceea pustie, nimeni n-ar fi venit.

Fu așadar doborât și legat burduf, fără a fi scos, cum am mai spus, nici măcar un geamăt.

Se gândise de altminteri că, dacă-l legaseră la ochi, nu făcuseră ei asta ca să-l ucidă numaidcât. La vârsta lui Maurice, orice răgaz e-un prilej de speranță.

Își concentra, așadar, toată prezența de spirit și așteptă.

— Cine ești? întrebă o voce încă învrăjbită de luptă.

— Sunt un om pe cale de-a fi asasinat, răspunse Maurice.

— Ba mai mult, ești mort dacă vorbești în gura mare, chemi sau strigi.

— De-aș fi vrut să strig, n-aș fi așteptat până acuma.

— Ești gata să-mi răspunzi la întrebări?

— Întreabă înai întâi și-am să văd dacă trebuie să-ți răspund.

— Cine te-a trimis aici?

— Nimeni.

— Vii deci cu de la tine putere?

— Da.

— Minți.

Maurice încercă din toate puterile să-și desfacă mâinile, dar un asemenea lucru era cu neputință.

— N-am mințit niciodată! izbucni el.

— Fie că vii cu de la tine putere, fie că ești trimis, oricum ești spion.

— Și voi niște lași.

— Lași, noi?

— Da, voi, șapte sau opt împotriva unui singur om legat zdravăn, pe care-l mai și insultați. Lași, lași, lași!

În loc să-i înfurie, mânia lui Maurice păru că-i potolește pe adversarii săi. Furia asta dovedea că tânărul nostru nu era ceea ce îl acuzau ei c-ar fi; un spion adevărat ar fi tremurat și-ar fi cerut îndurare.

— Asta nu-i insultă, rosti o voce mai blândă, dar totodată mai autoritară decât oricare dintre celelalte care vorbiseră, în vremurile pe care le trăim, poți fi spion fără să fii necinstit; numai că-ți riști viața.

— Fii binevenit, dumneata care ai rostit asemenea vorbe; am să-ți răspund leal.

— Ce cauți aici în cartier?

— Caut o femeie.

Justificarea fu primită cu șoapte de neîncredere. Șoaptele se întetiră până ce ajunseră asemeni unei vijelii.

— Minți! spuse iarăși aceeași voce. Nu-i nici o femeie, și noi știm ce-nseamnă femeia; aici în cartier nu-i nici o femeie de urmărit. Mărturisește-ți scopul, altfel ai să mori.

— Ei aș! făcu Maurice. Doar n-aveți să mă ucideți, așa, pentru plăcerea de-a ucide, afară doar dacă nu sunteți cu-adevărat niște tâlhari de drumul mare.

Și Maurice se smuci din nou, mai tare și mai neașteptat decât întâia oară, ca să-și elibereze mâinile din strânsoarea funiei care le lega, dar dintr-o dată

simți o atingere rece și o senzație dureroasă și vie îi sfâșie pieptul.

Fără voie, Maurice dădu un pas înapoi.

— Aha! ai simțit ce-i asta, rosti unul dintre bărbați. Ei bine, mai sunt încă opt bucăți aidoma celei cu care ai făcut acum cunoștință.

— Atunci, uci-deți-mă, spuse Maurice resemnat. Cel puțin așa se termină numaidecât.

— Cine ești? Hai, spune! interveni glasul acela blând și autoritar totodată.

— Numele meu vreți să-l știți?

— Da, numele tău.

— Sunt Maurice Lindey.

— Ce? exclamă o voce, Maurice Lindey, revolu... patriotul? Maurice Lindey, secretarul secției Lepelletier?

Cuvintele de mai sus fură rostite cu atâta însuflețire, încât Maurice văzu prea bine că erau decisive. Să dea un răspuns însemna, într-un fel sau altul, să-și hotărască soarta.

Maurice nu era în stare de nici un soi de lașitate. Luă o atitudine demnă și autoritară, ca un adevărat spartan, și spuse cu glas hotărât:

— Da, Maurice Lindey; da, Maurice Lindey, secretarul secției Lepelletier; da, Maurice Lindey, patriotul, revoluționarul, iacobinul; Maurice Lindey, în sfârșit, și ziua în care va muri pentru libertate va fi cea mai frumoasă zi din viața lui.

O tăcere de moarte îi întâmpină răspunsul.

Maurice Lindey își oferă pieptul, așteptând dă-ntr-o clipă-n alta ca spada, al cărei vârf doar îl simțise, să i se înfigă întreagă în inimă.

— Să fie oare adevărat? rosti după câteva secunde o voce care trăda o oarecare emoție. Ascultă, tinere, să nu minți.

— Scotociți-mă în buzunare, răspunse Maurice, și-aveți să găsiți legitimația. Priviți spre pieptul meu și, dacă sângele nu le-a acoperit, îmi veți găsi inițialele, un M și un L, brodate pe cămașă.

Pe dată, Maurice se simți ridicat de niște brațe puternice. Fu purtat pe o distanță destul de scurtă. Auzi deschizându-se o ușă, apoi a doua. Numai că a doua era mai strâmtă decât cea dintâi, căci bărbații care-l duceau abia putură trece cu el.

Murmurele și șoaptele se întetiră.

„Sunt pierdut, își spuse Maurice, au să-mi pună o piatră de gât și-au să mă arunce în cine știe ce bulboană din apa Bievrei.”

Dar, după o clipă, simți că aceia care-l purtau urcară câteva trepte. Un aer mai cald îl izbi în față; fu așezat pe-un scaun. Auzi o ușă care se încuie de două ori și niște pași depărtându-se. Se crezu lăsat singur. Ciuli urechea cu atenția de care-i în stare omul a cărui viață atârână de-un cuvânt, și-i păru că aude aceeași voce, care-i impresionase urechea prin amestecul acela de energie, putere și blândețe, spunând celorlați:

— Să ne sfătuim și să chibzuim.

Abia dacă se scursese un sfert de oră, ce i se păru un secol lui Maurice. Nimic mai firesc; tânăr, chipeș, voinic, sprijinindu-și puterea pe o sută de prieteni credincioși, cu care uneori visa înfăptuirea unor lucruri mărețe, se simțea dintr-o dată, fără să fi fost pregătit dinainte, în primejdie să-și piardă viața, căzut într-o cursă mârșavă.

Își dădea seama că fusese închis într-o ncăpere oarecare. Dar era oare supravegheat?

Încercă iar, cu o nouă sforțare, să se elibereze. Mușchii lui de fier se umflară, se întăriră, funia îi intră în carne, dar nu se rupse.

Mai îngrozitor decât orice era că avea mâinile legate la spate și că nu-și putea smulge legătura de pe ochi. Dacă ar fi putut vedea, poate c-ar fi putut fugi.

Totuși, felurile lui încercări se petrecuseră fără ca nimeni să i se fi împotrivit, fără ca nimic să se fi clintit în jur; înțelese, așadar, că era singur.

Picioarele-i călcau pe ceva moale, afânat, nisip ori pământ gros, poate. Un iz înăcrit și pătrunzător îi izbi mirosul, vădindu-i prezența unor materii vegetale. Maurice se gândi că se află într-o seră s-au într-un loc asemănător. Făcu câțiva pași, se izbi de-un perete, se întoarse ca să pipăie cu mâinile, dădu peste niște unelte agricole și scoase fără voie o exclamație de mulțumire.

Cu sforțări neînchipuite, izbuti să cerceteze toate sculele, una câte una. În asemenea situație fuga lui nu mai era decât o chestiune de timp. Dacă hazardul sau providența îi acorda doar cinci minute și dacă printre unelte ar fi găsit una tăioasă, era salvat.

Găsi o cazma.

Datorită felului în care fusese legat, Maurice trebui să facă un mare efort ca să poată întoarce cazmaua cu tăișul în sus. Pe fierul acela, pe care-l ținea sprijinit de perete cu spatele, Maurice tăie sau mai curând roase funia care-i lega pumnii. Operația se arăta lungă, fierul cazmalei tăia anevoie. Sudoarea îi curgea pe frunte. Auzi zgomot de pași ce se apropiau. Mai făcu o ultimă sforțare, puternică, de neînchipuit, supremă: funia, pe jumătate roasă, se rupse.

De data asta scoase un adevărat strigăt de bucurie.

Cei puțin era sigur că va muri apărându-se.

Maurice își smulse legătura de pe ochi.

Nu se înșelase, se afla nu într-o seră, ci într-un pavilion unde fuseseră adunate câteva plante bogate în sevă, care nu pot rămâne iarna sub cerul liber, într-un colț erau uneltele de grădinărit, dintre care una îi făcuse un atât de prețios serviciu. În fața lui se afla o fereastră; se repezi spre ea, dar era zăbreliată și un bărbat înarmat cu o carabină ședea postat ca santinelă dinaintea ei.

De cealaltă parte a grădinii, cam la vreo treizeci de pași depărtare, se înălța un chioșc mic, perechea aceuia în care se afla Maurice. Storul ferestrei era lăsat, dar în dosul storului licărea o lumină.

Se apropie de ușă și trase cu urechea: altă santinelă trecea în sus și-n jos prin fața ușii. Pașii acesteia îi auzise Maurice mai înainte.

Dar în fundul coridorului răsunau niște voci nedeslușite; deliberarea degenerase evident în discuție. Maurice nu putea auzi tot ce se spunea. Totuși, unele cuvinte pătrundeau până la el, ca și cum ar fi avut de străbătut o distanță

mai mică, și, printre acestea, auzi cuvintele iscoadă, pumnal, mort.

Maurice își încorda atenția îndoit. O ușă se deschise și auzi mai limpede:

— Da, zicea o voce, da, e iscoadă, a aflat ceva și cu siguranță că e trimis să ne descopere tainele. Dându-i drumul, riscăm să ne denunțe.

— Dar cuvântul dat? întrebă un glas.

— Cuvântul are să și-l dea, pe urmă are să și-l calce. E el gentilom ca să ne încredem în cuvântul lui?

Maurice scrâșni din dinți la gândul că mai sunt oameni care își închipuie că trebuie să fii gentilom ca să-ți ții jurământul.

— Dar ce, ne cunoaște ca să ne denunțe?

— Nu, sigur că nu ne cunoaște și habar n-are ce facem noi, dar ne știe adresa și se va întoarce întovărășit de ajutoare.

Argumentul păru hotărâtor.

— Ei bine, spuse vocea care în repetate rânduri i se impuse lui Maurice ca trebuind să fie cea a șefului, v-ați hotărât?

— Da, sigur, de o sută de ori da; nu-ți înțeleg, dragul meu, mărinimia; dacă noi am încăpea pe mâna Comitetului Salvării Publice, ai vedea că ei n-ar face asemenea fasoane.

— Așadar, domnilor, vă mențineți hotărârea?

— Fără-ndoială, și nădăjduiesc că nu te vei opune.

— Eu n-am decât un vot, domnilor, și-al meu e pentru a i se reda libertatea. Domniile-voastre aveți șase și toate au fost pentru moartea lui. Să rămână deci așa.

Sudoarea ce curgea pe fruntea lui Maurice îngheță într-o clipă.

— Are să strige, are să urle, interveni o voce. Cel puțin ați îndepărtat-o pe doamna Dixmer?

— Ea habar nu are, e în pavilionul din față.

— Doamna Dixmer, șopti Maurice, încep să înțeleg. Mă aflu la patronul tăbăcar cu care am vorbit pe vechea stradă Saint-Jacques și care a plecat râzând de mine, când n-am putut să-i spun numele prietenului meu. Dar la dracu, ce interes poate avea un meșter tăbăcar să mă ucidă? În orice caz, urmă el să spună, înainte de-a mă ucide am să dobor și eu vreo doi.

Și se repezi la scula inofensivă care, în mâna lui, avea să devină o armă teribilă.

Pe urmă reveni lângă ușă și se așeză în așa fel încât să fie apărat când avea să se deschidă.

Inima-i bătea gata să-i spargă pieptul și în tăcerea din jur se auzea ritmul bătăilor ei.

Deodată Maurice se înfiora din creștet până-n tălpi. O voce spuse:

— De vreți să m-ascultați, n-aveți decât să spargeți pur și simplu un geam și, printre gratii, să-l ucideți c-un foc de carabină.

— O, nu, nu, fără explozie, exclamă altă voce, o explozie ne poate trăda. Al iată-te, Dixmer. Ce-i cu soția dumitale?

— M-am uitat chiar acuma pe sub stor; nu bănuiește nimic; citește.

— Dixmer, dumneata ai să ne lămurești. Ce părere ai? Ești pentru un foc de carabină sau pentru o lovitură de pumnal?

— Mai bine pumnalul!

— Haidem atunci! rostiră împreună cele cinci sau șase voci.

Maurice era un fiu al Revoluției, o inimă de bronz, un suflet de ateu, precum mulți pe vremea aceea. Dar la cuvintele haidem atunci! rostite îndărătul ușii aceleia, care, singură, îl despărțea de moarte, își aduse aminte de semnul crucii învățat de la maică-sa când, copil fiind, îl punea să-și spună rugăciunile în genunchi.

Pașii se apropiară, apoi se opriră, după care cheia scrâșni în broască și ușa se deschise încetișor. În timpul clipelor acestora, Maurice își spusese:

Dacă-mi pierd timpul lovindu-i, voi fi ucis. Repezindu-mă asupra ucigașilor, îi iau pe neașteptate, trec în grădină, apoi pe ulicioară, și poate scap.

Numaidecât, luându-și un avânt de leu, scoțând un strigăt sălbatic ce vădea mai curând amenințare decât spaimă, îi răsturnă pe primii doi bărbați din față, care, crezându-l ferecat și cu ochii legați erau departe de-a se aștepta la asemenea atac, îi dădu în lături pe ceilalți, apoi, datorită mușchilor săi de oțel, parcurse o distanță de câțiva metri cât ai clipi, văzu la capătul coridorului o ușă larg deschisă ce da în grădină, se rezezi, sări în goană vreo zece trepte, ajunse în grădină și, descurcându-se cât mai bine cu putință, alergă spre poartă.

Poarta era încuiată cu două zăvoare și cu un lacăt, Maurice trase cele două zăvoare, voi să descuie lacătul, dar n-avea cheie.

În timpul acesta, cei care-l urmăreau ajunseseră pe terasă; îl zăriră.

— Iată-l, strigară în cor, trage-n el, Dixmer, trage! Ucide-l, ucide-l!

Maurice scoase un urlat: era încuiat în grădină. Măsură din ochi înălțimea zidurilor; era de zece picioare.

Totul se petrecu repede, cât ai clipi.

Ucigașii se rezeziră după el.

Maurice avea față de ei un avans de treizeci de pași. Se uită în toate părțile, cu privirea condamnatului care își caută salvarea într-o împrejurare cât de cât norocoasă.

Zări pavilionul, storul și dincolo de stor lumina.

Făcu un salt, un salt de zece pași, prinse cu mâna storul, îl smulse, trecu prin fereastră, spărgând-o, și căzu în mijlocul unei încăperi luminate, în care o femeie citea, așezată lângă foc.

Femeia se ridică, înspăimântată, strigând după ajutor.

— Dăte la o parte, Geneviève, dă-te la o parte, strigă vocea Dixmer, dă-te la o parte ca să-l ucid!

Dar femeia, de îndată ce îl văzu, scoase un țipăt teribil și-n loc să se dea la o parte, cum îi porunceă soțul ei, se aruncă în fața lui Maurice, între el și țeva puștii.

Gestul acesta îl făcu pe Maurice să-și concentreze atenția asupra făpturii milostive, al cărei prim impuls căuta să-l apere.

Și el, la rândul său, scoase un strigăt.

În fața lui se afla necunoscuta, de-atâta timp căutată.

— Dumneata!... Dumneata!... exclamă el.

— Tăcere! șopti dânsa.

Apoi, întorcându-se spre ucigași, care, cu felurite arme mâini, se

apropiaseră de fereastră, strigă:

— Nu se poate să-l uciideți!

— E-un spion, exclamă Dixmer, pe al cărui chip blând și plăcut se întipărise o expresie de implacabilă hotărâre; e-un spion și trebuie să moară.

— Un spion? strigă Geneviève, el, spion? Vino încoace, Dixmer. Un singur cuvânt vreau să-ți spun ca să-ți dovedesc că te înșeli cumplit.

Dixmer se apropie de fereastră; Geneviève se apropie de dânsul și aplecându-se spre urechea lui îi șopti câteva cuvinte. Meșterul tăbăcar înălță capul.

— El? întrebă dânsul.

— Chiar el, răspunse Geneviève.

— Ești sigură?

De data asta tânăra noastră nu mai răspunse, ci, întorcându-se spre Maurice, îi întinse mâna, surâzând.

Trăsăturile lui Dixmer recăpătară atunci ciudata lor expresie de blândețe și impasibilitate flegmatică. Sprijini patul carabinei de pământ și spuse:

— Atunci e cu totul altceva.

Apoi, făcând semn tovarășilor săi să-l urmeze, se îndepărtă împreună cu ei și le șopti câteva cuvinte, după care plecară.

— Ascunde inelul, îi șopti Geneviève între timp, toată lumea de-aici îl știe.

Maurice scoase în grabă inelul de pe deget și-l strecură în buzunarul de la vestă.

O clipă după aceea, ușa pavilionului se deschise și Dixmer, fără armă, se îndreptă spre Maurice.

— Cer iertare, cetățene, îi spuse el. De știam mai devreme ce-ți datorăm! Soția mea, deși ține foarte bine minte ce ajutor i-ai dat în seara de 10 martie, îți uitase numele. Nu știam, așadar cu cine aveam de-a face! Dacă am fi știut, crede-mă că n-am fi pus la îndoială nici o clipă cinstea dumitale, nici nu ți-am fi suspectat intențiile. Așadar, încă o dată îți cer iertare!

Maurice era uluit. Doar printr-o minune își mai ținea echilibrul, simțea că amețește și era gata-gata să cadă. Se sprijini de cămin.

— Dar bine, întrebă el, în sfârșit, de ce voiăți să mă uciideți?

— Am să-ți spun secretul, cetățene, răspunse Dixmer, și ți-l încredințez, știindu-te leal. Sunt, așa cum știi, meșter tăbăcar și șeful tăbăcăriei de-aici. Cei mai mulți acizi de care mă slujesc pentru pregătirea pieilor mele sunt articole de comerț prohibite. Or, contrabandiștii cu care lucrez aflaseră de un denunț făcut la consiliul general. Când te-am văzut culegând informații, m-am temut. Contrabandiștii mei s-au temut, încă și mai tare decât mine, de boneta roșie pe care o porți și felul dumitale hotărât de-a proceda; nu-ți ascund că se decisese să fii ucis.

— O știu prea bine, exclamă Maurice, și nu-mi spui cu asta nimica nou. Am auzit toată dezbaterea pe care ați ținut-o și ți-am văzut carabina.

— Doar ți-am cerut iertare pentru fapta mea, continuă Dixmer, cu o înduioșătoare expresie de bunătațe. Să înțelegi un lucru: datorită epocii pline de contradicții în care trăim, suntem, eu și asociatul meu, domnul Morand, pe cale de-a aduna o avere imensă. Suntem furnizorii exclusivi de ranițe pentru armată:

în fiecare zi confecționăm o mie cinci sute sau chiar două mii de bucăți. Datorită fericitei situații în care ne aflăm, municipalitatea, care are de lucru până peste cap, nu mai găsește timp să ne verifice cu rigurozitate registrele de conturi, așa încât trebuie să ți-o mărturisesc, cam pescuim în apă tulbure, cu atât mai mult cu cât, după cum spuneam, substanțele pregătitoare pe care ni le procurăm prin contrabandă ne îngăduie să câștigăm două sute la sută.

— Drace! făcu Maurice, așa ceva îmi pare a fi un beneficiu, ca să zic așa, destul de onest, totuși înțeleg temerea dumitale că un denunț din parte-mi ar putea să-i pună capăt. Dar acum, odată ce mă cunoști, te-ai liniștit, nu-i așa?

— Acuma, spuse Dixmer, nici nu-ți mai cer cuvântul de cinste.

Pe urmă, punându-i mâna pe umăr și uitându-i-se în ochi, cu un surâs adăugă:

— Ei acuma, că suntem între noi, între prieteni aş putea zice, ia spune ce căutai dumneata pe-aici, tinere? Bineînțeles, urmă meșterul tăbăcar, dacă nu vrei, ești liber să nu spui.

— Dar ți-am spus, cred, bálbái Maurice.

— Da, o femeie, se grăbi burghezul să răspundă, știu că era vorba de-o femeie.

— Doamne-Dumnezeule! exclamă Maurice, iartă-mă, cetățene, dar îmi dau prea bine seama că-ți sunt dator o explicație. Ei uite, căutam o femeie, care deunăzi seara, de sub o mască, mi-a spus că locuiește aici în cartier. Nu-i știu numele, nici meseria, nici locuința. Știu doar că sunt îndrăgostit foc de o femeie micuță...

Geneviève era înaltă.

— Că e blondă, cu o privire vioaie, dezghețată.

Geneviève era brunetă, cu ochi mari și îngândurați.

— În sfârșit, o fetișcană..., urmă Maurice. De-aceea, ca să-i fiu pe plac, m-am îmbrăcat și eu cu hainele astea populare.

— Așa se explică totul, spuse Dixmer cu o bună-credință firească, nedezmintită nici măcar de vreo ochire furișată viclean.

Geneviève roșise și, simțind cum se îmbujorează, își întoarse capul în altă parte.

— Bietul de dumneata, cetățene Lindey, urmă Dixmer râzând, prin ce încercare te-am făcut să treci, și, ce să-ți spun, dumneata ești cel din urmă căruia să-i fi vrut răul; un patriot atât de virtuos, un frate!... dar, de fapt, am crezut că vreunul cu gânduri ascunse îți uzurpase numele.

— Să nu mai vorbim de asta, replică Maurice, care înțelesese că venise timpul să se retragă, arată-mi pe ce cale s-apuc și hai să uităm...

— Pe ce cale s-apuci?! exclamă Dixmer. Să te las să pleci? A, nu se poate, nu!! În seara asta dau, sau mai curând asociatul meu și cu mine dăm o masă băieților viteji, care voiau să te ucidă mai adineaori. Am de gând să te opresc să iei masa cu ei ca să vezi că nu sunt chiar atât de îndrăciți pe cât par.

— Dar, făcu Maurice în culmea bucuriei că va mai rămâne câteva ceasuri aproape de Geneviève, zău nu știu dacă se face si primesc.

— Cum așa, dacă se face să primești? îi întoarse vorba Dixmer. Nici vorbă că da. Sunt niște patrioți buni, sinceri, ca și dumneata. Dealtfel, n-am să cred că

m-ai iertat cu adevărat decât când vom mușca amândoi dintr-aceeași pâine.

Geneviève nu scotea nici un cuvânt. Maurice era supus supiciului.

— Cu-adevărat, se bălbăi tânărul nostru, mă tem, cetățene, și nu vă stânjenesc... Hainele astea ale mele... înfățișarea ponosită...

Geneviève se uită la el sfioasă.

— Vă poftim din inimă, spuse ea.

— Primesc, cetățeană, răspunse Maurice, plecându-se în fața ei.

— Ei bine, mă duc să-mi liniștesc tovarășii, zise meșterul băcar. Între timp încălzește-te, dragă prietene.

Dixmer ieși. Maurice și Geneviève rămaseră singuri.

— Ah, domnule începu vorba tânăra noastră, cu un accent căruia inutil încerca să-i dea o nuanță de reproș, v-ați călcat cuvântul, ați fost indiscret...

— Cum, doamnă! exclamă Maurice, v-am compromis oare? Dacă-i așa, iertați-mă, plec și niciodată...

— Doamne! strigă dânsa, ridicându-se, sunteți rănit la piept! Cămașa dumneavoastră e toată pătată de sânge!

Într-adevăr, pe cămașa fină și albă a lui Maurice, cămașă ce făcea un contrast ciudat cu hainele lui grosolane, o pată mare roșie se întinsese și se uscuse.

— Să nu vă îngrijorați deloc, doamnă, spuse tânărul; unul dintre contrabandiști m-a înțepat cu pumnalul său.

Geneviève se făcu albă ca varul și, luându-i mâna, șopti:

— Iertați-mă pentru răul ce v-a fost făcut. Mi-ți salvat viața și eu era să fiu pricina morții!

— Nu mi-am primit-o. Căci n-ați crezut nici o clipă c-a fost cea pe care o căutam, nu-i așa?

— Veniți cu mine, îl întrerupse Geneviève, să vă dau o cămașă... Nu trebuie ca oaspeții noștri să vă vadă în asemenea stare, ar fi pentru ei un reproș prea aspru.

— Vă cam stingheresc, nu-i așa? replică Maurice, suspinând.

— Nicidecum, îmi fac datoria. Și apoi adăugă: O fac chiar cu multă plăcere.

Geneviève îl duse pe Maurice într-o vastă cameră de toaletă, de o eleganță pe care nu s-ar fi așteptat să o găsească în casa unui meșter tăbăcar. Ce-i drept, meșterul tăbăcar de care vorbim părea să fie milionar.

Apoi ea deschise toate dulapurile.

— Luați ce vă trebuie, îl pofti, sunteți ca la dumneavoastră acasă.

Și plecă.

Când Maurice ieși, îl găsi pe Dixmer, care se reîntorsese.

— Hai, hai la masă! îl chemă el, numai pe dumneata te așteptam ca să începem.

Capitolul IX

CINA

Când Maurice intră împreună cu Dixmer și cu Geneviève în sufragerie,

situată în corpul de clădire în care fusese introdus la început, masa pentru cină era așezată, dar încăperea era încă goală.

Pe urmă îi văzu intrând, rând pe rând, și pe cei șase comeseni.

Toți erau bărbați plăcuți la înfățișare, cei mai mulți tineri, îmbrăcați după moda zilei. Doi sau trei purtau chiar carmaniole pe cap și bonetă roșie.

Dixmer îl prezentă pe Maurice, însoțindu-i numele de situat și titlurile sale.

Apoi, întorcându-se spre Maurice, îi spuse:

— Iată toți oamenii care m-aujută în negustoria mea. Datorită vremurilor, datorită principiilor revoluționare care au desființat distanțele, trăim cu toții pe piciorul celei mai sfinte egalități. Aceeași masă ne adună pe toți de câte două ori pe zi și sunt fericit că ai binevoit să iei parte la ospățul nostru de familie.

— Dar... domnul Morand, zise sfios Geneviève, nu-l așteptai și pe el?

— Ah! e drept, răspunse Dixmer. Cetățeanul Morand despre care ți-am vorbit, cetățene Lindey, e asociatul meu. El are în sarcină, dacă pot spune așa, partea morală a întreprinderii; el trece operațiile în registre, ține casa, achită facturile, dă și primește banii; așa că, dintre noi toți, el are cea mai mare bătaie de cap — iată de ce întârzie câteodată. Mă duc să-i dau de veste.

Dar în clipa aceea ușa se deschise și cetățeanul Morand intră. Era un bărbat mic de statură, oacheș, cu sprâncene stufoase. O pereche de ochelari verzi, cum poartă oamenii cu vederea obosită de lucru, îi acoperea ochii negri, dar nu le putea întuneca scânteierea. De la primele cuvinte pe care le rosti, Maurice recunoscuse vocea aceea blândă și autoritară totodată, care, în tot timp discuțiilor în care el fusese victima, optase în mod constant soluțiile omenoase. Purta o haină cafenie cu nasturi mari, o vestă de mătase albă, iar jaboul, și el foarte fin, fu nu o dată în timpul a cărei albeață și finețe au fost cu deosebire admirate de Maurice, cu atât mai mult cu cât era mâna unui negustor tăbăcar.

Se așezară la masă: cetățeanul Morand luă loc la dreapta Genevièvei, Maurice la stânga ei. Dixmer se așeză în fața soției sale. Ceilalți oaspeți își luară locurile la voia întâmplării în jurul mesei lunguețe.

Cina vădea un gust rafinat. Dixmer avea o poftă de industriaș și făcea onorurile mesei cu multă bunătate și naturalețe. Lucrătorii sau cei ce treceau ca atare, îi țineau în această privință o tovărășie sinceră și generoasă. Cetățeanul Morand vorbea puțin, mânca încă și mai puțin, nu bea aproape deloc și arareori râdea. Maurice, poate din pricina amintirilor pe care i le stârnea vocea lui, fu cuprins curând de o mare simpatie pentru el. Încerca însă o mare îndoială în privința vârstei sale, și îndoiala asta îl neliniștea: ba îl lua drept un om de patruzeci, patruzeci și cinci de ani, ba i se părea foarte tânăr.

Așezându-se la masă, Dixmer se crezu dator să dea comesenilor un soi de justificare a faptului că primise un străin în cercul lor mic.

Și se achită de această obligație ca un om neobișnuit să mintă și ca un naiv ce era. Dar, după cum se vedea, comesenii nu păreau pretențioși în materie de justificări, căci, în ciuda stângăciei pe care o dovedi fabricantul de piei când îl prezentă pe tânărul nostru, micul discurs mulțumi pe toți cei de față.

Maurice îl privea cu uimire.

"Pe cinstea mea, își spunea el, nu-mi cred ochilor. E oare același om care, aruncând fulgere din priviri, cu vocea amenințătoare, mă urmărea cu carabina

în mână, vrând neapărat să măucidă acum doar trei sferturi de oră? În clipele acelea l-aș fi luat drept un erou sau drept un ucigaș. Doamne-Dumnezeule, cum îl schimbă pe om dragostea de piei!"

Făcând asemenea observații, Maurice simțea în fundul sufletului o durere și o bucurie atât de adânci amândouă că bietul om n-ar fi putut stabili cu precizie în ce stare sufletească se găsea. Se afla în sfârșit lângă frumoasa necunoscută pe care o căutase atâta.

Așa cum visase dinainte, purta un nume încântător. Îl îmbăta să se simtă alături de ea; îi sorbea cele mai neînsemnate sunete ale vocii ei, ori de câte ori răsunau, făceau să-i învibreze cele mai tainice coarde ale inimii, în schimb, ceea ce vedea în fața lui îi zdrobea inima.

Geneviève era întocmai cum o întrezărise: visul unei zburciumate nu-i fusese spulberat de realitate. Era într-adevăr tânara elegantă, cu privire tristă și suflet nobil. Era un caz obișnuit în perioada ce precedase faimosul an 1793 în care se găseau — o tânără distinsă, silită, din pricina ruinii din ce în ce mai adânci în care căzuse nobilimea, să intre în rândul burgheziei, în lumea negoțului. Dixmer părea om de treabă, era bogat, fără doar și poate, se purta cu Geneviève ca un bărbat ce-și dă osteneala să facă fericită o femeie. Dar oare bunătatea, bogăția și preabunele lui intenții puteau ascunde imensa distanță ce exista între soție și soț, între tânăra fată visătoare, distinsă, plină de farmec și omul cu preocupări materiale și înfățișare vulgară? Cu ce sentimente putea oare Geneviève umple asemenea prăpastie?... Vai! Întâmplarea îi arăta acum limpede lui Maurice: cu sentimentul dragostei. Și asta îl făcea să revină la prima părere pe care o avusese despre tânără noastră Geneviève, cu alte cuvinte că în seara în care o văzuse, ea se întorcea de la o întâlnire de dragoste.

Gândul acesta, că Geneviève iubea alt bărbat, îi chinuia sufletul.

Și-atunci începea să suspine și să regrete că venise să guste încă o dată din otrava asta căreia îi spunem dragoste.

Apoi, în alte momente, ascultându-i vocea atât de dulce, de pură și armonioasă, cercetându-i privirea atât de senină și de limpede încât în ea i se putea citi până-n adâncul sufletului, Maurice era gata să creadă că o asemenea făptură nu poate înșela, și-atunci cădea pradă unei bucurii amare la gândul că asemenea trup și un asemenea suflet, întreaga ei ființă aparțineau unui burghez de treabă, cu un surâs cinstit, cu spirit vulgar, și că pururi ea nu va fi decât a lui.

S-a vorbit politică; nici nu putea fi altcum. Ce altceva să se discute într-o epocă în care politica se amesteca în orice, era zugrăvită pe fundul farfuriilor, acoperea toate zidurile, era proclamată clipă de clipă pe toate străzile?

Deodată, unul dintre oaspeți, care până atunci tăcuse, întreabă dacă sunt niscaiva vești noi în privința arestatelor din închisoarea Temple.

Maurice tresări fără să vrea la sunetul acelei voci. Recunoscuse pe bărbatul care, partizan al măsurilor extreme, îl lovise mai întâi cu cuțitul și apoi votase pentru moartea lui.

Totuși omul acela, tăbăcar cinstit, șeful atelierului, cel puțin așa îl prezentase Dixmer, trezi curând buna dispoziție a lui Maurice, exprimând ideile cele mai patriotice și principiile cele mai revoluționare. În anumite împrejurări, tânărul nu era nicidecum dușmanul măsurilor drastice, atât de la modă

pe-atunci și al căror apostol și erou nu era altul decât Danton. În locul omului aceleuia, a cărui armă și voce îi treziseră senzații cumplite, care nu se șterseră încă, el nu l-ar fi asasinat pe cel care-l socotea spion ci iar fi dat drumul în grădină și acolo, cu arme egale, cu o sabie în mână ca și adversarul său, s-ar fi luptat crâncen cu el, fără milă și fără îndurare. Iată ce ar fi făcut Maurice. Dar își dădu numaidecât seama că ar exagera cerând de la un lucrător tăbăcar să facă ceea ce ar fi făcut el, Maurice.

Bărbatul acela, adept al măsurilor extreme, care părea a vădi în ideile sale politice aceleași sisteme violente ca și-n comportamentul particular, vorbea de închisoarea Temple și se mira că paza deținuților fusese încredințată unui consiliu permanent, lesne de corupt, și unor municipali al căror devotament fusese în mai multe rânduri ademenit.

— Da, spuse, cetățeanul Morand, dar trebuie să recunoaștem că în orice împrejurare, până în momentul de față, purtarea municipalilor a îndreptățit încrederea națiunii în ei și istoria va spune că nu numai cetățeanul Robespierre merită porecla de incoruptibil.

— Fără îndoială, fără îndoială, reluă interlocutorul, dar dacă un lucru nu s-a întâmplat încă, ar fi absurd să tragi concluzia că n-are să se întâmple niciodată. E la fel și cu Garda națională, continuă șeful atelierului. Să admitem că se dă decizia: companiile diferitelor secții să fie convocate pe rând pentru a face de serviciu la închisoarea Temple și asta așa, fără nici o diferențiere. Ei bine, nu sunteți de acord că se poate ca într-o companie de douăzeci sau douăzeci și cinci de oameni să fie un nucleu de opt-zece bărbați fără scrupule care într-o bună noapte ucid santinelele și răpesc deținutele?

— Ași! făcu Maurice, mijlocul ăsta e prost, cetățene. Doar nu-s decât trei săptămâni, sau poate o lună, de când au vrut și-au încercat să-l folosească și n-au reușit nicidecum.

— Da, spuse Morand, dar numai fiindcă unul dintre aristocrații din patrulă a comis imprudența să lase să-i scape cuvântul domnule, vorbind nu știu cu cine.

— Și apoi, urmă Maurice, care ținea să demonstreze că poliția Publicii e bine organizată, iată că au și aflat despre intrarea în Paris a Cavalerului de Maison-Rouge.

— Ași! exclamă Dixmer.

— S-a știut că a intrat în Paris Cavalerul de Maison-Rouge? întreabă cu răceală Morand. Și s-a aflat și prin ce mijloc a intrat?

— Se știe totul.

— Ei, drăcie! exclamă Morand, plecându-se înainte ca să se uite în ochii lui Maurice, tare aș fi curios să aflu. Până acum nu ni s-a putut spune încă ceva pozitiv în privința asta. Dar dumneata, cetățene, dumneata care ești secretarul unei secții principale din Paris, dumneata trebuie să fii mai bine informat.

— Bineînțeles, răspunse Maurice, așa că ceea ce am să vă spun este adevărul adevărat!

Toți comesenii, până și Geneviève, părură că acordă cea mai mare atenție celor ce avea să le spună tânărul nostru.

— Ei bine, începu Maurice să povestească, Cavalerul de Maison-Rouge

venea din Vendée, după cât se pare. Străbătuse toată Franța, însoțit la drum de norocul lui obișnuit. Ajuns în plină zi la bariera Roule, a așteptat până la nouă seara. La nouă seara o femeie travestită în țărancă a trecut bariera și i-a adus cavalerului o uniformă de vânător din Garda națională. După zece minute s-a întors cu el. Santinela, care o văzuse trecând singură, intră la bănuieli văzând că se întoarce însoțită, și sună alarma în post. A venit șeful patrulei. Cei doi vinovați, înțelegând că despre ei era vorba, au intrat valvârtej într-o casă mare, unde li s-a deschis o ușă din dos ce dădea în Champs-Élysées. Se pare că o patrulă devotată trup și suflet tiranilor îl aștepta pe cavaler în colțul străzii Bar-du-Bec. Restul îl știți.

— Ai! ai! se miră Morand, e ciudat ceea ce povestești dumneata, tinere...

— Dar mai ales adevărat, spuse Maurice.

— Da, așa se pare; dar femeia, se știe ce s-a întâmplat cu ea?...

— Nu, a dispărut, și nu se știe nici cine e, nici ce e cu ea.

Asociatul cetățeanului Dixmer, ba chiar și cetățeanul Dixmer părăură a respira ușurați.

Geneviève ascultase și ea toată povestirea de mai sus, palidă, nemișcată și tăcută.

— Dar, întrebă iarăși cetățeanul Morand, cu obișnuitu-i sânge rece, cine poate spune că Maison-Rouge făcea parte din patrula care a sunat alarma în închisoarea Temple?

— Un municipal dintre prietenii mei, care în ziua aceea era de serviciu la închisoarea Temple, l-a recunoscut.

— Îi știa semnalmentele?

— Îl văzuse altădată.

— Și cum arată cavalerul ăsta de Maison-Rouge? întrebă Morand.

— Un bărbat de douăzeci și cinci, douăzeci și șase de ani, mic, cu păr blond, plăcut la chip, cu niște ochi grozavi și cu niște sprâncene de toată frumusețea.

Se lasă o tăcere adâncă.

— Ei bine, începu iarăși Morand, dacă prietenul dumitale l-a cunoscut pe pretinsul cavaler de Maison-Rouge, de ce nu l-a arestat?

— Mai întâi, neștiind că sosise la Paris, s-a temut să nu se fi înșelat în privința asemănării, și apoi prietenul meu e cam moale din fire. A făcut ceea ce fac oamenii prudenți și molâi: când cad la îndoială se abțin.

— Dumneata n-ai fi procedat așa, cetățene? îl întrebă Dixmer pe Maurice, izbucnind în râs.

— Nu, răspunse Maurice, trebuie să recunosc; aș fi preferat să mă înșel, decât să las să-mi scape un om atât de primejdios cum e cavalerul ăsta de Maison-Rouge.

— Și dumneata ce-ai fi făcut, domnule?..., întrebă Geneviève.

— Ce-aș fi făcut eu, cetățeano? O! Doamne! aș fi procedat în doi timpi și trei mișcări: aș fi dat ordin să se închidă toate ușile închisorii Temple, m-aș fi dus întins la patrulă, l-aș fi prins pe cavaler de guler și i-aș fi spus: „Cavaliere, te arestez ca trădător al națiunii!” Și de îndată ce i-aș fi pus mâna în gât, nu l-aș mai fi slăbit, de asta puteți fi siguri.

— Dar ce s-ar fi întâmplat după aceea? întrebă Geneviève.

— Ce să se-ntâmples? I s-ar fi făcut proces lui și complicilor săi și până acum ar fi fost ghilotinat, asta-i tot.

Geneviève se cutremură și aruncă vecinului ei o privire înspăimântată.

Dar cetățeanul Morand nu păru că ia în seamă privirea ei și, golindu-și flegmatic paharul, zise:

— Cetățeanul Lindey are dreptate: nu se putea proceda decât în acest fel. Din nenorocire nu s-a făcut așa.

— Și, mai întrebă Geneviève, măcar se știe ce s-a mai întâmplat cu acel Cavalier de Maison-Rouge?

— Ei! exclamă Dixmer, se vede treaba că văzându-și încercarea neizbutită a șters-o numaidecât din Paris.

— Și poate chiar din Franța! adăugă Morand.

— Da' de unde! Nici gând! spuse Maurice.

— Cum așa? A avut imprudența să rămână în Paris? întrebă îngrijorată Geneviève.

— Nici nu s-a clintit de-aici.

Toți cei de față întâmpinară cu un freamăt de uimire părerea enunțată de Maurice cu atâta siguranță.

— Asta-i o presupunere pe care o emiți dumneata, cetățene, spuse Morand, o presupunere, atâta tot.

— Nicidecum, e un fapt pe care-l afirm.

— O! exclamă Geneviève, trebuie să mărturisesc că eu nu aș crede ceea ce spui dumneata, cetățene. După mine, asta ar fi o imprudență de neiertat.

— Dumneata ești femeie, cetățeană. Negreșit că dumneata vei înțelege un lucru care pentru un om cu firea Cavalerului de Maison-Rouge a fost mai presus de orice considerent privind securitatea sa personală.

— Și ce lucru putea fi mai presus de temerea de a-și pierde viața într-un chip atât de înfiorător?

— Ei, Doamne-Dumaezeule, cetățeană, exclamă Maurice, numai dragostea!

— Dragostea? repetă Geneviève.

— Bineînțeles. Nu știți oare că Maison-Rouge e îndrăgostit de Antoaneta?

Doi-trei dintre cei de față izbucniră într-un râs forțat, vădind neîncredere. Dixmer se uită la Maurice de parc-ar fi vrut să-i citească până-n fundul sufletului. Geneviève simți cum i se urcă lacrimile în ochi și o tulburare ce nu putea trece neobservată de Maurice îi străbătu trupul. Cetățeanul Morand vărsă vinul din paharul pe care tocmai îl ducea la buze, și Maurice s-ar fi înspăimântat văzându-l, dacă toată atenția tânărului n-ar fi fost îndreptată în momentul acela asupra Genevièvei.

— Ești emoționată, cetățeană, șopti Maurice.

— N-ai spus dumneata că eu am să înțeleg pentru că sunt femeie? Ei bine, un asemenea devotament, fie el cât de potrivit principiilor noastre, pe noi femeile totdeauna ne mișcă.

— Iar cel al Cavalerului de Maison-Rouge e cu atât mai mare, continuă Maurice, cu cât se spune cu certitudine că n-a vorbit niciodată cu regina.

— Cetățene Lindey, spuse adeptul metodelor extreme, îmi pare, dă-mi voie să ți-o spun, că ești foarte îngăduitor cu cavalerul acela...

— Domnule, îi răspunse Maurice, slujindu-se poate intenționat de un cuvânt care încetase a mai fi în folosință, mi-s dragi toate soiurile de oameni mândri și curajoși, ceea ce nu mă împiedică să mă lupt cu ei când îi găsesc în rândurile dușmanilor mei. Nu mi-am pierdut speranța de a-l întâlni cândva și pe Cavalerul Maison-Rouge.

— Și...? făcu Geneviève.

— Și dacă-l întâlnesc... ei bine, am să mă lupt cu el.

Cina se sfârșise. Semnul despărțirii îl dădu Geneviève, sculându-se, gata să se retragă.

În aceeași clipa pendula începu să bată.

— E miezul nopții! spuse impasibil Morand.

— Miezul nopții! exclamă Maurice, atât de repede miezul nopții!

— Iată o exclamație ce-mi face plăcere, zise Dixmer. Asta dovedește că nu te-ai plictisit și mă face să sper că ne vom revedea. Îți stă deschisă casa unui bun patriot și nădăjduiesc că peste puțin timp îți vei da seama, cetățene, că e și casa unui prieten.

Maurice salută și, întorcându-se spre Geneviève, o întreabă:

— Și dumneata, cetățeană, îmi îngădui să mai vin?

— Ba chiar mai mult, eu te rog, răspunse cu însuflețire Geneviève. Rămas bun, cetățene.

Și Geneviève se retrase.

Maurice își luă rămas bun de la toți comesenii, salută în chip deosebit pe Morand, care îi plăcuse mult de tot, strânse mâna lui Dixmer și plecă zăpăcit, dar mai degrabă bucuros decât întristat din pricina feluritelor întâmplări care îi umpluseră seara.

— Penibilă, inoportună întâlnire! spuse, după plecarea lui Maurice, tânăra noastră Geneviève, izbucnind în plâns în fața soțului său care o însoțise până în apartamentul ei.

— Aș! cetățeanul Maurice Lindey, patriot recunoscut, este, dimpotrivă, o grozav de prețioasă achiziție pentru un biet tăbăcar ca mine, care are marfă de contrabandă, răspunse Dixmer, surâzând.

— Așadar, crezi, dragul meu?... , întreabă sfios Geneviève.

— Cred că pune asupra casei noastre o pecete, de absolvire penală și-i acordă și un brevet de patriotism. Și mai cred că, începând din seara asta chiar, Cavalerul de Maison-Rouge va fi în siguranță la noi.

Și Dixmer, sărutându-și soția pe frunte cu o afecțiune mai curând paternă decât conjugală, o lăsă în pavilionul acela mic, care îi era destinat în întregime, și trecu în cealaltă parte a clădirii pe care o locuia, cu oaspeții pe care i-am văzut stând în jurul mesei.

Capitolul X

CÂRPACIUL SIMON

Era pe la începutul lunii mai. O zi senină umfla piepturile istovite de inhalarea cețurilor înghețate din timpul iernii, iar razele unui soare calduș și

dătător de viață se revărsau peste zidurile sumbre ale închisorii Temple.

În ghereta interioară, care despărțea turnul de grădinile fostei mănăstiri, râdeau și fumau soldații din postul de gardă.

Dar cu toate că ziua era frumoasă și arestatelor li se îngăduise să coboare și să se plimbe prin grădină, cele trei femei nu primiseră. De la execuția soțului ei, regina se mulțumea să stea cu încăpățănare în încăperea ei, ca să nu fie silită să treacă prin fața ușii apartamentului pe care-l ocupase regele, la etajul al doilea.

Când ieșea la aer, și asta cu totul întâmplător, de la fatala dată de 21 ianuarie, se ducea în vârful turnului, ale cărui creneluri fuseseră închise cu obloane.

Oștenii din gărzile naționale de serviciu, preveniți că cele trei femei aveau permisiunea să iasă, așteptară, așadar, zadarnic toată ziua ca ele să binevoiască să se folosească de acea îngăduință.

Către ceasurile cinci, un bărbat coborî și se apropie de sergentul comandant al postului.

— A! tu ești, taică Tison! spuse cel ce părea un om din Garda națională, bine dispus.

— Da, sunt eu, cetățene. Îți aduc din partea municipalului Maurice Lindey, prietenul tău, care-i acolo sus, permisul acesta pe care Consiliul închisorii Temple l-a acordat fiicei mele ca să vină astă-seară s-o vadă pe maică-sa.

— Și tu pleci tocmai în clipa în care vine fiică-ta, tată denaturat? îl întreabă sergentul.

— Ei! plec de nevoie, cetățene sergent. Nădăjduiam și eu s-o văd pe biata-mi copilă, pe care n-am mai văzut-o de două luni, și s-o îmbrățișez... știi, așa, din toată inima, cum se spune, ca un tată. Da' poftim! du-te la plimbare. Slujba, slujba asta păcătoasă mă silește să plec. Trebuie să mă duc la Comună să-mi dau raportul. O birjă m-așteaptă la poartă cu doi jandarmi și asta tocmai în clipa în care are să vină biata mea Sophie.

— Ce tată nenorocit! făcu sergentul.

Căci astfel dragostea de țară
Sugrumă-n tine vocea sângelui,
Una geme și-alta zbiară
Jertfind datoriei...

Ia spune, taică Tison, de găsești din întâmplare o rimă la sângelui, ai să mi-o raportezi, da? Pentru moment îmi lipsește.

— Și tu, cetățene sergent, când are să vină fiică-mea s-o vadă pe biata maică-sa, care moare că n-o mai vede, ai s-o lași să treacă?

— Permisul e-n regulă, răspunse sergentul, în care cititorul l-a și recunoscut, fără îndoială, pe amicul nostru Lorin. Așa că n-am nimica de spus contra: cum vine fiică-ta, intră.

— Mulțumesc, viteze termopil, mulțumesc, spuse Tison.

Și, ieșind spre a se duce să-și dea raportul la Comună, șopti:

— Biata nevastă-mea, ce fericită are să fie!

— Știi tu, cetățene sergent, spuse un soldat din Garda națională, văzându-l

pe Tison că pleacă și auzind cuvintele pe care le rostise când se îndepărta, știi tu că lucrurile astea te fac să te-nfiori până-n adânc?

— Ce lucruri, cetățene Devaux? întrebă Lorin.

— Cum se poate, zise milostivul soldat din Garda națională, să-l vezi pe omul ăsta cu fața atât de cruntă, cu inima tare ca bronzul, pe acest paznic neîndurător al reginei, plecând cu lacrimi în ochi, pe jumătate de bucurie, pe jumătate de amărăciune, la gândul că nevastă-sa are să-și vadă fiica și el nu!? Nu trebuie să te gândești prea mult la asemenea lucruri, cetățene sergent, căci zău, pe bună dreptate, te-ntristezi...

— Fără-ndoială că nu trebuie și iată de ce nu se gândește nici unul acesta, care pleacă cu lacrimi în ochi, cum spuneai tu. Dar la ce oare ar trebui să se gândească el? Ei, la ce? Că s-au împlinit trei luni bune de când femeia asta pe care-o maltratează fără milă nu și-a văzut nici ea copilul. Și nu se gândește la nenorocirea ei, se gândește numai la nenorocirea lui; iată, asta-i! E drept că femeia asta a fost regină, urmă Agentul pe un ton ironic al cărui sens ar fi fost greu de interpretat, și că nu ești nicidecum silit să te porți cu o regină așa cum te porți cu femeia unui muncitor cu ziua.

— N-are a face; oricum, toată povestea asta e tare tristă, zise Devaux.

— Tristă, dar necesară, spuse Lorin. Cel mai bine e, cum spus și tu, să nu te gândești...

Și se apucă să fredoneze:

Ieri Nicetta,
Pe sub boschete —
Sumbre, cochete,
Umbla singurea.

Aici ajunsese Lorin cu cântecu-i bucolic când, dintr-o dată, se auzi un zgomot mare dinspre partea stângă a postului de gardă: era un amestec de înjurături, de amenințări și plânsete.

— Ce-i asta? întrebă Devaux.

— S-ar zice că-i o voce de copil, răspunse Lorin, trăgând cu urechea.

— Da, da, încuviință soldatul din Garda națională, un biet micuț pe care-l bate; la drept vorbind, n-ar trebui trimiși decât cei care n-au copii.

— Ia zi, vrei să cânti? se auzi un glas răgușit de om beat.

Și glasul prinse a cânta, de parcă ar fi dat tonul:

Cocoana Veto a promis
Să-ucidă tot ce-i în Paris...

— Nu, răspunse copilul, nu cânt.

— Ia zi, nu vrei să cânti?

Cocoana Veto a promis...

Și glasul se porni din nou:

— Nu, răspunse copilul, nu, nu, nu...

— Ei! stârpitură netrebnică! făcu vocea aceea răgușită.

Și un șuier de curea despică aerul. Copilul scoase un urlet de durere.

— Drăcia dracului! izbucni Lorin, mârșavul acela de Simon îl bate iarăși pe micul Capet.

Câțiva soldați din Garda națională ridicară din umeri, doi sau trei încercară să zâmbească. Devaux se sculă în picioare și plecă.

— Spuneam eu bine că aici n-ar trebui să între nici un tată.

Deodată o ușă scundă se deschise și copilul regelui, gonit de biciul paznicului, făcu, alergând, câțiva pași în curte; dar, când trecu, ceva greu căzu pe pavaj și-l lovi în cădere peste picior.

— Vai! strigă copilul.

Și, poticnindu-se, căzu pe-un genunchi.

— Adu-mi înapoi calapodul, pocitanie, hai, că de nu...

Copilul se ridică și clătină din cap în semn de refuz.

— Ei, ei! strigă Lorin, încruntând din sprâncene, încotro ai pornit-o așa, meștere Simon?

— Să-l pedepsesc pe puiul ăsta de lup, răspunse cârpaciul.

— Și de ce să-l pedepsești? întrebă Lorin.

— De ce?

— Da, de ce?

— Pentru că lepădătura asta nu vrea nici să cânte ca un patriot cumsecade, nici să lucreze ca un cetățean cinstit.

— Ei bine, și ce te privește? îi spuse Lorin. Ce, națiunea ți l-a încredințat pe Capet ca să-l înveți să cânte?

— Ei na! făcu Simon mirat, dar ce te-amesteci tu, cetățene sergent? Fă bine și răspunde-mi.

— De ce m-amestec eu? M-amestec ca orice om de suflet. Și e nedemn pentru un om de suflet să vadă cum e bătut un copil și să accepte să fie bătut sub ochii lui.

— Ași! e fiul tiranului.

— E un copil, un copil care n-a luat parte la crimele tatălui său, un copil care e nevinovat și, ca atare, nu trebuie pedepsit.

— Și eu îți spun că mi-a fost încredințat ca să fac din el ce poftesc. Și poftesc să cânte cântecul Cocoanei Veto, și are să-l cânte.

— Dar bine, nenorocitul, spuse Lorin, cocoana Veto e maică-sa, mama copilului ăstuia. Ți-ar plăcea să-ți fie silit fiul să cânte că tu ești o canalie?

— Eu? urlă Simon. Ei lasă, aristocrat păcătos de sergent!

— Ia ascultă, fără insulte, strigă și Lorin. Eu nu sunt Capet, eu... și nu-s pus cu sila să cânt.

— Am să pun să te-aresteze, păcătosule!

— Tu? făcu Lorin, tu ai să pui să m-aresteze? Ia încearcă numai să pui s-aresteze pe un termopill!

— Bine, bine, cine râde la urmă râde mai bine. Până una-alta, Capet, ia calapodul de-acolo și vino să faci gheata, altfel e vai de capul tău!...

— Iar eu, izbucni Lorin, pălind îngrozitor și făcând un pas înainte, cu

pumnii strânși și dinții încleștați, eu îți spun că n-are să ridice calapodul, și-ți mai spun că n-are să facă nici o gheată, auzi tu, blestemat caraghios? A! da, ai acolo o sabie mare, dar află că nu mă tem de ea, cum nu mă tem nici de tine. Îndrăznește numai s-o tragi din teacă.

— Blestemăție! urlă Simon făcând spume la gură de furie.

În clipa aceea două femei intrară în curte. Una dintre ele ținea o hârtie în mână; se îndreptă spre santinelă, adresându-i-se.

— Cetățene sergent! strigă santinela, e fata lui Tison, care cere s-o vadă pe maică-sa.

— Las-o să treacă deoarece Consiliul închisorii Temple a aprobat, spuse Lorin, care nu voi să se întoarcă nici o clipă, de teamă ca Simon să nu se folosească de neatenția lui și să înceapă iar să bată copilul.

Santinela lăsă cele două femei să treacă, dar abia urcaseră patru trepte ale scării întunecoase când îl întâlniră pe Maurice Lindey, care cobora pentru o clipă în curte.

Noaptea aproape că se lăsase, așa că nu li se puteau desluși trăsăturile chipului.

Maurice le opri.

— Cine sunteți voi, cetățenelor, întrebă el, și ce doriți?

— Eu sunt Sophie Tison, spuse una dintre cele două tinere. Am obținut autorizația să-mi văd mama și am venit s-o văd.

— Da, încuviință Maurice, dar autorizația e pentru tine, cetățeană.

— Mi-am adus prietena ca să fim cel puțin două fete în mijlocul atâtor soldați.

— Foarte bine, dar prietena ta n-are voie să urce.

— Fie cum dorești, cetățene, spuse Sophie Tison, strângând-o de mână pe prietena ei, care, lipită de zid, părea cuprinsă de uimire și de spaimă.

— Cetățeni paznici, strigă Maurice, ridicând capul și adresându-se santinelelor care erau postate la fiecare etaj, lăsați liberă trecerea cetățenei Tison; prietena ei nu are voie să intre. Va aștepta pe scară, iar voi să vegheați să nu i se întâmple nimic.

— Da, cetățene, am înțeles, răspunseră santinelele.

— Puteți să urcați, le spuse Maurice.

Cele două femei trecură.

Cât despre Maurice, el sări peste patru sau cinci trepte, câte-i mai rămăseseră de coborât, și înainta repede în curte.

— Ce-i asta, îi întrebă pe soldații din Garda națională, cine face asemenea zarvă? Se aud țipete de copil până în anticamera prizonierelor.

— Ce să fie? răspunse Simon, care, deprins cu procedeele cetățenilor municipali, crezu, zărindu-l pe Maurice, că-i vin ajutoare, iacă trădătorul ăsta de aristocrat, iacă, individul ăsta mă oprește să-l chelfănesc pe Capet.

Și-l arătă cu pumnul pe Lorin.

— Da, fir-ar el al dracului, îl opresc, răcni Lorin, scoțându-și sabia din teacă, și dacă îndrăznești să-mi mai spui o dată individ, aristocrat sau trădător, să știi că vâr sabia în tine.

— Amenințări! strigă Simon. Unde-i straja? Unde-i straja?

— Eu sunt straja, răspunse Lorin. Nu mă chema, că dacă vin la tine, te distrug.

— Ajutor! cetățene municipal, sări! urlă Simon amenințat de data asta serios de către Lorin.

— Cetățeanul sergent are dreptate, răspunse cu răceală municipalul pe care Simon îl chemase în ajutor, tu necinstești națiunea; lașule, bați un copil.

— Și încă de ce-l bate, înțelegi tu, Maurice? Pentru că băiatul nu vrea să cânte Cocoana Veto, pentru că fiul nu vrea să-și insulte mama.

— Mizerabile! se răsti la el Maurice.

— Și tu? se miră Simon. Așadar, sunt înconjurat numai de trădători.

— Ei, ticălos netrebnic ce ești! exclamă cetățeanul municipal, punându-i mână în gât lui Simon și smulgându-i cureaua din mână. Încearcă numai să faci dovadă că Maurice Lindey e trădător.

Și îl lovi cu toată puterea pe cărpaci cu cureaua peste umeri.

— Mulțumesc domnule, zise copilul care privea cu stoicism scena de mai sus, dar are să se răzbune pe mine.

— Vino, Capet, spuse Lorin, vino, băiete; dacă te mai bate, strigă ajutor și va fi pedepsit, călăul. Hai, hai, micule Capet, intră în turn.

— De ce mă numiți Capet, dumneavoastră care mă apărați? întrebă copilul. Doar știți prea bine că nu mă cheamă Capet.

— Cum asta? Nu te cheamă așa? se miră Lorin. Dar cum te cheamă pe tine?

— Pe mine mă cheamă Ludovic Carol de Bourbon. Capet e numele unuia dintre strămoșii mei. Doar știu istoria Franței, o știu de la tata.

— Și tu vrei să-l înveți să facă papuci pe-un copil care a învățat istoria Franței de la rege? strigă Lorin. Haida-de!

— Ei, fii pe pace, îi spuse Maurice băiatului. Am să fac raport.

— Și eu am să fac unul, izbucni Simon. Am să spun și că în loc de-o femeie care avea dreptul să intre în turn, ai lăsat să treacă două.

Într-adevăr, în clipa aceea cele două femei ieșeau din donjon. Maurice dădu fuga la ele.

— Ei, cetățeană, zise el, adresându-i-se celei de lângă el, ți-ai văzut mama? Sophie Tison se strecură într-o clipă între cetățeanul municipal și prietena ei.

— Da, cetățene, am văzut-o, mulțumesc, răspunse ea. Maurice ar fi vrut s-o vadă pe prietena tinerei fete sau măcar să-i audă vocea, dar fata era învăluită în mantie și părea hotărâtă să nu rostească nici un cuvânt. Ba chiar i se păru că tremură.

Spaima ei îl făcu să aibă bănuieli.

Urcă în grabă, și, ajungând în prima cameră, văzu prin ușa cu geam cum regina, în cealaltă cameră, ascundea în buzunar ceva ce Maurice bănuia că ar fi un bilet.

— Vai! făcu el, să fi fost oare păcălit?

Își chemă numaidecât colegul.

— Cetățene Agricola, intră la Maria-Antoaneta și vezi să n-o scapi din ochi.

— Na! exclamă municipalul, să fi...?

— Intră, îți spun, și nu mai pierde nici o clipă, nici un minut, nici o secundă.

Cetățeanul municipal intră la regină.

— Cheamă pe nevasta lui Tison, spuse el unui soldat din gardă.

După cinci minute, femeia lui Tison veni radioasă.

— Mi-am văzut fata, zise ea.

— Unde? întrebă Maurice.

— Chiar aici, în anticameră.

— Bine. Și fiică-ta n-a cerut cumva s-o vadă pe austriacă?

— Nu.

— N-a intrat la ea?

— Nu.

— Și-n vreme ce stăteai de vorbă cu fiică-ta, n-a ieșit nimeni din camera prizonierelor?

— Parcă eu mai știu? Mă uitam la fiică-mea pe care n-o văzusem de trei luni.

— Ia gândește-te bine și adu-ți aminte.

— Ah! da, cred că mi-aduc aminte.

— Ce?

— Cine? Maria-Tereza?

— Da.

— Și a vorbit cu fiică-ta?

— Nu.

— N-a ridicat nimic de pe jos?

— Fiică-mea?

— Nu, fiica Mariei-Antoaneta.

— Ba da, și-a ridicat batista.

— Vai nenorocite! strigă Maurice.

Se repezi la funia unui clopot pe care-l trase cu putere. Era clopotul de alarmă.

Capitolul XI

BILETUL

Ceilalți doi cetățeni municipali din gardă urcară în grabă. Un detașament din post îi însoțea.

Ușile fură închise, cele două santinele fură postate ca să păzească ieșirile din fiecare cameră.

— Ce dorești, domnule? îl întrebă regina pe Maurice, când intră la ea. Tocmai voiam să mă culc când, acum vreo cinci minute, cetățeanul municipal (și regina îl arătă pe Agricola) s-a năpustit aici în cameră, fără să-mi spună ce pofteste.

— Doamnă, spuse Maurice, salutând, nu colegul meu pofteste ceva de la domnia-ta, ci eu.

— Dumneata, domnule? întrebă mirată Maria-Antoaneta, uitându-se la Maurice, al cărui fel cuviincios de-a fi îi inspirase recunoștință. Și ce vrei dumneata?

— Doresc să binevoiești a-mi înmâna biletul pe care domnia-ta îl ascundeai adineori, când tocmai intram.

Principesa și doamna Elisabeth tresăriră. Regina se făcu albă ca varul.

— Te înșeli, domnule, răspunse ea, nu ascundeam nimic.

— Minți, austriaco! strigă Agricola.

Maurice puse repede mâna pe brațul colegului său.

— O clipă, dragul meu, îi răspunse el. Lasă-mă pe mine să vorbesc cu cetățeană. Sunt într-un fel și procuror.

— Zi-i, atunci, dar n-o cruța; ei, drăcie!

— Ascundeai un bilet, cetățeană, urmă Maurice cu asprime. Ar trebui să ni-l dai.

— Dar, ce bilet?

— Cel pe care ți l-a adus fiica lui Tison și pe care cetățeană de acolo, fiica dumitale (Maurice arată spre tânăra prințesă), l-a cules cu batista.

Cele trei femei se priviră înspăimântate.

— Dar, domnule, asta e mai mult decât tiranie, spuse regina; suntem femei, suntem femei!

— Să n-amestecăm lucrurile, îi răspunse Maurice cu neclintită hotărâre. Noi nu suntem nici judecători, nici călăi, suntem gardieni, alte cuvinte concetățeni, având sarcina de-a vă păzi. Avem un consemn; dacă îl călcăm înseamnă că suntem trădători. Cetățeană, rog, așadar, să-mi dai biletul pe care l-ai ascuns.

— Domnilor, spuse regina cu trufie, de vreme ce sunteți gardieni, scotociți și lipsiți-ne de somn și în noaptea asta, ca întotdeauna.

— Păzească-ne Domnul să ridicăm mâna asupra unor femei! Voi aduce faptele la cunoștiința Comunei și-i vom aștepta ordinele. Numai că dumneata nu te vei culca în pat, vei dormi pe fotolii, dacă-ți place așa, iar noi te vom supraveghea... Dacă va trebui, vor începe și perchezițiile.

— Dar, ce-i aici? întrebă femeia lui Tison, vârându-și speriată capul pe ușă.

— Ce să fie, cetățeană, ai dat o mână de ajutor la o trădare și de aceea poți fi sigură că n-ai să-ți mai vezi fata niciodată.

— Să nu-mi mai văd fata?... ce tot spui, cetățene? întrebă femeia lui Tison care nu înțelegea bine de ce n-are să-și mai vadă fata.

— Iată ce-ți spun: fiică-ta n-a venit aici să te vadă pe tine, ci să aducă o scrisoare cetățenei Capet, așa că n-are să mai vină.

— Dar dacă nu mai vine, n-am s-o mai pot vedea, pentru că noi n-avem voie să ieșim de aici...

— De data asta n-ai pe cine să te mânii, pentru că e vina ta, îi răspunse Maurice.

— Vai! urlă biata mamă, vina mea! Ce tot spui tu acolo, vina mea? Doar nu s-a întâmplat nimic. Răspund eu de asta. Vai! păi de-ar fi să se fi întâmplat ceva, să te păzească simțul, Antoaneta, ai să mi-o plătești scump de tot!

Și femeia, ieșită din minți, îi arată reginei pumnul.

— Să nu ameninți pe nimeni, îi răspunse Maurice; mai bine încearcă să capeți cu blândețe ceea ce cerem noi, căci ești femeie, Și cetățeană Antoaneta, care e mamă și ea, se va îndupleca din milă pentru o mamă. Măine fiică-ta va fi

arestată, mâine va fi întemnițată... pe urmă, de se descoperă ceva — și tu doar știi că, dacă vrei cu tot dinadinsul, descoperi cu siguranță — de se descoperă ceva e pierdută și ea și însoțitoarea ei.

Femeia lui Tison, care îl ascultase pe Maurice cu o spaimă din ce în ce mai mare, își îndreptă spre regină privirea rătăcită.

— Auzi tu, Antoaneta?... E vorba de fiica mea!... Tu îmi vei fi dus fata la pieire!

Regina păru și ea înspăimântată, nu atât de amenințarea ce strălucea în ochii gardiencei sale, cât de deznădejdea pe care i-o citea în priviri.

— Vino, doamnă Tison, zise ea, am să-ți spun ceva.

— Ei, ia vezi! fără lingușeli, strigă colegul lui Maurice; să fim și noi de față, ei, drăcie! În fața municipalității, numai în fața municipalității.

— Lasă-le, cetățene Agricola, îi șopti Maurice la ureche, numai să iasă adevărul la iveală, n-are a face în ce fel...

— Ai dreptate, cetățene Maurice, dar...

— Să trecem de partea cealaltă a ușii cu geamuri, cetățene Agricola, și, ascultă de mine, să stăm și cu spatele: sunt sigur că persoana față de care vom dovedi asemenea bunăvoință nu ne va face să ne căim.

Regina auzi cuvintele acestea spuse anume ca să fie auzite de ea și îi aruncă tânărului o privire plină de recunoștință. Maurice întoarse capul cu indiferență și trecu de partea cealaltă a ușii cu geamuri. Agricola îl urmă.

— Vezi femeia asta, îi spuse el lui Agricola: ca regină e grozav de vinovată, ca femeie vădește un suflet demn și generos. E bine că se sfărâmă și se năruiesc coroanele; nenorocirea purifică.

— Fir-ar să fie, că bine mai vorbești, cetățene Maurice! Îmi place să te ascult pe tine și pe prietenul tău Lorin. Tot versuri ai spus și tu?

Maurice zâmbi.

În timpul dialogului de mai sus, dincolo de ușa cu geamuri se petrecea scena pe care o prevăzuse Maurice. Femeia lui Tison se apropiase de regină.

— Doamnă, îi spuse aceasta, deznădejdea în care te afli îmi zdrobește inima. Nu vreau să te lipsesc de copilul dumitale; așa ceva e prea greu de îndurat. Dar gândește-te bine: poate că făcând ceea ce cer oamenii ăștia, fiica dumitale tot va fi condamnată. Fă ce spun ei! strigă nevasta lui Tison. Fă ce spun ei!

— Dar, mai întâi, ascultă despre ce e vorba.

— Despre ce e vorba? întrebă gardianca cu o curiozitate aproape sălbatică.

— Fiica dumitale a venit aici cu o prietenă.

— Da, e muncitoare ca și ea; n-a vrut să vină singură din pricina soldaților.

— Prietena aceea i-a dat fiicei dumitale un bilet; fiica dumitale la scăpat pe jos; Maria, care tocmai trecea pe lângă ea, l-a ridicat. E o hârtie fără nici o valoare, nu încape vorbă, dar căreia oameni rău intenționați i-ar găsi o semnificație. Nu ți-a spus cetățeanul municipal că dacă vrei găsești oricum ceva?

— Și după asta, după asta?

— Ei bine, asta e tot. Vrei să-ți dau hârtia aceea? Vrei să-mi sacrific un prieten și totuși să nu-ți recapeti, poate, fiica?

— Fă cum spun ei! strigă iarăși femeia, fă ce spun ei!

— Dar dacă hârtia asta îți compromite fiica? stăruie regina. Înțelege?

— Fiica mea e, ca și mine, o patriotă cinstită, răspunse afurisita de femeie. Slavă Domnului, familia Tison e vestită! Fă ce spun ei!

— Doamne-Dumnezeule! cât aș dori să te pot convinge!

— Fiică-mea! vreau să-mi fie dată fiica! urmă femeia lui Tison, bătând din picior. Dă hârtia, Antoaneta, dă-o!

— Iat-o, doamnă!

Și regina întinse nenorocitei aceleia de făpturi o bucată de hârtie pe care ea o ridică în culmea bucuriei deasupra capului, strigând:

— Veniți, veniți, cetățeni municipali! Am căpătat hârtia. Luați-o și dați-mi copila.

— Ne-ai sacrificat prietenii, surioară, spuse doamna Elizabeth.

— Nu, surioară, răspunse trist regina, pe noi ne-am sacrificat. Hârtia nu poate compromite pe nimeni.

La strigătele femeii lui Tison, Maurice și colegul său îi ieșiră înainte; ea le întinse numaidecât biletul. Ei îl deschiseră și citiră:

„La orient, un amic veghează încă.”

Abia își aruncă ochii pe hârtie și Maurice tresări.

Scrisul îi păru cunoscut.

„Doamne-Dumnezeule! izbucni el, să fie al Genevièvei? Nu, e cu neputință, sunt nebun! Se aseamănă, fără îndoială, dar cum ar putea avea de-a face Geneviève cu regina?”

Se întoarse și văzu că Maria-Antoaneta îl privea. Cât despre femeia lui Tison, în timp ce aștepta să i se hotărască soarta, îl sorbea pe Maurice din ochi.

— Ai făcut o faptă bună, îi spuse femeii lui Tison. Și dumneata, cetățeană, de asemenea, adăugă el către regină.

— Atunci, domnule, răspunse Maria-Antoaneta, urmează-mi exemplul: arde hârtia asta și vei face o faptă caritabilă.

— Glumești, austriaco, interveni Agricola. Să ardă o hârtie care poate ne-ar da prilejul să punem mâna pe-un cuib de aristocrați? Nu, asta ar fi o prostie curată!

— Da, mai bine arde-o, spuse și femeia lui Tison, ar putea s-o pună în primejdie pe fata mea.

— Bineînțeles, pe fiică-ta și pe ceilalți, continuă Agricola luând din mâinile lui Maurice hârtia pe care acesta cu siguranță ar fi ars-o dacă ar fi fost singur.

După zece minute, biletul fu depus pe biroul membrilor Comunei, deschis numaidecât și comentat în toate felurile.

— „La orient, un amic veghează”, rosti o voce. Ce dracu o fi însemnând asta?

— A, da, desigur! făcu un geograf. „La orient” e limpede: Lorient e un orașel din Bretania, situat între Vannes și Quimper. Fir-ar să fie! Ar trebui dat foc orașului, dacă-i adevărat că sunt în el aristocrați care veghează asupra austriei.

— E cu atât mai primejdios, adăugă un altul, cu cât, Lorient fiind port la mare, acolo se pot pune la cale complicități cu englezii.

— Propun, spuse un al treilea, să fie trimisă o comisie la Lorient și să se

întreprindă o anchetă.

Maurice fusese ținut la curent asupra deliberărilor.

„N-am idee unde poate fi orientul de care e vorba, își zise el, dar cu siguranță că nu-i în Bretania.”

A doua zi, regina, care, după cum am spus, nu mai cobora în grădină ca să nu treacă prin fața camerei unde fusese încarcerat soțul ei, ceru să urce pe platforma turnului, ca să ia puțin aer, cu fiica ei și cu doamna Elisabeth.

Cererea îi fu încuviințată numaidecât, dar Maurice se urcă și el și, oprindu-se în spatele unui soi de gheretă, care adăpostea partea de sus a scării, așteptă, ascuns, urmarea biletului din ajun.

La început regina s-a plimbat, afectând indiferență, cu doamna Elisabeth și cu fiica ei, pe urmă s-a oprit, în timp ce prințesele continuau să se plimbe, s-a întors spre răsărit și s-a uitat lung cu atenție la o casă la ferestrele căreia se arătau mai multe persoane; una dintre persoanele acelea ținea o batistă albă.

Maurice scoase un ochean din buzunar și, în timp ce-l potrivea, regina făcu un semn vizibil, ca și cum i-ar fi poftit pe curioșii de la fereastră să dispară. Dar Maurice apucase să vadă un cap de bărbat cu părul blond, palid la față, a cărui plecăciune fusese plină de respect, aproape chiar de umilință.

În spatele tânărului aceuia, căci curiosul nostru nu părea să aibă mai mult de douăzeci și cinci, douăzeci și șase de ani, ședea o femeie pe jumătate acoperită de silueta lui. Maurice își îndreptă ocheanul asupra ei și, crezând că o recunoscuse pe Geneviève, făcu o mișcare subită care-l descoperi. Numaidecât femeia, care ținea și ea un ochean în mână, se trase îndărăt, luându-l și pe tânăr cu ea. Să fi fost Geneviève? Să-l fi recunoscut și ea pe Maurice? Perechea de curioși să se fi retras oare numai la semnul pe care-l făcuse regina?

Maurice așteptă o clipă să vadă dacă tânărul și tânăra n-au să mai apară. Dar cum fereastra rămânea pustie, îl sfătui pe colegul său Agricola să fie cu ochii în patru, coborî ca o furtună scara și alergă să se așeze la pândă în colțul străzii Porte-Foin, ca să vadă dacă cei doi curioși din casa cu pricina n-au să iasă. Fu însă în zadar, căci nimeni nu se arătă.

Atunci, nemaiputând îndura bănuiala care-i sfâșia inima încă de când însoțitoarea fetei lui Tison se încapătănase să stea ascunsă și să nu scoată nici un cuvânt, Maurice o porni spre vechea stradă Saint-Jacques, unde ajunsese cu sufletul chinuit de cele mai ciudate bănuieli.

Când intră, Geneviève în capot alb ședea sub un umbrar de iasomie, unde avea obiceiul să ia masa. Îi adresă, ca de obicei, un salut călduros lui Maurice și-l pofti să bea o ceașcă de ciocolată cu ea.

Pe de altă parte, Dixmer, care între timp venise și el, se arătă grozav de bucuros că-l vede pe Maurice la asemenea ceas neașteptat al zilei. Dar mai înainte ca Maurice să fi băut ceașca de ciocolată pe care o acceptase, Dixmer ceru amicului său, secretarul secției Lepelletier, să-l însoțească într-o raită prin ateliere. Maurice primi.

— Dragul meu Maurice, începu să-i spună Dixmer, luându-l la braț pe tânărul nostru și pornind cu el, ai să afli o noutate deosebit de importantă.

— Politică? îl întrebă Maurice, urmărit întruna de ideea sa.

— Ei! dragă cetățene, răspunse Dixmer zâmbind, crezi că noi, cei de-aici, ne

ocupăm de politică? Nu, nu, o noutate industrială, slavă Domnului! Venerabilul meu prieten Morand, care, după cum știi e un chimist dintre cei mai merituoși, tocmai a descoperit secretul de fabricare a unui marochin de culoare roșie, cum nu ați mai văzut până în zilele noastre, vreau să spun o culoare fixă, care nu se decolorează. Vopseau asta vreau să ți-o arăt. Dealtmănuși, ai să-l vezi pe Morand la lucru. Asta da, zic și eu, adevăr artist!

Maurice nu prea înțelegea cum poți fi artist în marochin roșu. Acceptă totuși să meargă, îl urmă pe Dixmer, străbătu atelierele și într-un soi de laborator particular îl văzu pe cetățeanul Morand la treabă — purta ca de obicei ochelari verzi, era îmbrăcat cu haine de lucru și părea într-adevăr foarte preocupat să schimbe în purpuriu albul murdar al unei piei de oaie. Avea mânecile suflecate, mâinile — roșii, la fel și brațele, până la coate. Cum spunea Dixmer, se bălăcea bucuros și vesel în cârmâz.

Îl salută pe Maurice cu capul, așa ocupat cum era cu treburile lui.

— Ei, cetățene Morand, îl întrebă Dixmer, ce zici?

— O să câștigăm o sută de mii de livre pe an numai cu procedeul ăsta, răspunse Morand. Dar, iată, sunt opt zile de când nu mai dorm, iar acizii mi-au atacat ochii.

Maurice îl lăsa pe Dixmer cu Morand și se întoarse la Geneviève, șoptindu-și tainic:

— Trebuie să recunosc că îndatoririle unui cetățean municipal ar năuci chiar și pe un erou. După opt zile petrecute în închisoarea Temple, ajungi să te suspectezi până și pe tine însuși drept aristocrat, sfârșind prin a te denunța singur. Bunul Dixmer, bravul Morand! gingașa Geneviève! Și eu care i-am bănuțit o clipă.

Geneviève îl aștepta pe Maurice, cu surâsul ei încântător, gata să-l facă să uite până și urma bănuțelilor pe care și le închipuise adevărate. Era ca totdeauna: suavă, prietenoasă, fermecătoare.

Clipele în care Maurice o vedea pe Geneviève erau singurele pe care le trăia cu-adevărat. Tot restul timpului, era pradă febrei aceleia pe care am putea-o numi febra anului 1793, care scinda Parisul în două tabere și făcea ca existența să fie o luptă continuă, de fiecare ceas.

Către amiază, trebui totuși s-o părăsească pe Geneviève și să se întoarcă la închisoarea Temple.

La capătul străzii Sainte-Avoye, se întâlni cu Lorin, care schimba garda. Lorin se afla în coada plutonului. Se desprinsese din rând și veni la Maurice, al cărui chip oglindea încă fericirea dulce pe care întâlnirea cu Geneviève i-o revărsa totdeauna în suflet.

— Ah! exclamă Lorin, scuturând călduros mâna prietenului său:

Zadarnic cați să-ți ascunzi dorul,

Eu știu care ți-e năzuința.

Taci mălc, dar îți văd suferința,

În ochi îți citesc dorul,

Și-n suflet tot amorul!

Maurice își duse mâna la buzunar să caute cheia. Era mijlocul care-l adoptase ca să pună stavilă vervei poetice a colegului său. Dar acesta îi văzu gestul și-o rupse la fugă râzând.

— A! ascultă adăugă Lorin, întorcându-se după câțiva pași, ai de stat încă trei zile la Temple, Maurice. Ți-l încredințez pe micuțul Capet.

Capitolul XII DRAGOSTE

De fapt, după o bucată de vreme Maurice ajunsese să ducă o viață foarte fericită și în același timp foarte nenorocită. Totdeauna e așa la începutul marilor pasiuni.

Munca zilnică la secția Lepelletier, vizitele pe care le făcea seara în vechea stradă Saint-Jacques, prezența sporadică la clubul Termopile îi umpleau tot timpul.

Nu-și ascundea faptul că, văzând-o pe Geneviève în fiecare seară, nu făcea decât să se îmbete, înghițituri rare, dar pline, cu dragoste fără speranță.

Geneviève era una dintre femeile timide și aparent ușor de câștigat, care întind sincer mâna unui prieten, își apropie inocent fruntea de buzele lui, cu încrederea unei surori sau cu ignoranța unei fecioare în fața căreia cuvintele de dragoste par o insultă, iar dorințele carnale un adevărat sacrilegiu.

Dacă există în visurile cele mai pure pe care Rafael, în prima sa manieră, le-a zugrăvit pe pânză, o Madonă cu buze surâzătoare, cu privire castă, cu o expresie îngerească, atunci tocmai asemenea însușiri trebuie luate de la divinul elev al lui Perugino pentru făurirea portretului Genevièvei.

În mijlocul florilor sale, strălucitoare și înmiresmată ca ele, departe de activitatea soțului ei, departe chiar și de el, Geneviève îi părea lui Maurice, de câte ori o vedea, ca o enigmă vie, al cărei sens nu-l putea ghici și-a cărei dezlegare nu îndrăznea să i-o ceară.

Într-o seară când rămăsese, ca de obicei, singur cu ea și stăteau alături sub fereastra dublă, prin care în altă seară pătrunsese atât de furtunos, când miresmele liliacului în floare pluteau pe ușoara adiere ce se ivește numai deodată după un strălucitor apus de soare, Maurice, după o lungă tăcere în răstimpul căreia îi urmărise ochii ageri și pioși, care priveau cum răsare o stea argintie pe cerul de azur, Maurice cuteză s-o întrebe cum se face că-i atât de tânără, când soțul ei trecuse de vârsta mijlocie a vieții; că-i atât de nobilă și delicată, când toate vădeau la soțul ei o educație și-o origine de rând că-i atât de plină de poezie, când soțul ei n-are alt țel decât să-și cântărească, să-și întindă și să-și vopsească pieile din fabrică.

— Ce caută la un meșter tăbăcar, își continuă Maurice șirul întrebărilor, harpa asta, clavecinul de-aici și gastelurile despre care mi-ai mărturisit că sunt opera dumitale? În sfârșit, de ce atâta aristocrație, pe care o urâsc de moarte la alții, dar pe care o ador la dumneata?

Geneviève își aținti asupra lui Maurice privirile pline de candoare.

— Îți mulțumesc, răspunse ea, că-mi pui asemenea întrebare; ea îmi

dovedește că ești un om cu suflet nobil și că n-ai căutat să culegi informații despre mine de la nimeni.

— Niciodată, doamnă, spuse Maurice. Am un prieten devotat, care și-ar da viața pentru mine, am o sută de camarazi, care sunt gata să meargă oriunde i-aș călăuzi, dar dintre toate sufletele astea, când e vorba de o femeie, și mai ales de o femeie cum e Geneviève, nu știu decât unul singur în care să mă încred, sufletul meu.

— Mulțumesc, Maurice, îi răspunse tânără. Atunci ai să afli de la mine tot ce dorești să știi.

— Mai întâi, care e numele dumitale de fată? întrebă Maurice. Nu te cunosc decât cu numele de femeie măritată.

Geneviève înțelese egoismul de îndrăgostit pe care îl trăda o asemenea întrebare și zâmbi.

— Geneviève du Treilly, îi răspunse ea. Maurice repetă:

— Geneviève du Treilly!

— Familia mea, urmă Geneviève, fusese ruinată din timpul războiului cu America la care au luat parte tatăl și fratele meu mai mare.

— Gentilomi amândoi? întrebă Maurice.

— Nu, nu, răspunse Geneviève, roșind.

— Totuși, mi-ai spus că numele dumitale de fată e Geneviève du Treilly.

— Fără particulă, domnule Maurice. Familia mea a fost bogată, dar n-a avut nici un soi de legătură cu nobilimea.

— Nu ai încredere în mine, răspunse tânărul nostru zâmbind.

— Cum de nu? urmă Geneviève. În America, tatăl meu s-a împrietenit cu tatăl domnului Morand. Domnul Dixmer era omul de afaceri al domnului Morand. Văzându-ne ruinați și știind că domnul Dixmer avea averea lui personală independentă, domnul Morand l-a prezentat tatălui meu, care, la rândul său, mi l-a prezentat. Am văzut că o căsătorie fusese dinainte pusă la cale și am înțeles că era dorința familiei mele. Nu iubeam și nici nu iubisem pe nimeni; am primit. De trei ani de zile sunt soția lui Dixmer și trebuie s-o spun, de trei ani soțul meu a fost atât de bun cu mine încât, cu toată diferența de gusturi și de vârstă ce există între noi și pe care dumneata ai observat-o, n-am simțit nici măcar o clipă vreo părere de rău.

— Dar, urmă Maurice, când te-ai căsătorit cu domnul Dixmer, el nu era încă în fruntea fabricii acesteia?

— Nu, locuiam la Blois. După 10 august, domnul Dixmer cumpără casa de aici cu atelierele anexe. Ca să nu am nici un soi de amestec cu lucrătorii, ca să mă scutească chiar și de a vedea unele lucruri ce-ar fi putut să mă tulbure în obiceiurile mele puțin cam aristocratice, cum le numeai dumneata, mi-a dăruit pavilionul acesta, în care trăiesc singură, retrasă, potrivit cu gusturile mele, potrivit cu dorințele mele, și fericită când un prieten ca dumneata, Maurice, vine să mă abată de la visările mele sau să le împărtășească alături de mine.

Și Geneviève îi întinse mâna lui Maurice, pe care el, înfocat, o sărută.

Geneviève se îmbujoră puțin.

— Acum, prietene, urmă ea să-i spună, trăgându-și mâna dintr-ale lui, știi cum am ajuns soția domnului Dixmer.

— Da, răspunse Maurice, uitându-se țintă la Geneviève. Dar nu mi-ai spus deloc cum domnul Morand a ajuns să se asocieze cu domnul Dixmer.

— A! foarte simplu, răspunse Geneviève. Domnul Dixmer, după cum ți-am spus, avea oarecare avere, dar totuși nu atât cât să poată lua el singur o fabrică așa de importantă cum e asta. Fiul domnului Morand, protectorul lui Dixmer, cum îți spuneam, fiul acelui prieten al tatălui meu, de care poate că-ți amintești, a venit cu jumătate din capital și, cum se pricepe la chimie, s-a dedicat exploatării, depunând o activitate care-l acaparează, după cum ai putut observa, și datorită căreia comerțul domnului Dixmer, în sarcina căruia intră toată latura materială, a luat o extindere imensă.

— Și, urmă Maurice, domnul Morand este de asemenea unul dintre bunii dumitale prieteni, nu-i așa, doamnă?

— Domnul Morand e o fire nobilă, unul dintre sufletele cele mai elevate din câte se găsesc sub bolta cerească, răspunse cu gravitate Geneviève.

— Dacă nu ți-a dat alte dovezi, spuse Maurice puțin cam neliniștit de marea importanță pe care tânăra femeie o acorda asociatului soțului ei, decât că împarte cheltuielile de regie cu domnul Dixmer și că a născocit o vopsea nouă pentru marochin, îmi îngădui să-ți atrag atenția că elogiile pe care i le aduci sunt destul de exagerate.

— Mi-a dat și alte dovezi, domnule, îi spuse Geneviève.

— Dar e încă tânăr, nu-i așa? întrebă Maurice, cu toate că e greu de spus ce vârstă are, din pricina ochelarilor verzi pe care-i poartă.

— Are treizeci și cinci de ani.

— Vă cunoașteți de multă vreme?

— Din copilărie.

Maurice își mușcă buzele. De la început bănuise că Morand o iubește pe Geneviève.

— A! exclamă Maurice, așa se explică familiaritatea lui cu dumneata.

— Îngrădită în limitele în care ai văzut-o, domnule, răspunse Geneviève zâmbind, îmi pare că asemenea familiaritate, care nu e decât cea a unui prieten, nu are nevoie de explicații.

— O! iartă-mă, doamnă, ripostă Maurice, dumneata știi că orice afecțiune puternică își are geloziile ei și prietenia mea era geloasă pe prietenia pe care dumneata păreai c-o nutrești pentru domnul Morand.

Apoi tăcu. Geneviève păstră și ea tăcere. În ziua aceea nu mai veni vorba de Morand, și Maurice se despărți de Geneviève mai îndrăgostit ca niciodată, căci era gelos.

Apoi, oricât de orbit ar fi fost tânărul nostru, oricât de legat la ochi, oricâtă tulburare i-ar fi pus patima în suflet, în povestirea Genevièvei erau multe lacune, multe ezitări, multe reticențe, cărora în primul moment nu le dăduse nici un pic de atenție, dar care, după aceea, îi reveneau în minte și-l tulburau într-un chip atât de ciudat, încât nu-l putea liniști nici marea libertate pe care i-o îngăduia Dixmer de-a sta de vorbă cu Geneviève ori de câte ori și oricât de mult ar fi poftit, nici singurătatea în care erau lăsați ei amândoi în fiecare seară. Ba, mai mult: Maurice, ajuns oaspetele zilnic al casei, nu numai că stătea cu Geneviève, netulburat de nimeni, puritatea ei îngerească părând dealtminteri suficientă

pentru a o apăra împotriva dorințelor tânărului, dar o însoțea și la toate micile cumpărături pe care era silită să le facă din timp în timp, prin cartier.

Înconjurat de toată familiaritatea pe care o câștigase în casă, îl uimea și-l neliniștea totuși un lucru: cu cât căuta mai mult poate, ce-i drept, cu scopul de-a putea supraveghea sentimentele pe care credea și se temea că Morand le are pentru Geneviève — cu cât căuta, spuneam, să adâncească cunoștința cu acest om a cărui inteligență, în ciuda prejudecăților sale, îl seducea, ale cărui maniere alese îl atrăgeau din zi în zi mai mult, cu atât Morand, omul acesta bizar, părea a se prefăce că vrea să se îndepărteze de Maurice. Eroul nostru se plângea cu amărăciune Genevièvei, deoarece era sigur că Morand ghicise în el un rival și că din gelozie îl ținea la distanță.

— Cetățeanul Morand mă urăște, îi spuse el într-o zi Genevièvei.

— Pe dumneata? îl întreabă Geneviève privindu-l cu frumoșii ei ochi mirați; pe dumneata te urăște domnul Morand?

— Da, sunt sigur.

— Și de ce te-ar urî?

— Vrei să-ți spun? izbucni Maurice.

— Fără îndoială, continuă Geneviève.

— Ei bine, pentru că...

Maurice se opri. Era cât pe ce să spună: „Pentru că te iubesc.”

— Nu, nu pot să-ți spun de ce, zise el, roșind. În fața Genevièvei, crâncenul republican devenea deodată un om sfios și șovăielnic ca o fată.

Geneviève zâmbi.

— Spune mai curând, zise ea, că între voi nu există afinități, și-atunci poate am să te cred. Dumneata ești o fire înflăcărată, o minte ageră, un bărbat pretențios și rafinat; Morand nu-i decât un negustor altoit pe-un chimist. E sfios, modest... și numai sficiunea și modestia îl împiedică să facă primul pas către dumneata.

— Ei, na! Dar cine-i cere să facă primul pas către mine? Am făcut vreo cincizeci eu către el; niciodată nu mi-a răspuns. Nu, urmă Maurice, clătinând din cap, nu, sigur că nu-i asta.

— Dar, atunci, ce e?

Maurice preferă să tacă.

A doua zi după ce avusese explicația de mai sus cu Geneviève, Maurice veni la ea pe la orele două după-amiază. O găsi îmbrăcată, gata să iasă.

— A! fii binevenit, îl întâmpină Geneviève, ai să-mi slujești de cavalier însoțitor.

— Dar unde te duci? întreabă Maurice.

— Mă duc până la Auteuil. E o vreme încântătoare. Aș dori să merg puțin pe jos; trăsura are să ne ducă dincolo de bariera, unde ne va aștepta, pe urmă ajungem la Auteuil pe jos și, după ce voi fi terminat ce am de făcut la Auteuil, ne întoarcem tot pe jos până la trăsura.

— Ah! exclamă Maurice încântat, ce zi minunată îmi dăruiești!

Cei doi tineri porniră. Dincolo de Passy, trăsura îi lăsă în drum. Acolo, amândoi săriră sprinten pe marginea drumului și-și continuară plimbarea pe jos.

Când sosiră la Auteuil, Geneviève se opri.

— Așteaptă-mă la marginea parcului, îi spuse ea, după ce termin, vin să te iau.

— Dar la cine te duci? întrebă Maurice.

— La o prietenă.

— Și nu te pot însoți?

Geneviève clătină din cap, zâmbind.

— Cu neputință, răspunse ea.

Maurice își mușcă buzele.

— Atunci bine, zise el, am s-aștept.

— Ei, ce e? întrebă Geneviève.

— Nimic, răspunse Maurice, stai mult?

— Dacă-aș fi crezut că te stingheresc, Maurice, dacă aș fi știut că ziua ți-e prinsă cu alte treburi, îi spuse Geneviève, nici nu mi-ar fi trecut prin gând să te rog să-mi faci micul serviciu de-a veni cu mine; m-aș fi lăsat însoțită de...

— De domnul Morand? întrebă prompt Maurice.

— Nicidecum. Doar știi că domnul Morand se află la fabrica Rambouillet și că nu se întoarce decât deseară.

— Atunci iată cărei împrejurări îi datorez faptul de-a fi fost preferat.

— Maurice, îi spuse Geneviève cu blândețe, nu pot s-o fac s-aștepte pe persoana care mi-a dat întâlnire. Dacă te stingherește să mă însoțești la înapoiere, atunci întoarce-te la Paris, numai să-mi trimiți trăsura înapoi.

— Nu, nu, doamnă, răspunse cu voiciune Maurice, vă stau la dispoziție.

Și-i adresă un salut Genevièvei, care scoase un suspin ușor și intră în Auteuil.

Maurice se îndreptă spre locul horărât întâlnirii, și începu să se plimbe în lung și-n lat, culcând la pământ cu bastonul, ca Tarquinius, toate capetele de ierburi, de flori sau de scaieți care îi ședeau în cale. Dealtfel, drumul lui se limita la un spațiu: ca toți oamenii foarte îngândurați, Maurice abia făcea câțiva pași și se și-ntorcea.

Îl preocupa mai cu seamă să afle dacă Geneviève îl iubește sau nu. Felul ei de-a se purta cu el era cel al unei surori sau al unei prietene. Maurice simțea însă că atâta nu-i era de-ajuns... o iubea nebunește. Ajunsese să-i fie gândul veșnic din timpul zilei și visul mereu repetat din timpul nopții. Altădată nu cerea altceva decât s-o revadă pe Geneviève. Acuma nu-i mai era de-ajuns atât, trebuia ca și Geneviève să-l iubească.

Geneviève lipsi un ceas, care-i păru lui Maurice cât un secol. Pe urmă o văzu venind către dânsul, cu surâsul pe buze. El, dimpotrivă, o întâmpină cu sprâncenele încruntate. Sărmana noastră inimă e astfel făcută încât se trudește să soarbă durere din miezul fericirii chiar.

Geneviève îl luă la braț, surâzând.

— Iartă-mă, prietene, zise ea, că te-am făcut să mă aștepți...

Maurice îi răspunse cu o înclinare a capului și amândoi o apucară pe o cărăruie încântătoare, netedă, umbrită, stufoasă, care, cu un ocol, trebuia să-i scoată în șosea.

Era o seară de primăvară dintre cele mai fermecătoare, în care toate plantele

își trimit spre cer miresmele, în care toate păsările, nemișcate pe crengi sau săltând prin tufișuri de mărăcini, își înalță imnurile de dragoste spre Dumnezeu, în sfârșit, una dintre serile acelea ce par hărăzite să rămână vii în amintire.

Maurice ședea mut, Geneviève, dusă pe gânduri, smulgea cu-o mână petalele florilor dintr-un buchet pe care-l ținea în cealaltă, cea sprijinită pe brațul lui Maurice.

— Ce ai? întrebă deodată Maurice, și cine te face să fii tristă astăzi?

Geneviève i-ar fi putut răspunde: „Fericirea mea.” Ea se uită la el cu privirea-i blândă, plină de poezie, și-l întrebă:

— Oare dumneata nu ești mai trist ca de obicei?

— Eu, spuse el, eu am de ce să fiu trist; eu sunt nenorocit, dar dumneata?

— Dumneata, nenorocit?

— Fără îndoială. N-ai băgat de seamă, uneori, că sufăr după felul în care îmi tremură glasul? Câteodată, când stau de vorbă cu dumneata sau cu soțul dumitale, îmi vine să mă scol așa deodată și să fug să cer aer cerului, căci simt că are să-mi crape pieptul!

— Dar, îl întrebă Geneviève stânjenită, care e cauza suferinței dumitale?

— Daca-ș fi o fetișcană fandosită, răspunse Maurice râzând, un răs amar, ți-aș spune că stau prost cu nervii.

— Și în clipa de față suferi?

— Teribil, îi spuse Maurice.

— Atunci să ne întoarcem.

— Atât de repede, doamnă?

— Bineînțeles.

— Ah! da, e-adevărat, murmură tânărul nostru, uitasem că domnul Morand trebuie să se întoarcă de la Rambouillet la căderea nopții și iată că se lasă noaptea.

Geneviève se uită la dânsul cu o privire plină de mustrare.

— Vai! iarăși? exclamă ea.

— De ce deunăzi i-ai adus domnului Morand niște elogii atât de grozave, vorbindu-mi de el? îi spuse Maurice. E vina dumitale.

— De când oare, în fața oamenilor pe care-i stimezi, întrebă Geneviève, n-ai dreptul să spui ceea ce gândești despre un om demn de toată stima?

— E puternică stima care te face să grăbești pasul, așa cum îl grăbești dumneata în clipa de față, de teamă să nu întârzii câteva minute.

— Astăzi ești cât se poate de nedrept, Maurice. Oare n-am petrecut o parte din zi cu dumneata?

— Ai dreptate, sunt prea pretențios, urmă Maurice, lăsându-se cuprins de tumultul impetuos al firii sale. Haide să-l vedem pe domnul Morand, haide!

Geneviève simți cum supărarea și mânia îi cuprind inima, nu numai sufletul.

— Da, spuse ea, haide să-l vedem pe domnul Morand. El, cel puțin, e un prieten care nu m-a necăjit niciodată.

— Ce prețioși sunt prietenii de-asemenea soi, adăugă Maurice, sugrumat de gelozie. În ceea ce mă privește, aș dori să cunosc și eu unii ca ei.

În momentul acela se aflau pe șosea, zarea se împurpura, soarele începuse

să dispară, făcând să sclipească ultimele-i raze pe ornamentele aurite ale Domului Invalizilor. O stea, cea dintâi, cea care într-altă seară atrăsese privirile Genevièvei, sclipea în azurul fluid al cerului.

Geneviève își trase mâna de pe brațul lui Maurice, cu o tristețe resemnată.

— Ce ai de mă faci să sufăr? îl întrebă ea.

— Ei! făcu Maurice, ce să am? Mă simt mai puțin dibaci decât oamenii pe care-i cunosc. Văd că nu sunt în stare să mă fac iubit.

— Maurice! exclamă Geneviève.

— Oh! doamnă, dacă dumnealui este întruna bun, întruna la fel, înseamnă că dumnealui nu suferă.

Geneviève se prinse din nou cu mâna-i albă de brațul puternic al lui Maurice.

— Te rog, spuse ea ce voce schimbată, nu mai vorbi, nu mai vorbi.

— Și de ce să nu mai vorbesc?

— Pentru că glasul dumitale îmi face rău.

— Așadar, nimic nu-ți place la mine, nici măcar glasul?

— Taci, te conjur!

— Voi asculta, doamnă.

Și aprigul nostru tânăr își șterse fruntea de sudoare cu mâna. Geneviève își dădu seama că tânărul suferea cu adevărat. Firile de natura lui Maurice sunt victimele unor dureri necunoscute.

— Ești prietenul meu, Maurice, îi spuse Geneviève, uitindu-se la el cu o expresie cerească, un prieten prețios pentru mine. Fă în așa fel, Maurice, ca să nu-mi pierd prietenul.

— Vai! n-ai să-l regreți multă vreme! izbucni Maurice.

— Te înșeli, zise Geneviève, am să te regret mult de tot, totdeauna.

— Geneviève! Geneviève! exclamă Maurice, fie-ți milă de mine!

Geneviève se înfioră.

Prima oară îi rostea Maurice numele cu o expresie atât de semnificativă și adâncă.

— Ei bine, urmă Maurice, de vreme ce m-ai ghicit; lasă-mă să-ți spun tot, Geneviève. Căci, chiar de-ar fi să mă ucizi numai c-o privire... de prea multă vreme tac; am să vorbesc, Geneviève.

— Domnule, îl întrerupse tânăra femeie, te-am conjurat în numele prieteniei noastre să păstrezi tăcerea. Domnule, te mai conjur o dată, măcar de dragul meu, dacă nu de-al dumitale, nici un cuvânt mai mult, în numele cerului, nici un cuvânt mai mult!

— Prietenia, prietenia! Ah! dacă pentru domnul Morand ai o prietenie aidoma celei pe care mi-o porți mie, atunci află că nu am nevoie de asemenea prietenie, Geneviève; mie îmi trebuie mai mult decât celorlalți.

— Destul, spuse doamna Dixmer, cu un gest de regină; destul, domule Lindey. Iată trăsura, binevoiește să mă însoțești până la soțul meu.

Maurice tremura de emoție. Când Geneviève puse mâna pe brațul lui, ca să ajungă la trăsura care de fapt era doar la câțiva pași tânărului nostru i se păru că mâna ei era fierbinte ca jarul. Se urcară amândoi în trăsură. Geneviève se așeză în spate. Maurice luă loc în față. Au străbătut tot Parisul fără ca nici unul nici ce-

lalalt să scoată vreo vorbă.

Numai că tot timpul drumului Geneviève stătuse cu batista la ochi.

Când intrară în fabrică, Dixmer era ocupat în biroul său. Morand tocmai sosise de la Rambouillet, și era pe cale de a-și schimba hainele. Geneviève îi întinse mâna lui Maurice, gata să intre în camera ei, și-i spuse:

— Adio, Maurice, dumneata ai vrut să fie așa!

Maurice nu răspunse nimic, se duse întins la căminul lângă care atârna o miniatură cu portretul Genevièvei, o sărută cu înflăcărare, o strânse tare la piept, apoi o puse la locul ei și plecă.

Maurice s-a întors acasă fără să știe cum a ajuns; a străbătut Parisul fără să fi văzut nimic, fără să fi auzit nimic; cele ce se petrecuseră i se perindaseră pe dinainte ca într-un vis, fără să-și fi putut da seama nici de faptele, nici de vorbele lui, nici de simțămintele care le insuflaseră. Sunt clipe în care până și sufletul cel mai senin, cel mai stăpân pe el însuși, se dedă unor violențe la care îl împinge puterea subordonată imaginației.

Așa cum am spus, întoarcerea lui Maurice n-a fost un mers liniștit, ci o goană. Se dezbracă fără ajutorul slujitorului; nu răspunse bucătăresei sale, care îl îmbia cu o cină gata pregătită; apoi, luând de pe masă scrisorile primite în timpul zilei, le citi pe toate, una după alta, fără să înțeleagă un singur cuvânt. Negurile geloziei, starea de amețală a minții nu se risipiseră încă.

La ora zece, Maurice se culcă mașinalicește, așa cum făcuse toate celelalte lucruri din clipa în care se despărțise de Geneviève.

Dacă lui Maurice în stare normală i s-ar fi povestit purtarea ciudată pe care o avusese, ca și cum ar fi fost a altui ins, n-ar fi înțeles-o și l-ar fi considerat nebun pe cel care fusese în stare să săvârșească asemenea acțiuni disperate, pe care nu le-ar fi îndreptățit nici o rezervă exagerată, nici chiar o indiferență exagerată din partea Genevièvei. Dar el nu mai simți decât lovitura cumplită ce-i spulberase speranțele de care nici măcar nu-și dăduse seama vreodată și pe care, așa nesigure și nedeslușite cum erau, se sprijineau toate visele lui de fericire, care, asemenea unui fum, pluteau neconturate la orizont.

Așa că i se întâmplă și lui Maurice ceea ce se întâmplă mai totdeauna în asemenea cazuri: uluit de lovitura primită, adormi numaidecât ce se simți în pat, unde zăcu aproape fără să știe de el însuși până a doua zi.

Un zgomot îl deșteptă totuși. Era zgomotul pe care-l făcuse „îndatoritorul” său deschizând ușa. Venise, ca deobicei, să deschidă ferestrele camerei de culcare a lui Maurice, care dădeau spre o grădină mare, și să-i aducă flori.

În 1793 se cultivau grozav de mult florile și Maurice le adora. Dar acum nu aruncă nici măcar o privire asupra celor aduse, și, sprijinindu-și într-o mână capul buimăcit, ridicându-se într-o rână, încercă să-și amintească ce se petrecuse în ajun.

Maurice se întreba, fără să-și poată da seama, care erau pricinile amărăciunii sale. Singura pricină era gelozia lui pe Morand, dar era prost ales momentul de-a gelozi un om, când omul acela se afla la Rambouillet, iar tu, între patru ochi cu femeia iubită, te bucuri, într-una din cele dintâi zile frumoase de primăvară, de intimitatea ei și de dulceața naturii ce se deșteaptă.

Nici vorbă de vreo bănuială în privința celor petrecute în casa din Auteuil,

până la care o însoțise pe Geneviève și în care ea stătuse mai mult de-un ceas. Nu, tortura fără de sfârșit a vieții sale era numai gândul că Morand era îndrăgostit de Geneviève. Dar cât de ciudată putea fi o atare închipuire a minții, căci nicicând asociatul lui Dixmer nu dăduse prin vreo privire sau prin vreun cuvânt o aparență de realitate unei asemenea presupunerii!

Vocea slujitorului îl smulse din visare.

— Cetățene, zise acesta, arătându-i scrisorile deschise ce se aflau pe masă, ai ales pe cele pe care le păstrezi, sau pot să le dau pe foc pe toate?

— Să dai pe foc ce? întrebă Maurice.

— Păi, scrisorile pe care cetățeanul le-o fi citit ieri, înainte de culcare.

Maurice nu-și amintea să fi citit nici una măcar.

— Dă-le pe foc pe toate, spuse el.

— Iată-le pe cele de astăzi, zise îndatoritorul.

Îi înmână lui Maurice un teanc de scrisori și se duse să le-arunce pe celelalte în cămin.

Maurice luă teancul care i se înmână, simți sub degete grosimea unei peceti de ceară și i se păru că recunoaște nelămurit un parfum pe care-l știa.

Căută printre scrisori și văzu o pecete și un scris ce-l făcură să tresară.

Bărbatul acesta, atât de puternic în fața primejdiei, pălea chiar și numai la mireasma scrisorii.

Îndatoritorul se apropie de el să-l întrebe ce are, dar Maurice îi făcu semn cu mâna să iasă.

Tânărul nostru întorcea și iarăși întorcea scrisoarea: avea presimțirea că în ea stă închisă o nenorocire ce-l așteaptă, și tresări la gândul acesta așa cum tresari în fața necunoscutului.

Totuși, își adună tot curajul, o deschise și citi cele ce urmează:

„Cetățene Maurice,

Trebuie să rupem legăturile, care în ceea ce te privește par să depășească legile prieteniei. Ești un om de onoare, cetățene, și acum după ce s-a scurs o noapte de la cele petrecute ieri seară între noi, trebuie să înțelegi că prezența dumitale în casa noastră a devenit imposibilă. Mă bizui pe faptul că dumneata vei găsi o scuză, cum o vei crede de cuvință, față de soțul meu. Văzând astăzi că sosește o scrisoare de la dumneata pentru domnul Dixmer, voi înțelege că trebuie să regret un prieten din nenorocire pierdut, dar pe care toate conveniențele sociale mă împiedică să-l revăd.

Adio pentru totdeauna.

Geneviève

P. S. Aducătorul așteaptă răspunsul."

Maurice strigă; slujitorul se ivi la chemare.

— Cine a adus scrisoarea?

— Un cetățean comisionar.

— E încă aici?

— Da.

Maurice nici nu suspină, nici nu șovăi. Sări jos din pat, își trase o pereche

de pantaloni lungi, se așeză în fața pupitrului, luă prima foaie de hârtie ce-i sta la îndemână (se întâmplă să fie o hârtie cu antetul tipărit al secției) și scrisese:

„Cetățene Dixmer,
Te-am îndrăgit și-mi ești încă drag, dar e cu neputință să te mai văd.”

Maurice căută cauza pentru care nu-l putea vedea pe cetățeanul Dixmer, și nu-i veni în minte decât una singură: era cea care pe-atunci i-ar fi venit în minte oricui. Așa că urmă:

„Anumite zvonuri umblă în privința lipsei de interes și de zel pe care dumneata o vădești față de treburile publice. Nici prin minte nu-mi trece să te învinuiesc, dar n-am nici împuternicirea dumitale de-a te apăra. Primește părerile mele de rău și fii încredințat că tainele dumitale rămân îngropate în sufletul meu.”

Maurice nici măcar nu reciti scrisoarea pe care o scrisese, cum am mai spus, sub impulsul primului gând ce-i venise în minte. Nu avea îndoieli în privința efectului pe care urma să-l producă. Dixmer, admirabil patriot, după cum Maurice constatasese, cel puțin din felul în care vorbea, s-ar putea supăra, primind-o. Soția sa și cetățeanul Morand îl vor îndupleca să nu cedeze, el nici măcar n-are să răspundă și uitarea va veni după aceea ca un vâl negru, să se întindă peste trecutul vesel, ca să-l prefacă într-un viitor lugubru. Maurice semnă, lipi scrisoarea, o dădu îndatoritorului și comisionarul plecă.

Abia atunci un suspin slab se desprinsese din inima republicanului, își luă mânușile, pălăria și plecă la secție.

Pus în fața treburilor publice nădăjduia, sărman Brutus, să-și regăsească stoicismul.

Treburile publice erau îngrozitoare: se pregătea ziua de 31 mai. Teroarea care, asemenea unui torent, se prăvălea de sus din rândurile montagnarzilor, încerca să prindă în vârtoarea ei pe acei îndrăzneți moderați care au cutezat să ceară răzbunare pentru masacrele din septembrie și au îndrăznit să lupte o clipă ca să salveze viața regelui.

În timp ce Maurice lucra cu atâta înfocare, iar febra pe care voia s-o alunge îi mistuia mintea în locul inimii, mesagerul se reîntoarse în vechea stradă Saint-Jacques, și umplu locuința de uimire și spaimă.

Scrisoarea, după ce trecu pe sub ochii Genevièvei, fu înmănată lui Dixmer.

Dixmer o deschise și o citi fără să înțeleagă nimic la început; pe urmă o citi cetățeanului Morand, care, ascultând-o, își lăsă capul, cu fruntea-i albă ca fildeșul, pe-o mână.

În situația în care se găseau Dixmer, Morand și tovarășii lor, situație totalmente necunoscută de Maurice, dar pe care cititorii noștri desigur că au înțeles-o, asemenea scrisoare era ca o lovitură de trăsnet.

— E om sincer? întrebă Dixmer îngrozit.

— Da, răspunse Morand fără să șovăie.

— N-are a face! reîncepu cel ce fusese pentru metodele extreme, vezi bine

c-am făcut rău că nu l-am ucis.

— Dragă prietene, îi spuse Morand, noi luptăm împotriva violenței, o înfierăm, numind-o crimă. Orice ar rezulta din asemenea fapt, am făcut bine că nu am ucis un om. Apoi, îți spun încă o dată, eu cred că Maurice este un suflet nobil și sincer.

— Da, dar dacă sufletul nobil și sincer e al unui republican exaltat, poate că și el, dacă a surprins ceva dubios, va considera că e o crimă să nu-și sacrifice sinceritatea pe altariul patriei, cum spun ei.

— Dar, urmă Morand, dumneata crezi că el știe ceva?

— Ei, dumneata n-ai înțeles? Vorbește de taine ce vor rămâne îngropate în sufletul său.

— Tainele acelea sunt evident cele pe care i le-am încredințat eu, cu privire la contrabanda pe care o facem noi; nu știe altele.

— Dar, întrebă Morand, n-a bănuیت el oare nimic despre întrevădarea de la Auteuil? Știi doar că a însoțit-o pe soția dumatăle.

— Chiar eu i-am spus Genevièvei să-l ia pe Maurice cu ea, ca s-o ocrotească.

— Ascultă, zise Morand, avem să vedem dacă asemenea bănuiele sunt întemeiate. Rândul de gardă al batalionului nostru cade pe ziua de 2 iunie la Temple, asta înseamnă peste opt zile; dumneata, Dixmer, ești căpitanul, iar eu locotenentul. Dacă batalionul sau chiar compania noastră primește contraordin, așa cum a primit deunăzi batalionul Butte-des-Moulins, pe care Santerre l-a înlocuit cu batalionul Gravilliers, atunci înseamnă că totul e descoperit și nu ne mai rămâne decât să fugim din Paris sau să murim luptând. Dar dacă lucrurile își urmează cursul...

— Și așa tot suntem pierduți, replică Dixmer.

— De ce?

— Ei, drăcie! Nu se sprijinea totul pe cooperarea cu cetățeanul acesta municipal? Nu e el cel care, fără să știe, trebuia să ne deschidă calea la regină?

— E-adevărat, răspunse Morand abătut.

— Vezi, așadar, urmă Dixmer, încruntând sprâncenele, că trebuie cu orice preț să reluăm legăturile cu acest tânăr!

— Dar dacă nu vrea? Dacă se teme să nu se compromită? spuse Morand.

— Ascultă, zise Dixmer, am s-o întreb pe Geneviève, s-a despărțit de el ultima; ea poate că știe ceva.

— Dixmer, interveni Morand, văd cu îngrijorare că o amesteci pe Geneviève în toate uneltirile noastre. Nu că m-aș teme de vreo indiscreție din partea ei, ferească Dumnezeu!, dar partida pe care-o jucăm noi este groaznică, și mi-e rușine și milă totodată să mizăm pe capul unei femei.

— Capul unei femei, răspunse Dixmer, trage la cântar tot atât cât și capul unui bărbat, atunci când șiretenia, candoarea sau frumusețea pot face tot atât și uneori chiar mai mult decât forța, tăria și curajul. Geneviève ne împărtășește și convingerile și simpatiile și va împărtăși și soarta noastră.

— Atunci, fă așa, dragă prietene, zise Morand, eu am spus ce-aveam de spus. Fă așa. Geneviève e demnă din toate punctele de vedere de misiunea pe care i-o încredințezi sau, mai curând, pe care și-a atribuit-o singură. Martirele din sfinte se nasc.

Și-i întinse mâna albă și delicată lui Dixmer, care i-o strânse în mâinile sale puternice.

Apoi Dixmer, sfătuind pe Morand și pe însoțitorii săi să înteească supravegherea mai mult ca oricând, se duse la Genevidve.

Ea ședea la o masă, cu privirile ațintite pe o broderie și cu fruntea aplecată.

La zgomotul ușii care se deschisese, Geneviève se întoarse și-l văzu pe Dixmer.

— Ah! Dumneata erai, prietene? îi spuse ea.

— Da, răspunse Dixmer, cu o expresie calmă și cu un zâmbet. Am primit de la prietenul nostru Maurice o scrisoare din care nu înțeleg nimic. Iat-o, citește-o și spune-mi și mie ce crezi.

Geneviève luă scrisoarea cu o mână, căreia, cu toată stăpânirea de sine, nu-i putu ascunde tremurul, și citi.

Dixmer urmări din ochi: privirea lui parcurgea fiecare rând.

— Ei bine, ce zici? o întreabă el după ce termină cititul scrisorii.

— Ce să zic? Cred că domnul Lindsey e un om sincer, răspunse Geneviève, cu un calm desăvârșit, și că din partea lui nu avem a ne teme de nimic.

— Crezi că nu știe cine sunt persoanele pe care le-ai vizitat la Auteuil?

— Sunt absolut sigură.

— De ce atunci hotărârea asta bruscă? Ți s-a părut ieri că e mai rece sau mai emoționat ca de obicei?

— Nu, răspunse Geneviève, cred că era la fel.

— Gândește-te bine ce-mi răspunzi, Geneviève, căci răspunsul dumitale va avea o mare influență asupra tuturor proiectelor noastre.

— Stai puțin, spuse Geneviève cu o emoție ce străbătea în ciuda eforturilor ei de a-și păstra sângele rece, stai puțin...

— Bine, stau! răspunse Dixmer, încleștându-și puțin fălcile. Adună-ți toate amintirile, Geneviève.

— Da, urmă tânăra noastră, da, mi-amintesc... ieri era morocănos, domnul Maurice e puțin cam tiran în sentimentele sale de prietenie... și uneori am stat bosumflați săptămâni de-a rândul.

— Să nu fie decât o simplă bosumflare? întreabă Dixmer.

— Așa-mi pare.

— Geneviève, în situația în care ne aflăm, te rog să înțelegi că nu avem nevoie de o părere, de probabilități, ci de certitudini.

— Ei bine, dragul meu... sunt sigură.

— Scrisoarea de față n-ar fi în cazul acesta decât un pretext ca să nu mai vină la noi în casă?

— Dragul meu, cum vrei dumneata să-ți spun asemenea lucruri?

— Spune-mi, Geneviève, îi răspunse Dixmer, fiindcă nici unei femei în afară de dumneata nu i-aș pune asemenea întrebare.

— Da, e un pretext, spuse Geneviève, plecându-și ochii.

— Ah! făcu Dixmer.

Apoi, după câteva clipe de tăcere, sprijinindu-se de speteaza scaunului soției sale, coborî de la piept mâna cu care-și stăpânise bătăile inimii și zise:

— Fă-mi un serviciu, draga mea.

— Care? întrebă Geneviève, întorcându-se spre el, mirată.

— Înlătură fie chiar umbra unei primejdii; poate că Maurice e mult mai la curent cu ceea ce tănuim noi decât putem bănuî. Ceea ce crezi că-i numai un pretext e poate o realitate. Scrie-i câteva rânduri.

— Eu? întrebă Geneviève, tresărind.

— Da, dumneata. Spune-i că scrisoarea ai deschis-o dumneata și că dorești o explicație. Atunci are să vină, ai să-i pui întrebări și vei ghici foarte ușor despre ce e vorba..

— Ah! nu, exclamă Geneviève, nu pot face ceea ce-mi spui, și nici n-am s-o fac.

— Scumpa mea Geneviève, când interese atât de puternice, ca acelea ce-și au sprijin în noi, sunt în joc, cum poți să dai îndărăt în fața unor nenorocite considerente de amor-propriu?

— Ți-am spus părerea mea despre Maurice, domnule, răspunse Geneviève; e cinstit, e cavalier, dar e capricios și nu am de gând să suport alte obligații decât cele datorate soțului meu.

Răspunsul fu dat cu atâta calm și în același timp atât de ferm, încât Dixmer înțelese că dacă ar insista, în momentul acela cel puțin, ar fi inutil. Nu mai adăugă nici un cuvânt, se uită la Geneviève fără a părea că o vede, își șterse cu mâna fruntea jilavă de sudoare și ieși.

Morand îl aștepta cu nerăbdare. Dixmer îi povesti cuvânt cu cuvânt ceea ce se petrecuse.

— Bine, spuse Morand, să rămânem aici și să nu ne mai gândim. Decât să-i prilejuim o umbră de îngrijorare soției dumitale, decât să-i rănim amorul-propriu, mai curând aş renunța...

Dixmer îi puse mâna pe umăr.

— Sau ești nebun, domnule, îi spuse el uitându-se țintă la Morand, sau nu crezi o iotă din ceea ce spui.

— Cum, Dixmer, crezi...

— Cred, cavaliere, că nu ești defel mai îndreptățit decât mine să-ți lași sentimentele în voia pornirilor inimii. Nici dumneata, nici eu și nici Geneviève nu ne mai aparținem. Suntem niște pretexte chemate să apărăm un principiu și principiile se sprijină pe pretexte, zdrobindu-le.

Morand tresări și tăcu; tăcerea lui era ca o meditație dureroasă. Făcură câteva ocoluri prin grădină fără să schimbe nici un cu vânt.

Apoi Dixmer se despărți de Morand, spunându-i cu voce foarte calmă:

— Trebuie să dau câteva ordine. Te las, domnule Morand.

Morand îi întinse mâna și îl privi, depărtându-se. „Sărmanul Dixmer, își spuse el, tare mă tem că în toată treaba asta el riscă cel mai mult."

Dixmer intră, într-adevăr, în atelier la dânsul, dădu câteva ordine, reciti gazetele, plănuî să se distribuie pâine și porții de unt săracilor din cartier și, întorcându-se acasă, se dezbracă de hainele de lucru și își puse un costum de stradă.

După un ceas, Maurice, cufundat până peste cap în lecturile și în redactarea cuvântărilor sale, fu întrerupt de glasul îndatoritorului său, care, aplecându-se la urechea lui, îi spuse încet de tot:

— Cetățene Lindey, cineva care, după câte pretinde cel puțin, are a-ți spune lucruri foarte importante, te așteaptă acasă.

Maurice se întoarse acasă și, intrând, fu foarte uimit că-l găsește pe Dixmer instalat la dânsul, răsfoind jurnalele. Cât ținuse drumul, își descususe slujitorul, care, necunoscându-l deloc pe meșterul tăbăcar, nu putuse să-i dea nici o informație.

Zărindu-l pe Dixmer, Maurice se opri pe pragul ușii și roși fără să vrea.

Dixmer se sculă și-i întinse mâna, surâzând:

— Ce ți s-a întâmplat de mi-ai scris așa? îl întrebă el pe tânărul nostru. Într-adevăr, mi-ai dat o lovitură serioasă, dragă Maurice. Eu — indiferent și fals patriot, așa îmi scrii? Haide, doar n-ai să-mi poți repeta asemenea învinuiri în față: mai bine mărturisește că-mi cauți gâlceavă.

— Am să-ți mărturisesc tot ce vrei, dragă Dixmer. Căci procedeele dumitale au fost dintotdeauna pentru mine cele ale unui om de lume; dar nu-i mai puțin adevărat că am luat o hotărâre și hotărârea mea e irevocabilă...

— Cum așa? întrebă Dixmer. După propria-ți mărturisire, nu ai nimic a ne imputa și totuși ne părăsești?

— Dragul meu Dixmer, crede-mă că trebuie să am motive foarte bine întemeiate ca să procedez așa cum am procedat și ca să mă lipsesc de-un prieten ca dumneata.

— Da, dar în orice caz, interveni Dixmer, prefăcându-se că zâmbeste, motivele nu pot fi nicidecum cele pe care mi le-ai scris. Acelea nu sunt decât un pretext.

Maurice rămase pe gânduri câteva clipe.

— Ascultă, Dixmer, zise el, trăim într-o epocă în care îndoiala exprimată într-o scrisoare poate și trebuie să ne tulbure, înțelegi. Nu s-ar cuveni deloc din partea unui om cinstit să te lase sub povara unei asemenea îngrijorări. Da, Dixmer, e-adevărat, motivele pe care le-am invocat n-au fost decât un pretext.

Mărturisirea, care s-ar fi cuvenit să însenineze fruntea negustorului, păru, dimpotrivă, că o întunecă.

— Dar atunci, care-i adevăratul motiv? întrebă Dixmer.

— Nu pot să ți-l spun, răspunse Maurice; și, totuși, dacă l-ai ști, l-ai încuviința, sunt sigur.

Dixmer stăruie.

— Vrei să-l știi neapărat? îl întrebă Maurice.

— Da, răspunse el.

— Ei bine, urmă Maurice, care încerca o oarecare ușurare, apropiindu-se de adevăr, iată ce este: dumneata ai o soție tânără și frumoasă, iar virtutea atât de bine cunoscută a acestei femei tinere și frumoase n-a izbutit totuși să înlăture greșitele și falsele interpretări ale vizitelor mele la voi.

Dixmer pâlă ușor.

— Chiar așa? întrebă el. Atunci, dragă Maurice, soțul trebuie să-ți mulțumească pentru necazul pe care i-l faci prietenului.

— Înțelegi, continuă Maurice, că nu sunt atât de încrezut încât să-mi închipui că prezența mea în casa voastră ar putea fi primejdioasă pentru liniștea dumitale sau a soției dumitale, dar ar putea fi totuși un izvor de calomnii și știi

doar prea bine următorul lucru: cu cât calomniile sunt mai absurde, cu atât mai ușor sunt crezute.

— Copilule! exclamă Dixmer, ridicând din umeri.

— Copil, tot ce se poate, răspunse Maurice. Dar de la distanță vom fi tot atât de buni prieteni, căci nu vom avea nimic să ne imputăm, pe când fiind iarăși împreună, dimpotrivă...

— Ei, fiind iarăși împreună ce ar fi?

— Lucrurile s-ar putea învenina.

— Crezi oare, Maurice, că eu m-aș fi putut gândi...?

— Ei, Doamne-Dumnezeule! exclamă tânărul.

— Dar de ce mi-ai scris toate astea în loc să mi le fi spus, Maurice?

— Iată, tocmai ca să evit ceea ce se petrece între noi în clipa de față.

— Te-ai supărat, așadar, pentru că îmi ești atât de drag, încât am venit să-ți cer o explicație? întrebă Dixmer.

— Dimpotrivă, izbucni Maurice, sunt fericit, ți-o jur, că te-am putut vedea încă o dată, înainte de-a înceta să te mai văd.

— Să încetezi să mă mai vezi, cetățene! Nouă totuși ne ești drag, îi replică Dixmer, luând și strângând mâna tânărului într-ale sale.

Maurice tresări.

— Morand — continuă Dixmer, căruia nu-i scăpase tresărirea tânărului, dar care, totuși, nu spuse nimic — Morand îmi spunea același lucru chiar azi-dimineață: „Fă tot ce poți, zicea el, ca să-l readuci pe scumpul nostru domn Maurice.”

— Ah! domnule, răspunse tânărul, încruntând din sprâncene și trăgându-și mâna dintr-ale lui Dixmer, n-aș fi crezut să fi câștigat într-atât sentimentele de prietenie ale cetățeanului Morand.

— Te îndoiești? îl întrebă Dixmer.

— Eu, răspunse Maurice, nici nu cred, nici nu mă îndoiesc, n-am nici un motiv să-mi pun întrebări cu privire la asemenea subiect: când veneam la voi, Dixmer, veneam pentru dumneata și pentru soția dumitale, dar nicidecum pentru cetățeanul Morand.

— Nu-l cunoști, Maurice, îi spuse Dixmer; Morand are un suflet nobil.

— Cred că-i așa, încuvință Maurice, zâmbind cu amărăciune.

— Acum, urmă Dixmer, hai să ne-ntoarcem la obiectul vizitei mele.

Maurice se înclină ca omul care nu mai are nimic de spus și așteaptă.

— Zici, așadar, c-au ieșit vorbe?

— Da, cetățene, răspunse Maurice.

— Ei bine, hai să vorbim pe față. De ce să dai atenție unor palavre fără noimă ale câtorva vecini care n-au de lucru? Dumneata, Maurice, nu ai o conștiință, și Geneviève nu stă la adăpostul cinstei sale?

— Sunt mai tânăr ca dumneata, răspunse Maurice, care începuse să fie mirat de atâta stăruință, și poate văd lucrurile cu un ochi mai sensibil și mai susceptibil. Iată de ce îți declar că asupra reputației unei femei cum e Geneviève nu trebuie să apese nici măcar palavrele fără noimă ale unor vecini care n-au de lucru, îngăduie-mi, așadar, dragă Dixmer, să stăruiesc în prima mea hotărâre.

— Hai atunci, urmă Dixmer, fiindcă suntem pe calea mărturisirilor, să mai

mărturisim încă ceva.

— Ce?... , întrebă Maurice. Ce vrei să mai mărturisesc?

— Că nu-i nici politica și nici zvonurile vizitelor dumitale insistente la mine care te îndeamnă s-o rupi cu noi.

— Atunci ce este?

— Taina pe care ai descoperit-o.

— Care taină? întrebă Maurice, vădind o curiozitate naivă care-l liniști pe tăbăcar.

— Treaba asta cu contrabanda, pe care ai descoperit-o chiar în seara când ne-am cunoscut într-un fel atât de ciudat. Nu mi-ai iertat și n-ai să-mi ierți niciodată asemenea fraudă, și mă învinuiești că sunt un republican necinstit pentru că mă slujesc de produse englezești în tăbăcărie la mine.

— Dragă Dixmer, spuse Maurice, îți jur că uitasem cu desăvârșire, când veneam la dumneata, că mă aflu la un contrabandist.

— Chiar e-adevărat?

— E-adevărat.

— Și n-ai, așadar, alt motiv să-mi ocolești casa decât cel pe care l-ai invocat.

— Pe cuvânt de onoare.

— Ei bine, Maurice, urmă Dixmer, sculându-se și strângând mâna tânărului, nădăjduiesc că ai să te mai gândești și că ai să revii asupra unei hotărâri care ne face pe toți să suferim atât de mult.

Maurice se înclină fără să răspundă nici un cuvânt, ceea ce însemna un ultim refuz.

Dixmer ieși disperat că nu-și putuse păstra și asigura legăturile cu omul acesta de care în anumite împrejurări nu numai că avea nevoie, dar îi era indispensabil.

Mai era timp. Maurice se simțea frământat de mii de dorințe și pofte contrarii. Dixmer îl ruga să se întoarcă. Geneviève ar fi putut să-l ierte. De ce atunci să fie atât de disperat? Lorin, în locul său, ar fi avut cu siguranță la îndemână o mulțime de aforisme extrase din autorii săi favoriți. Dar mai era scrisoarea Genevièvei, îndepărtarea aceea formală, pe care o adusese cu el la secție, și pe care o ținea la inimă împreună cu biletul pe care-l primise de la ea a doua zi după ce-o scosese din mâinile oamenilor acelora care o amenințau și o batjocoreau, în sfârșit, mai era încă ceva, ceva mai presus de toate celelalte: era gelozia încăpățânată a tânărului nostru pe nesuferitul Morand, adică prima cauză a rupturii lui cu Geneviève.

Maurice rămase așadar neînduplecat în hotărârea lui.

Dar, trebuie s-o spunem, pentru el renunțarea la vizitele zilnice în vechea stradă Saint-Jacques a însemnat un gol imens. Când venea ceasul la care avea obiceiul să se-ndrepte spre cartierul Saint-Victor, cădea într-o melancolie profundă și din clipa aceea trecea prin toate fazele așteptării și-ale părerilor de rău.

În fiecare dimineață, când se trezea, se aștepta să găsească o scrisoare de la Dixmer și, în asemenea eventualitate, recunoștea că el, care rezistase unor stăruințe făcute prin viu grai, ar ceda în fața unei scrisori, în fiecare zi ieșea cu speranța că are s-o întâlnească pe Geneviève și găsisse dinainte mii de mijloace de

a-i vorbi, dacă ar fi fost s-o întâlnească. În fiecare seară se întorcea acasă cu speranța că va găsi pe acel trimis care într-o bună dimineață îi adusese pe neașteptate durerea care de-atunci îi ținea veșnică tovărășie.

Foarte adesea, în ceasurile sale de deznădejde, omul ăsta puternic răcnea la gândul că îndură un asemenea chin, fără să-l poată abate asupra aceluia care îl făcuse să sufere: or, prima cauză a tuturor amărăcinilor sale era Morand. Atunci plănuia să se ducă să-i caute pricină lui Morand. Dar asociatul lui Dixmer era atât de firav, atât de inofensiv, încât ar fi fost o lașitate din partea unui colos ca Maurice să-l insulte sau să-l provoace.

Lorin venise desigur să împrăstie cu glume și vorbe de duh suferințele prietenului său, pe care acesta se încăpățâna să nu i le împărtășească, fără să le nege totuși existența. El făcuse tot ce-i stătuse în putință, practic și teoretic, ca să redea patriei acel suflet îndurerat din pricina altei dragoste. Dar, cu toate că situația era gravă, cu toate că în orice altă stare de spirit, o asemenea situație l-ar fi absorbit pe Maurice cu desăvârșire, mânăndu-l în vârtejul politic, de data aceasta nu putuse să-i insuflă tânărului republican înflăcărarea fără de care n-ar fi putut deveni un erou al zilei la 14 iulie și al celei de 10 august.

De fapt, cele două sisteme, confruntate de aproape zece luni de zile, care nu-și adresaseră până atunci decât atacuri oarecum slabe și nu se-ncercaseră decât prin hărțuiri, se pregăteau pentru o încăierare violentă și era evident că, odată pornită, lupta avea să fie mortală pentru unul dintre ele. Cele două sisteme, născute chiar din sânul Revoluției, erau unul al moderației, reprezentat de girondini, adică de Brissot, Pétion, Vergniaud, Valeze, Lanjuinais, Barbaroux, și celălalt, al teroriștilor și al montagnarzilor, reprezentați de Danton, Robespierre, Chenier, Fabre, Marat, Collot, d'Herbois, Hébert etc., etc.

După 10 august, ca după orice acțiune puternică, cuvântul hotărâtor păruse că trebuie să revină partidului moderat. Un consiliu de miniștri fusese reorganizat din rămășițele vechiului cabinet, cu câteva adaosuri. Roland, Servien și Clavières, miniștri vechi, fuseseră reconfirmați. Danton, Monge și Lebrun fuseseră noii numiți. Cu excepția unuia singur, care în mijlocul colegilor săi reprezenta elementul dârz și energic, toți ceilalți miniștri făceau parte din gruparea moderată.

Când spunem moderată e de la sine înțeles că o spunem în mod relativ.

Dar data de 10 august avusese ecou în străinătate și coaliția se grăbise să acționeze, nu în sprijinul personal al lui Ludovic al XVI-lea, ci în sprijinul principiului și ideii regaliste, zdruncinate din temelie. Atunci răsunaseră cuvintele amenințătoare ale lui Brunswick și, ca o reușită teribilă, Longwy și Verdun căzuseră în mâinile inamicului. Atunci avusese loc și reacțiunea teroristă; atunci visase Danton să înfăptuiască zilele din septembrie și își realizase visul sângeros care arăta inamicului o întreagă Franță complice la un imens asasinat, gata să lupte pentru existența-i compromisă, cu toată energia deznădejdii. Septembrie salvase Franța, dar, salvând-o, o scosese de sub scutul legii.

Odată Franța salvată, vigoarea și tăria deveniseră inutile și-atunci partidul moderat recăpătase oarecare forță. Atunci voise acel partid să acuze pe cei vinovați de zilele acelea cumplite. Se rostiseră cuvinte grele, ca, de pildă, ucigaș

și asasin. Vocabularul nou al națiunii se îmbogățise cu încă un cuvânt, cel de septembrist.

Danton îl încuviințase cu bravură. Ca și Clovis, plecase o clipă capul sub botezul sângelui, ca apoi să-l înalțe mai sus și mai amenințător. Se ivea un alt prilej pentru a pune iarăși în mișcare teroarea: e vorba de procesul regelui. Violența și moderația nu intraseră încă în lupte personale, ci într-o luptă de principii. Experiența forțelor relative fusese făcută chiar în cazul regelui arestat. Moderația fu învinsă, iar capul lui Ludovic al XVI-lea căzu pe eșafod.

Ca și data de 10 august, cea de 1 ianuarie redase coaliției toată energia. Iarăși îi fu opus același om, dar nu cu aceleași șanse. Dumouriez, împiedicat în demersurile sale progresiste de dezordinea în care se aflau toate serviciile administrative, care făceau ca ajutoarele în oameni și bani să ajungă greu până la el, se declară împotriva iacobinilor pe care-i acuză de dezordinile acelea, trece în partidul girondinilor și-i pierde, declarându-se prietenul lor.

Atunci s-a răsculat Vandeea, iar departamentele prinseră a amenința; înfrângerile dau loc la trădări, iar trădările aduc înfrângeri. Iacobinii acuză pe moderați și vor să-i lovească la 10 martie, adică tocmai în seara în care începe povestirea noastră. Dar zorul prea mare al adversarilor îi salvează și poate că și ploaia aceea torențială, care l-a făcut pe Pellion, subtil anatomist al spiritului parizian, să spună: „Plouă, în noaptea asta n-are să fie nimic.”

Dar cu începere din 10 martie, toate cele ce s-au petrecut au fost pentru girondini prevestiri ale prăbușirii: Marat pus sub acuzare și achitat; Robespierre și Danton împăcați, cel puțin așa cum se împacă un tigru cu un leu ca să doboare un taur pe care trebuie să-l sfâșie; Henriot, septembristul, numit comandant general al trupelor din Garda națională — toate prevesteau ziua aceea cumplită, ce trebuia să ia cu asalt și să doboare ultimul meterez pe care Revoluția îl mai împotriva teroarei.

Iată marile evenimente la care, în orice altă împrejurare, Maurice ar fi luat parte activă, așa cum ar fi fost firesc, datorită alcătuirii sale robuste și patriotismului său exaltat. Dar din fericire sau din nefericire pentru Maurice, nici îndemnul lui Lorin, nici neliniștea cumplită a oamenilor de pe stradă n-au fost în stare să-i alunge din minte singurul gând ce-l obseda. Și când în sfârșit veni ziua de 31 mai, asediatorul teribil de la Bastilia și de la palatul Tuileries ședea lungit pe pat, sfâșiat de fierbințeala aceea care-i ucide până și pe cei mai puternici și pentru care e de-ajuns doar o privire ca s-o alunge, un cuvânt ca s-o vindece.

Capitolul XIII

31 MAI

În cursul faimoasei zile de 31 mai, când clopotele și trompetele de alarmă prinseră a suna chiar de când mijiseră zorile, batalionul de gardă al suburbiei Saint-Victor pătrundea în închisoarea Temple.

După ce toate formalitățile de rigoare fuseseră îndeplinite și santinelele repartizate la posturi, sosiră cetățenii municipali de serviciu și patru tunuri

pentru întărirea pazei veniră să se adauge celor dispuse în baterie la poarta închisorii.

Odată cu tunurile sosi și Santerre, într-o ținută cu epoleți de lână galbenă; pe haină i se putea citi patriotismul în niște mari pete de grăsime.

Trecu în revistă batalionul, îl socoti apt și numără cetățenii municipali, care nu erau decât trei.

— De ce numai trei cetățeni municipali? întrebă el, și care-i cetățeanul mizerabil care lipsește?

— Cel care lipsește, cetățene general, nu-i unul dintre cei leneși, răspunse Agricola, vechea noastră cunoștință; e secretarul secției Lepelletier, e șeful vitejilor din unitatea Termopile, cetățenul Maurice Lindey.

— Bine, bine, făcu Santerre. Și eu ca și tine recunosc patriotismul cetățeanului Maurice Lindey, dar asta nu mă împiedică să-l pun pe lista absenților, dacă nu se prezintă în zece minute.

Și Santerre trecu la alte probleme.

La câțiva pași de general, în clipa în care acesta pronunțase cuvintele de mai sus, un căpitan de vânători și un soldat ședeau deoparte, unul sprijinit de pușcă, celălalt șezând pe un tun.

— Ai auzit? spuse pe șoptite căpitanul soldatului, Maurice n-a sosit încă.

— Dacă n-o să vină, zise căpitanul, te-aș pune pe tine de santinelă pe scară și cum ea va urca probabil în turn pe platformă, ai putea să-i strecuri un cuvânt.

În momentul acela, un bărbat, cetățean municipal după eșarfa tricoloră pe care-o purta, intră. Numai că omul acela era un necunoscut pentru căpitan și pentru vânător, drept care privirile lor se fixară asupra lui.

— Cetățene general, spuse nou-venitul, adresându-se lui Santerre, te rog să mă primești în locul cetățeanului Maurice Lindey, care e bolnav. Iată aici și certificatul medicului. Rândul meu de gardă cade peste opt zile și schimb cu dânsul, peste opt zile are să facă el de serviciu în locul meu, așa cum astăzi fac eu în locul lui.

— Numai dacă familia Capet, femeii și bărbați, va mai fi în viață peste opt zile, spuse unul dintre cetățenii municipali.

Santerre răspunse cu un zâmbet vag la gluma pe care o făcuse zealous acela; apoi, întorcându-se spre înlocuitorul lui Maurice, zise:

— Bine, du-te de semnează în condică în locul lui Maurice Lindey și consemnează în coloana observațiilor pricinile acestei schimbări.

Căpitanul și vânătorul s-au privit cu o expresie de surprindere bucuroasă.

— Peste opt zile, își spuseră ei.

— Căpitane Dixmer, strigă Santerre, ia postul în primire în grădină împreună cu însoțitorul pe care-l ai.

— Hai, Morand, spuse căpitanul vânătorului care-l întovărășea.

Se auzi toba bătând, iar compania de sub comanda meșterului tăbăcar se depărta în direcția indicată.

După ce puștile fură puse în piramidă, compania se despărți în grupuri, care începură să se plimbe în lung și-n lat, care cum îl tăia capul.

Locul plimbării lor era tocmai grădina unde, pe vremea lui Ludovic al XVI-lea, familia regală venea uneori să ia aer. Grădina era goală, aridă, dezolată,

lipsită cu desăvârșire de flori, arbori sau verdeață.

La vreo douăzeci și cinci de pași de porțiunea de zid ce dădea spre strada Porte-Foin, se înălța un fel de cabană a cărei construire, datorită prevederilor municipalității, fusese îngăduită pentru un cât mai mulțumitor confort al gărzilor naționale ce staționau la Temple și care, în zilele de răzmeriță când le era interzisă ieșirea, găseau acolo de băut și de mâncat. Conducerea micii locante interioare fusese grozav de râvnită. În sfârșit, concesiunea a fost dată unei patriote de nădejde, văduva unuia din cartier, ucis la 10 august, și anume jupânesei Plumeau.

Ghereta aceea mică, construită din scânduri și chirpici, era așezată în mijlocul unui răzor, căruia i se puteau recunoaște marginile, datorită unui gard viu de merișor pitic. Era alcătuită dintr-o încăpere de vreo douăsprezece picioare pătrate, sub care se întindea o pivniță, unde coborai pe niște trepte grosolane tăiate chiar în pământ. Acolo văduva Plumeau ținea sub cheie băuturile și merindele, pe care le vegheau pe rând ea și cu fiică-sa, o copilă între doisprezece și cincisprezece ani.

Abia instalați în bivuacul lor, cei din gărzile naționale s-au apucat, precum am mai spus, unii să se plimbe prin grădină, alții să stea de vorbă cu portăresele; unii se uitau la desenele schițate pe pereți care reprezentau, toate, subiecte patriotice, cum ar fi regele spânzurat, cu inscripția: „Domnul Veto luând o baie de aer”, sau regele ghilotinat, cu inscripția: „Domnul Veto scuipând în paner”, iar ceilalți făceau propuneri doamnei Plumeau în privința unor proiecte gastronomice, sugerate de poftele lor, mai mari sau mai mici.

În rândul acestora din urmă se aflau căpitanul și vânătorul despre care am luat cunoștință.

— A! căpitane Dixmer, exclamă cantiniera, am un vin grozav de Saumur, ehei!

— Prea bine, cetățeană Plumeau, dar vinul de Saumur, după părerea mea cel puțin, nu face nici doi bani fără brânza de Brie, răspunse căpitanul, care înainte de-a enunța asemenea combinație se uitase cu grijă în jurul lui și băgase de seamă că dintre merindele felurite cu care se făleau tejghelele cantinei lipsea tocmai alimentul acesta atât de apreciat de dânsul.

— Vai! căpitane, parcă-i un făcut, dar tocmai am dat ultima bucată.

— Atunci, spuse căpitanul, unde nu-i brânza de Brie, nici vinul de Saumur nu merge. Și ia aminte, cetățeană Plumeau, consumația ar fi meritat truda, mai ales că intenționez să fac cinste întregii companii.

— Căpitane, nu-ți cer decât cinci minute, cât dau o fugă să caut la cetățeanul portar, care-mi face concurență și care are totdeauna; am s-o plătesc mai scump, dar tu ești un prea bun patriot ca să nu mă despăgubești.

— Da, da, du-te, răspunse Dixmer, iar noi în timpul ăsta avem să coborâm în pivniță ca să ne alegem singuri vinul.

— Ca la tine acasă, căpitane, chiar așa.

Și văduva Plumeau începu s-alerge cât o țineau picioarele spre ghereta portarului, în timp ce căpitanul și vânătorul, înarmați cu o lumânare aprinsă, ridicau chepengul și coborau în pivniță.

— Bine, zise Morand, după câteva clipe de cercetare, pivnița se prelungește

în direcția străzii Porte-Foin. E adâncă de noua zece picioare și n-are nici un soi de zidărie.

— Cum este solul? întrebă Dixmer.

— Tuf calcaros. Pământuri de umplutură. Toate grădinile de-aici au fost întoarse de mai multe ori, piatră nu găsești nicăieri.

— Iute, spuse repezit Dixmer, aud sabotii vivandierei noastre. Ia două sticle de vin și hai să urcăm.

Amândoi își făcură tocmai apariția în deschizătura chepengului, când jupâneasa Plumeau se întoarse, aducând faimoasa brânză de Brie, cerută cu atâta stăruință.

În urma ei veneau mai mulți vânători, ademeniți de înfățișarea strașnică a brânzei cu pricina.

Dixmer făcu cinste, oferî vreo douăzeci de sticle de vin companiei sale, în timp ce Morand povestea soldaților despre devotamentul lui Curtius, despre modestia lui Fabricius și despre patriotismul lui Brutus și Casisius, povești care fură cam tot atât de gustate cât și brânză de Brie și vinul de Anjou, oferite de Dixmer, ceea ce nu e puțin lucru.

Bătură unsprezece ceasuri. La unsprezece și jumătate se schimbau santinelele în posturi.

— De obicei austriaca nu se plimbă de la douăsprezece până la unu? întrebă Dixmer pe Tison, care tocmai trecea prin fața cabanei.

— Ba da, chiar de la amiază la unu. Și se apucă să cânte:

Cucoana urcă-n turn,
Miroton, tonton, mirontum.

Năzbâtia asta fu primită cu râsetele unanime ale soldaților din gărzile naționale.

Numaidecât după aceea Dixmer făcu apelul oamenilor din compania sa care trebuiau să intre de gardă de la unsprezece jumătate la unu jumătate, îi sfătui să se grăbească cu prânzul și lui Morand îi dădu armele, ca să-l pună de gardă, așa cum conveniseră, la ultimul etaj al turnului, chiar în ghereta în spatele căreia se ascunsese Maurice în ziua când interceptase semnalele ce-i fuseseră făcute reginei, de la fereastra unei case de pe strada Porte-Foin.

Dacă te-ai fi uitat la Morand, în clipa în care primise dispoziția de mai sus, atât de firească și atât de așteptată, ai fi văzut cum pălește fața lui încadrată de lungile şuvițe de păr negru.

Deodată un zgomot surd zgudui curțile închisorii Temple și în depărtare se auzi un fel de vijelie de strigăte și urlete.

— Ce-o mai fi și asta? îl întrebă Dixmer pe Tison.

— Ei! răspunse temnicierul, nimic. Se vede că-i vreun pui de răzmeriță pe care ar vrea să ne-o facă ticăloșii ceia de partizani ai lui Brissot, înainte de-a merge la ghilotină.

Strigătele deveneau din ce în ce mai amenințătoare, se auzea duruitul artileriei în mers și o ceată de oameni, care urlau, trecu pe-aproape de închisoarea Temple, strigând:

„Trăiască secțiile! Trăiască Henriot! Jos cu brissotinii! Jos cu rolandiștii! Jos cu cocoana Veto!"

— Bine! Bine! făcu Tison, frecându-și mâinile, mă duc să-i dau drumul cocoanei Veto, să se bucure făr' de margini de dragostea pe care i-o poartă poporul.

Și se apropie de vizeta turnului.

— Ei! Tison! strigă o voce tunătoare.

— Da, cetățene general, răspunse cel strigat, oprindu-se scurt în loc.

— Azi nu-i plimbare! spuse Santerre. Arestatele n-au voie să iasă din celulă. Ordinul era fără apel.

— Fie! făcu Tison, mai puțină bătaie de cap.

Dixmer și Morand schimbară o privire sumbră. Așteptând apoi ca semnalul de schimbare a gărzii, acum de prisos, să sune, plecară amândoi să se plimbe între cantină și zidul ce da spre strada Porte-Foin. Acolo, Morand se apucă să măsoare distanța, făcând niște pași regulați, adică de câte trei picioare.

— Care-i distanța? întrebă Dixmer.

— Între șazeci și șazeci și unu de picioare, răspunse Morand.

— Câte zile ne-ar trebui?

Morand se gândi, schiță pe nisip cu o vergea câteva semne geometrice și matematice, pe care le șterse numaidecât.

— Șapte zile cel puțin, spuse el.

— Maurice e de gardă peste opt zile, murmură Dixmer. Trebuie așadar neapărat ca de azi în opt zile să fim împăcați cu Maurice.

Ceasul bătu unsprezece jumătate. Morand apucă pușca, suspinând, și, îndrumat de caporal, se duse să schimbe santinela care se plimba pe platforma turnului.

Capitolul XIV DEVOTAMENT

În ziua următoare celei în care se petrecuseră toate scenele pe care vi le-am povestit, adică la 1 iunie, la ceasurile zece dimineața, Geneviève ședea la locul ei obișnuit, de sub fereastră, și se întreba de ce de trei săptămâni încoace zilele începeau atât de trist pentru ea, de ce treceau atât de încet și, în sfârșit, de ce în loc s-aștepte seara cu nerăbdare, o aștepta acum cu temere.

Mai cu seamă nopțile îi erau triste. Nopțile ei de altădată erau atât de frumoase, nopțile acelea pe care și le petrecea visând la ce se întâmplase în ajun și la ce avea să fie a doua zi.

Deodată, privirile îi căzură asupra unor minunate glastre cu garoafe roșii pe care încă din timpul iernii le scosese din sera cea mică, unde Maurice fusese închis, și le ținea în camera ei, ca să înflorească.

Maurice o învățase să le cultive pe răzorul din cutia de lemn de mahon, în care erau răsădite; acolo le stropise, le rărise și le legase pe araci, cât timp venea Maurice, deoarece îi plăcea să-i arate progresele pe care încântătoarele flori le făcuseră în timpul nopții, datorită îngrijirilor atente de care se bucurau. Dar de

când Maurice încetase a mai veni, sărmanele garoafe fuseseră lăsate în părăsire și iată că, dați uitării, bieții boboci moleșiți rămăseseră seci și se aplecau, îngălbenindu-se, peste marginile cutiei, pe jumătate veștejiți.

Geneviève, la simpla lor vedere, a înțeles și motivul tristeții sale. Își spuse că se întâmplă cu florile cum se întâmplă și cu unele prietenii, pe care le hrănești, le cultivi cu pasiune și care îți fac inima să înflorească; pe urmă, într-o bună dimineață, o toană sau un neajuns retează prietenia din rădăcină, iar inima pe care prietenia aceea o însuflețea se închircește moleșită și se ofilește.

Tânăra noastră simți atunci toată groaza pe care-o avea în inimă. Sentimentul pe care a vrut să-l înfrunte și pe care nădărduse să-l răpună se zbătea înlăuntrul conștiinței și gândurilor sale, mai puternic ca oricând strigând că nu moare decât odată cu inima.

Urmă o clipă de disperare, căci simțea că nu mai poate îndura lupta. Își aplecă ușor capul, îmbrățișă unul dintre bobocii aceia veștejiți.

Tocmai în clipa în care își ștergea ochii, intră soțul ei.

Dar și Dixmer, pe de altă parte, era atât de preocupat și absorbit de propriile-i gânduri, încât nici vorbă să ghicească tulburarea dureroasă pe care tocmai o încercase soția lui, și nu observă deloc roșcata trădătoare a pleoapelor ei.

E drept că Geneviève, zărindu-și soțul, se ridică în grabă și, alergând spre el, astfel încât să fie cu spatele spre fereastră, îl întreabă.

— Ei, cum e?

— Cum să fie? Nimic nou. Cu neputință să-i strecuri ceva, cu neputință s-o vezi măcar.

— Cum? izbucni Geneviève, chiar cu toate zvonurile care bântuie prin Paris?

— Ei, vezi, tocmai zvonurile de care vorbești au sporit neîncrederea paznicilor; s-au temut să nu se profite de învălmășeala generală și să se urzească tentativa de-a pune mâna pe închisoarea Temple. De aceea, în clipa în care majestatea-sa avea să urce pe platformă, Santerre a dat ordin să nu fie lăsate să iasă nici regina, nici doamna Elisabeth, nici principesa.

— Sărmanul cavaler, cât de amărât trebuie să fi fost!

— Era disperat când a văzut că ne scapă un asemenea prilej. S-a făcut atât de alb la față încât, de frică să nu se trădeze, l-am luat și l-am dus de-acolo.

— Dar, întreabă cu sfială Geneviève, nu se afla la Temple nici un cetățean municipal dintre cunoștințele duminale?

— Trebuia să fie unul, dar acela n-a venit deloc.

— Cine?

— Cetățeanul Maurice Lindsey, spuse Dixmer cu un glas pe care se silea să și-l prefacă indiferent.

— Și de ce n-a venit? întreabă Geneviève, făcând și ea același efort de-a părea nepăsătoare.

— E bolnav.

— Bolnav, el?

— Da, ba chiar destul de grav. Patriot, cum îl știi, s-a văzut totuși silit să-și cedeze rândul altuia. O, Doamne-Dumnezeule! dar chiar dac-ar fi fost acolo,

urmă Dixmer, ar fi fost același lucru, înțelegi? Certăți cum suntem, poate că s-ar fi ferit să stea de vorbă cu mine.

— Cred, dragul meu, că dumneata exagerezi gravitatea situației. S-ar putea ca domnul Maurice să nu mai vină pe-aici dintr-un capriciu, din cine știe ce motive neîntemeiate. Dar asta nu înseamnă că e dușmanul nostru. Răceala nu înlătură politețea și, dacă te-ar fi văzut venind către el, sunt sigură c-ar fi făcut și el jumătate de drum către dumneata.

— Geneviève, îi răspunse Dixmer, pentru ceea ce așteptăm noi de la Maurice, ar trebui mai mult decât o simplă politețe: n-ar fi prea mult nici chiar o prietenie adevărată și adâncă. Dar prietenia noastră e zdrobită. N-a mai rămas nici o speranță în această privință.

Și Dixmer scoase un suspin adânc, pe când fruntea lui, de obicei senină, se încreți plină de tristețe.

— Dar, spuse Geneviève cu sficiune, dacă socotești că domnul Maurice este atât de necesar proiectelor voastre...

— Atât de necesar încât, interveni Dixmer, mă cuprinde deznădejdea văzând că nu vor izbuti fără el.

— Ei bine, atunci de ce nu încerci un nou demers pe lângă cetățeanul Lindey?

I se părea că dacă-i rostea numele de familie, intonația vocii îi era mai puțin mângâietoare decât atunci când îl rostea pe cel de botez.

— Nu, răspunse Dixmer, clătinând din cap, nu; am făcut tot ce puteam face, un nou demers ar părea ciudat și i-ar trezi cu siguranță bănuielile; nu, și apoi, știi ceva, Geneviève, eu văd puțin mai departe în toată povestea asta decât dumneata, în adâncul inimii lui Maurice e o rană.

— O rană? întrebă Geneviève, foarte emoționată. Vai! Doamne! ce vrei să spui? Vorbește, dragul meu.

— Vreau să spun, și dealtfel și dumneata ești încredințată ca și mine, că pricina rupturii noastre cu cetățeanul Lindey e mai mult decât un capriciu.

— Și-atunci cărui fapt îi atribui dumneata ruptura?

— Orgoliului, poate, spuse Dixmer cu promptitudine.

— Orgoliului?...

— Da, după părerea lui cel puțin, ne făcea o onoare, el, burghezul din Paris, el, pe jumătate nobil, păstrându-și susceptibilitățile sub scutul patriotismului; ne făcea o onoare, el, republicanul atotputernic în secția lui, în clubul și-n municipalitatea lui, acordând prietenie unor fabricanți pielari. Poate c-am fost prea rezervați, poate c-am fost necuviincioși...

— Dar, interveni Geneviève, dacă am fost prea rezervați, dacă am fost necuviincioși, îmi pare că demersul pe care l-ai făcut dumneata pe lângă el a răscumpărat totul.

— Da, presupunând că necazul a venit de la mine; dar dacă, dimpotrivă, supărarea îi vine de la dumneata?

— De la mine? Și cum crezi oare, dragul meu, că i-aș fi putut prilejui o supărare domnului Maurice? întrebă Geneviève mirată.

— Ei! cine știe, cu o fire ca a lui! Nu l-ai învinuit dumneata, și încă cea dintâi, că e capricios? Iată, mă întorc iarăși la primul meu gând. Geneviève, cred

c-ai greșit că nu i-ai scris lui Maurice.

— Eu! izbucni Geneviève, chiar crezi?

— Nu numai că cred, răspunse Dixmer, dar chiar m-am gândit mult și serios în răstimpul celor trei săptămâni de când s-a petrecut ruptura dintre noi.

— Și?...întrebă timid Geneviève.

— Și socot că un asemenea demers este absolut indispensabil.

— Oh! izbucni din nou Geneviève, nu, nu, Dixmer, nu-mi cere așa ceva.

— Știi doar, Geneviève, că nu cer niciodată nimic de la dumneata; te rog numai. Ei bine, înțelegi?, te rog să-i scrii cetățeanului Maurice.

— Dar..., făcu Geneviève.

— Ascultă, draga mea, începu iarăși Dixmer, întrerupând-o, sau între dumneata și Maurice sunt motive grave de ceartă, deoarece, în ce mă privește, niciodată nu s-a plâns de felul meu de-a fi și de-a proceda, sau cearta dintre voi e urmarea vreunei copilării.

Geneviève nu răspunse nici un cuvânt.

— Dacă cearta e prilejuită de-o copilărie, ar fi curată nebunie din partea dumitale s-o lungești la nesfârșit; dacă totuși are un motiv serios, în situația în care ne aflăm se cade, ia aminte bine la cele ce spun, să nu mai ținem atât de mult la demnitatea sau la amorul-propriu. Zău, crede-mă, o ceartă dintre doi tineri trage mai puțin în cumpănă decât niște interese uriașe. Fă un efort, calcă-ți pe suflet, scrie-i un cuvânt cetățeanului Maurice Lindey și-atunci are să se-ntoarcă.

Geneviève rămase o clipă pe gânduri.

— Dar, spuse ea, nu s-ar putea găsi un mijloc mai puțin compromițător de-a restabili buna înțelegere dintre voi și domnul Maurice?

— Compromițător zici? Dar, dimpotrivă, să-i scrii mi se pare un mijloc foarte firesc.

— Mie nu, dragul meu.

— Ești tare îndărătnică, Geneviève.

— Cel puțin dă-mi voie să-ți spun că pentru prima oară observi la mine un asemenea cusur.

Dixmer, care de câteva clipe își tot mototolea batista în mâini, își șterse fruntea plină de sudoare.

— Da, răspunse el, și tocmai de-aceea mirarea mea crește.

— Doamne, Doamne! făcu Geneviève, e oare cu putință, Dixmer, să nu fi înțeles motivele împotrivirii mele și să vrei să mă silești să vorbesc?

Și, fără nici o vlagă, ca și cum ar fi ajuns la capătul puterilor, lăsă să-i cadă capul pe piept și brațele în lături.

Dixmer păru ca face un efort puternic să se stăpânească, o apucă pe Geneviève de mână, o sili să ridice capul, și privind-o în adâncul ochilor, izbucni în râs, într-un hohot ce i s-ar fi părut silit Genevièvei, dacă ea însăși nu ar fi fost tulburată în momentele acelea.

— Acum văd ce s-a întâmplat, spuse el. La drept vorbind, ai dreptate. Am fost orb. Cu inteligența dumitale, dragă Geneviève, cu finețea și discreția de care te bucuri, te-ai lăsat furată de un gând banal, te-ai temut ca Maurice să nu se îndrăgostească de dumneata.

Geneviève simți cum un fior de frig ucigător îi pătrunde în inimă.

Ironia soțului ei cu privire la dragostea pe care i-o purta Maurice, dragoste a cărei aprigă putere o putea lesne cântări după toate câte știa ea despre firea tânărului nostru, dragoste pe care, în sfârșit, și ea o împărtășea în adâncul inimii fără să și-o mărturisească altfel decât prin multe remușcări, ironia aceea o ului. N-avu nici măcar puterea de-a se uita la el. Simți că i-ar fi cu neputință să răspundă.

— Am ghicit, nu-i așa? urmă Dixmer. Ei bine, liniștește-te, Geneviève, eu îl cunosc pe Maurice, e un republican înverșunat, care n-are în sufletul lui altă dragoste decât cea pentru patrie.

— Domnule, întrebă Geneviève, ești absolut sigur de cele ce spui?

— Da! Fără îndoială, urmă Dixmer, dacă Maurice te-ar fi iubit, în loc să se certe cu mine, și-ar fi îndoit numărul atențiilor și-al amabilităților față de cel pe care avea tot interesul să-l înșele. Dacă Maurice te-ar fi iubit, n-ar fi renunțat cu atâta ușurință la titlul de prieten al casei, cu ajutorul căruia, de obicei, se pot acoperi asemenea infidelități.

— Zău, izbucni Geneviève, nu glumi deloc, te rog, cu asemenea lucruri.

— Dar nu glumesc deloc, doamnă; îți spun numai că Maurice nu te iubește, asta-i tot.

— Iar eu, eu, se repezi Geneviève, îți spun că te înșeli.

— În cazul acesta, zise Dixmer, Maurice, care a avut mai curând puterea de-a se îndepărta decât de-a înșela încrederea gazdei sale, e un om cinstit; or, oamenii cinstiți sunt rari, Geneviève, și ai datoria să faci tot ce trebuie ca să-i readuci când au plecat de lângă tine. Geneviève, ai să-i scrii lui Maurice, nu-i așa?

— O! Doamne! exclamă tânăra noastră.

Și-și lăsă capul să-i cadă între mâini: cel pe care trebuia să se sprijine în clipa primejdiei îi lipsea cu desăvârșire, ba mai curând o împingea în prăpastie, în loc s-o apere.

Dixmer o privi o clipă, pe urmă, silindu-se să-i zâmbească, îi spuse:

— Haide, draga mea, lasă la o parte amorul-propriu de femeie. Dacă Maurice dorește să-ți facă iarăși declarații infocate, râzi și de astea cum ai râs de cele dintâi. Te cunosc, Geneviève, ai un suflet demn și nobil. Sunt sigur de dumneata.

— Vai! exclamă Geneviève, lăsându-se s-alunece așa încât ajunse cu un ghenunchi jos, vai! Doamne!, cum poți fi sigur de altul când nu ești sigur de tine?

Dixmer pâli de parcă tot sângele i s-ar fi adunat în inimă.

— Geneviève, spuse el, am greșit făcându-te să treci prin toate chinurile pe care le-ai încercat. Ar fi trebuit să-ți spun chiar de la început: Geneviève, ne aflăm în epoca marilor dăruiri; Geneviève, i-am dăruit reginei, binefăcătoarea noastră, nu numai brațul, nu numai capul, dar și fericirea mea. Alții au să-i dăruiască viețile lor. Voi face mai mult decât să-i dau viața, îmi voi risca onoarea; și onoarea mea, dacă piere, nu va însemna decât o lacrimă ce se rostogolește în oceanul suferințelor care e gata să înghită Franța. Dar onoarea mea nu riscă nimic când se află sub paza unei femei ca Geneviève a mea.

Pentru întâia oară Dixmer se dezvăluise în întregime. Geneviève înălță

capul, își pironi asupra lui ochii ei frumoși, plini de admirație, se sculă încetișor și-i întinse fruntea ca să i-o sărute.

— Dumneata chiar vrei să-i scriu? îl întrebă ea.

Dixmer făcu un semn afirmativ cu capul.

— Atunci dictează. Și luă o pană.

— Nu, nicidecum, spuse Dixmer, e destul că uzez, că abuzez poate de tânărul acesta atât de demn. Și de vreme ce se va împăca cu noi în urma unei scrisori pe care o va fi primit de la Geneviève, scrisoarea trebuie să fie chiar de la Geneviève și nu de la domnul Dixmer.

Și Dixmer își sărută a doua oară soția pe frunte, îi mulțumi și plecă.

Atunci Geneviève, cuprinsă de-un tremur, scrisese:

„Cetățene Maurice,

Ai știut cât de mult țin soțul meu la dumneata. Trei săptămâni de despărțire, trei săptămâni ce ne-au părut cât un secol, te-au făcut să-l uiți? Vino, te așteptăm! Întoarcerea domniei-tale va fi o adevărată sărbătoare pentru noi.

Geneviève"

Capitolul XV

ZEIȚA RAȚIUNE

Maurice era într-adevăr serios bolnav, așa cum trimisese vorbă în ajun generalului Santerre.

De când nu mai ieșea din casă, Lorin venise regulat să-l vadă și făcuse tot ce putuse ca să-l înduplece să mai petreacă puțin. Dar Maurice rezistase cu toată tăria. Sunt boli de care nu dorești să te vindec.

În ziua de 1 iunie veni către ora unu.

— Ce noutăți de seamă pe ziua de azi? îl întrebă Maurice. Ești grozav de impunător.

Într-adevăr, Lorin purta costumul de zile mari: boneta roșie, carmaniola și centura tricoloră împodobită cu cele două instrumente care, pe vremea aceea, erau numite pocalurile abatelui Maury, dar care mai înainte și după aceea s-au chemat pur și simplu pistoale.

— Mai întâi, răspunse Lorin, are loc prăbușirea generală a girondei, care e pe cale de-a se desăvârși, dar știi, iute, cât ai zice pește, în clipa de față, de exemplu, se pregătește măcelul în Piața Carrousel. Apoi, îți spun în mod special ție, se pune la cale o mare solemnitate la care te poftesc poimăine.

— Dar astăzi, ce se petrece astăzi? Zici c-ai venit să mă inviți undeva.

— Da, astăzi avem repetiția.

— Care repetiție?

— Repetiția marii solemnități.

— Dragul meu, spuse Maurice, doar știi că de opt zile n-am mai ieșit, ca atare nu mai sunt la curent cu absolut nimic și țin neapărat să fiu încunoștințat.

— Cum! Încă nu ți-am spus?

— Nu mi-ai spus nimic.

— Mai întâi, dragul meu, știai doar că l-am desființat pe Dumnezeu pentru o bucată de vreme și l-am înlocuit cu Ființa Supremă.

— Da, asta o știu.

— Ei bine, se pare că s-a băgat de seamă ceva: s-a văzut că Ființa Supremă e un individ moderat, un rolandist, un giron din.

— Lorin, fără glume când e vorba de lucruri sfinte. Doar stii că asemenea lucruri nu-mi plac deloc.

— Ce vrei, dragă? Trebuie să fii omul secolului în care trăiești. Și mie mi-era destul de drag Dumnezeu cel vechi, mai întâi de toate fiindcă eram obișnuit cu el. Cât despre Ființa Supremă — ar părea că are într-adevăr păcate și că de când a ajuns acolo sus toate merg anapoda. În sfârșit, legislatorii noștri i-au decretat dizgrațierea.

Maurice ridică din umeri.

— Ridică tu din umeri cât poțestești, spuse Lorin.

Cum ne-a-nvățat filosofia,
Noi, mari adepți ai lui Momus,
Decretăm ca nebunia
Să-și aibă cultul in partibus.

Așa că, urmă Lorin, de-aici înainte avem s-o adorăm câte puțin pe zeița Rațiune.

— Și tu te bagi în toate mascaradele astea? întrebă Maurice.

— Vai! dragul meu, dacă ai cunoaște-o și tu pe zeița Rațiune așa cum o cunosc eu, ai fi unul dintre partizanii ei cei mai înflăcărați. Ascultă, vreau s-o cunoști și tu, am să i te prezint.

— Lasă-mă în pace cu toate nebuniile tale; sunt trist, doar știu.

— Cu atât mai mult, ce naiba!, ea are să te înveselească. E fată bună... Ei! dar tu o cunoști pe sobra zeiță pe care parizienii au s-o încunununeze cu lauri și-au s-o plimbe într-un car învelit de hârtie aurită. E... ia ghicește...

— Cum vrei să ghicesc?

— E Arthémise.

— Arthémise? repetă Maurice controlându-și memoria fără ca numele de mai sus să-i amintească cât de cât ceva.

— Da, o brunetă înaltă, pe care am cunoscut-o anul trecut, la bal, la Operă, drept care tu ai venit să iei supeul cu noi și ai amețit-o.

— Al! da, e-adevărat, răspunse Maurice, acum mi-aduc aminte. Ea e?

— Da, are cele mai multe șanse. Am prezentat-o la concurs. Toți cei din clubul Termopile mi-au fâgăduit votul. Peste trei zile — alegerea generală. Astăzi — ospăț pregătitor, azi vărsăm vinul de Champagne, poate poimăine se va vărsa sânge! Dar să se verse ce se varsă, numai Arthémise să fie zieță; de nu, să mă ia dracu! uf, vino! o îmbrăcăm noi cu tunica.

— Mulțumesc. De când mă știu mi-a fost silă de asemenea lucruri.

— Silă să îmbraci zeițele? La naiba!, dragul meu, dar dificil mai ești! Hai să vedem dacă așa te-nvoiești: eu am să-i pun tunica și tu ai să i-o scoți.

— Lorin, sunt bolnav și nu numai că veselia m-a părăsit, dar chiar și veselia

altora îmi face rău.

— Ei, asta e! știi că mă sperii, Maurice! Nu te mai lupți, nu mai râzi... nu cumva pui la cale o conspirație, așa din întâmplare?

— Eu? Ferească Dumnezeu!

— Vrei să zici ferească zeița Rațiune!

— Lasă-mă în pace, Lorin. Nu pot și nici nu vreau să ies din casă. Stau în pat și în pat rămân.

Lorin se scarpină după ureche.

— Bine! făcu el, acuma văd eu ce este.

— Și ce vezi?

— Văd c-o aștepți pe zeița Rațiune.

— Ei, drăcia dracului! izbucni Maurice, prietenii spirituali mă stingheresc. Pleacă sau te dau dracului cu zeița ta cu tot.

— Așa, atacă, atacă...

Maurice era gata să ridice mâna și să-l dea dracului când fu oprit de îndatoritorul său, care intră tocmai în clipa aceea, ținând în mână o scrisoare pentru cetățeanul fratele său.

— Cetățene Agesilau, interveni Lorin, ai intrat tocmai când nu trebuia; stăpânul tău era pe punctul de-a trăi o clipă sublimă.

Maurice coborî mâna și o întinse cu nepăsare spre scrisoare, dar abia o atinse, și tresări; apoi, apropiind-o cu lăcomie de ochi, îi sorbi dintr-o privire scrisul și pecetea, și, pălind treptat la față, de parcă avea să i se facă rău, rupse pecetea.

— Vai! șopti Lorin, iată că în fine ni se trezește interesul, după cât se pare.

Dar Maurice nu mai asculta, citea cu nesaț cele câteva rânduri de la Geneviève. Le- a citit și le-a recitat de două, de trei, de patru ori. Pe urmă își șterse fruntea, lăsă mâinile să-i cadă și se uită la Lorin năucit.

— Ei, drace! zise Lorin, iată o scrisoare care, pare-se, cuprinde niște vești strașnice.

Maurice reciti scrisoarea pentru a cincea oară și se îmbujoră. Ochii săi seci se umeziră, un suspin adânc îi umflă pieptul. Apoi, uitând dintr-o dată de boală și de slăbiciunea care o însoțise, sări jos din pat.

— Hainele! strigă el către îndatoritorul său uluit. Hainele, dragă Agesilau! Ah! bietul Lorin, bunul meu Lorin, o așteptam în fiecare zi, dar, drept să-ți spun, nu mai aveam nici o speranță s-o primesc. Dă-mi un pantalon alb și o cămașă cu jabou, piaptănă-mi părul și rade-mă numaidecât.

Îndatoritorul se porni să execute în grabă poruncile lui Maurice; îl pieptănă și îl bărbieri într-o clipă.

— S-o văd iarăși! s-o văd iarăși! izbucni tânărul nostru, știi tu, Lorin, că habar n-am avut până acum ce înseamnă fericirea?!

— Bietul de tine, Maurice, spuse Lorin, eu cred că ai nevoie să te duci să vezi pe cine te sfătuiam.

— Dragul meu, exclamă Maurice, iartă-mă, drept să-ți spun mi-am pierdut rațiunea.

— Hai să ți-o dau eu pe-a mea, răspunse Lorin, râzând de oribilul calambur. Lucru tare de mirare, până și Maurice râse. Odată cu fericirea îi revenise

cheful de-a gusta glumele. Și nu numai atât.

— Poftim, zise el, tăind o ramură de portocal plină de flori, du din partea mea buchetul ăsta demnei văduve a lui Mausoleus.

— Bravo! exclamă Lorin, o galanterie ca asta mai zic și eu. Te iert dealtfel. Și pe urmă, mi se pare că ești îndrăgostit de-a binelea și trebuie să-ți spun că totdeauna am avut cel mai profund respect pentru marile nefericiri.

— Ei, da, așa e, sunt îndrăgostit, spuse hotărât Maurice, a cărui inimă plesnea de bucurie, sunt îndrăgostit și acum pot s-o mărturisesc pentru că și ea mă iubește. De vreme ce mă cheamă, înseamnă că mă iubește, nu-i așa Lorin?

— Fără îndoială, răspunse cu complezență adoratorul zeiței Rațiune. Dar, ia seama, Maurice, felul cum înțelegi tu lucrul acesta mă înspăimântă...

Când te iubește-o Egerie
Nu e decât o-nșelăciune
De la tiranul Cupidon,
Iar înțeleaptă te ia-n balon,
Îndrăgostește-te de Rațiune
Fără să faci vreo nebunie!

— Bravo, bravo! strigă Maurice, bătând din palme.

Și luând-o la picior, coborî scara în goană, ajunse pe chei și se rezezi în direcția atât de cunoscută a vechii străzi Saint-Jacques.

— Ei, Agesilau, crezi că m-a aplaudat? îi ceru Lorin părerea.

— Da, cu siguranță, cetățene, și nici nu-i de mirare, căci ceea ce ai spus dumneata era tare frumos!

— Atunci e mai bolnav decât credeam, adăugă Lorin. Apoi, la rândul său, coborî scara, dar cu un pas mai liniștit.

Arthémise nu era Geneviève.

Abia ajunsese cu florile lui de portocal pe strada Saint-Honoré, când o ceată de tineri cetățeni cărora Lorin obișnuia să le împartă, după starea de spirit în care se afla, fie câte zece centime, fie câte un genunchi pe sub carmaniolă, se porniră să-l urmărească, plini de respect, luându-l, fără îndoială, drept unul dintre oamenii aceia virtuoși, cărora Saint-Just propusese să li se dea haine albe și buchete de flori de portocal.

Cum cortegiul creștea fără încetare, un om virtuos fiind chiar și-n epoca aceea ceva rar de văzut, o gloată de câteva mii de tineri se adunase când buchetul fu oferit Artémisei. A fost un omagiu la vederea căruia multe alte Rațiuni, care se aliniau în front, se simțiră rău, apucându-le chiar și durerea de cap.

În aceeași seară s-a răspândit în tot Parisul faimoasa cantată:

Trăiască zeița Rațiune,
Flacără pură, dulce lumină,
Cea mai frumoasă din lume.

Și cum întâmplarea face să fi ajuns până la noi fără a se cunoaște numele

autorului, ceea ce a dat mult de furcă arheologilor Revoluției, aproape că am îndrăzni să afirmăm că faimoasa cantată a fost compusă pentru frumoasa Arthémise chiar de către amicul nostru Hyacinthe Lorin.

Capitolul XVI FIUL RISIPITOR

Maurice n-ar fi putut merge mai repede, chiar dacă ar fi avut aripi.

Străzile erau pline de lume, dar el nu băga de seamă mulțimea decât în măsura în care îl făcea să întârzie. Umbla vorba, în grupuri, că fusese asediată Convenția, că majestatea-sa poporul era jignit prin reprezentanții săi, că era oprită libera circulație, și faptele puteau fi adevărate căci se auzea sunând clopotul de alarmă și bubuind tunul.

Dar ce-i păsa lui Maurice în clipa aceea de tunul și de clopotul de-alarmă? Ce-l privea că deputații puteau sau nu ieși, câtă vreme opreliștea n-ajungea până la el? El alerga, și asta era tot.

În timp ce alerga, își închipuia că Geneviève îl aștepta la fereștră ce da asupra grădinii, ca să-i poată trimite, din depărtare, de cum îl va vedea, surâsul ei cel mai fermecător.

Dixmer și el trebuie să fi fost prevenit de fericita reîntoarcere, și are să-i întindă lui Maurice mâna lui mare și bună, atât de sinceră și de leală în strânsoarea-i caldă.

Îi era drag Dixmer în ziua aceea, îi era drag până și Morand, cu părul lui negru și ochelarii verzi, în dosul cărora crezuse până atunci că vede lucind un ochi viclean și ipocrit.

Îi era drag tot ce se afla sub soare, fiindcă era fericit; ar fi aruncat bucuroși flori asupra capetelor tuturor oamenilor, ca toți oamenii să fie fericiți ca el.

Totuși, bietul Maurice se înșela în speranțele sale, da, se înșela cum se întâmplă, de nouăsprezece ori din douăzeci, omului care gândește după cum îl îmbie inima, și se ia după ce-i spune ea.

În locul surâsului dulce pe care-l aștepta Maurice și care trebuia să-l întâmpine de departe, de cum va fi fost zărit, Geneviève se hotărâse să nu-i arate eroului nostru decât o politețe rece, răgaz șubred cu care voia să stăvilească torentul ce amenința să-i copleșască inima.

Se retrăsese în camera ei de la primul etaj și n-avea să coboare decât atunci când va fi poftită. Vai! și ea se înșela.

Numai Dixmer nici gând să se înșele; îl pândea pe Maurice de după un grilaj și zâmbea ironic.

Cetățeanul Morand vopsea liniștit în negru niște cozi mici pe care urma să le prindă de niște pielicele albe de pisică, ca să facă din ele hermină.

Maurice împinse porțița aleii ca să intre simplu și prietenește prin grădină. Ca altădată, porțița dădu glas clopoțelului, în felul acela anumit care arăta că Maurice e cel ce o deschide.

Geneviève, care stătea în picioare în fața ferestrei închise, tresări.

Lăsă să cadă perdeaua pe care o crăpase.

Prima senzație pe care o încercă Maurice, reintrând acolo unde fusese poftit, fu, așadar, o dezamăgire. Nu numai că Geneviève nu-l aștepta la fereastra ei de la parter, dar, intrând în salonașul în care se despărțise de ea, n-o găsi și fu silit să-și anunțe prezența, ca și cum, în cursul celor trei săptămâni în care lipsise, ajunsese să fie un străin.

Inima i se strânse.

Pe Dixmer l-a văzut Maurice cel dintâi; Dixmer dădu fuga și-l strânse pe Maurice în brațe, cu exclamații de bucurie.

Atunci coborî și Geneviève. Își plesnise obrazii cu cuțitu-i de sidef, ca să-și readucă sângele în obraji, dar nici măcar nu coborâse cele douăzeci de trepte și carminul acela nefiresc pieri, întorcându-se în valuri spre inimă.

Maurice o văzu pe Geneviève apărând în penumbra ușii, se îndreptă spre ea surâzând, ca să-i sărute mâna. Abia atunci își dădu seama cât de mult se schimbase.

Și ea, pe de altă parte, observă starea de slăbiciune a lui Maurice și lucirea febrilă din ochii săi.

— Așadar, iată-te, domnule! îl întâmpină cu o voce din care nu-și putu stăpâni emoția.

Se hotărâse să-i spună cu un glas indiferent:

— „Bună ziua, cetățene Maurice. De ce te arăți atât de rar?”

Varianta îi păru și așa rece lui Maurice, și totuși, ce nuanță!

Dixmer puse capăt cercetărilor prea prelungite și reproșurilor reciproce. Porunci să li se servească prânzul, căci era aproape ora două.

Intrând în sufragerie, Maurice băgă de seamă că tacâmul său fusese pus.

Atunci sosi și cetățeanul Morand, îmbrăcat cu aceeași haină cafenie și cu aceeași vestă. Purta tot ochelari verzi, avea aceleași plete mari, negre, și același jabou alb. Maurice se arătă cât putu de afectuos cu tot grupul, care îi inspira infinit mai puțină temere când îl avea sub ochi decât când era departe.

Într-adevăr, ce l-ar putea îndemna să creadă că Geneviève l-ar iubi pe chimistul acela mărunț? Trebuie să fii grozav de îndrăgostit și, ca atare, nebun, ca să-ți treacă asemenea trăsnaie prin cap.

Dealtfel, momentul ar fi fost cum nu se poate mai prost ales ca să fii gelos. Maurice ținea în buzunarul vestei scrisoarea primită de la Geneviève și inima-i tresălta de bucurie.

Geneviève își recăpătase seninătatea. Femeile se bucură de acea trăsătură aparte, datorită căreia prezentul poate aproape totdeauna să șteargă în ele urmele trecutului sau amenințările viitorului.

Redevenind fericită, Geneviève se simți iarăși stăpână pe ea, adică rece și calmă, totuși afectuoasă, altă nuanță pe care Maurice n-a fost destul de pătrunzător spre a o înțelege. Lorin i-ar fi găsit explicația în Parny, Berlin sau în Gentil-Bernard.

Conversația se opri asupra zeiței Rațiune. Căderea girondinilor și noul cult care trecea moștenirea puterii celeste în mâinile femeilor erau cele două evenimente ale zilei. Dixmer pretinse că nu i-ar fi părut deloc rău să vadă asemenea cinste de neprețuit oferindu-i-se Genevièvei. Maurice dădu a râde, dar Geneviève fu de părerea soțului ei, așa că Maurice îi privi pe amândoi uimit că

patriotismul a putut rătăci până într-atât un spirit rezonabil cum era cel al lui Dixmer și o fire plină de poezie cum era cea a Genevièvei.

Morand dezvoltă teoria femeii politice, pornind de la Théroigne de Mericourt, eroina zilei de 10 august, și ajungând la doamna Roland, sufletul Girondei. Pe urmă, în treacăt, lasă să-i scape câteva vorbe împotriva femeilor ce asistă tricotând la ședințele Convenției. Cuvintele lui îl făcură pe Maurice să zâmbească. De fapt, erau ironii amare împotriva acelor femele patriote, cărora mai târziu li s-a dat porecla hidoasă de „linge-ghilotină”.

— Vai! cetățene Morand, spuse Dixmer, să respectăm patriotismul chiar și-atunci când cade în rătăcire.

— Cât despre mine, interveni Maurice, găsesc că femeile sunt totdeauna îndeajuns de patriote când nu sunt prea aristocrate.

— Ai foarte mare dreptate, zise Morand. Eu mărturisesc cu toată sinceritatea că găsesc tot atât de demnă de dispreț femeia care-și dă aere de bărbat, pe cât de laș bărbatul care insultă o femeie, chiar dacă femeia aceea îi este cea mai înverșunată dușmancă.

Cum era și firesc, Morand căută să-l atragă pe Maurice pe un teren delicat. La rândul lui, Maurice răspunsese printr-un semn afirmativ. Arena de luptă era deschisă. Atunci, Dixmer, precum heraldul care dă semnalul, adăugă:

— O clipă, o clipă, cetățene Morand, exceptezi, sper, femeile care sunt dușmancele națiunii.

O tăcere de câteva secunde urmă după această ripostă la replica lui Morand și la semnul afirmativ al lui Maurice. Tăcerea fu ruptă de Maurice.

— Ba să nu exceptăm pe nimeni, spuse el cu tristețe. Femeile care au fost dușmancele națiunii sunt astăzi, pare-mi-se, tare pedepsite.

— Te gândești la prizonierele de la Temple, austriaca, cumnata ei și fata Capet, izbucni Dixmer cu o repeziciune și volubilitate care alungau din vorbele lui orice expresie.

Morand păli în așteptarea răspunsului tânărului municipal și oricine l-ar fi observat ar fi zis că avea să-și sape brazde pe piept, într-atât de adânc își înfipsese unghiile în carne.

— Tocmai de ele vorbesc, răspunse Maurice.

— Cum! exclamă Morand cu vocea gătuită, ceea ce se spune e adevărat, cetățene Maurice?

— Dar ce se spune? întrebă tânărul.

— Că prizonierele sunt tratate cu cruzime, câteodată chiar de cei a căror datorie ar fi să le apere.

— Există oameni, răspunse Maurice, care nu merită numele de oameni. Sunt cei lași care nu s-au luptat niciodată și care simt nevoia să-i tortureze pe cei învinși ca să se încredințeze că sunt învingători.

— Dumneata, Maurice, nu faci parte dintre oamenii aceia, sunt sigură, izbucni Geneviève.

— Doamnă, răspunse Maurice, eu, cel care vă vorbește, am fost de gardă lângă eșafod când a pierit răposatul rege. Aveam sabia în mână și eram postat acolo ca să ucid cu mâna mea pe oricine ar fi căutat să-l salveze. Totuși, în clipa în care a ajuns lângă mine, mi-am scos fără să vreau pălăria și întorcându-mă

către oamenii mei le-am spus: „Cetățeni, vă pun în vedere că voi străpunge cu sabia trupul primului care ar îndrăzni s-arunce injurii regelui aici de față.” Ei bine! desfid pe oricine cutează să spună că măcar un singur strigăt s-a înălțat din rândurile companiei mele. Tot eu am scris cu mâna mea prima dintre cele zece mii de lozinci afișate în Paris, când regele fu readus de la Varennes: „Oricine va saluta pe rege, va fi bătut; oricine îl va insulta, va fi spânzurat.” Ei bine, urmă Maurice, fără să observe ce puternic efect făcuseră vorbele lui în rândurile celor de față, ei bine, am dovedit, așadar, că sunt un patriot bun și sincer, și că detest regii și pe sprijinatorii lor. Și, în ciuda părerilor pe care le am și care nu sunt decât expresia convingerilor mele adânci, cu toată certitudinea mea că austriaca are o bună parte de vină în nenorocirile care măhnesc și tulbură Franța, declar că niciodată, dar niciodată un om, oricare ar fi el, fie chiar Santerre, n-o va insulta pe fosta regină în prezența mea.

— Cetățene, îl întrerupse Dixmer, clătînând din cap, ca unul care dezaprobă asemenea îndrăzneală, știi dumneata c-ar trebui să fii tare sigur de noi ca să spui asemenea lucruri în fața noastră?

— Le spun în fața domniilor-voastre și în fața tuturor, Dixmer. Aș mai adăuga: poate că și ea va pieri pe eșafodul pe care a pierit soțul ei, și eu nu sunt dintr-acea care să se teamă de-o femeie, și totdeauna îi voi cruța pe toți cei mai slabi ca mine.

— Și regina, întrebă cu sfiiciune Geneviève, ți-a arătat vreodată în vreun fel, domnule Maurice, că ar fi fost mișcată de asemenea delicatețe, cu care acum e departe de-a fi obișnuită?

— Arestata mi-a mulțumit de mai multe ori pentru menajamentele mele față de ea, doamnă.

— Atunci trebuie să aștepte cu plăcere când e rondul dumitale de gardă...

— Așa cred, răspunse Maurice.

— Deci, spuse Morand, tremurând ca o femeie, de vreme ce faci dovada că ești un suflet generos, cum nimeni nu mai face dovadă acum, cred că nu persecuți nici copiii.

— Eu? făcu Maurice. Întrebați-l pe nelegiuitul de Simon ce greutate are brațul cetățeanului municipal în fața căruia a avut îndrăzneala să-l lovească pe micuțul Capet.

Răspunsul de mai sus a stârnit o reacție spontană la masa lui Dixmer. Toți comesezii se sculară în semn de respect.

Numai Maurice rămase pe scaun, neîndoindu-se că lui i se datora elanul de admirație.

— Ei bine, ce e? întrebă mirat.

— Am crezut c-a strigat cineva din atelier, răspunse Dixmer.

— Nu, nu, spuse Geneviève. Și eu am crezut la început la fel, dar ne-am înșelat.

Și cu toții se reasează.

— Al deci dumneata, cetățene Maurice, spuse Morand cu un tremur în glas, ești cetățeanul municipal despre care s-a vorbit atât de mult și care a apărat un copil într-un chip atât de nobil?

— S-a vorbit? întrebă Maurice cu o naivitate aproape sublimă.

— Oh! iată un suflet nobil, spuse Morand, sculându-se de la masă, ca să nu se trădeze, și retrăgându-se în atelier, ca și cum o lucrare grabnică l-ar fi chemat acolo.

— Da, cetățene, răspunse Dixmer, da, s-a vorbit, și trebuie să recunosc că toți oamenii cu suflet și plini de curaj te-au lăudat fără să te cunoască.

— Hai să-l lăsăm să rămână necunoscut, adăugă Geneviève. Gloria pe care i-ar aduce-o asemenea fapte ar fi prea primejdioasă.

Astfel, în cursul acelei ciudate convorbiri, fiecare, fără să știe, își spusese cuvântul cu privire la eroism, la devotament, la afecțiune și bunătate.

Ajunseseră până aproape de exclamația de dragoste.

Capitolul XVII MINERII

În clipa în care se sculau de la masă, Dixmer fu înștiințat că notarul său îl aștepta în birou. Cerându-i scuze lui Maurice, de care obișnuia să se despartă în acest fel, se duse acolo unde îl aștepta notarul.

Era vorba de cumpărarea unei mici case din strada Corderie, situată în fața grădinii închisorii Temple. Dealtfel, s-ar fi putut spune că Dixmer cumpăra un loc de casă, și nu o casă, fiindcă imobilul existent nu era decât o ruină. El însă avea intenția s-o reclădească.

De aceea nici târgul cu proprietarul n-a durat mult. Chiar în dimineața aceea notarul o văzuse și căzuse de acord cu prețul de nouăsprezece mii cinci sute de livre, îi supusese proprietarului contractul spre semnare și urma să-i înmâneze suma convenită în schimbul imobilului. Proprietarul era obligat să elibereze chiar în cursul zilei casa în care aveau să intre lucrătorii a doua zi.

Contractul odată semnat, Dixmer și Morand se duseră împreună cu notarul în strada Corderie, grăbiți să vadă noua achiziție fiindcă fusese făcută „pe nevăzute”.

Era o casă așezată cam pe unde se află astăzi numărul 20, cu trei etaje, având și o mansardă. Parterul fusese închiriat cândva unui negustor de vinuri și avea niște pivnițe strașnice.

Proprietarul lăudă cu deosebire pivnițele; erau partea cea mai valoroasă a casei. Dixmer și Morand păreau că arată prea puțin interes pivnițelor acelora și totuși, amândoi, ca din complezență, coborâră în „subterane”, cum le numea proprietarul.

În pofida obiceiului proprietarilor, acesta într-adevăr nu mințise: pivnițele erau grozave, una dintre ele se întindea până sub strada Corderie, deasupra se auzea duruitul trăsurilor.

Dixmer și Morand nu părură a pune mare preț pe-un asemenea avantaj, exprimându-și chiar dorința să astupe cavitățile acelea care, minunate pentru un negustor de vinuri, se dovedeau a fi de prisos pentru niște burghezi de treabă, care gândeau să ocupe casa-ntreagă.

După pivnițe, vizitară parterul, apoi etajul întâi și pe urmă etajul doi, de unde dădeai cu ochii drept în grădina Temple, invadată ca de obicei de soldații

din Garda națională, care se bucurau din plin de ea de când regina nu se mai plimba pe-acolo.

Dixmer și Morand își recunoscuseră prietena, pe văduva Plumeau, care, alergând încoace și-ncolo, făcea onorurile cantinei. Bineînțeles, dorința lor de-a fi recunoscuți de ea nu era prea mare, de vreme ce se ascundeau în dosul proprietarului, care le demonstra cât e de avantajos să ai o asemenea vedere, pe cât de variată, pe atât de plăcută.

Cumpărătorii cerură să vadă mansarda.

Proprietarul nu se așteptase la o asemenea pretenție, și nu avea cheia. Dar, înduioșat de teancul de bancnote ce-i fu arătat, dădu fuga jos s-o caute.

— Nu m-am înșelat, spuse Morand, casa asta ne convine de minune.

— Dar de pivniță ce ai de spus?

— Că e un ajutor al providenței care ne scutește de două zile de muncă.

— Crezi că e orientată înspre cantină?

— O apucă puțin spre stânga, dar n-are a face.

— Dar bine, întrebă Dixmer, cum ai să poți ține linia subterană cu toată siguranța că vei ajunge unde ți-ntrești?

— Fii pe pace, dragul meu, asta mă privește.

— Dacă am da totuși de aici semnalul că veghem?

— De la platformă regina n-ar putea să-l vadă, căci numai mansardele sunt, cred, la nivelul platformei, și nu sunt sigur nici de asta.

— N-are a face; Toulan sau Mauny ar putea să-l vadă printr-o deschizătură oarecare, și-o vor preveni pe majestatea-sa.

Dixmer făcu niște noduri la capătul unei perdele de stambă, și scoase perdeaua prin fereastră de parcă ar fi împins-o vântul.

Pe urmă, amândoi, ca și cum ar fi fost nerăbdători să vadă mansarda, se duseră să-l aștepte pe proprietar la scară, după ce închiseră ușa la etajul al doilea ca nu cumva să-i vină bravului om ideea de-a trage înăuntru perdeaua ce fâlfâia în afară.

Mansarda, așa cum prevăzuse Morand, n-ajungea până la vârful turnului. Era în același timp o dificultate și un avantaj: dificultate pentru că nu puteau să comunice cu regina prin semne, avantaj pentru că o asemenea imposibilitate înlătura orice bănuială.

Casele înalte erau, firește, cele mai supravegheate.

— Ar trebui ca prin Mauny, Toulan sau prin fiica lui Tison să fie găsit un mijloc de a i se comunica să-și ia măsurile de cuviință ca să nu fie surprinsă, murmură Dixmer.

— Am să mă gândesc la asta, răspunse Morand.

Coborâră. Notarul aștepta în salon cu contractul gata semnat.

— E în regulă, spuse Dixmer, casa ărnă convine. Numără-i cetățeanului cele nouăsprezece mii cinci sute de livre, așa cum am convenit, și dă-i să semneze.

Proprietarul numără și el cu atenție suma și semnă.

— Știi, cetățene, îi spuse Dixmer, că una din clauzele principale e să-mi pui casa la dispoziție chiar în seara asta, ca să pot aduce chiar de mâine lucrătorii.

— Mă voi conforma, cetățene; poți să iei cheile cu dumneata chiar acum. Deseară la ceasurile opt casa va fi cu desăvârșire goală.

— Ah! stai puțin, exclamă Dixmer, parcă dumneata, cetățene notar, mi-ai spus că mai e o ieșire ce dă în strada Porte-Foin?

— Da, cetățene, răspunse proprietarul, dar am blocat-o, deoarece, c-un singur îndatoritor, bietul de el, era prea greu și obositor să se vegheze la două uși. Dealtfel, ieșirea e blocată în așa fel, încât poate fi pusă iarăși în folosință cu o muncă de cel mult două ceasuri. Vreți să vă încredințați, cetățenilor?

— Mulțumesc, e de prisos, răspunse Dixmer, n-are nici o importanță pentru noi ieșirea aceea.

Și plecară amândoi, după ce l-au silit pe proprietar să făgăduiască pentru a treia oară că la orele opt scara casa va fi goală.

Seara la cesurile nouă, amândoi se reîntoarseră, urmați la oarecare distanță de șase bărbați, cărora, în toiul dezordinii care domnea în tot Parisul, nimeni ne le dădu nici o atenție

Intrară ei doi, mai întâi. Proprietarul se ținuse de cuvânt, casa era cu desăvârșire goală.

Închiseră obloanele cu cea mai mare grijă și aprinseră lumânările pe care Morand le adusese cu el în buzunar.

Cei cinci sau șase bărbați intrară unul după altul.

Erau comesenii obișnuiți ai muncitorului tăbăcar, aceiași contrabandiști care, într-o seară, fuseseră pe cale să-l ucidă pe Maurice, și care după aceea ajunseseră prietenii lui.

Ușile fură închise și cu toții coborâră în pivniță.

Pivnița, atât de disprețuită și nebagată-n seamă în timpul zilei, devenise, seara, partea cea mai importantă a casei.

Astupară mai întâi toate deschizăturile și crăpăturile prin care o privire curioasă ar fi putut pătrunde înăuntru.

Apoi Morand răsturnă numaidecât un butoi gol cu fundul în sus și se apucă să schițeze cu creionul pe o bucată de hârtie niște figuri geometrice.

În timp ce trase liniile acelea, ceilalți, conduși de Dixmer, au ieșit din casă, au apucat-o pe strada Corderie și s-au oprit în colțul străzii Beauce, în fața unei trăsuri acoperite.

În trăsura se afla un om care distribui în tăcere fiecăruia câte o unealtă din cele folosite de soldații geniști: unuia o cazma, altuia o sapă, altuia o lopată, altuia o rangă. Fiecare dintre ei o ascunsese sub haina îmblănită sau sub mantie. Minerii se întoarseră pe drumul pe care veniseră și trăsura se făcu nevăzută. Morand isprăvisse lucrul. Se duse de-a dreptul într-un ungher al pivniței.

— Acolo, zise el, săpați acolo.

Și muncitorii eliberării se apucară numaidecât de lucru. Situația deținuților de la Temple ajunsese din ce în ce mai gravă și, mai ales, din ce în ce mai dureroasă. Pentru o clipă, regina, doamna Elisabeth și principesa recăpătaseră oarecare speranță. Niște cetățeni municipali, anume Toulan și Lepâtre, cuprinși de milă pentru augustele deținute, le arătaseră oarecare bunăvoință. La început, prea puțin obișnuite cu asemenea semne de simpatie, bietele femei n-avură nici un pic de încredere, dar când speră nu se poate să n-ai încredere. Dealtfel, ce i se mai putea întâmpla reginei pe care închisoarea o despărțise de fiul ei, iar

moartea — de soț? Să meargă la eșafod ca el? De multă vreme privea o asemenea soartă în față și, cu timpul, isprăvisese prin a se obișnui cu ea.

Prima oară când le veni rândul de gardă lui Toulan și Lepâtre, regina le ceru, dacă-i adevărat că se interesau de soarta ei, să-i povestească amănuntele morții regelui.

Li se puna simpatia la grea încercare. Lepâtre, care fusese de față la execuție, ascultă de ordinul reginei.

Regina ceru gazetele care relatau cum a decurs execuția. Lepâtre făgădui că le va aduce data viitoare. Rândul de gardă le venea din trei în trei săptămâni.

Când trăia regele, la Temple erau patru municipali. După moartea lui nu rmai erau decât trei: unul de veghe ziua, doi — noaptea. Toulan și Lepâtre născociră atunci un șiretlic ca să fie totdeauna de gardă noaptea împreună.

Ceasurile de gardă se trăgeau la sorți: pe un biletel se scria ziua și pe celelalte două noaptea. Fiecare își trăgea bilețelul dintr-o pălărie. Hazardul îi alegea pe gardienii de noapte.

De fiecare dată când Lepâtre și Toulan erau de gardă, ei scriau ziua pe toate trei buletinele și întindeau pălăria cetățeanului municipal pe care voiau să-l înlătore. Acesta vâra mâna în urna improvizată și trăgea un bilețel pe care scria neîndoielnic ziua. Toulan și Lepâtre le rupeau pe celelalte două, bombănind că hazardul le rezervă totdeauna corvoada cea mai grea și mai plicticoasă, adică paza de noapte.

Când regina fu încredințată de simpatia celor doi supraveghetori, îi puse în legătură cu Cavalerul de Maison-Rouge. Atunci fu urzită o tentativă de evadare. Regina și doamna Elisabeth trebuiau să fugă travestite în ofițeri municipali, cu bilete de trecere ce aveau să le fie procurate. Cât despre cei doi copii, adică principesa și tânărul prinț moștenitor, cum omul care aprindea lămpile cu ulei la Temple venea însoțit de doi copii de-aceeași vârstă cu principesa și principele moștenitor, se hotărâse ca Turgy, despre care vom vorbi îndată, să îmbrace niște haine la fel cu ale lampagiului și să-i scoată astfel pe principesă și pe prințul moștenitor.

Să spunem în două cuvinte ce era cu Turgy.

Turgy fusese pe vremuri băiat de serviciu la sufrageria regelui și adus la Temple cu o parte din personalul de serviciu de la Tuileries, căci regele avusese la început un serviciu al meselor destul de bine organizat. În prima lună serviciul acela costase națiunea treizeci sau patruzeci de mii de franci.

Dar, cum e lesne de înțeles, asemenea risipă nu mai putea dăinui. Comuna făcu ordine. Au fost concediați șefii, bucătarii și ajutorii de bucătari. Un singur băiat de serviciu fu menținut; ei bine, băiatul acesta era Turgy.

Turgy era, așadar, un agent intermediar între cele două deținute și partizanii lor, deoarece el putea ieși din Temple și, ca atare, putea duce bilețele și aduce răspunsuri.

De obicei biletele erau răsucite în chip de dopuri la sticlulele cu lapte de migdale care li se aduceau reginei și doamnei Elisabeth. Erau scrise cu zeamă de lămâie și literele rămâneau invizibile până ce hârtia era apropiată de foc.

Totul era pregătit pentru evadare, când, într-o zi, Tison și-a aprins pipa cu dopul uneia dintre sticlule. Pe măsură ce hârtia ardea, el văzu apărând litere.

Stinse hârtia pe jumătate arsă și duse fragmentul care rămăsese la consiliul de conducere al închisorii. Acolo hârtia fu apropiată de foc, dar nu putură fi citite decât câteva cuvinte fără șir; cealaltă jumătate fusese prefăcută în scrum. S-a recunoscut însă scrisul reginei. Interogat, Tison relatează câteva amabilități pe care i se păruse că le observă din partea lui Toulan și Lepâtre față de deținuți. Cei doi comisari municipali au fost denunțați municipalității și li s-a interzis intrarea în Temple. Rămăsese Turgy.

Dar neîncrederea crescând în cel mai înalt grad, niciodată nu mai era lăsat singur cu principesele. Orice comunicare cu exteriorul ajunsese imposibilă.

Totuși, într-o bună zi, doamna Elisabeth îi dăduse lui Turgy un cuțitaș cu lama de aur, de care se sluzea ea ca să-și taie fructele, rugându-l să-l curețe. Turgy bănuia ceva și, tot curățindu-l, îi scoase mânerul, în mâner era vârat un bilețel. Bilețelul era un alfabet de semne.

Turgy îi dădu cuțitul doamnei Elisabeth, dar un cetățean municipal, care era de față, i-l smulse din mâini și-l cercetă, despărțind și el, la rândul său, lama de mâner. Din fericire, bilețelul nu mai era acolo. Totuși, municipalul confiscă cuțitul. Atunci a plănuit neobositul Cavalier de Maison-Rouge a doua tentativă de evadare care urma să fie înfăptuită datorită casei pe care o cumpărase Dixmer.

Totuși, puțin câte puțin deținutele pierduseră orice speranță. În ziua aceea, regina, înspăimântată de strigătele din stradă care străbătură până la ea, și aflând din acele strigăte că era vorba să fie puși sub acuzare girondinii, ultimii susținători ai moderației, se întristase de moarte. Odată girondinii uciși, familia regală n-ar mai fi avut în Adunarea Convenției nici un apărător.

La orele șapte li se servi cina. Cetățenii municipali examină fiecare fel de mâncare, ca de obicei, desfăcură unul câte unul toate șervetele, sondară pâinea, unul cu furculița, celălalt cu degetele, fărâmară macaroanele, sparseră nucile, în sfârșit cercetară totul de teamă să nu le parvină deținuților un bilețel. Apoi, după ce precauțiile de mai sus fuseseră luate, poftiră pe regină și pe principesă să se așeze la masă:

— Văduvă Capet, poți să te apuci să mănânci.

Regina clătină din cap în semn că nu-i era foame.

Dar în același timp, principesa veni, ca și cum ar fi dorit să-și sărute mama, și-i șopti încet:

— Așează-te la masă, doamnă, îmi pare că Turgy îți face semn.

Regina tresări și ridică capul. Turgy se afla în fața ei, cu șervetul pus pe brațul stâng și cu mâna dreaptă atingându-și ochiul.

Ea se sculă numaidecât, fără să mai facă nici o obiecție, și se duse să-și ocupe locul obișnuit la masă.

Cei doi municipali asistau: nu le era îngăduit să lase principesele nici o clipă singure cu Turgy.

Picioarele reginei și ale doamnei Elisabeth se întâlniseră sub masă și își făceau semne.

Cum regina era așezată în fața lui Turgy, nici unul dintre semnele băiatului nu putea să-i scape. Dealtfel, toate gesturile lui erau atât de firești, încât nu puteau inspira și nici nu inspirară nici o bănuială municipalilor.

După cină, se strânse masa cu aceleași precauții ce fuseseră luate la

servirea ei. Până și cele mai mici fărâme de pâine fură adunate și cercetate, după care Turgy ieși primul, pe urmă și municipalii, dar rămase nevasta lui Tison.

Femeia asta ajunsese feroce de când fusese despărțită de fiică-sa, de soarta căreia nu mai știa nimic. De câte ori regina o îmbrățișa pe principesa — fiica ei — o apuca furia, de parcă ar fi fost cuprinsă de nebunie. De-aceia regina, a cărei inimă maternă înțelegea prea bine ce însemna durerea unei mame, se oprea deseori în clipa când își căuta o asemenea mângâiere, singura dealtfel care îi mai rămăsese.

Tison veni să-și ia nevasta, dar ea spuse că nu pleacă până n-o vede pe văduva Capet culcată.

Doamna Elisabeth se despărți atunci de regină și trecu în încăperea ei.

Regina se dezbracă și se culcă, la fel și principesa. Atunci femeia lui Tison luă lumânarea și ieși.

Municipalii se și culcaseră pe paturile lor de campanie în coridor.

Luna, palida vizitatoare a deținuților, strecura prin deschizătura oblonului o rază piezișă care de la fereastră se așternea la picioarele reginei.

O clipă domni în cameră o liniște deplină.

Apoi o ușă se învârti ușor în balamale, o umbră se strecură prin raza de lumină și se apropie de căpătâiul patului. Era doamna Elisabeth.

— Ai văzut? întrebă ea în șoaptă.

— Da, răspunse regina.

— Și ai înțeles?

— Atât de bine că nici nu-mi vine a crede.

— Hai să repetăm semnele.

— Mai întâi și-a atins ochiul cu mâna, ca să ne arate că a intervenit ceva nou.

— Pe urmă a mutat șervetul de pe brațul stâng pe brațul drept, ceea ce însemnă că se fac încercări pentru eliberarea noastră.

— Pe urmă și-a dus mâna la frunte, în semn că ajutorul pe care ni-l vestește ne vine dinăuntru și nu din străinătate.

— Apoi, când l-ai rugat să nu uite să-ți aducă mâine laptele de migdale, și-a făcut două noduri la batistă.

— E deci iarăși Cavalerul de Maison-Rouge. Nobil suflet!

— El e, spuse și doamna Elisabeth.

— Dormi, fata mea? întrebă regina.

— Nu mamă, răspunse principesa.

— Atunci, roagă-te pentru cine știi tu.

Doamna Elisabeth plecă fără zgomot în camera ei și preț de cinci minute se auzi glasul tinerei prințese care vorbea cu Dumnezeu în tăcerea nopții.

Asta se petrecea tocmai în clipa în care, după indicațiile și dispozițiile lui Morand, răsunau primele lovituri de cazma în casa cea mică din strada Corderie.

În afara exaltării primelor priviri schimbate, Maurice își dădu seama că felul cum a fost primit de Geneviève e mult sub așteptările lui; se bizuia pe momentul când va rămâne singur cu ea pentru a recâștiga calea pe care-o pierduse, sau, cel puțin, pe care i se părea c-o pierduse, în desfășurarea sentimentelor sale.

Dar Geneviève își avea planul ei bine chibzuit. Ea se întemeia pe faptul că n-are să-i dea prilejul unei întâlniri între patru ochi, cu atât mai mult cu cât își aducea aminte cât de primejdiose erau aceste întâlniri intime, din pricina farmecului lor.

Maurice își punea speranțele în cea de-a doua zi, dar o rudă, fără îndoială prevenită, venise să-i facă o vizită și Geneviève o oprise. De data aceea nu era nimic de zis, căci s-ar fi putut ca Geneviève să nu aibă nici o vină.

La plecare, Maurice a primit sarcina să însoțească ruda, care locuia în strada Fosses-Saint-Victor.

Când se despărțiră, Maurice plecă botos, dar Geneviève îi zâmbi și el luă zâmbetul acela drept o făgăduială.

Vai! Maurice se înșela. A doua zi, la 2 iunie, zi groaznică în care s-a înfăptuit căderea girondinilor, Maurice s-a descotorosit de Lorin, prietenul lui, care voia cu orice preț să-l ia cu el la Convenție, și amână toate treburile ca să se ducă să-și vadă iubita. Zeița libertății avea o rivală grozavă în Geneviève.

Maurice o găsi pe Geneviève în salonașul ei, o Geneviève plină de grație și foarte prevenitoare; dar împreună cu ea se afla o menajeră tânără, cu o cocardă tricoloră, care broda monograme pe niște batiste, lângă fereastră, și care nu s-a dezlipit de la locul ei. Maurice încruntă din sprâncene. Geneviève văzu că olimpiantul era prost dispus și atunci încercă să fie de două ori mai prevenitoare ca de obicei. Dar cum nu împinse amabilitatea chiar până într-atât încât să expedieze din cameră pe tânăra-i îndatoritoare, Maurice își pierdu răbdarea și plecă cu un ceas mai devreme ca de obicei.

Toate puteau fi pur și simplu întâmplătoare, drept care Maurice se înarmă cu răbdare. În seara aceea, dealtfel, situația ajunsese atât de înspăimântătoare încât, cu toate că de-o bucată de vreme Maurice trăia în afara problemelor politice, zvonurile ajunseră până la el. Numai prăbușirea partidului care domnise zece luni în Franța îl putea sustrage din zbuciumul dragostei.

A doua zi, aceeași manevră din partea Genevièvei. Prevăzând sistemul, Maurice își hotărâse un plan; la zece minute de la sosirea lui, văzând că, după ce isprăvisese de monogramat o duzină de batiste, slujnica se apucă de șase duzini de șervete, Maurice scoase ceasornicul, se ridică, o salută pe Geneviève și plecă fără să scoată un singur cuvânt.

Ba mai mult încă, plecând nu-și întoarse capul nici măcar o dată.

Geneviève, care se ridicase să-l urmărească cu privirea prin grădină, rămase o clipă cu mintea pustiită, palidă și nervoasă, după care se lăsă pe scaun, consternată cu desăvârșire de urmările diplomației sale.

În clipa aceea intră Dixmer.

— Maurice a plecat? exclamă el plin de uimire.

— Da, bâlbâi Geneviève.

— Dar abia sosise?

— Cam de vreun sfert de ceas.

— Deci se întoarce?

— Mă îndoiesc.

— Du-te și lasă-ne puțin singuri, Muguet , zise Dixmer.

Slujnica își luase numele ăsta de floare fiindcă nu putea suferi numele de Maria pe care avusese nenorocul să-l aibă, la fel cu austriaca.

La invitația stăpânului se sculă și plecă.

— Ei bine, draga mea Geneviève, întreabă Dixmer, ai încheiat pace cu Maurice?

— Dimpotrivă, dragul meu, cred că niciodată n-a existat mai multă răceală între noi ca acum.

— Și cine-i de vină de data asta? întreabă iarăși Dixmer.

— Maurice, fără îndoială.

— Să vedem: lasă-mă pe mine să fiu arbitru.

— Cum! exclamă Geneviève, înroșindu-se, nu ghicești?

— De ce s-a supărat? Nu.

— A prins ciudă pe Muguet, după cât se pare.

— Ei! serios? Atunci trebuie s-o concediem pe fata asta. Pentru o slujnică n-am să mă lipsesc eu de-un prieten ca Maurice..

— Oh! făcu Geneviève, cred că n-are s-ajungă până acolo încât să pretindă s-o alungăm din casă. I-ar fi destul...

— Ce?

— S-o scot din camera mea.

— Să știi că Maurice are dreptate, spuse Dixmer. Maurice vine să te vadă pe dumneata, nu pe Muguet: așa că nu-i nevoie ca Muguet să fie acasă când vine el.

Geneviève se uită la soțul ei, plină de uimire.

— Dar, dragul meu... spuse ea.

— Geneviève, o întrerupse Dixmer, credeam că am în dumneata un aliat care îmi va ușura misiunea pe care mi-am luat-o și, iată, dimpotrivă, temerile dumitale ne măresc îndoit greutatea. Sunt patru zile de când credeam că totul s-a lămurit între noi și când colo trebuie s-o luăm de la început. Geneviève, nu ți-am spus oare că am toată încrederea în dumneata, în cinstea dumitale? Nu ți-am spus că ar trebui ca Maurice să fie din nou prietenul nostru, mai intim și mai încrezător ca niciodată? Vai, Doamnel!, veșnicele obstacole pe care le pun femeile în calea proiectelor noastre!

— Dar, dragul meu, n-ai cumva alt mijloc? Pentru noi toți, ți-am spus-o doar, ar fi mai bine ca domnul Maurice să fie îndepărtat.

— Da, pentru noi toți, poate, dar pentru aceea care-i mai presus de noi toți, pentru aceea căreia i-am jurat să-i sacrificară averea, viața și chiar onoarea, trebuie neapărat ca tânărul să se întoarcă. Știi oare că s-au iscat bănuieli în privința lui Turgy, și că e vorba să li se dea alt slujitor principeselor?

— Bine, am s-o scot afară pe Muguet.

— Ei, Doamne-Dumnezeule! Geneviève, se înfierbântă Dixmer, făcând un gest de nerăbdare, atât de rar la omul acesta, de ce-mi vorbești acum de asta? De ce-mi abați calea gândurilor mele cu ale dumitale? De ce-mi faci greutate în plus peste greutatea mea? Geneviève, ca femeie devotată și cinstită, fă ceea ce crezi că trebuie să faci, atâta-ți spun. Măine nu sunt acasă, mâine îl înlocuiesc pe

Morand în lucrările sale de inginer. N-am să iau cina cu voi, dar el o va lua. Are ceva să-i ceară lui Maurice, are să-ți explice el despre ce e vorba. Ceea ce are să-i ceară, gândește-te, Geneviève, e lucrul cel mai important, dar nu e scopul pe care-l urmărim, e numai mijlocul, e ultima speranță a omului acestuia atât de bun, atât de nobil, atât de devotat, a protectorului dumitale și al meu, pentru care ar trebui să ne dăm și viața.

— Și pentru care sunt gata să mi-o dau pe-a mea! izbucni Geneviève cu entuziasm.

— Ei bine, Geneviève, nu știu cum de n-ai fost în stare să faci în așa fel încât omul acesta să fie îndrăgit de Maurice, ceea ce era atât de important. Astăzi, în proasta stare de spirit în care l-ai adus, Maurice i-ar putea refuza lui Morand ceea ce are să-i ceară și ceea ce trebuie cu orice preț să obținem. Vrei acum să-ți spun, Geneviève, unde au să-l ducă pe Morand toate susceptibilitățile, exagerările și reticențele dumitale sentimentale?

— O! domnule, izbucni Geneviève, împreunându-și mâinile și pălind, domnule, să nu mai vorbim niciodată de asta!

— Ei atunci, urmă Dixmer, punându-și buzele pe fruntea soției sale, fii tare și gândește-te.

Și plecă.

— O! Doamne! Doamne! șopti Geneviève, îngrozită, cu câtă înverșunare mă împing ei să încuviințez dragostea spre care zboară tot sufletul meu!...

A doua zi era zi de sărbătoare, a zecea zi a decadei republicane.

Se făcuse un obicei în familia Dixmer, ca dealtfel în toate familiile burgheze din acea vreme: duminica și-n zilele de sărbătoare un prânz mai lung și mai ceremonios ca-n celelalte zile ale săptămânii. De când devenise intimul familiei, Maurice, poftit odată pentru totdeauna la asemenea ospete, nu lipsise încă niciodată. În acele zile, cu toate că îndeobște nu se așezau la masă decât la cesurile două, Maurice venea exact la amiază.

După felul în care plecase, Geneviève se temea aproape că n-are să-l mai vadă.

Într-adevar, ceasul bătu ora amiezii fără ca Maurice să se fi zărit; apoi douăsprezece jumătate, apoi unu.

Ar fi cu neputință să arătăm ce se petrecea în timpul acelei așteptări în sufletul Genevièvei.

Mai întâi se îmbrăcase cât mai simplu cu putință, apoi, văzând că întârzie să vină, își puse, dintr-o cochetărie atât de firească femeii, o floare la cingătoare și o floare în păr, și continuă să aștepte, simțind cum i se strânge inima din ce în ce mai tare. Ajunseseră astfel aproape de clipa în care să se așeze la masă și Maurice tot nu se arătase.

La orele două fără zece minute, Geneviève auzi tropotul calului lui Maurice, tropot pe care îl cunoștea atât de bine.

— Oh! iată-l, izbucni ea. Orgoliul n-a putut învinge dragostea. Mă iubește! Mă iubește!

Maurice descălecă, dădu calul pe mâna băiatului grădinar, dar îi porunci să-l aștepte pe locul în care se afla. Geneviève îl privea cum coboară, dar văzu cu îngrijorare că grădinarul nu duce calul la grajd.

Maurice intră. În ziua aceea strălucea de frumos ce era. Haina-i largă, neagră, în carouri mari, vesta albă, pantalonii din piele de căprioară, conturându-i picioarele modelate parcă după cele ale lui Apolo, gulerul din pânză fină de batist alb și pletele frumoase, descoperind o frunte mare, nobilă, toate la un loc alcătuiau tipul unui bărbat distins și puternic.

Intră. Așa cum am mai spus, prezența lui îi umplea inima de fericire Genevièvei, care îl întâmplină radioasă.

— Ah! iată-te, în sfârșit, zise ea, întinzându-i mâna. Iei masa cu noi, nu-i așa?

— Dimpotrivă, cetățeană, răspunse Maurice cu un ton rece, venisem să vă cer îngăduința de-a lipsi.

— De-a lipsi?

— Da, treburile de la secție îmi reclamă prezența. M-am temut să nu mă învinuiți că sunt nepoliticos; iată de ce am venit.

Geneviève, fericită abia de-o clipă, simți că inima i se încrâncenează iarăși.

— Oh! Dumnezeu! izbucni ea, și Dixmer care nu ia masa cu noi, care era sigur că te găsește la întoarcere, mi-a dat misiunea să te rețin.

— A! atunci îți înțeleg stăruința, doamnă. E o poruncă a soțului dumitale. Și eu care nici gând s-o ghicesc și pe asta! Într-adevăr, niciodată n-am să mă vindec de trufia mea.

— Maurice!

— Mie-mi revine sarcina de-a ține seama mai curând de acțiunile decât de vorbele dumitale; eu trebuie să înțeleg că, dacă Dixmer nu e de față, e un motiv în plus să nu rămân. Lipsa lui ar însemna o stânjenire sporită pentru dumneata.

— Dar de ce? întrebă cu sficiune Geneviève.

— Pentru că de când m-am întors pari a-ți da toată osteneala să mă ocolești. Pentru că m-am întors pentru dumneata, numai pentru dumneata, o știi prea bine, o! Doamne-Dumnezeule! și că de când m-am întors am găsit totdeauna, fără încetare, mereu pe alții și niciodată pe dumneata.

— Iată-te iarăși supărat, dragă prietene, și cu toate acestea eu fac tot ce-mi stă în putință...

— Nu-i adevărat, Geneviève, poți să faci mai mult. Sau să mă primești ca mai înainte, sau să mă alungi de-a binelea.

— Hai, Maurice, spuse cu duioșie Geneviève, înțelege în ce situație mă aflu, ghicește-mi temerile și spaimile și nu mai face pe tiranul cu mine.

Și tânăra femeie se apropie de el și-l privi cu tristețe. Maurice tăcu.

— Dar spune-mi ce vrei? urmă ea.

— Vreau să te pot iubi, Geneviève, fiindcă simt că acum nu mai pot trăi fără dragostea pe care ți-o port.

— Maurice, fie-ți milă!

— Atunci, doamnă, izbucni Maurice, ar trebui să mă lași să mor.

— Să mori?

— Da, să mor, sau să uit.

— Așadar, dumneata ai putea să uiți? exclamă Geneviève, ale cărei lacrimi urcară din inimă și-i umplură ochii.

— Vai! nu, nu, șopti Maurice, căzând în ghenunchi, nu, Geneviève, să mor,

poate, să uit, niciodată, niciodată!

— Și totuși, urmă Geneviève cu hotărâre, ar fi cel mai bine, Maurice, fiindcă dragostea asta e criminală.

— I-ai spus asta și domnului Morand? întrebă Maurice, revenind subit la răceala-i de mai înainte.

— Domnul Morand nu-i nebun ca dumneata, Maurice, și n-am avut niciodată prilejul să-i arăt felul în care ar trebui să se poarte în casa unui prieten.

— Mă prind pe orice, răspunse Maurice, surâzând cu ironie, mă prind pe orice că, dacă Dixmer ia masa în altă parte, Morand nu va lipsi. Ah! iată ce motive serioase trebuie să-mi opui, Geneviève, ca să mă împiedici să te iubesc. Căci atâta vreme cât va fi aici, în coasta dumată, fără să te părăsească nici o clipă, urmă el cu dispreț, nu, nu, n-am să te iubesc, sau, cel puțin, n-am să recunosc că te iubesc.

— Iar eu, izbucni Geneviève, scoasă din fire de aceea veșnică suspiciune, strângându-l de braț pe tânărul nostru, cu un soi de frenezie, eu îți jur, înțelege bine, Maurice, și asta ți-o spun o dată pentru totdeauna, ți-o spun ca să nu ne mai întoarcem la asemenea subiect niciodată, îți jur că Morand nu mi-a adresat niciodată măcar un cuvânt de dragoste, că Morand nu m-a iubit niciodată și că niciodată Morand nu mă va iubi. Îți jur pe cinstea mea, pe sufletul mamei mele.

— Vai! exclamă Maurice, cât aș vrea să te cred!

— Oh! crede-mă, sărman nebun! spuse ea cu un surâs care pentru oricine afară de un gelos ar fi fost o mărturisire plină de farmec. Crede-mă! Dealtfel, vrei să știi mai mult? Ei bine, află că Morand iubește o femeie în fața căreia dispar toate femeile de pe pământ, așa cum florile de câmp dispar în fața stelelor de pe cer.

— Și cine-i femeia, întrebă Maurice, care poate eclipsa într-atât pe celelalte femei, când printre ele se află Geneviève?

— Cea pe care-o iubești, răspuse Geneviève surâzând, nu-i ea totdeauna capodopera creației?

— Atunci, urmă Maurice, dacă nu mă iubești, Geneviève...

Tânăra noastră așteaptă cu îngrijorare sfârșitul frazei lui.

— Dacă nu mă iubești, spuse Maurice mai departe, poți cel puțin să-mi juri că nicidată n-ai să iubești pe altul?

— Oh! cât despre asta, Maurice, ți-o jur și încă din toată inima, exclamă Geneviève, încântată că Maurice, el singur, îi oferea asemenea tranzacție cu conștiința ei.

Maurice cuprinse amândouă mâinile pe care Geneviève le înălța spre cer și le acoperi cu sărutări fierbinți.

— Ei bine, acum, spuse el, am să fiu bun, înțelegător și încrezător, acum am să fiu generos. Vreau să-ți surâd, vreau să fiu fericit.

— Și n-ai să ceri nimic mai mult?

— Am să încerc.

— Acuma, spuse Geneviève, socot să e inutil să-ți mai țină calul pregătit de plecare. Secția n-are decât s-aștepte.

— Vai! Geneviève, cât aș dori ca lumea întreagă să aștepte și eu s-o pot face

s-aștepte pentru dumneata.

Se auziră pași în curte.

— Vine cineva să ne spună că masa e gata, spuse Geneviève.

Își strânseseră mâinile pe furiș.

Tocmai Morand fu acela care venea să spună că nu mai erau așteptați, pentru a se așeza la masă, decât Maurice și Geneviève. Și el se gătise pentru prânzul acela de duminică.

Capitolul XIX

CEREREA

Gătit cu atâta bun-gust, Morand trezise o mare curiozitate în ochii lui Maurice.

Chiar și cel mai rafinat dintre tinerii regaliști eleganți ai epocii n-ar fi găsit nici un cusur nodului cravatei, cutelor cizmelor sau țesăturii fine a cămășii sale.

Dar trebuie să mărturisim că avea același păr și purta aceiași ochelari.

I se păru atunci lui Maurice, până într-atât îl liniștise jurământul Geneviève, i se păru, ziceam, că îi vede pentru întâia oară părul și ochelarii în adevărata lor lumină.

„Al dracului să fiu, își spuse Maurice în sinea lui, îndreptându-se spre Morand ca să-l salute, al dracului să fiu dac-oi mai fi vreodată gelos pe tine, brave cetățene Morand! Dacă vrei, n-ai decât să-ți pui în fiecare zi hainele de duminică de culoarea gușei de hulub și să-ți faci pentru sărbători un costum țesut din aur. Cu începere de astăzi îți făgăduiesc că n-am să mă mai uit decât la părul tău și la ochelarii pe care-i porți, și mai ales n-am să te mai învinuiesc că o iubești pe Geneviève.”

După un asemenea monolog, e de la sine înțeles că strânsoarea mâinii date cetățeanului Morand a fost cu mult mai sinceră și mai cordială ca de obicei.

Altfel decât altădată, prânzul s-a desfășurat între puțini. Nu erau decât trei tacâmuri pe o masă îngustă. Maurice pricepu că pe sub masă va putea da peste piciorul Genevièvei; piciorul va continua fraza mută, de dragoste, pe care o începuse mâna.

S-au așezat la masă. Maurice o vedea pe Geneviève dintr-o parte; ea ședea împotriva luminii: părul-i negru bătea în reflexe albastre ca pana corbului; tenul îi strălucea, iar ochii erau umezi de dragoste.

Maurice căută și dădu peste piciorul Genevièvei. La prima atingere, căutând o reacție pe chipul ei, o văzu în același timp roșind și pălind. Piciorușul rămase însă pașnic sub masă, adormit între ale lui.

În hainele-i gușă de hulub, Morand părea că-și regăsise din poziția sărbătorească, spiritul sclipitor și captivant pe care Maurice îl văzuse uneori țâșnind de pe buzele acestui om straniu și pe care fără îndoială că l-ar fi însoțit flacăra din ochi, dacă ochelarii verzi n-ar fi acoperit-o cu desăvârșire.

Spuse mii de năzbâtii fără să râdă deloc; tocmai în aerul serios și imperturbabil consta puterea glumelor lui Morand și din el se desprindea farmecul acela ciudat al spiritelor sale. Negustorul acesta, care călătorise atâta

pentru comerțul de piei de toate soiurile, de la piele de panteră până la cele de iepure, chimistul ăsta cu brațele roșii, cunoștea Egiptul ca și Herodot, Africa la fel cu Levallant și Opera ori iatacurile femeilor ca un tânăr galant al regatului.

— Dar, zău, cetățene Morand, exclamă Maurice, dumneata nu ești pur și simplu un om cu multe cunoștințe, ci un adevărat savant.

— Am văzut atâtea, dar mai cu seamă am citit mult, răspuse Morand. Pe urmă, nu trebuie oare să te pregătești puțin și pentru viața de plăceri căreia mă gândesc să mă dedau de îndată ce voi face avere? E timpul, cetățene Maurice, e timpul!

— Ei! făcu Maurice, dumneata vorbești de parcă ai fi bătrân. Ce vârstă ai? Morand se întoarse tresărind la întrebarea lui Maurice, atât de firească.

— Am treizeci și opt de ani, răspuse el .Eh! asta înseamnă să fii savant, cum spui dumneata, să nu mai ai vârstă.

Geneviève începu să râdă; Maurice răsese și el; Morand se mulțumi să zâmbească.

— Și spui că ai călătorit mult? îl întrebă Maurice, strângând între ale sale piciorul Genevièvei, care încerca pe nesimțite să scape de strânsoare.

— O parte din tinerețea mea, răspuse Morand, s-a scurs în străinătate.

— Ai văzut multe; iarta-mă, ar fi trebuit să spun că ai observat, urmă Maurice, căci un om ca dumneata nu poate să vadă fără să observe.

— Pe cinstea mea, am văzut multe, spuse Morand. Aproape c-aș spune c-am văzut tot.

— Tot, cetățene, e tare mult, îl întrerupse Maurice râzând, și dacă ai fi căutat...

— Ah! da, ai dreptate. Sunt două lucruri pe care încă nu le-am văzut niciodată. E adevărat că în zilele noastre asemenea lucruri se găsesc din ce în ce mai rar.

— Și care-s acelea? întrebă Maurice.

— Primul, răspuse cu gravitate Morand, e un Dumnezeu.

— O! exclamă Maurice, în lipsă de Dumnezei, cetățene Morand, ți-aș arăta o zeiță.

— Cum asta? îl întrerupse Geneviève.

— Da, o zeiță, creațiune cu totul modernă: zeița Rațiune. Am un prieten, despre care m-ați auzit uneori vorbind, dragul și bravul meu Lorin, o inimă de aur, care n-are decât un singur cusur, acela că face catrene și calambururi.

— Ei și?

— Ei, și s-a apucat să ofere orașului Paris avantajul de-a avea o zeiță Rațiune, perfect pusă la punct și căreia nu i s-a găsit nici un cusur. E cetățeană Arthémise, fostă dansatoare la Operă și în prezent vânzătoare de parfumuri în strada Martin. De îndată ce va fi definitiv acceptată ca zeiță, voi putea să v-o arăt. Celălalt lucru, zise el, e un rege.

— O! așa ceva e mai greu, spuse Geneviève, silindu-se să zâmbească, nu mai sunt.

— Ar fi trebuit să aveți grijă să-l vedeți pe ultimul, interveni Maurice.

— De aici rezultă faptul, continuă Morand, că nu-mi pot face nici o idee de cum arată o frunte încoronată: trebuie să fie tare tristă.

— Tare tristă, într-adevăr, spuse Maurice; vă asigur eu care văd una aproape în fiecare lună.

— O frunte încoronată? se miră Geneviève.

— Sau cel puțin, urmă Maurice, care a purtat povara grea și dureroasă a unei coroane.

— Ah! da, regina, exclamă Morand. Ai dreptate, domnule Maurice, trebuie să fie o priveliște lugubră...

— E chiar atât de frumoasă și de mândră cum se spune? întrebă Geneviève.

— N-ai văzut-o niciodată, doamnă? o întrebă la rândul său Maurice, mirat.

— Eu? Niciodată..., răspunse tânăra noastră.

— Într-adevăr, spuse Maurice, e ciudat!

— Și de ce ciudat? întrebă Geneviève. Am trăit în provincie până-n 91; din 91, locuiesc pe vechea stradă Saint-Jacques, care seamănă tare mult a provincie, afară doar că n-ai soare deloc, și ai mai puțin aer și mai puține flori. Dumneata îmi știi viața, cetățene Maurice, totdeauna a fost la fel. Cum s-o fi văzut pe regină? Niciodată nu mi s-a ivit prilejul.

— Și nu cred că ai profita de cel care, din nenorocire, ți s-ar prezenta poate, spuse Maurice.

— Ce vrei să spui? întrebă Geneviève.

— Cetățeanul Maurice, interveni Morand, face aluzie la un lucru care nu mai e o taină.

— Care lucru? întrebă din nou Geneviève.

— Ei care! la condamnarea probabilă a Mariei-Antoaneta la moarte, pe același eșafod pe care a murit și soțul ei. Cetățeanul zice, în sfârșit, că dumneata nu ai să cauți s-o vezi în ziua în care va ieși din închisoarea Temple, ca să se ducă în Piața Revoluției.

— Oh! bineînțeles că nu, izbucni Geneviève la cuvintele rostite cu un atât de glacial sânge rece de către Morand.

— Atunci, resemnează-te, continuă impasibil chimistul, căci austriaca este bine păzită și Republica e o zână care face să dispară pe oricine pofteste ea.

— Mărturisesc, spuse Geneviève, că aș fi fost totuși tare curioasă s-o văd pe femeia asta, biata de ea.

— Să vedem, se grăbi să spună Maurice, cât se poate de nerăbdător să afle toate dorințele Genevièvei. Chiar ai dori cu-adevărat s-o vezi? Atunci spune-mi numai un cuvânt. Republica e o zână, are dreptate cetățeanul Morand, dar și eu, în calitate de cetățean municipal, sunt într-o mică măsură vrăjitor.

— Ai putea să mă duci s-o văd pe regină, dumneata, domnule? izbucni Geneviève.

— Sigur c-aș putea.

— Și cum asta? întrebă Morand, schimbând repede o privire scurtă cu Geneviève, care trecu neobservată de tânărul îndrăgostit.

— Nimic mai simplu, răspunse Maurice. Sunt bineînțeles și cetățeni municipii care nu sunt demni de încredere, ba sunt chiar bănuți. Dar eu, eu am dat destule dovezi de devotament față de cauza libertății, ca să nu fiu printre aceia. Dealtfel, intrările în închisoarea Temple depind atât de cetățenii municipali, cât și de șefii de post. Or, șef de post în ziua când voi fi de gardă e

tocmai prietenul Lorin, care mi se pare că a fost chemat să înlocuiască nici mai mult nici mai puțin decât pe generalul Santerre, dat fiind că în trei luni s-a ridicat de la gradul de caporal la cel de adjutant-major. Ei bine, vino să mă cauți la Temple în ziua când voi fi de gardă, adică joia viitoare.

— În sfârșit, spuse Morand, nădăjduiesc că ești servită după cum poțezi. Vezi cum merge treaba?

— Vai! nu, nu, exclamă Geneviève, nu vreau.

— Și de ce? izbucni Maurice, pentru care vizita aceea la Temple nu însemna decât mijlocul de-a vedea pe Geneviève într-o zi în care știa că este lipsit de-asemenea fericire.

— Pentru că, răspunse Geneviève, ar însemna poate să te expui, dragă Maurice, la vreun conflict neplăcut, iar dacă ți s-ar întâmpla duminică, prietenul nostru, cine știe ce necaz, prilejuit de satisfacerea unui capriciu al meu, nu mi-aș ierta-o toată viața!

— Iată cât de înțelept ai vorbit, Geneviève, spuse Morand. Crede-mă, suspiciunile sunt mari, cei mai buni patrioți sunt astăzi suspecti. Renunță la un asemenea plan, care, pentru dumneata, așa cum ai spus, nu-i decât un simplu capriciu al curiozității.

— S-ar spune că vorbești ca un gelos, Morand, și că deoarece n-ai văzut nici rege, nici regină, nu vrei ca alții să-i vadă. Hai, au te mai opune, vino și dumneata!

— Eu? În nici un caz.

— Doar nu cetățeană Dixmer dorește să vină la Temple. Eu o rog și nu numai pe ea, ci și pe dumneata, să veniți să distrați pe-un biet deținut. Căci, odată poarta încuiată după intrarea mea, devin și eu, timp de douăzeci și patru de ore, tot atât de deținut cât ar fi și-un rege.

Și, strângând piciorul Genevièvei cu picioarele lui, spuse:

— Veniți, zău, vă conjur.

— Știi ce, Morand, zise Geneviève, însoțește-mă.

— Asta înseamnă o zi pierdută, spuse Morand, care-mi va întârzia cu o zi data în care-mi voi lichida comerțul.

— Atunci nu mă duc nici eu, zise Geneviève.

— Și de ce? întrebă Morand.

— Ei, Doamne! e foarte simplu, îi răspunse Geneviève, pentru că dacă nu mă pot bizui pe soțul meu, ca să mă însoțească, și dacă nici dumneata nu mergi cu mine, dumneata, om serios, om de treizeci și opt de ani, eu nu voi avea cutezanța de-a merge să înfrunt singură posturile tunarilor, grenadirilor și vânătorilor, ca să cer să vorbesc cu un cetățean municipal care nu-i mai mare ca mine decât cu trei sau patru ani.

— Atunci, spuse Morand, de vreme ce crezi că prezența mea e indispensabilă, cetățeană...

— Haide, haide, cetățene savant, fii galant, ca și cum ai fi pur și simplu un om oarecare, interveni Maurice, și sacrifică-ți jumătate din zi pentru soția prietenului duminică.

— Fie! zise Morand.

— Acum, urmă Maurice, nu vă cer decât un singur lucru: discreție. O vizită

la închisoarea Temple e o incursiune suspectă și orice accident, cât de neimportant, s-ar întâmpla în urma unei asemenea vizite, ne duce pe toți la ghilotină. Cu iacobinii nu-i de glumit, fir-ar ei să fie! Ați văzut cum s-au purtat cu girondinii.

— Ei, drace! spuse Morand, trebuie să luăm în considerație ce ne spune cetățeanul Maurice. Ar fi un fel de-a ieși din comerț care nu mi s-ar potrivi deloc.

— N-ai auzit, interveni Geneviève, zâmbind, că cetățeanul a spus toți?

— Cum toți?

— Toți împreună.

— Da, fără îndoială, tovărășia e plăcută; dar, frumoasa mea sentimentală, în tovărășia dumitale prefer să trăiesc decât să mor.

„Ei, na! unde dracu mi-era capul, se întrebă Maurice în sinea lui, când credeam că omul acesta e îndrăgostit de Geneviève?”

— Atunci s-a hotărât, continuă Geneviève, ei, Morand, cu dumneata vorbesc, cu dumneata cel discret, cu dumneata cel visător, pe joia viitoare. Nu cumva să te apuci miercuri seara de vreo experiență de chimie care să te rețină douăzeci și patru de ceasuri, cum se întâmpla uneori.

— Fii pe pace, îi răspunse Morand. Dealtfel de-acum și până atunci ai să-mi mai aduci aminte.

Geneviève se ridică de la masă, Maurice îi urmă exemplul și Morand avea să facă la fel pentru a-i însoți, poate, când unul dintre lucrători îi aduse chimistului o fiolă mică, plină cu o licoare ce-i atrase toată atenția.

— Să ne grăbim, spuse Maurice, luând-o pe Geneviève.

— O! fii liniștit, îi răspunse ea, are acum de lucru cel puțin o oră întreagă.

Și tânăra își lăsă mâna într-ale lui, iar el i-o strânse cu duioșie. Ea avea remușcări pentru trădarea comisă și-și plătea remușcările dăruindu-i fericire.

— Vezi, îi spuse, străbătând grădina și arătându-i lui Maurice garoafele ce fuseseră aduse la ea într-o casetă de lemn de acaju, ca să le readucă la viață dacă ar mai fi fost cu puțință, vezi, florile mele au murit.

— Cine le-a ucis? Nepăsarea dumitale, zise Maurice. Sărmane garoafe!

— Nu e nepăsarea mea, e părăsirea dumitale, dragă prietene.

— Totuși, ele nu cereau decât foarte puțin, Geneviève, puțină apă, atâta tot, și plecarea mea trebuie să-ți fi lăsat destul timp.

— Vai! răspunse Geneviève, dacă florile s-ar stropi cu lacrimi, sărmanele garoafe, cum le spui dumneata, n-ar fi murit.

Maurice o cuprinse în brațe, o apropie pătimaș de el și, mai înainte ca ea să fi avut timp să se apere, își apăsă buzele pe ochiul pe jumătate surâzător, pe jumătate trist, care privea cutia răvășită.

Geneviève avea atâtea lucruri să-și reproșeze sieși, încât fu îngăduitoare.

Dixmer se întoarse târziu, dar la reîntoarcerea sa îi găsi pe Morand, Geneviève și Maurice în grădină discutând botanică.

În sfârșit, joia faimoasă, ziua de gardă a lui Maurice, sosi.

Era la începutul lunii iunie. Cerul părea de-un albastru închis și pe întinderea lui sinilie se desprindea albul mat al caselor noi. Începuse a se presimți sosirea acelui câine teribil pe care cei din vechime și-l închipuiau mistuit de-o sete nepotolită și care, după spusele parizienilor, a celor din plebe, linge atât de bine pavajele! Parisul era curat ca un covor și miresmele ce se înălțau din arbori, emanau din flori, se răspândeau și îmbătau aerul de parc-ar fi voit să-i facă pe locuitorii Capitalei să uite puțin aburul acela de sânge care fumea fără încetare pe caldarâmul piețelor.

Maurice trebuia să intre la Temple la ceasurile nouă fix. Cei doi colegi ai lui erau Mercevault și Agricola. La orele opt se afla în vechea stradă Saint-Jacques, în mare ținută de cetățean municipal, adică cu o eșarfă tricoloră, ce-i strângea talia subțire și mlădioasă. Venise ca de obicei pe cal la Geneviève și cât ținu drumul putuse culege elogii și îndemnuri fățișe de la patriotele care-l priveau trecând.

Geneviève era gata demult. Purta o rochie simplă de muselină, un soi de manta de tafta ușoară pe deasupra și o bonetică împodobită cu cocordă tricoloră, în asemenea costum simplu, era de o frumusețe uluitoare.

Morand, care, așa cum am văzut, se lăsase tare mult rugat, de frică să nu fie suspectat drept aristocrat se îmbrăcase cu hainele de toate zilele, niște haine pe jumătate de burghez, pe jumătate de meșteșugar. Abia venise și fața lui vădea urmele unei mari oboseli.

Pretindea că muncise toată noaptea ca să termine o lucrare urgentă.

Dixmer plecase îndată după întoarcerea prietenului său Morand.

— Ei bine, întrebă Geneviève, ce hotărâre ai luat, Maurice, cum o vom vedea pe regină?

— Ascultați, eu mi-am făcut planul. Sosesec cu voi la Temple, vă prezint lui Lorin, prietenul meu, care comandă garda, îmi iau postul în primire și la momentul potrivit vă caut.

— Dar, întrebă Morand, unde și cum vom vedea noi pe deținuți?

— În timpul prânzului sau cinei, dacă vă convine, prin ușa cu geamuri a municipalilor.

— Perfect! exclamă Morand.

Maurice văzu atunci că Morand se apropie de dulapul din fund al sufrageriei și bea în grabă un pahar de vin curat. Asemenea lucru îl miră. Morand era foarte sobru și nu bea de obicei decât vin cu apă.

Geneviève își dădu seama că Maurice se uita mirat la cel ce bea.

— Închipuiește-ți spuse ea, că se omoară muncind nenorocitul ăsta de Morand, așa încât e în stare să nu fi pus nimic în gură de ieri dimineață.

— N-a luat masa aici? întrebă Maurice.

— Nu, face niște experiențe în oraș.

Geneviève își lua precauții inutile. Maurice, ca un bărbat care iubește cu-adevărat, cu alte cuvinte ca un egoist veritabil, nu băgase de seamă fapta lui Morand decât cu atenția superficială pe care omul îndrăgostit o acordă în treacăt oricărei împrejurări nelegate de femeia iubită.

Paharului de vin Morand îi mai adăugă o felie de pâine pe care o înghiți

hulpav.

— Și acum, spuse el după ce măncă, iată că sunt gata, dragă cetățene Maurice. Când vrei, putem pleca.

Maurice, care desfoia pistilurile ofilite ale unei garoafe uscate, pe care o culesese în trecere, îi oferi Genevièvei brațul, spunând:

— Să plecăm.

Și plecară. Fericirea lui Maurice era atât de mare, încât inima nu i-o putea cuprinde în întregime. Ar fi chiuuit de bucurie dacă nu s-ar fi stăpânit. Într-adevăr, ce-ar fi putut el dori mai mult? Nu numai că Geneviève nu-l iubea pe Morand, de asta era sigur, dar, mai mult, îl iubea pe el, cel puțin așa nădăjduia. Dumnezeu trimisese un soare frumos pe pământ, brațul Genevièvei fremăta sub al lui, iar crainicii publici urlau cât îi ținea gura, vestind triumful iacobinilor și prăbușirea lui Brissot și a complicilor săi, cu alte cuvinte, dând de știre că patria fusese salvată.

Sunt într-adevăr clipe în viață în care inima omului e prea mică pentru a putea cuprinde toată bucuria sau toată durerea care se adună în ea.

— O! ce zi frumoasă! exclamă Morand.

Maurice se întoarse cu uimire: era primul elan ce țâșnea în prezența lui din omul acesta mereu distrat sau reținut.

— O! da, foarte frumoasă, spuse Geneviève, lăsându-se ușor pe brațul lui Maurice. De-ar rămâne așa până deseară, senină și fără nici un nor, cum e în clipa de față!

Maurice sorbi cuvintele ei și fericirea îi crescă îndoit.

Morand se uită la Geneviève prin ochelarii săi verzi, cu o expresie de adâncă recunoștință: poate că și el îi sorbise cuvintele.

Au străbătut astfel, trecând peste Petit-Pont, strada Juiverie, apoi Podul Notre-Dame, pe urmă au apucat-o spre piața Hotel-de-Ville, apoi pe strada Barre-du-Bec și strada Sainte-Avoye. Pe măsură ce înaintau, pasul lui Maurice se făcea tot mai ușor, în timp ce, dimpotrivă, pasul tovarășei lui și al însoțitorului ei încetineau din ce în ce.

Ajunseseră în colțul străzii Vieilles-Audriettes, când, dintr-o dată, o florăreasă opri trecerea prietenilor noștri, înfățișându-le coșul ei plin de flori.

— Ce minunate garoafe! exclamă Maurice.

— Da, tare frumoase, încuvință Geneviève. Se pare că cei care le cultivă n-au alte preocupări, căci iată, nu sunt ofilite.

Vorbele ei sunară tare dulce în sufletul tânărului republican.

— Ei! Chipeșe municipal! i se adresă florăreasă, ia cumpără un buchet cetățenei. Văd că e îmbrăcată în alb, iată niște minunate garoafe roșii. Albul cu purpuriul se potrivesc grozav. Cetățeană are să-și prindă buchetul pe inimă și, cum inima ei e atât de aproape de haina ta albastră, veți avea la un loc culorile naționale.

Florăreasa era tânără și frumoasă, își debita laudele cu o grație deosebită, dealtfel laudele ei erau foarte bine alese și chiar de-ar fi făcut-o anume, se potriveau de minune cu împrejurarea. În afară de asta, florile erau aproape simbolice: niște garoafe la fel cu acelea ofilite din caseta de acaju.

— Da, răspunse Maurice, am să cumpăr, fiindcă sunt garoafe, m-auzi tu?

Pe toate celelalte flori nu le pot suferi.

— O! Maurice, exclamă Geneviève, e chiar de prisos! Avem atâtea la fel cu astea în grădină!

Și, în ciuda refuzului acesta din vârful buzelor, ochii ei spuneau că se topește de poftă să aibă buchetul.

Maurice îl alege pe cel mai frumos dintre toate, era dealtfel cel pe care i-l înmână frumoasa vânzătoare de flori, un buchet alcătuit din douăzeci de garoafe de culoarea macului, cu un parfum acrișor, dar suav. În mijlocul tuturor și dominând ca o regină, ieșea o garoafă enormă.

— Iată, îi spuse Maurice vânzătoarei, aruncându-i pe lădița ca o mică tarabă o bancnotă de cinci livre, ține, asta-i pentru tine!

— Mulțumesc, frumosule municipal, îi răspunse florăreasa, mulțumesc de-o sută de ori!

Și plecă spre altă pereche de cetățeni, cu speranța că într-o zi care începea cu atâta dărnicie are să-i meargă bine. În timpul acestei scene, foarte simplă în aparență, și care a durat abia câteva secunde, Morand, clătinându-se pe picioare, își ștergea fruntea, iar Geneviève era palidă și tremura toată. Luă, încleștându-și încântătoarea-i mână, buchetul, pe care i-l oferi Maurice, și-l duse la obraz mai mult pentru a-și ascunde emoția decât pentru a-i mirosi parfumul. Restul drumului fu făcut cu voie bună, mai ales de către Maurice. Cât despre Geneviève, bucuria ei era forțată, iar cea a lui Morand se manifesta într-un chip ciudat, când prin suspine înăbușite, când prin hohote de râs în gura mare, sau prin glume răsunătoare ce plouau peste capetele trecătorilor ca o salvă de tir fără oprire.

La orele nouă ajunseră la Temple.

Santerre făcea apelul cetățenilor municipali.

— Aici sunt, strigă Maurice, lăsând pe Geneviève în grija lui Morand.

— A! fii binevenit, spuse Santerre, întinzând mâna tânărului nostru.

Lui Maurice nici prin gând nu-i trecu să refuze mâna ce-i fusese întinsă. Prietenia lui Santerre, era fără îndoială, una dintre cele mai prețioase ale epocii.

Văzându-l pe omul care comandase faimoasa bătaie a tobelor, Geneviève se cutremură, iar Morand păli.

— Dar cine-i cetățeanul aceea frumoasă, îl întrebă Santerre pe Maurice, și ce caută aici?

— E soția bravului cetățean Dixmer. Nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de acest viteaz patriot, cetățene general!

— Da, da, răspunse Santerre, șeful unei tăbăcării, căpitan de vânători al legiunii Victor.

— Chiar așa.

— Bine, bine, dar e frumoasă, zău! Și maimuțoiul acela care i-a dat brațul?

— E cetățeanul Morand, asociatul soțului ei și vânător în compania lui Dixmer.

Santerre se apopie de Geneviève.

— Bună ziua, cetățeană, spuse el.

Geneviève făcu un efort.

— Bună ziua, cetățene general, răspunse ea surâzând.

Santerre se simți măgulit atât de surâsul ei, cât și de titlul pe care i-l acordase.

— Și ce cauți aici, frumoasă patriotă? urmă Santerre.

— Cetățeană, interveni Maurice, n-a văzut-o niciodată pe văduva Capei și ar dori s-o vadă.

— Da, făcu Santerre, înainte de a-i...

Și făcu un gest înfiorător.

— Chiar așa, răspunse Maurice cu răceală.

— Bine, zise Santerre, numai caută să nu fie văzută când intră în turn. Ar fi un exemplu prost, dealtfel am toată încrederea în tine.

Santerre strânse din nou mâna lui Maurice, făcu un gest amical și protector cu capul spre Geneviève și plecă să-și vadă de treburile sale.

După nenumărate mișcări de grenadiri și vânători, după câteva manevre cu tunul ale cărui bubuituri surde se socotea c-ar răspândi prin împrejurimi un sentiment salutar de intimidare, Maurice o luă din nou de braț pe Geneviève și, urmat de Morand, înaintă către postul la poarta căruia Lorin zăbiera cât îl ținea gura, comandând batalionului său niște manevre.

— Iată-l pe Maurice, izbucni el. Al dracului! e cu o femeie care-mi pare plăcută. Oare nu cumva vicleanul vrea să-mi concureze zeița Rațiune? Dacă-ar fi așa, vai! biata Arthémise!

— Ei, cetățene adjutant! îl aduse la ordine căpitanul.

— A, da, adevărat! atenție! strigă Lorin. În rând câte unu! la stânga, stânga... Salut, Maurice! În pas alergător... marș!

Tobele sunară, companiile plecară să-și ia posturile în primire, și, când fiecare fu la locul său, Lorin alergă într-un suflet. Avu loc primul schimb de politeteți și amabilități. Maurice îl prezentă pe Lorin Genevièvei și lui Morand. Pe urmă începură explicațiile.

— Da, da, înțeleg, spuse Lorin, vrei să intre în turn cetățeanul și cetățeană. E lucru ușor, am să așez santinelele în posturi și-am să le spun că pot să te lase să treci cu toată societatea ta.

După zece minute, Geneviève și Morand intrau în urma celor trei cetățeni municipali și luau loc în spatele ușii cu geamuri.

Capitolul XXI

GAROafa ROȘIE

Regina de-abia se sculase. Bolnavă de vreo două, trei zile, ședea în pat mai mult ca de obicei. Aflând însă de la cumnata ei că soarele răsărise și că afară era tare frumos, făcuse un efort și, ca s-o scoată pe fiică-sa la aer, ceruse să se plimbe pe terasă, ceea ce i se îngăduise fără nici o greutate.

Și apoi mai era un motiv care o hotărâse. O dată, o singură dată, ce-i drept, de sus de pe terasa turnului îl zărise pe principele moștenitor în grădină. Dar la primul semn pe care-l schimbaseră fiul și mama, Simon a intervenit și l-a vârat pe copil înăuntru.

N-are a face, îl zărise și asta însemna mult. E adevărat că micuțul deținut,

sărmanul, era tare palid și foarte schimbat. Apoi, era îmbrăcat ca un copil din popor, cu o carmaniolă și un pantalon de postav gros. Dar îi lăsaseră părul frumos, cu bucle blonde, care părea ca o aureolă pe care Dumnezeu, fără îndoială, voise să i-o păstreze în ceruri copilului martir.

Dacă ar mai putea să-l vadă o dată măcar, ce sărbătoare ar fi pentru sufletul acela de mamă!

Pe urmă, în sfârșit, mai era un lucru.

— Surioară, îi spusese doamna Elisabeth, știi că am găsit în coridor un fir de pai înfipt în ungherul zidului. Pe limba semnalelor noastre, asta înseamnă să fim cu ochii în patru la ce se petrece în jur și că un prieten se apropie.

— E-devărat, răspunse regina, care, uitându-se cu milă la cumnata și la fiica sa, se încuraja ea însăși ca să nu-și piardă cu totul speranța în salvarea lor.

Cerințele serviciului fiind satisfăcute, Maurice rămăsese stăpân pe turnul închisorii, cu atât mai mult cu cât hazardul îl desemnase pe el de gardă în timpul zilei, lăsând pe cetățenii municipali Agricola și Mercevault să vegheze noaptea.

Cei doi municipali înlăturați la sorți plecaseră după ce lăsaseră procesele lor verbale la consiliul închisorii Temple

— Ei bine, cetățene municipal, spuse nevasta lui Tison, venind să-l salute pe Maurice, ne-ai adus vād musafiri ca să ne vadă porumbițele. Numai eu sunt condamnată să n-o mai vād pe biata mea Sophie.

— Sunt niște prieteni de-ai mei care n-au văzut-o niciodată pe femeia Capet.

— Ei bine, vor fi într-un loc cât se poate de bun, stând în dosul ușii cu geamuri.

— Cu siguranță, încuviință Morand.

— Numai că, spuse Geneviève, vom părea și noi ca toți curioșii plini de cruzime care vin de partea cealaltă a gratiilor să se bucure de chinurile unui deținut.

— Ei bine, de ce nu ți-ai așezat prietenii pe drumul ce duce la turn, fiindcă femeia Capet se plimbă astăzi pe terasă cu cumnată-sa și fiică-sa; că dânsei i-au lăsat fata, pe câtă vreme mie, care nu sunt vinovată, mie mi-au luat-o! Vai! aristocrații, pentru ei totdeauna se găsesc favoruri, cetățene Maurice, orice-ai face.

— Dar i-au luat fiul! răspunse el.

— O! Dac-aș avea un băiat, șopti gardianca, cred că mi-ar părea mai puțin rău după fată.

Între timp Geneviève schimbase câteva priviri cu Morand.

— Dragul meu, îi spusese tânăra noastră lui Maurice, cetățeană are dreptate. Dacă ai vrea să mă așezi într-un fel oarecare în calea Mariei-Antoaneta, mi-ar displace mai puțin decât s-o privesc de-aici. Îmi pare că felul ăsta de-a te uita la ele este umilitor și pentru ele și pentru noi.

— Buna mea Geneviève, zise Maurice, ești plină de delicatețe!

— Ei, drăcie, cetățeană! izbucni unul dintre cei doi colegi ai lui Maurice, care mâncau în camera alăturată pâine cu cârnați, dacă dumneata ai fi arestată și văduva Capet ar fi curioasă ce ar dori să te vadă, n-ar mai face ea atâtea fasoane ca să-și satisfacă fantezia, ticăloasă!

Geneviève, cu o mișcare mai iute ca fulgerul, întoarse ochii spre Morand, să

vadă ce efect au avut insultele acestea asupra lui. Într-adevăr, Morand tresări. Un licăr straniu, fosforescent, ca să zicem așa, îi țâșni de sub pleoape și pumnii se încheștară o clipă. Dar toate semnele astea fură atât de rezezi și scurte, că trecură neobservate.

— Cum îl cheamă pe cetățeanul ăsta municipal? îl întreabă ea pe Maurice.

— Cetățeanul Mercevault, răspunse tânărul nostru.

Pe urmă adăugă, ca pentru a-i scuza grosolăniile:

— E cioplitor în piatră.

Mercevault auzi și-i aruncă lui Maurice o privire piezișă.

— Hai, hai, zise nevasta lui Tison, termină-ți de mâncat cârnatul și de băut jumătatea, ca să pot strânge.

— Dacă le termin în ceasul de față, nu-i meritul austriecei, mormăi municipalul. Dacă ar fi putut să mă ucidă la 10 august, ar fi făcut-o cu siguranță, de-aceea în ziua când o să meargă la ghilotină, am să mă aflu neclintit în post.

Morand păli ca un mort.

— Haidem, haidem, cetățene Maurice, spuse Geneviève, haidem unde mi-ai făgăduit că mă duci. Aici, îmi pare că sunt eu însămi deținută, mă înăbuș.

Maurice îi scoase pe Morand și pe Geneviève, iar santinelele, puse în gardă de Lorin, îi lăsară să treacă, fără nici o greutate.

Maurice îi așeză într-un culoar mic de la etajul superior, în așa fel ca atunci când regina, doamna Elisabeth și principesa vor trebui să urce pe coridor, să nu poată face altcum decât să treacă prin fața lor.

Cum plimbarea era hotărâtă pentru ceasurile zece, și nu mai erau decât câteva minute de așteptat, Maurice nu numai că nu-și părăsi deloc prietenii, dar, ca să nu planeze cumva nici cea mai mică bănuială asupra acestei incursiuni oarecum ilegale, înlăunindu-l pe cetățeanul Agricola, îl luă să stea cu el.

Bătură zece ceasuri.

— Deschide! strigă de la baza turnului o voce pe care Maurice o recunoscă ca fiind a generalului Santerre.

Numaidecât garda luă arma, gratiile se închiseră, santinelele își pregătiră armele. Se auzi atunci în toată curtea un zgomot de fiare, de pietre și de pași care impresionară puternic pe Morand și pe Geneviève, căci Maurice îi văzu pâlind pe amândoi.

— Câte măsuri pentru paza a trei femei! șopti Geneviève.

— Da, spuse Morand, încercând să râdă. Dacă cei care încearcă să le scoată din închisoare ar fi în locul nostru și ar vedea ce vedem noi, s-ar lăsa păgubași.

— Într-adevăr, adăugă Geneviève, încep să cred că n-au să scape niciodată.

— Și eu sper să fie așa, îi răspunse Maurice.

Și, aplecându-se, după ce rosti cuvintele de mai sus, peste rampa scării, spuse:

— Atenție, iată deținutele.

— Spune-mi cum le cheamă, pe fiecare în parte, căci eu nu le cunosc.

— Primele două care urcă sunt cumnata și fata văduvei Capet. Ultima, cea cu un cățeluș înaintea ei, e Maria-Antoaneta.

Geneviève făcu un pas înainte. Dar Morand, în loc să le privească,

dimpotrivă, se lipi de perete.

Buzele lui erau livide și mai pământii decât piatra turnului.

Geneviève, în rochia albă și cu ochii ei frumoși, puri, părea un înger așteptând pe cei întemnițați ca să le lumineze calea amară pe care-o străbăteau și să le reverse în trecere un strop de bucurie în suflete.

Doamna Elisabeth și principesa trecură aruncând câte-o privire uimită asupra străinilor. Fără îndoială că celei dintâi îi trecu prin minte c-ar putea fi cei prevestiți de semne, căci se întorsese iute spre principesă și-i strânse mâna, lăsând să-i cadă batista pentru a o preveni pe regină.

— Fii atentă, surioară, zise ea, mi-am scăpat batista. Și urcă alături de tânăra prințesă.

Regina, al cărei gâfâit și ușoară tuse seacă arătau că e bolnavă, se aplecă să ia batista ce-i căzuse la picioare, dar, mai prompt ca ea, cățelușul o apucă și alergă s-o ducă doamnei Elisabeth. Regina continuă așadar să urce și, după câteva trepte, se găsi în fața Genevièvei, a lui Morand și a tânărului municipal.

— Oh! Flori! exclamă ea. De multă vreme n-am mai văzut. Ce frumos miros și ce fericită sunteți, doamnă, că aveți flori.

Iute, ca gândul ce se înfiripase la auzul acelor cuvinte dureroase, Geneviève întinse mâna să ofere reginei buchetul. Atunci Maria-Antoaneta înălță capul, o privi, și o roșeață imperceptibilă îi apăru pe fruntea lividă.

Dar cu o mișcare firească și cu obișnuința de-a asculta întocmai regulamentele, Maurice întinse mâna ca să oprească brațul Genevièvei.

Regina șovăi o clipă, apoi, uitându-se la Maurice, recunoscă pe tânărul municipal care obișnuia să-i vorbească cu hotărâre, dar în același timp cu respect.

— E interzis, domnule? întrebă ea.

— Nu, nu, răspunse Maurice. Geneviève, poți să oferi buchetul.

— Oh! mulțumesc, mulțumesc, domnule! exclamă regina cu vie recunoștință.

Și, salutând-o pe Geneviève cu o bunăvoință plină de grație, Maria-Antoaneta întinse o mâna slăbită și alese la întâmplare o garoafă din grămadă de flori.

— Dar luați-le pe toate, doamnă, luați-le, spuse sfios Geneviève.

— Nu, răspunse regina cu un surâs fermecător. Buchetul îl aveți poate de la o ființă pe care o iubiți, și nu vreau să vă lipsesc.

Geneviève se înroși și roșeață ei o făcu pe regină să zâmbescă.

— Hai, hai, cetățeană Capet, spuse Agricola, trebuie să-ți vezi de drum.

Regina salută și continuă să urce. Dar, înainte de-a dispărea, se întoarse încă o dată, șoptind:

— Ce frumos miroase garoafa asta și ce frumoasă e femeia aceea!

— Nu m-a văzut, murmură Morand, care stând aproape în genunchi în penumbra coridorului nu atrăsese deloc privirile reginei.

— Dar dumneata, dumneata ai văzut-o bine, nu-i așa, Morand?, nu-i așa, Geneviève? întrebă Maurice de două ori fericit, mai întâi pentru spectacolul pe care-l procurase prietenilor săi, și apoi pentru plăcerea pe care i-o făcuse atât de lesne nenorocitei prizoniere.

— Ah! da, da, răspunse Geneviève, am văzut-o bine, și acuma, chiar de-aș trăi o sută de ani, am s-o văd întruna.

— Și cum îți pare?

— Tare frumoasă.

— Și dumneata, Morand?

Morand își împreună mâinile fără să răspundă.

— Ia spune-mi, o întrebă, în șoaptă și râzând, Maurice pe Geneviève, nu cumva Morand e îndrăgostit de regină?

Geneviève tresări, dar, revenindu-și numaidecât, răspunse râzând și ea:

— Zău, așa s-ar cam părea.

— Ei vezi, Morand, nu-mi spui cum ți s-a părut, stăruie Maurice.

— Mi s-a părut tare palidă, răspunse el.

Maurice o luă iarăși la braț pe Geneviève și o ajută să coboare spre curte. Pe scara întunecoasă, îi păru că Geneviève i-a sărutat mâna.

— Ei na, făcu Maurice, ce înseamnă asta, Geneviève?

— Asta înseamnă, Maurice, că n-am să uit niciodată că, pentru un capriciu al meu, ți-am riscat capul.

— Ei, făcu Maurice, asta e chiar exagerare curată, Geneviève. Știi bine că recunoștința nu e sentimentul pe care-l doresc și-l aștept de la dumneata.

Geneviève îl strânse ușurel de braț.

Morand venea din urmă, poticnindu-se și împiedicându-se.

Au ajuns în curtea închisorii. Lorin veni să-i recunoască pe cei doi vizitatori și-i scoase din închisoarea Temple. Dar, înainte de-a se despărți de Maurice, Geneviève îi ceru să promită că a doua zi va veni să prânzească în vechea stradă Saint-Jacques.

Capitolul XXII

SIMON CENZORUL

Maurice se întoarse la postul său cu inima plină de-o bucurie aproape divină. Acolo o găsi pe femeia lui Tison, plângând.

— Dar ce ai, ce s-a întâmplat, măicuță? o întrebă el.

— Ce să am, sunt furioasă, răspunse gardianca.

— Și de ce?

— Pentru că în lumea asta nu-i decât nedreptate pentru oamenii săraci.

— Dar spune odată, ce e?

— Dumneata ești bogat, dumneata ești burghez. Nu vii aici decât o singură zi și ți se îngăduie să fii vizitat de femei frumoase care dau buchete austriecei, și eu care stau cuibărită aici, ca într-o poiată, tot timpul, mie mi se interzice s-o mai văd pe biata mea Sophie.

Maurice îi luă mâna și-i strecură o bancnotă de zece livre.

— Iată, măicuță Tison, îi spuse el, ține, și curaj! Ce Dumnezeu! Austriaca n-o trăi cât lumea.

— O hârtie de zece livre, făcu gardianca, frumos din partea dumitale, dar mi-ar prii mai bine o hârtiuță cu o şuviță din părul bieteii mele fete, învelit în ea.

Femeia tocmai isprăvisese de spus acestea, când Simon, care urca scara, îi auzi și văzu gardianca strângând în buzunarul de la fustă bancnota pe care i-o dăduse Maurice. Să spunem în ce stare de spirit se afla Simon.

Simon venea din curte, unde îl întâlnise pe Lorin. Între ei doi era, hotărât lucru, o mare antipatie.

Antipatia lor era motivată nu atât de scena violentă pe care am înfățișat-o mai înainte cititorului, cât de deosebiriile dintre indivizi, izvor veșnic și nepotolit al unor asemenea dușmăanii sau porniri, care, deși întru totul explicabile, sunt numite mistere.

Simon era urât, Lorin era frumos; Simon era murdar, Lorin mirosea plăcut; Simon era republican fanfaron, Lorin era unul dintre patrioții aceia înflăcărați care pentru Revoluție au făcut numai sacrificii. Și apoi, ca să revenim la încăierare, Simon simțea instinctiv că pumnul tânărului elegant, cu aceeași eleganță ca și cel al lui Maurice, i-ar fi acordat o pedeapsă demnă de un plebeu. Zărindu-l pe Lorin, Simon se opri brusc în loc și pălise.

— Tot batalionul ăsta face de gardă? mormăi el.

— Ei și? răspunse un grenadir căruia îi displăcuse remarca Cred că e la fel de bun ca oricare altul.

Simon scoase un creion din buzunarul carmaniolei și se prefăcu că notează ceva pe o foaie de hârtie aproape la fel de neagră ca mâinile lui.

— Ei na! făcu Lorin, așadar știi să scrii de când ești preceptorul lui Capet. Ia priviți, cetățeni, pe cinstea mea, notează; iată pe Simon cenzorul.

Și un hohot de râs general se porni din rândul tineretului din Garda națională, aproape toți tineri cu carte, și-l zăpăci pe nenorocitul de cârpaci.

— Bine, bine, izbucni el scrâșnind din dinți și făcându-se alb de mânie, se spune că ai lăsat să intre străini în turn și asta fără știința și îngăduința Comunei. Am să-ți închei proces-verbal cu ajutorul cetățeanului municipal.

— Cel puțin acela știe să scrie, spuse Lorin, e Maurice, Maurice pumn de fier, îl cunoști?

Tocmai atunci Morand și Geneviève ieșeau.

Văzându-i, Simon se repezi în turn, chiar în clipa când, așa cum spuneam, Maurice îi da femeii lui Tison bancnota de zece livre drept consolare.

Maurice nu dădu atenție mizerabilului aceluia, de care dealtfel se ferea ori de câte ori îi ieșea în cale, așa cum te ferești de-o reptilă veninoasă și dezagustătoare.

— Aha! făcu Simon către femeia lui Tison, care-și ștergea ochii cu șorțul, vrei așadar numaidecât să fii ghilotinată, cetățeană?

— Eu? izbucni femeia lui Tison. Taci din gură, ești se vede nebun.

— Cum! primești bani de la cetățenii municipali ca să-i lași să vâre aristocrați la austriacă?

— Haida de! doar sunt prietenii cetățeanului municipal Maurice, unul dintre cei mai buni patrioți care există.

— Conspiratori, îți spun eu. Dealtfel Comuna va fi informată și va judeca singură.

— Așa, ai să mă denunți, spion de poliție?

— Chiar așa, afară doar dacă nu te vei denunța tu singură.

— Dar ce să denunț? Ce vrei tu să denunț?
— Ceea ce s-a petrecut aici.
— Dar nu s-a petrecut nimic.
— Unde ședeau aristocrații?
— Colo, pe scară.
— Când a urcat sus în turn văduva Capet?
— Da.
— Și și-au vorbit?
— Și-au spus două cuvinte.
— Două cuvinte, vezi? Dealtfel aici miroase a aristocrați.
— Ce spui, miroase a garoafă.
— Garoafă? De ce garoafă?
— Pentru că cetățeană avea un buchet care înmiresma.
— Care cetățeană?
— Cea care se uita cum trece regina.
— Ei vezi? Tu spui regină, femeie. Relațiile tale cu aristocrații au să te piardă. Ia te uită, pe ce am călcat? urmă Simon aplecându-se.
— Ei, tocmai pe-o floare... spuse femeia lui Tison, pe-o garoafă. O fi căzut din mâinile cetățenei Dixmer, când Maria-Antoaneta a luat una din buchetul ei.
— Femeia Capet a luat o floare din buchetul celătenei Dixmer? întrebă Simon.
— Da, și chiar eu i-am dat-o, auzi tu? spuse Maurice cu vocea amenințătoare, după ce de câteva minute asculta dialogul de mai sus care îl neliniștea.
— Bine, bine. Vedem noi ce se vede și știm noi ce se spune, mormăi Simon, care ținea încă în mână garoafa zdrobită de piciorul lui mare.
— Și eu, urmă Maurice, știu un lucru și-am să ți-l spun pe șleau: tu n-ai ce căuta în turn, postul tău de călău e colo jos, lângă micul Capet, pe care astăzi totuși n-ai să-l bați, pentru că sunt aici și-ți interzic s-o faci.
— A! ameninți și-mi spui călău! izbucni Simon zdrobind floarea între degete. Lasă, vedem noi dacă le e îngăduit aristocraților... Na, dar ce-i asta?
— Ce? întrebă Maurice.
— Ceea ce simt în garoafă, na! A! A!
Și sub ochii lui Maurice, uluit, Simon scoase din caliciul florii o hârtiuță răsucită cu uimitoare grijă și care fusese introdusă artistic în centrul petalelor dese.
— Vai! exclamă și Maurice la rândul său, ce să fie asta, Dumnezeuule?
— Avem să aflăm, avem să știm, spuse Simon apropiindu-se de lucarnă. Ei! Amicul tău Lorin zice că nu știu să citesc. Ei bine, ai să vezi.
Lorin îl calomniase pe Simon. El știa să citească tipăriturile cu orice literă și chiar scrisul de mână, când era de-o anumită mărime. Dar biletul era redactat cu o atare migală, încât Simon fu silit să recurgă la ochelari. Puse, așadar, biletul pe lucarnă și începu să scotocească prin buzunare, dar tocmai când era în toiul operației, cetățeanul Agricola deschise ușa de la camera vecină, care era în fața ferestruicii și curentul de aer care se făcu luă pe sus hârtia aceea ușoară ca o pană, așa încât, când Simon, după o cercetare de-o clipă, își descoperi ochelarii

și, punându-i pe nas, se întoarse, zadarnic o mai căută: hârtia dispăruse.

Simon scoase un urlet ca de fiară.

— A fost o hârtie, strigă el, a fost o hârtie. Vai de tine, cetățene municipal, căci hârtia va trebui să se găsească.

Și coborî în fugă, lăsându-l pe Maurice uluit.

După zece minute, trei membri ai Comunei intrară în turn. Regina era încă pe terasă și se dădu ordin să fie lăsată în cea mai deplină ignoranță despre cele petrecute. Membrii Comunei cerură să fie duși în fața ei.

Primul lucru care îi izbi fu garoafa roșie pe care ea o ținea în mână. Se priviră uimiți și, apropiindu-se de ea, președintele delegației îi spuse:

— Dați-ne floarea.

Regina, care nu se aștepta la năpustirea aceea, tresări și șovăi.

— Dați floarea, doamnă, interveni Maurice cuprins de teroare, vă rog.

Regina întinse garoafa cerută.

Președintele o luă și se retrase, urmat de colegii lui, într-o încăpere vecină pentru a face percheziția și a încheia procesul-verbal.

Floarea fu desfoiată: era goală.

Maurice răsufă ușurat.

— Un moment, un moment, un moment, spuse unul dintre membri, miezul garoafei lipsește, a fost scos. Alveola e goală, e-adevărat, dar în alveola asta cu siguranță c-a fost introdus un bilețel.

— Sunt gata, spuse Maurice, să vă dau toate explicațiile necesare, dar, mai înainte de toate, cer să fiu arestat.

— Luăm act de propunerea ta, spuse președintele, dar nu facem uz de ea. Ești cunoscut ca un bun patriot, cetățene Lindey.

— Și răspund cu viața pentru prietenii pe care am avut imprudența să-i aduc cu mine.

— Nu răspunde de nimeni, îl sfătui procurorul.

Se auzi larmă mare prin curți.

Era Simon care, după ce căutase zadarnic bilețelul luat de vânt, se dusesese să-l găsească pe Santerre, și îi povestise tentativa de răpire a reginei cu toate adaosurile pe care putea să i le atribuie unei asemenea răpiri înflăcărarea închipuirii sale. Santerre alergă într-un suflet, închisoarea Temple fu încercuită și garda schimbată, spre marea ciudă a lui Lorin care protesta împotriva unei atare ofense aduse batalionului său.

— A! cârpaci afurisit, îi spuse el lui Simon, amenințându-l cu sabia, ție îți datorez gluma asta, dar fii pe pace, ți-o plătesc eu!

— Mai curând cred că ai să plătești tu și ceilalți națiunii, îi spuse cizmarul, frecându-și mâinile.

— Cetățene Maurice, zise Santerre, ține-te la dispoziția Comunei, care-ți va lua interogatoriul.

— Sunt la ordinul dumatăle, cetățene comandant, dar am și cerut să fiu arestat și o cer încă.

— Așteaptă, așteaptă, șopti perfid Simon, dacă ții așa de mult, o să încercăm să-ți fim pe plac.

Și plecă s-o găsească pe femeia lui Tison.

Capitolul XXIII ZEIȚA RAȚIUNE

Toată ziua au scotocit prin curte, prin grădină și prin împrejurimi, căutând hârtiuța care pricinuisese atâta zarvă și care — nimeni nu se mai îndoia — ascundea un complot întreg.

Au pus întrebări reginei, după ce o despărțiseră de cumnata și de fiica ei, dar regina nu răspunse altceva decât că pe scară întâlnise o tânără cu un buchet și că se mulțumise doar să ia o floare din buchet.

Și că luase floarea cu consimțământul cetățeanului municipal Maurice.

N-avea nimic altceva de spus, ăsta era purul adevăr!

Toate cele de mai sus fură repetate cuvânt cu cuvânt lui Maurice, când îi veni rândul, și el sprijini mărturisirea reginei, ca fiind sinceră și exactă.

— Dar, întrebă președintele, a fost un complot, totuși?

— Cu neputință, răspunse Maurice. Eu însumi, luând prânzul la doamna Dixmer, i-am propus să-i arăt deținuta, pe care n-o văzuse niciodată. Dar nu se fixase nici ziua și nici modalitatea.

— Dar și-a luat flori, spuse președintele, buchetul acela fusese făcut dinainte?

— Nici vorbă de-așa ceva, eu i-am cumpărat florile de la o florăreasă care ne-a ieșit în cale să ni le ofere în colțul străzii Vieilles-Audriettes.

— Dar florăreasă ți-a înmănat buchetul?

— Nu, cetățene, eu l-am ales dintre zece sau douăsprezece. E drept că l-am ales pe cel mai frumos.

— Dar s-ar fi putut strecura biletul în timpul drumului?

— Cu neputință, cetățene. Nici o clipă n-am scăpat-o din ochi pe doamna Dixmer și ca să faci intervenția de care vorbești dumneavoastră la fiecare floare, căci, luați aminte, după cele spuse de Simon, fiecare floare trebuia să ascundă un bilet asemănător, ar fi trebuit pe puțin o jumătate de zi.

— Dar, în sfârșit, nu s-ar fi putut strecura printre florile acelea două bilețele gata pregătite?

— În fața mea deținuta a luat o floare la întâmplare, după ce a refuzat buchetul întreg.

— Atunci, după părerea ta, cetățene Lindey, nu poate fi vorba de complot?

— Ba da, e complot, răspunse Maurice, și eu primul cred și afirm aceasta; numai că nu de la prietenii mei pornește complotul. Totuși, deoarece națiunea nu trebuie să fie expusă nici unei temeri, sunt gata să depun o cauțiune și să mă constitui arestat.

— Nici vorbă! răspunse Santerre, ce, așa trebuie să procedăm cu oamenii încercați, ca tine? Dacă tu te constitui arestat ca să răspunzi de prietenii tăi, atunci mă constitui și eu arestat ca să răspund de tine. Lucrul, așa cum stă, e simplu, nu există nici un denunț pozitiv, nu-i așa? Nimeni n-are să știe ce s-a petrecut. Să întărim paza, tu mai ales, și vom ajunge să cunoaștem fondul lucrurilor, evitând publicitatea.

— Mulțumesc, cetățene comandant, spuse Maurice, dar am să-ți răspund ceea ce dumneata mi-ai răspunde dacă ai fi în locul meu. Nu trebuie să ne mulțumim numai cu atât, ci trebuie să găsim florăreasa.

— Florăreasa e departe, dar, fii pe pace, o vom căuta. Tu supraveghează-ți prietenii, eu am să supraveghez curierul și căile de comunicație ale închisorii.

Nu se gândiseră la Simon, dar Simon își avea planul lui. Sosi la sfârșitul ședinței pe care am înfățișat-o, ca să întrebe ce știri mai erau, și află despre decizia Comunei.

— Aha! va să zică nu e nevoie decât de un denunț în regulă, zise el, ca să pornim treaba; ei bine, așteptați doar cinci minute, Și-l și aduc.

— Ce e? întrebă președintele.

— Ce să fie? răspunse cârpaciul, cetățeanul Tison are curajul să dea în vileag uneltirile tainice ale lui Maurice, partizanul aristocrației, și ramificațiile complotului unui alt fățarnic patriot dintre prietenii lui, pe nume Lorin.

— Ia seama, Simon! Zelul tău față de națiune poate că te împinge pe căi greșite, vezi să nu te piardă, spuse președintele: Maurice Lindsey și Hyacinthe Lorin sunt verificați.

— Asta are să se vadă la tribunal, îi răspunse Simon.

— Gândește-te bine, Simon, deschizi un proces scandalos pentru toți patrioții de încredere.

— Scandalos sau ba, ce-mi pasă? Ce, adică eu mă tem de scandal? Măcar are să se știe tot adevărul în privința celor ce trădează.

— Așadar, tu stăruiești în a face un denunț în numele femeii lui Tison?

— Ba chiar am să fac un denunț, deseară, la cordilieri, și am să te denunț și pe tine, cetățene președinte, dacă nu vrei să-l vâri la arest pe trădătorul Maurice.

— Ei bine, fie, spuse președintele, care, după obiceiul vremurilor acelora nenorocite, tremura în fața celui ce striga mai tare. Bine, fie, îl vom aresta.

În timp ce se luase hotărârea de mai sus împotriva lui, Maurice se întorsese la Temple unde îl aștepta un bilet astfel redactat:

„Garda noastră fiind în chip violent ridicată, n-am să pot, după toate probabilitățile, să te mai văd decât mâine dimineață. Vino să iei masa cu mine. Mâncând cu mine, ai să mă poți pune la curent cu toate uneltirile și conspirațiile descoperite de meșterul Simon.

Se zice să Simon spune
Că răul tot de la o garoafă vine.
Eu rozei întrebări voi pune
Să văd ce crede despre tine.

Și mâine, la rândul meu, am să-ți spun ce-mi va fi răspuns Arthémise.
Amicul tău,
Lorin"

„Nimic nou", îi răspunse Maurice. „Dormi liniștit în noaptea asta și mâine ia masa fără mine, dat fiind că, din pricina incidentelor din cursul zilei de azi, nu

voi ieși probabil din casă înaintea amiezii.

Aș vrea să fiu zefirul ca să am dreptul de a-i da un sărut rozei de care vorbești.

Îți îngădui să-mi fluieri proza așa cum îți fluier eu versurile.

Amicul tău, Maurice

P.S. Cred, dealtfel, că așa-zisa conspirație nu-i decât o falsă alarmă."

Lorin ieșise de fapt către ceasurile unsprezece, înaintea întregului său batalion, din pricina demersului brutal al cărpaciului.

Se consolase de-o asemenea jignire cu un catren și, așa cum o spunea dealtfel în cele patru versuri, se duse la Arthémise.

Arthémise fu încântată văzându-l pe Lorin. Vremea era minunată, după cum am spus. Fata făcu propunerea unei plimbări de-a lungul cheiurilor, care fu primită.

Trecuseră prin fața portului de cărbuni, discutând politică, Lorin povestind excluderea lui din Temple și căutând să ghicească pricinile care o provocaseră, când, ajungând în dreptul străzii Barrès, zăriră amândoi o florăreasă care, ca și ei, mergea pe malul drept al Senei.

— A! cetățene Lorin, zise Arthémise, sper că ai să-mi dai un buchet de flori.

— Cum de nu! făcu Lorin, și două dacă-ți face plăcere.

Grăbiră pasul ca s-o ajungă pe florăreasă, care și ea își urma calea cu un pas tare grăbit.

Ajungând la Podul Marie, fata se opri și aplecându-se deasupra parapetului, își goli coșul de flori în albia fluviului.

Florile împrăștiate se rotiră un moment în aer. Buchetele, mânite de greutate, căzură mai repede, apoi și buchetele și florile, plutind la suprafața apei, se lăsară duse de curent.

— O! exclamă Arthémise, uitându-se la florăreasă care făcea un comerț atât de straniu, mi se pare... chiar da... ba nu... ba da...vai! Ce bizar!

Florăreasă puse un deget pe buze, de parc-ar fi rugat-o pe Arthémise să tacă, și dispăru.

— Ce e, zeiță? întrebă Lorin. O cunoști cumva pe muritoarea asta?

— Nu, la început așa crezusem... Dar cu siguranță că m-am înșelat.

— Totuși, ți-a făcut un semn, stăruie Lorin.

"De ce oare o fi florăreasă în dimineața asta?" se miră Arthémise, întrebându-se pe sine.

— Știi cine e? o întrebă iarăși Lorin.

— Da, răspunse Arthémise, e o florăreasă de la care cumpăr uneori.

— În orice caz, ciudat fel de a-și vinde marfa mai are florăreasă asta.

Și amândoi, după ce s-au uitat o ultimă oară la florile care ajunseseră sub pod și care primiră un nou imbold de la vârtoarea apei ce trecea pe sub arcade, își continuară drumul spre Rapée, unde plănuiseră să ia masa împreună.

Pentru moment incidentul nu avu nici o urmare. Numai că fiind oarecum ciudat și având un caracter cam misterios, se întipări în imaginația poetică a lui Lorin.

În timpul acesta denunțul femeii lui Tison, denunț îndreptat împotriva lui

Maurice și a lui Lorin, stârnise vâlvă mare la clubul iacobinilor și Maurice primise la Temple înștiințarea din partea Comunei că libertatea îi era amenințată de indignarea publică. Era un soi de invitație, făcută tânărului municipal, de-a se ascunde, dacă se știa vinovat. Dar sigur de sine, Maurice rămase la Temple și fu găsit la postul său când veniră să-l aresteze.

Fu interogat numaidecât.

Rămânând ferm în hotărârea de-a nu pune în cauză pe nici unul dintre prietenii lui, de care era sigur, Maurice, ce nu era omul care să se sacrifice în chip ridicol tăcând, ca eroii din romane, ceru să fie pusă în cauză florăreasa.

Să fi fost ceasurile cinci seara când Lorin se întoarse la el acasă. Află în aceeași clipă de arestarea lui Maurice și de cererea pe care acesta o făcuse.

Florăreasa de pe Podul Marie, aruncând florile în Sena, îi veni numaidecât în minte și avu o revelație subită. Florăreasa aceea ciudată, coincidența cartierelor, mărturisirea Arthémisei, făcută cu jumătate de gură, toate păreau că strigă de la sine că acolo stă explicația misterului a cărui dezvoltare o cerea Maurice.

Țâșni din camera sa, coborî cele patru etaje de parc-ar fi avut aripi și alergă la zeița Rațiune care broda niște stele de aur pe o rochie de voal albastru.

Era rochia ei de zeiță.

— Gata cu stelele, draga mea, exclamă Lorin. Azi-dimineață l-au arestat pe Maurice și probabil și eu voi fi arestat în seara asta.

— Maurice, arestat?

— Ei! Doamne-Dumnezeule, da. În timpurile pe care le trăim nimic mai obișnuit decât marile evenimente. Nu le mai luăm în seamă pentru că vin cu grămada, asta e tot. Or, toate aceste mari evenimente răsar din niște fleacuri. Să nu neglijăm, așadar, fleacurile. Cine e florăreasa pe care am înlăinit-o azi-dimineață, scumpa mea?

Arthémise tresări.

— Care florăreasă?

— Ei drăcie! cea care-și arunca cu atâta dărnicie florile în Sena.

— Ah! Doamne! exclamă Arthémise, e atât de gravă fapta asta de revii asupra ei cu atâta stăruință.

— E atât de gravă, draga mea, încât te rog să-rni răspunzi numaidecât la întrebare.

— Dragul meu, nu pot.

— Zeiță, nimic nu ți-e cu neputință!

— Mi-am dat cuvântul de onoare să păstrez tăcerea!

— Și eu mi-am dat cuvântul de onoare că te voi face să vorbești.

— Dar de ce stărui atât de mult?

— Pentru că... fir-ar să fie! pentru ca să nu i se taie gâtul lui Maurice.

— Doamne! Maurice ghilotinat! izbucni tânăra zeiță speriată.

— Fără să mai vorbim și de mine, care, într-adevăr, nu mai cutez să fiu sigur că am să rămân cu capul pe umeri.

— Vai! nu, nu, izbucni Arthémise, ar însemna să ne ducem fără doar și poate la pierzanie.

În aceeași clipă, îndatoritorul lui Lorin dădu năvală în camera Arthémisei.

— Vai! cetățene, exclamă el, fugi, ascunde-te.
— Dar de ce? întrebă Lorin.
— Pentru că jandarmii au venit la tine acasă, și, în vreme ce spărgeau ușa, am izbutit să trec peste acoperiș în casa vecină și să alerg ca să te previn.
Arthémise scoase un strigăt teribil, îl iubea cu adevărat pe Lorin.
— Arthémise, spuse Lorin, așezându-se, pui oare viața unei florărese în cumpănă cu aceea al lui Maurice și a iubitului tău? Dacă așa stau lucrurile, îți spun pe față că încetez de-a te mai socoti zeița Rațiune și te proclam zeița Prostie.
— Biată Héloïse! izbucni fosta dansatoare de la Operă, nu-i vina mea dacă te trădez!
— Bine, bine! draga mea, spuse Lorin punând o hârtie în fața Arthémisei. M-ai răsplătit, dăruindu-mi numele de botez, dă-mi acum numele de familie și adresa.
— Vai! să-l scriu? Niciodată! niciodată! strigă Arthémise. Să ți-l spun, fie!
— Atunci spune-l și poți fi sigură că n-am să-l uit.
Și Arthémise prin viu grai îi dădu lui Lorin numele și adresa falsei florărese. Se numea Héloïse Tison și locuia în strada Nonandières 24.
Aflând numele, Lorin scoase un strigăt și alergă cât îl țineau picioarele.
N-ajunsese încă la capătul străzii când o scrisoare sosi pe adresa Arthémisei:

„Nici o vorbă în privința mea, dragă prietenă, aflarea numelui meu m-ar duce la pieire sigur... Așteaptă până mâine ca să-mi spui numele, fiindcă deseară părăsesc Parisul.
A ta, Héloïse"

— Vai! Doamne! exclamă viitoarea zeiță, dac-aș fi putut ghici, aș fi așteptat până mâine.
Și se repezi spre fereastră ca să-l cheme înapoi pe Lorin, de mai era timp. Dar el dispăruse.

Capitolul-XXIV MAMA ȘI FIICA

V-am spus mai înainte că în câteva ore vestea evenimentului cu pricina se răspândise în tot Parisul. Într-adevăr, în epoca aceea se comiteau indiscreții destul de ușor de înțeles din partea unui guvern a cărui politică se înfiripa și se destrăma în stradă.

Zarva pătrunse, așadar, groaznică și amenințătoare, și în vechea stradă Saint-Jacques și, după două ceasuri de la arestarea lui Maurice, se și aflase vestea.

Datorită sânguinței lui Simon, toate amănuntele complotului țâșniseră ca din pușcă, trecând dincolo de zidurile închisorii. Numai că adevărul ajunsese într-o oarecare măsură alterat la meșterul tăbăcar, dat fiind că fiecare, prin gura

căruia trecuse, punea câte-o înfloritură. Era vorba, se spunea, de-o floare otrăvită ce fusese strecurată reginei și cu ajutorul căreia austriaca trebuia să-și adoarmă santinelele ca să iasă din Temple. Mai mult încă, la zvonurile de mai sus se mai adăugaseră bănuielile în privința devotamentului batalionului concediat în ajun de Santerre. Așa că se adunaseră mai multe victime, destinate urii poporului.

Dar cei din vechea stradă Saint-Jacques nu se puteau nicidecum înșela, cum era și firesc, în privința celor întâmplare, și Morand pe de-o parte, Dixmer pe de alta ieșiră numaidecât, lăsând-o pe Geneviève pradă celei mai cumplite disperări.

Într-adevăr, de i s-ar fi întâmplat vreo nenorocire lui Maurice, numai Geneviève era pricina nenorocirii aceleia. Ea cu mâna ei îl vârase pe tânărul orb în temnița în care zăcea închis și de unde, după toate probabilitățile, n-avea să mai iasă decât ca să urce pe eșafod.

Dar, în orice caz, Maurice nu va plăti cu capul faptul că s-a supus orbește capriciului Genevièvei. Dacă Maurice ar fi să fie condamnat, Geneviève se va duce singură să se învinovățească și să mărturisească totul. Și-ar fi luat toată răspunderea asupra ei și, bineînțeles, cu prețul vieții sale l-ar fi salvat pe Maurice.

Geneviève, îl loc să se cutremure la gândul c-ar muri pentru Maurice, dimpotrivă găsea în el o fericire amară.

Îl iubea pe tânărul republican, îl iubea mai mult chiar decât s-ar fi cuvenit unei femei care nu mai era liberă. Pentru ea era un mijloc de-a reda cerului sufletul ei curat, fără nici o umbră, așa cum îl primise de la el. Ieșind din casă, Morand și Dixmer se despărțiră. Dixmer se îndreptă către strada Corderie, iar Morand alergă spre strada Nonandières. Ajungând la capătul Podului Marie, Morand zări o gloată de gură-cască și de curioși care se înghesuiau la Paris în timpul unui eveniment sau după desfășurarea lui, chiar pe locul cu pricina, așa cum stau corbii pe un câmp de bătălie.

Văzându-i, Morand se opri, nu se mai putu ține pe picioare și fu silit să se sprijine de parapetul podului. În sfârșit, după câteva secunde, își recapătă puterea aceea miraculoasă pe care o avea în împrejurări grele, se strecură printre grupurile de curioși, întrebă și află că, de-abia cu zece minute mai înainte, fusese ridicată din strada Nonandières numărul 24 o fată vinovată bineînțeles de crima de care era învinuită, deoarece fusese surprinsă făcându-și bagajele.

Morand căută să afle clubul în care biata fată trebuia să fie interogată. Află că fusese dusă în fața secției principale și se prezentă acolo numaidecât.

Clubul era plin ochi. Totuși, slujindu-se de coate și de pumni, Morand reuși să se strecoare într-o tribună. Primul lucru pe care-l zări fu statura înaltă, figura nobilă și expresia plină de dispreț a lui Maurice, stând în picioare pe banca acuzaților și strivindu-l cu privirile pe Simon, care vorbea plin de emfază.

— Da, cetățeni, striga Simon, da, cetățeană Tison îi acuză pe cetățeanul Lindey și pe cetățeanul Lorin. Cetățeanul Lindey tot spune de-o florăreasă pe care vrea să dea vina. Dar, vă spun dinainte, florăreasa nu e de găsit și nici nu va fi. Aici e un complot urzit de-o societate de aristocrați care dau vina unii pe alții

ca niște lași ce sunt. Ați văzut dealtfel că cetățeanul Lorin a șters-o de-acasă când s-au dus să-l ridice. Ei bine, nici el nu mai e de găsit, ca și florăreasa.

— Ai mințit, Simon, se auzi o voce furioasă, el e de găsit, iată-l.

Și Lorin năvăli în sală.

— Faceți-mi loc! strigă el, îmbrâncind spectatorii. Loc! Și se duse să se așeze alături de Maurice.

Intrarea lui Lorin, petrecută cât se poate de firesc, fără fasoane, fără emfază, ci cu toată franchețea și vigoarea inerente firii tânărului revoluționar, pricinui cea mai profundă impresie și cea mai puternică senzație asupra tribunelor care se apucară să bată din palme și să strige bravo!

Maurice se mulțumi să suradă și să întindă mâna prietenului său, de parcă-și spusese lui însuși: „Sunt sigur că n-am să stau multă vreme singur pe banca acuzaților.”

Spectatorii priveau cu un interes vizibil pe cei doi tineri chipeși, pe care, ca un demon invidios pe tinerețe și pe frumusețe, îi acuza ticălosul de cârpaci de la Temple.

Simon își dădu seama de proasta impresie care începea să-l împresoare. Atunci se hotărî să dea lovitura de grație.

— Cetățeni, urlă el, cer ca nobila și mărinimoasa cetățeană Tison să fie ascultată, cer ca ea însăși să ia cuvântul și să acuze.

— Cetățeni, spuse Lorin, cer ca mai înainte să fie ascultată tânăra care tocmai a fost arestată și care, fără îndoială, va fi adusă în fața voastră.

— Nu, protestă Simon, trebuie să fie iarăși vreun martor mincinos, vreun partizan de-al aristocraților; dealtminteri, cetățeană Tison arde de nerăbdare să lămurească justiția.

În timpul acesta, Lorin vorbea cu Maurice.

— Da, strigară cei din tribune, da, depoziția femeii lui Tison, da, da, să depună mărturie!

— Cetățeană Tison e în sală? întrebă președintele.

— Fără îndoială că e, exclamă Simon. Cetățeană Tison, spune că ești aici.

— Iată-mă, cetățene președinte, spuse gardianca. Dar, dacă depun mărturie, aveți să-mi dați fiica?

— Fiica ta n-are ce căuta în afacerea care ne interesează, spuse președintele. Mai întâi depune-ți mărturia și pe urmă fă cerere către Comună ca să-ți dea înapoi copila.

— Ai înțeles? cetățeanul președinte îți poruncește să depui mărturia, strigă Simon; hai, depune-o numaidecât.

— O clipă, spuse președintele, întorcându-se spre Maurice, uimit de liniștea acelui om, de obicei atât de aprig, o clipă! Cetățene municipal, n-ai nimic de obiectat înainte?

— Nu, cetățene președinte, decât că înainte de-a face laș și trădător pe un om ca mine, Simon ar fi trebuit să aștepte să fie mai bine informat.

— Tu spui, tu spui? repetă Simon cu tonul acela batjocoritor al omului din popor, atât de caracteristic plebei pariziene.

— Eu spun, Simon, urmă Maurice mai mult cu tristețe decât cu mânie, că vei fi crud pedepsit acuși, când ai să vezi ce se întâmplă.

— Și ce are să se întâmple? întrebă Simon.

— Cetățene președinte, continuă Maurice, fără să răspundă dezgustătorului său acuzator, mă alătur prietenului meu Lorin, rugându-te ca fata care a fost arestată să fie ascultată înainte de-a i se da cuvântul acestei biete femei, căreia, fără îndoială, i s-a dictat depoziția.

— Auzi tu, cetățeană, strigă Simon, auzi tu? Ei spun că ești martor mincinos.

— Eu, martor mincinos? spuse nevasta lui Tison. Ei! lasă, c-ai să vezi tu, așteaptă numai, așteaptă!

— Cetățene, interveni Maurice, ordonă nenorocitei acesteia să tacă.

— A! ți-e frică, strigă Simon, ți-e frică! Cetățene președinte, pretind să fie ascultată cetățeană Tison.

— Da, da, să fie ascultată! strigară tribunalele.

— Liniște! strigă și președintele. Iată că se întoarce Comuna.

În clipa aceea se auzi afară un vehicul care mergea, însoțit de larmă mare de arme și urlete.

Neliniștit, Simon se întoarse spre ușă.

— Pleacă de la tribună, îi spuse președintele, nu mai ai cuvântul.

Simon coborî.

În același moment, intrară jandarmii, cu o droaie de curioși, evacuați puțin după aceea, și o femeie fu împinsă către completul tribunalului.

— E ea? întrebă Lorin pe Maurice.

— Da, da, ea e, răspunse acesta. Vai! nenorocita, e pierdută!

— Florăreasa, florăreasa! se șoptea în rândurile tribunelor frământate de curiozitate, e florăreasa.

— Înainte de orice, cer audierea femeii lui Tison, urlă cizmarul. I-ai ordonat să depună mărturie, cetățene președinte, și vezi bine că n-o depune!

Femeia lui Tison fu chemată și începu să debiteze un denunț înspăimântător, plin de amănunte. După părerea ei, florăreasa era vinovată, ce-i drept, dar Maurice și Lorin erau complicitii ei.

Denunțul stârni un efect vizibil asupra publicului.

În timpul acesta Simon triumfa.

— Jandarmi, aduceți florăreasa, strigă președintele.

— Vai, e înfiorător! șopti Morand, acoperindu-și fața cu amândouă mâinile.

Florăreasa fu chemată și se așeză în partea de jos a tribunei, în fața femeii lui Tison, a cărei mărturie o învinuia de crima capitală.

Abia atunci își ridică vâlul de pe față.

— Héloïse! exclamă femeia lui Tison, fiica mea... tu aici...

— Da, mamă, răspunse blând tânăra acuzată.

— Dar de ce stai între doi jandarmi?

— Pentru că sunt acuzată, mamă.

— Tu?... acuzată? izbucni femeia lui Tison îngrozită, și de cine?

— De dumneata, mamă.

O tăcere înfricoșătoare, o tăcere de moarte se așternu dintr-o dată peste mulțimea gălăgioasă și sentimentul dureros, insuflat de-o asemenea scenă oribilă, copleși inimile tuturor.

— Fiică-sa! șopteau voci încete, ce parcă veneau din depărtare, fiică-sa, nenorocita!

Maurice și Lorin priveau pe acuzatoare și pe acuzată cu un simțământ de milă profundă și durere plină de respect.

Simon, nerăbdător să asiste la sfârșitul episodului în care nădăjduia să-i vadă compromiși pe Maurice și pe Lorin, încerca acum să se ferească de privirile femeii lui Tison, care rotea în jur priviri rătăcite.

— Cum te numești, cetățeană? o întrebă președintele, mișcat și el, pe tânăra calmă și resemnată.

— Héloïse Tison, cetățene.

— Câți ani ai?

— Nouăsprezece.

— Unde locuiești?

— În strada Nonandières, numărul 24.

— Tu i-ai vândut cetățeanului municipal Lindey, pe care iată-l aici pe bancă, un buchet de garoafe, astăzi-dimineață?

Fiica lui Tison se întoarse către Maurice și după ce îl privi, spuse:

— Da, cetățene, eu.

Femeia lui Tison își privea fiica cu ochii holbați de spaimă.

— Știai că fiecare garoafă purta câte un bilet adresat văduvei Capet?

— Da, știam, răspunse acuzata.

Un freamăt de groază și de admirație se ridică din sală.

— De ce i-ai oferit garoafele acelea cetățeanului Maurice?

— Pentru că l-am văzut purtând eșarfa municipală și bănuiam că se duce la închisoarea Temple.

— Cine-ți sunt complicii?

— Nu am nici unul.

— Cum! Ai făcut complotul singură?

— Dacă îi spuneți complot, da, l-am făcut singură.

— Dar cetățeanul Maurice știa...?

— Că florile aveau înăuntru bilete?

— Da.

— Cetățeanul Maurice e cetățean municipal. Cetățeanul Maurice o putea vedea pe regină între patru ochi la orice oră din zi și din noapte. Cetățeanul Maurice, dacă ar fi avut ceva de spus reginei, nu avea nevoie să-i scrie, deoarece putea să-i vorbească.

— Și tu nu-l cunoșteai pe cetățeanul Maurice?

— Îl văzusem venind la închisoare pe vremea în care stăteam cu biata mama, dar nu-l cunoșteam altfel decât din vedere!

— Vezi, mizerabile! izbucni Lorin, amenințând cu pumnul pe Simon, care, plecând capul în jos, încremenit de întorsătura pe care-o luau lucrurile, încerca să se strecoare, fără să fi zărit. Vezi ce-ai făcut?

Toate privirile se întoarseră către Simon cu un sentiment de îndreptățită indignare. Președintele continuă:

— Deoarece tu ai înmănat buchetul, deoarece tu știai că în fiecare floare se află o hârtie, tu trebuia să știi și ceea ce sta scris pe hârtie!

— Fără îndoială că știu!

— Ei bine, atunci, spune-ne, ce era pe hârtie?

— Cetățene, spuse fata cu hotărâre, am spus tot ceea ce puteam și mai cu seamă ceea ce voiam să spun.

— Așadar, refuzi să răspunzi?

— Da.

— Știi la ce te expui?

— Da.

— Ai poate speranță în tinerețea și frumusețea ta?

— N-am speranță decât în Dumnezeu.

— Cetățene Maurice Lindey, spuse președintele, cetățene Hyacinthe Lorin, amândoi sunteți liberi. Comuna ia act de nevinovăția voastră și vă recunoaște meritele de buni cetățeni. Jandarmi, duceți-o pe cetățeană Héloïse la închisoarea secției.

La vorbele de mai sus, femeia lui Tison păru că se deșteaptă, scoase un strigăt înspăimântător și voi să se repeadă să-și mai îmbrățișeze o dată fiica, dar jandarmii o împiedicară.

— Te ierți mamă, strigă fata în timp ce era dusă.

Femeia lui Tison dădu drumul unui răcnet sălbatic și se prăbuși ca moartă.

— Nobilă fiică! șopti Morand copleșit de-o emoție dureroasă.

Capitolul XXV

BILETUL

Ca urmare a întâmplărilor pe care vi le-am povestit, un ultim episod s-a mai adăugat ca să întrească drama care începuse să se desfășoare, cu sumbrele ei peripeții.

Femeia lui Tison, zdrobită de cele ce se întâmplaseră, căci până și crima involuntară are în sine un conținut odios, și nu există crimă mai mare decât cea a unei mame care-și omoară copilul, fie chiar dintr-un exces de zel patriotic, femeia lui Tison, spuneam, după ce zăcuse o bucată de vreme într-o neclintire desavârșită, înălță capul, privi în juru-i rătăcită și, văzându-se singură, scoase un strigăt și se repezi spre ușă.

La ușă, câțiva curioși, mai pățimași decât ceilalți, stăteau încă în grup. Se dădură în lături când o văzură, arătând-o cu degetul și zicând:

— Vedeți femeia aceea? Și-a denunțat fiica.

Femeia lui Tison scoase iar un strigăt de disperare și se năpusti înspre închisoarea Temple.

Dar, abia dacă străbătuse a treia parte din strada Michel-le-Comte, când un bărbat îi ieși în cale și-i opri trecerea, ascunzându-și fața în mantia cu care era îmbrăcat.

— Ești mulțumită, îi spuse el, ți-ai ucis copila.

— Mi-am ucis copila? Ucis copila? izbucni sărmana mamă. Nu, nu e cu putință.

— Totuși așa e, căci fiică-ta e arestată.

— Și unde au dus-o?

— La închisoarea Conciergerie, de unde va pleca la tribunalul revoluționar, și doar știi bine ce se întâmplă cu cei care ajung acolo.

— Dă-te la o parte, spuse nevasta lui Tison, și lasă-mă să trec.

— Unde te duci?

— La închisoarea Conciergerie.

— Ce să faci acolo?

— S-o mai văd.

— N-au să te lase să intri.

— Au să mă lase măcar să mă culc pe pragul porții, să stau și să dorm acolo.

N-am să mă mișc de-acolo până ce va ieși și-am s-o mai văd măcar o dată.

— Dar dacă cineva ți-ar făgădui că-ți dă fata înapoi?

— Ce spui?

— Te întreb, dacă un om îți făgăduiește să-ți dea fata înapoi, ai face tot ce omul acela ți-ar cere să faci?

— Orice pentru fiica mea! Orice pentru Héloïse! exclamă femeia, răsucindu-și brațele de disperare. Orice, orice, orice!

— Ascultă, urmă necunoscutul, Dumnezeu te-a pedepsit.

— Și de ce?

— De chinurile prin care ai torturat o sărmană mamă ca și tine.

— De cine vorbești? Ce vrei să spui?

— Prin pâriile și sălbăticiile tale, adeseori ai adus arestata la doi pași de deznădejdea către care te îndrepti tu însăși în clipa de față. Dumnezeu te pedepsește ducându-ți la moarte fiica pe care o iubești atât de mult.

— Ai spus că este un om care ar putea-o salva. Unde-i omul acela? ce vrea? cât vrea?

— Omul acela vrea să pui capăt persecuțiilor reginei, să-i ceri iertare pentru toate ofensele pe care i le-ai adus, și dacă bagi de seamă că femeia asta, și ea o mamă care suferă, care plânge și care e pradă deznădejdii, prin cine știe în ce împrejurare imposibilă, printr-o minune cerească, este pe punctul de-a evada, tu s-o ajuți din toate puterile în loc să te împotrivești fugii sale.

— Ascultă, cetățene, spuse femeia lui Tison, omul acela ești tu, nu-i așa?

— Ei și?

— Tu îmi făgăduiești să-mi salvezi fiica?

Necunoscutul tăcu.

— Mi-o făgăduiești? Îți dai cuvântul? Mi-o juri? Răspunde.

— Ascultă. Ca să-ți salvez copila voi face tot ce poate face un om ca să salveze o femeie.

— N-o poate salva! izbucni femeia lui Tison gemând, n-o poate salva. Mințea când făgăduia c-are s-o salveze.

— Fă tu tot ceea ce poți pentru regină și eu am să fac tot ceea ce pot pentru fiica ta.

— Ce-mi pasă mie de regină? E și ea o mamă care are o fată, asta-i tot. Dar de-i vorba de tăiat gâtul cuiva, nu fiică-si, ci ei are să i-l taie. Să-mi taie și mie gâtul și să-mi salveze copila. N-au decât să mă ducă la ghilotină, dar cu condiția să nu i se clatine nici un singur fir de păr din cap, și sunt gata să mă duc la

ghilotină cântând:

Ah! tot așa, tot așa,
Cu aristocrații la spânzurătoare...

Și femeia lui Tison se apucă să cânte cu un glas înfiorător. Pe urmă, dintr-o dată, se opri din cântat cu un hohot de râs, cât o ținea gura.

Bărbatul în mantie păru înspăimântat de un asemenea început de nebunie și se trase un pas îndărăt.

— Doar n-ai să pleci așa, spuse femeia lui Tison, disperată, apucându-l de mantie. Doar n-ai venit să spui unei mame: „Fă așa și-ți salvez copila”, ca după aceea să-i spui: „Poate că da.” Ai s-o salvezi?

— Da.

— Când?

— În ziua când o vor duce de la închisoarea Conciergerie la eșafod.

— De ce atâta așteptare? De ce nu la noapte, deseară, numaidecât?

— Pentru că nu pot.

— Aha! vezi bine, izbucni femeia lui Tison, vezi bine că nu poți. Dar, eu, eu pot.

— Ce poți tu?

— Pot s-o persecut pe arestată, cum îi spui tu, pot s-o supraveghez pe regină, cum zici tu, aristocrat ce ești, pot să intru la orice oră, ziua și noaptea, în închisoare și așa am să și fac. Cât despre fuga ei din închisoare, asta să vedem. Ah! da, să vedem dacă trebuie să scape din închisoare, câtă vreme nimeni nu vrea să-mi salveze fata. Dinte pentru dinte, vrei așa? Doamna Veto a fost regină, știu eu atâta lucru, Héloïse Tison nu-i decât o biată fată, o știu și pe-asta, dar la ghilotină suntem cu toții egali.

— Ei bine, fie! spuse omul cu mantie; salveaz-o și o salvez și eu.

— Jură.

— Jur.

— Pe ce?

— Pe ce vrei tu.

— Ai o fată?

— Nu.

— Ei bine! făcu femeia lui Tison, lăsând să-i cadă amândouă brațele cu un gest de descurajare; atunci pe ce vrei să juri?

— Ascultă, jur pe Dumnezeu.

— Na! exclamă femeia lui Tison, doar știi că l-au dărâmat pe cel vechi și că n-am pus unul nou în loc.

— Îți jur pe mormântul tatălui meu.

— Să nu juri pe morminte, asta aduce nenorocire... Vai! Doamne, Doamne! când mă gândesc că poate peste trei zile și eu voi jura pe mormântul copilei mele! Copila mea! Biata mea Héloïse! strigă atât de tare nevasta lui Tison, încât la glasul ei, și-așa pătrunzător, mai multe ferestre se deschiseră.

Văzând ferestrele deschizându-se, un alt bărbat se desprinsese parcă de lângă zid și se îndreptă către cel dintâi.

— Nu e nimic de făcut cu femeia asta, spuse primul celui de-al doilea, e nebună.

— Nu, e mamă, zise acesta.

Și porni împreună cu însoțitorul său. Văzându-i că se depărtează, femeia lui Tison păru că-și vine în fire.

— Unde vă duceți? strigă ea. Vă duceți s-o salvați pe Héloïse? Așteptați-mă atunci, merg și eu cu voi. Așteptați-mă, hai, așteptați-mă!

Și sărmana mamă se luă după ei, urlând. Dar, la primul colț de stradă, le pierdu urma. Și nemaștiind încotro s-o apuce, rămase o clipă locului, nehotărâtă, uitându-se în toate părțile. Văzându-se singură în puterea nopții și în taina tăcerii, cele două simboluri ale morții, scoase un strigăt sfâșietor și căzu pe caldarâm, pierzându-și cunoștința.

Bătură ceasurile zece.

În timpul acesta, pe când bătaile aceleiași ore răsunau și de la orologiul închisorii, regina ședea, în camera pe care o știm, lângă o lampă ce fila, între cumnata și fiica ei, ferită de privirile cetățenilor municipali de către principesă, pe care se făcea c-o sărută; dar, în același timp, recitea un bilețel scris pe cea mai subțire hârtiuță ce se putea găsi, cu o scriere atât de fină că abia mai aveau putere ochii ei arși de lacrimi să-i descifreze literele.

Bilețelul cuprindea cele ce urmează:

„Marți, cereți să coborâți în grădină, îngăduință pe care o veți primi fără nici o greutate, deoarece s-a dat ordin sau se va da ordin să vi se acorde asemenea favoare de îndată ce o veți cere. După ce veți fi făcut trei sau patru ocoluri, faceți-vă că sunteți obosită, apropiați-vă de cantină și cereți femeii Plumeau îngăduința de-a vă așeza la ea. Acolo după câteva clipe, simulați că vi se face rău și că leșinați. Atunci se vor închide ușile pentru a vi se putea aduce ajutor și veți rămâne cu doamna Elisabeth și cu alteța-sa regală. Numai decît chepengul de la pivniță se va deschide. Repeziți-vă dimpreună cu fiica și cumnata domniei-voastre prin deschizătură și sunteți salvate toate trei.”

— Doamne-Dumnezeule! exclamă principesa, soarta noastră nenorocită să se fi saturat oare de noi?

— Sau poate că biletul acesta nu-i decît o cursă? se întrebă doamna Elisabeth.

— Nu, nu, răspunse regina, scrisul ăsta totdeauna mi-a dezvăluit prezența unui prieten tainic, dar foarte viteaz și foarte credincios.

— E scrisul cavalerului? întrebă principesa.

— Chiar al lui, răspunse regina.

Doamna Elisabeth împreună mâinile.

— Să recitim biletul, fiecare în parte, foarte-ncet, urmă regina, așa încât dacă una dintre noi ar uita vreun lucru, cealaltă să-și aducă aminte.

Și toate trei recitiră biletul. Dar, tocmai când isprăveau de citit, auziră ușa camerei deschizându-se. Cele două principese se întoarseră, regina rămase așa cum se găsea, numai că duse cu un gest aproape imperceptibil biletul în păr și și-l strecură în pieptănătură.

Cel care deschisese ușa era un cetățean municipal.

— Ce dorești, domnule? întrebă într-un glas doamna Elisabeth și principesa.

— Hm! făcu municipalul, îmi pare că vă culcați cam târziu în seara asta...

— A apărut o nouă hotărâre a Comunei, întrebă regina, întorcându-se cu obișnuitu-i aer de demnitate, prin care se stabilește la ce ceas trebuie să mă urc în pat?

— Nu, cetățeană, răspunse municipalul, dar dacă e nevoie, se va face una.

— Până atunci, domnule, urmă Maria-Antoaneta, respectă, dacă nu camera unei regine, măcar pe cea a unei femei.

— Ia te uită, mormăi municipalul, aristocrații ăștia vorbesc încă de parc-ar fi cine știe ce de capul lor.

Dar până una-alta, dominat de demnitatea aceea trufașă în vremea prosperității, dar pe care cei trei ani de suferință o făcuseră stăpânită, municipalul se retrase.

După câteva clipe, lampa se stinse și, ca de obicei, cele trei femei se dezbrăcară folosind întunericul drept perdea pentru decența lor.

A doua zi, la ceasurile nouă dimineata, regina, după ce a recitit bilețelul ascuns din ajun în faldurile draperiilor de la patul ei, ca nu cumva să se abată întrucâtva de la directivele ce erau cuprinse în el, după ce l-a rupt și l-a prefăcut în bucățele aproape minuscule, se îmbracă după perdelele din încăperea ei și, deșteptându-și cumnata, se duse la fiica ei.

După câteva clipe, ieși și chemă cetățenii municipali ce făceau de gardă.

— Ce doriți, cetățeană? întrebă unul dintre ei, ivindu-se în cadrul ușii, în vreme ce celălalt nici nu se sinchisea să se scoale de la micul dejun, ca să răspundă chemării regale.

— Domnule, răspunse Maria-Antoaneta, vin acum din camera fiicei mele și biata copilă este grav bolnavă. Picioarele-i sunt umflate și o dor, căci se mișcă prea puțin. Or, dumneavoastră știți, domnule, că eu sunt cea care am condamnat-o la această lipsă de mișcare. Eram autorizată să cobor și să mă plimb în grădină, dar fiind silită să trec prin fața camerei în care locuia soțul meu pe când încă mai trăia, la vederea acelei uși mi s-a strâns inima și m-au părăsit puterile, așa că m-am urcat înapoi în cameră, mărgininu-mă numai la plimbarea de pe terasă. Acum plimbarea asta e insuficientă pentru sănătatea bieteii mele copile. Vă rog, așadar, cetățene municipal, să cereți în numele generalului Santerre îngăduința de-a mă folosi de libertatea ce-mi fusese acoradă. V-aș rămâne recunoscătoare.

Regina rostise cuvintele de mai sus cu un glas atât de dulce, dar atât de demn în același timp, ocolise cu atâta dibăcie orice soi de calificativ care ar fi putu jigni îngâmfarea republicană a interlocutorului ei, încât acesta, care se înfățișase cu boneta pe cap, cum era dealtfel obiceiul celor mai mulți dintre oamenii de felul lui, ridică puțin câte puțin boneta-i roșie de pe cap și când ea termină de vorbit, o salută, spunându-i:

— Fiți liniștită, doamnă, vom cere cetățeanului general îngăduința pe care o solicitați.

Pe urmă, retrăgându-se, repetă, de parcă ar fi vrut să se convingă că ceda

etichetei și nu slăbiciunii:

- E drept, la urma urmei, e drept.
- Ce e drept? întrebă celălalt municipal.
- E drept ca femeia asta să-și plimbe fata care e bolnavă.

— Ei și?... ce cere?

— Cere să coboare și să se plimbe un ceas în grădină.

— Na! făcu celălalt, să ceară să meargă pe jos de la închisoarea Temple până la Piața Revoluției, să se sature de plimbare.

Regina auzi cuvintele de mai sus și păli. Dar îi insuflă o nouă doză de curaj pentru evenimentul cel mare ce se pregătea.

Municipalul isprăvi de mâncat și coborî. Pe de altă parte, regina ceru să ia micul dejun în camera fiicei sale, lucru ce fu încuviințat.

Principesa, ca să adeverească vestea suferinței sale, rămase culcată, iar doamna Elisabeth și regina șezură lângă patul ei.

La unsprezece apărură Santerre. Sosirea-i fu, ca de obicei, vestită cu tobele ce bătura pe câmpurile de manevră și cu intrarea noului batalion și a noilor municipali care veniseră să-i înlocuiască pe cei al căror rând de gardă încetase.

După ce Santerre inspectă batalionul care ieșea și batalionul care intra, după ce își îmboldi calul greoi, cu picioare scurte și groase, să meargă în pas de paradă prin curtea închisorii Temple, se opri în loc câteva clipe. Venise momentul în care cei ce aveau să-i vorbească îi adresau reclamațiile, denunțurile sau cererile lor.

Municipalul profită de popasul generalului ca să se apropie de el.

— Ce vrei? îl întrebă brusc Santerre.

— Cetățene, răspunse municipalul, vin să-ți spun din partea reginei...

— Ce-i aceea regina? îl întrebă Santerre.

— Al e drept, făcu municipalul, mirat el însuși ca îl luase gura pe dinainte... Ce naiba mi-a venit să spun? Ce, am înnebunit? Vin să-ți spun din partea doamnei Veto...

— Ei, ce vii să-mi spui? Să vedem.

— Vin să-ți spun că micuța Veto e bolnavă, după cât se pare, din lipsă de aer și de mișcare.

— Ei bine, și pentru asta trebuie să învinuiască națiunea? Națiunea i-a îngăduit să se plimbe în grădină, ea a refuzat. Să-i fie de bine!

— Tocmai asta e, acum se căiește și cere, dacă vrei să-i îngădui, să coboare.

— Nu văd de ce-aș opri-o! Auziți, voi cu toții, urmă Santerre, adresându-se întregului batalion, văduva Capet cere să coboare ca să se plimbe în grădină. Ceea ce cere i-a fost acordat de națiune; dar băgați de seamă să nu cumva să evadeze, sărind peste zidurile închisorii, căci, de se întâmplă așa ceva, vă tai capetele la toți.

Gluma cetățeanului general fu întâmpinată cu un hohot de râs homeric.

— Și acum, de vreme ce sunteți preveniți, rămâneți cu bine. Mă duc la Comună. Se pare că Roland și Barbaroux au fost găsiți, și e vorba să li se dea câte-un pașaport de plecare pe lumea cealaltă.

Vestea asta se vede că-l pune pe cetățenul general într-o atât de bună dispoziție.

Santerre plecă în galop.

Batalionul care își închisese garda ieși după el.

În sfârșit, municipalii cedară locul noilor veniți, care primiseră instrucțiunile lui Santerre cu privire la regină.

Unul dintre municipali urcă până la Maria-Antoaneta ca să-i aducă la cunoștință că generalul îi aprobase cererea.

„Vai! gândi ea, uitându-se la cer prin fereastra camerei sale, mânia ta, Doamne, să fi adormit oare și cumplita ta dreptă să fi obosit de cât a apăsât asupra noastră?”

— Mulțumesc, domnule, îi spuse municipalului cu surâsul acela care-l dusesse pe Barnave la pierzanie și care înnebunise atâția bărbați, mulțumesc!

Apoi, întorcându-se spre cățelușul ei, care sărea după ea pe labelle dinapoi, de parc-ar fi înțeles din privirile stăpânei lui că se petrec niște lucruri extraordinare, îi spuse:

— Hai, Black, mergem să ne plimbăm.

Cățelușul se aplecă să latre, să sară și după ce se uitase stăruior la municipal, înțelegând că vestea care îi înveselise stăpâna venea fără îndoială din partea acelui om, se apropie de el, târându-se umil, dând întruna din coada lungă și mătăsoasă, ba îndrăzni chiar să se gudure.

Omul acela, care poate ar fi rămas nesimțitor la rugămințile reginei, se înduioșă la guduratul câinelui.

— De n-ar fi fost decât pentru animalul ăsta mic, cetățeană Capet, și-ar fi trebuit să ieșiți mai des, spuse el. Sentimentul umanității cere să ai grijă de toate creaturile.

— La ce oră putem ieși, domnule? întrebă regina. Nu credeți oare că soarele amiezii ne va face bine?

— Puteți ieși când veți binevoi, îi răspunse municipalul, nu avem nici o dispoziție specială în privința asta. Totuși, dacă doriți să ieșiți la amiază, cam atunci e momentul când se schimbă gărzile, va fi mai puțină mișcare în turn.

— Ei bine, fie la amiază, spuse regina, apăsându-și mâna pe inimă ca să-i potolească bătaile.

Și se uită la omul care părea mai puțin aspru decât confrății lui, și care, poate, drept plată a bunăvoinței și atenției sale față de cerințele deținutei avea să-și piardă viața în lupta pe care o plănuiau conjurații.

Dar în clipa în care o oarecare milă era gata să-i înduioșeze inima de femeie, se deșteptă în ea și firea de regină. Se gândi la ziua de 10 august și la cadramele prietenilor ei zăcând grămadă pe covoarele palatului; își aminti de ziua de 2 septembrie și de capul principesei de Lamballe, ivindu-se în fața ferestrei ei, înfipt în vârful unei lănci; se gândi la ziua de 21 ianuarie și la soțul ei, murind pe eșafod în bătaia tobelor care-i acopereau glasul; în sfârșit se gândi la fiul său, bietul copil, căruia îi auzise de-atâtea ori din camera ei strigătele de durere fără să-l poată ajuta, și inima i se împietri.

— Vai! șopti ea, nenorocirea e ca sângele hidrelor din antichitate; ivește recolte de noi nenorociri!

Capitolul XXVI

BLACK

Cetățeanul municipal ieși să-și cheme colegii și să dea citire procesului-verbal lăsat de municipalii care părăsiseră garda.

Regina rămase singură, cu fiica și cumnata ei.

Câteștrele se priviră.

Principesa se repezi în brațele reginei și o ținu îmbrățișată.

Doamna Elisabeth se apropie de cumnata ei și-i întinse mâna.

— Să ne rugăm lui Dumnezeu, spuse regina, dar să ne rugăm în șoaptă pentru ca nimeni să nu-și închipuie că ne rugăm.

Sunt epoci fatale în care rugăciunea, acel imn firesc pe care Dumnezeu l-a sădit în adâncul sufletului omenesc, ajunge să fie suspect în ochii oamenilor, căci rugăciunea e un act de speranță sau de recunoștință. Or, în ochii paznicilor ei, atât speranța cât și recunoștința erau pricini de îngrijorare, deoarece regina nu mai putea spera decât un singur lucru, evadarea; deoarece regina nu-i putea mulțumi lui Dumnezeu decât pentru un singur lucru, că i-ar fi dat mijloacele să evadeze.

După ce rugăciunea făcută în gând s-a încheiat, toate trei rămaseră tăcute, fără să mai rostească un singur cuvânt. Bătură unsprezece ceasuri; apoi amiaza. În clipa în care ultima bătaie răsună din clopotul de bronz, un zgomot de arme începu să dea năvală pe scara în spirală și să urce până la regină.

— Se schimbă santinelele în posturi, spuse ea. Au să vină să ne caute.

Regina văzu că și cumnata și fiica ei păliră.

— Curaj, le spuse, pălind și ea.

— E amiază, se auzi un strigăt de jos, aduceți deținutele!

— Iată-ne, domnilor, răspunse regina, care, cu un sentiment din care nu lipsea o anume părere de rău, aruncă o ultimă privire și-și luă rămas bun de la pereții întunecați și de la mobilele, nu grosolane, dar destul de simple, tovarășii captivității sale.

Prima ușiță se deschise: dădea pe coridor. Coridorul era întunecos și în obscuritate cele trei captive puteau să-și ascundă emoția. Înaintea lor alerga micuțul Black. Dar, când ajunseră la a doua ușiță, adică lângă ușa de care Maria-Antoaneta încerca să-și ferească privirea, animalul credincios se duse să-și lipească botul de cuiele acelea cu floarea mare, și, după ce dădu drumul mai multor scheunări scurte și tânguitoare, scoase un geamăt dureros și prelung. Regina trecu repede, fără să mai aibă puterea de a-și chema câinele, căutând zidul să se sprijine.

După ce mai făcu câțiva pași, simți că o lasă picioarele și trebui să se oprească. Fiica și cumnata ei se apropiară de dânsa și o clipă cele trei femei rămaseră nemișcate, formând un grup îndurerat, mama sprijinindu-și fruntea pe capul principesei.

Black, cățelușul, veni lângă ea.

— Ei!, strigă vocea de jos, ce face? coboară ori nu mai coboară?

— Iată-ne, răspunse municipalul, care rămăsese în picioare respectând durerea, aceea atât de mare în simplitatea ei.

— Haidem! spuse regina.

Și coborâra.

Când arestatele ajunseră la capătul scării în spirală, în fața ultimei uși, pe sub care soarele trasa niște fâșii late de lumină aurită, se auzi o bătaie de tobă care chema santinela, după care urmă o tăcere adâncă, prilejuită de curiozitate, și ușa greoaie se deschise încetișor, rotindu-se în balamalele ce scârțâiră.

O femeie ședea așezată pe pământ sau mai curând culcată lângă pietroiul de-alături de ușă. Era nevasta lui Tison, pe care regina n-o mai văzuse de vreo douăzeci și patru de ceasuri și a cărei lipsă, și în timpul serii din ajun și în cursul dimineții aceleia, îi stârnise mirarea.

Regina avea sub ochi ziua, arborii, grădina și, dincolo de bariera care închidea grădina, privirea ei lăcomă căuta coliba mică a cantinei, unde prietenii o așteptau fără îndoială, când, la zgomotul pașilor ei, femeia lui Tison își dădu la o parte mâinile de pe față și regina văzu un chip pierit și zdrobit sub părul sur al femeii.

Schimbarea era atât de mare, încât regina se opri mirată.

Atunci, cu încetineala ființelor cu mintea rătăcită, femeia veni să ingenucheze în fața ușii, oprind trecerea Mariei-Antoaneta.

— Ce vrei dumneata, femeie dragă? întrebă regina.

— A spus că trebuie să mă ierți.

— Cine? o întrebă iarăși regina.

— Bărbatul cu mantie, răspunse femeia lui Tison.

Regina se uită cu uimire la doamna Elisabeth și la fiica ei.

— Hai, hai, interveni cetățeanul municipal, lasă să treacă văduva Capet, are voie să se plimbe în grădină.

— Știu eu asta, răspunse bătrâna. Doar de asta am venit s-o aștept aici, pentru că n-au vrut să mă lase să urc la ea și, deoarece trebuie să-i cer iertare, trebuia s-o aștept aici.

— Dar de ce n-au vrut să te lase să urci la mine? o întrebă regina.

Femeia lui Tison începu să râdă.

— Pentru că ei susțin că-s nebună! răspunse ea.

Regina se uită la ea și văzu, într-adevăr, în ochii rătăciți ai nenorocitei aceleia lucind o scânteie stranie, acel licăr nedefinit care arată lipsa gândirii.

— Vai, Doamne-Dumnezeule! exclamă ea, biata femeie! ce ți s-a întâmplat?

— Mi s-a întâmplat... ce, nu știi? spuse femeia; ba da... o știi prea bine, căci din pricina dumitale e condamnată...

— Cine?

— Héloïse.

— Fiica dumitale?

— Da, ea... biata mea fiică!

— Condamnată?... dar de către cine? cum? de ce?

— Pentru că ea a vândut buchetul...

— Care buchet?

— Buchetul de garoafe... Și doar ea nu-i florăreasă, urmă femeia lui Tison, de parca-ar fi căutat să-și trezească amintirile. Cum oare a putut ea să vândă buchetul.

Regina se cutremură. O legătură nevăzută unea scena aceea cu situația prezentă și înțelese că nu trebuia să piardă timpul într-un dialog inutil.

— Femeie dragă, spuse ea, te rog lasă-mă să trec, mai târziu ai să-mi povestești totul.

— Nu, chiar acum. Trebuie să mă ierți, trebuie să te ajut să evadezi, pentru ca el să-mi salveze fiica.

Regina se făcu albă la față ca o moartă.

— Doamne-Dumnezeule! șopti ea, ridicând ochii spre cer.

Apoi, întorcându-se spre cetățeanul municipal, îi spuse:

— Domnule, fii bun și dă la o parte femeia asta, vezi bine că e nebună.

— Haide, haide, măicuță, zise municipalul, hai s-o luăm din loc.

Dar femeia lui Tison se agăță de zid.

— Nu, urmă ea, trebuie să mă ierte ea pentru ca el să-mi salveze fata.

— Dar cine-i acela?

— Bărbatul cu mantie.

— Soră dragă, interveni doamna Elisabeth, spune-i câteva cuvinte de mângâiere.

— Bineînțeles, spuse regina. De fapt cred că așa se termină mai repede.

Pe urmă, întorcându-se spre nebună, o întrebă:

— Femeie dragă, ce dorești? spune!

— Doresc să mă ierți pentru câte te-am făcut să suferi, pentru ocările pe care ți le-am aruncat, pentru denunțurile pe care le-am pus la cale împotriva dumitale, și, când ai să-l vezi pe omul acela cu mantie, să-i poruncești să-mi salveze fiica, fiindcă el face tot ce dorești dumneata.

— Nu știu ce vrei să spui cu omul cu mantie, răspunse regina, dar, dacă nu-i vorba decât să capeți de la mine, pentru liniștea sufletului, iertarea tuturor jignirilor pe care crezi că mi le-ai adus, din adâncul sufletului, sărmană femeie, te iert cu toată sinceritatea, și fie ca aceia pe care i-am jignit să mă ierte și ei tot așa!

— Oh! oftă femeia lui Tison într-o izbucnire de nespusă bucurie, îmi va salva fata deoarece dumneata m-ai iertat. Dă-mi mâna, doamnă, dă-mi mâna.

Regina, mirată, fără să înțeleagă nimic, îi întinse mâna pe care femeia lui Tison o apucă cu înfrigurare și de care își lipi buzele.

În clipa aceea, vocea răgușită a unui vestitor de știri se auzi strigând de pe strada Temple:

— Iată judecata și sentința ce condamnă pe tânăra Héloïse Tison la pedeapsa cu moartea pentru crima de conspirație!

Abia ajunseră vorbele de mai sus până la urechile femeii lui Tison și fața i se descompuse. Se ridică într-un genunchi și întinse amândouă brațele, oprind trecerea reginei.

— Oh, Doamne-Dumnezeule! șopti regina care nu pierduse nici un cuvânt din îngrozitoarea veste.

— Condamnată la pedeapsa cu moartea? izbucni mama fetei. Fiica-mea condamnată? Héloïse pierdută? Așadar n-a salvat-o și n-o poate salva? Așadar e prea târziu?... Vai!...

— Sărmană femeie, crede-mă că-ți plâng de milă.

— Tu? se repezi ea și ochii i se umplură de sânge. Tu? tu mă plângi? Niciodată! Niciodată!

— Te înșeli, te plâng din toată inima, dar lasă-mă să trec.

— Să-ți dau drumul să treci!?

Femeia lui Tison izbunci într-un hohot de râs.

— Nu! nu! Te lăsam să fugi pentru că-mi spusese că, dacă-ți cer iertare și te las să fugi, fiica mea va fi salvată, dar deoarece fata mea are să moară, tu n-ai să scapi.

— Ajutor, domnilor, veniți-mi în ajutor! exclamă regina. Doamne-Dumnezeule! doar vedeți prea bine că femeia asta e nebună.

— Nu, nu sunt nebună, nu. Eu știu ce spun, izbucni femeia lui Tison. Știți, e adevărat că a fost o conspirație. Simon a descoperit-o, fiica mea, biata mea fiică a vândut buchetul. Ea a mărturisit în fața tribunalului revoluționar... un buchet de garoafe... în el erau hârtii.

— Doamnă! exclamă regina, în numele Celui-de-sus!

Se auzi din nou vocea vestitorului care repeta:

— Iată judecata și sentința care condamnă pe tânăra Héloïse Tison la pedeapsa cu moartea pentru crimă de conspirație!

— Auzi tu? urlă nebuna, în jurul căreia se adunau soldații din Garda națională, auzi tu? condamnată la moarte! Pentru tine, pentru tine au să-mi omoare fata, auzi tu?, pentru tine, austriaco!

— Domnilor, zise regina, pentru Dumnezeu, dacă nu voiți să mă scăpați de nebuna asta, sărmana, lăsați-mă cel puțin să urc sus înapoi. Nu pot suporta învinuirile femeii acesteia; așa nedrepte cum sunt, mă distrug.

Și regina întoarse capul, izbucnind într-un dureros hohot de plâns.

— Da, da, plângi, ipocrito! strigă nebuna. Buchetul tău o costă scump... Dealtfel ar fi trebuit să nu se încreadă. Așa mor toți cei care te slujesc. Tu aduci nenorocire, austriaco! Ți-au ucis prietenii, soțul, apărătorii, în sfârșit, acum îmi ucid fata. Când îți vine rândul și ție să te ucidă ca să nu mai moară nimeni pentru tine?

Și nenorocita rosti aceste ultime cuvinte, urlând și însoțindu-le de-un gest de amenințare.

— Nenorocito! se încumetă să spună Elisabeth, uiți că vorbești cu regina?

— Regină ea?... regină? repetă femeia lui Tison, al cărei acces de nebunie creștea și se întetea de la o clipă la alta. Dacă e regină, să-i oprească pe călăi să-mi ucidă copila... s-o grațieze pe biata mea Héloïse... doar regii pot grația... Hai, dă-mi înapoi fata și-am să te recunosc de regină. Până atunci, nu ești decât o simplă femeie, ba chiar o femeie care aduci nenorocire, o femeie care ucid!...

— Vai! fie-ți milă, doamnă, exclamă Maria-Antoaneta, nu vezi durerea mea? Uită-te la lacrimile mele!

Și Maria-Antoaneta încercă să treacă, nu în speranța de-a mai evada, ci doar în mod automat, ca să scape de obsesia aceea înfiorătoare.

— Ei! n-ai să treci, urlă bătrâna. Vrei să fugi, doamnă Veto... o știu bine, omul cu mantia mi-a spus-o, vrei s-ajungi la prusacii tăi... dar n-ai să fugi, urmă ea, agățându-se de rochia reginei. Am să te împiedic eu! La spânzurătoare, doamnă Veto! La arme, cetățeni! Să mergem... sângele scârnăv...

Și, cu brațele încleștate, cu părul sur răvășit, cu obrazii roșii ca focul, cu ochii înecați în sânge, nenorocita se prăbuși răsturnată, rupând o bucată din rochia de care se agățase.

Regina, tulburată, dar scăpând cel puțin de nebună, era gata să fugă înspre grădină, când deodată, un strigăt teribil, amestecat cu un lătrat de câine și însoțit de o zarvă ciudată scoaseră din amortire soldații din gărzile naționale care, atrași de scena de mai sus, stăteau în jurul Mariei-Antoaneta.

— La arme! La arme! Trădare! striga un om pe care după voce regina îl recunoscuse că e Simon cârpaciul.

Lângă omul acela, care, cu sabia în mână, păzea pragul colibei, micuțul Black lătra furios.

— La arme, toți din post! strigă Simon, suntem trădați; băgați-o pe austriacă înăuntru. La arme! La arme!

Un ofițer sosi în fugă. Simon începu să-i vorbească, arătându-i cu ochii scânteietori interiorul cabanei. Ofițerul strigă și el, la rândul său:

— La arme!

— Black! Black! chemă regina făcând câțiva pași înainte.

Dar câinele nu-i răspunse, lătrând mai departe, furios. Soldații din gărzile naționale alergară la arme și se năpustiră spre cabană, în vreme ce municipalii luară în primire pe regină, pe cumnata și pe fiica ei și sileau arestatele, grăbindu-le, să treacă înapoi prin porțile turnului, care se închise în urma lor.

— Pregătiți-vă armele! strigară municipalii către santinele.

Și se auzi zgomotul puștilor care se încărcău.

— E-acolo, e-acolo, sub chepeng, strigă Simon. Am văzut chepengul mișcându-se, sunt sigur. Dealtfel câinele austriecei, un cățeluș de treabă ce nu făcea parte din complot, a lătrat împotriva conspiratorilor, care se vede treaba că sunt în pivniță. Ei! vedeți, încă mai latră!

Într-adevăr, Back, încurajat de strigătele lui Simon, își întee lătratul.

Ofițerul apucă inelul chepengului. Doi grenadieri dintre cei voinici, văzând că nu reușește să-l ridice, îl ajutară, dar fără mai mult succes.

— Vedeți cum țin de chepeng pe dinăuntru? spuse Simon. Foc! prin chepeng, prieteni, foc!

— Ei! strigă doamna Plumeau, o să-mi distrugeți sticlele.

— Foc! repetă Simon, foc!

— Ia mai taci tu, flecarule! se răsti ofițerul. Iar voi, aduceți niște topoare și despicați scândurile. Acuma, un pluton să fie gata. Atenție! și foc prin gaura chepengului, de cum va fi deschisă.

Un geamăt, niște vaiete și o tresăltare subită dădură de veste soldaților din gărzile naționale că se petrecuse o mișcare înăuntru. Curând după aceea se auzi un zgomot subteran, de parcă un grilaj de fier s-ar fi închis.

— Curaj! îi îndemnă ofițerul pe soldații geniști care dădură fuga.

Toporul despica scândurile. Douăzeci de țevi de pușcă coborâră în direcția deschiderii, care se lărgea din clipă în clipă. Dar prin deschidere nu văzură pe nimeni. Ofițerul aprinse o torță și o aruncă în pivniță: pivnița era goală.

Chepengul, care, de data aceasta, cedă fără să opună nici cea mai mică împotrivire, fu ridicat.

— Urmați-mă! strigă ofițerul năpustindu-se vitejește pe scară.

— Înainte, înainte! strigară soldații din gărzile naționale, repezindu-se în urma ofițerului lor.

— Ah! văduvă Plumeau, spuse Tison, va să zică îți împrumuți pivnița aristocraților.

Zidul era desfundat. Nenumărați pași călcaseră pământul umed și un tunel lat de trei picioare și înalt de cinci, de parc-ar fi fost drumul strâmt al unei tranșee, se înfunda înspre strada Cornerie.

Ofițerul se aventură în deschizătura aceea, hotărât să urmărească aristocrații până în inima pământului. Dar, abia de făcuseră trei-patru pași și fu oprit de un grilaj de fier.

— Stați! le spuse el celor care-l împingeau din spate, nu se poate merge mai departe, e-un obstacol.

— Ei bine, întrebară cetățenii municipali care, după ce închiseseră deținutele, alergară să afle vești, ce e? Spuneți-ne ce s-a întâmplat?

— La naiba! exclamă ofițerul, ieșind la iveală, e-o conspirație! Aristocrații voiau s-o răpească pe regină în timpul plimbării sale, și se vede treaba că ea era înțeleasă cu ei.

— Ai dracului! strigă municipalul. Dați ruga după cetățeanul Santerre și să se aducă la cunoștința Comunei.

— Soldați, ordonă ofițerul, rămâneți în pivniță și ucideți pe oricine ar veni.

Și ofițerul, după ce dădu ordinul de mai sus, urcă sus să-și întocmească raportul.

— Ai! ai! strigă Simon, frecându-și mâinile, ai! ai!, s-ar mai putea spune că sunt nebun? Viteazul Black! Black e-un patriot faimos! Black a salvat Republica! Vin-aici, Black, vin-aici!

Și tâlharul, făcând ochi dulci bietului câine care se apropie de el, îi trase o lovitură de picior, trimițându-l la vreo douăzeci de pași depărtare.

— Vai! ce drag îmi ești, Black! zise el, tu ai să-i tai gâtul stăpânei tale! Hai, vin-aici Black, vin-aici!

Dar, în loc să-l mai asculte, de data asta Black o apucă schelălăind, pe drumul turnului.

Capitolul XXVII

TÂNĂRUL REGALIST

Să fi trecut vreo două ore de când se petrecuseră evenimentele pe care tocmai vi le-am povestit.

Lorin se plimba prin camera lui Maurice în vreme ce Agesilau¹⁶ văcsuia și lustruia cizmele stăpânului său în încăperea alăturată. Pentru înlesnirea convorbirii ușa rămăsese însă deschisă, iar Lorin, ce umbla de colo-colo, se oprea din când în când în fața ușii aceleia și puneă întrebări „îndatoritorului”.

— Și tu, cetățene Agesilau, zici că stăpânul tău a plecat azi-dimineață?

— Păi da!

— La ora obișnuită?

— Cu zece minute mai devreme sau cu zece minute mai târziu, nu știu precis.

— Și de-atunci nu l-ai mai văzut?

— Nu, cetățene.

Lorin porni iarăși să se plimbe, făcu fără să scoată o vorbă trei-patru ocoluri, pe urmă, oprindu-se din nou, întrebă:

— Și-a luat sabia cu el?

— Păi, totdeauna când se duce la secție pleacă cu sabia.

— Și ești sigur că s-a dus la secție?

— Cel puțin așa mi-a spus.

— În cazul acesta am să-l găsesc, răspunse Lorin. Dacă ne încrucișăm cumva pe drum, să-i spui c-am venit și că am să mă reîntorc.

— Stai puțin, zise Agesilau.

— Ce?

— Îi aud pasul pe scară.

— Crezi?

— Sunt sigur.

Într-adevăr, aproape în aceeași clipă, ușa se deschise și Maurice intră.

Lorin îi aruncă o privire fugară și nevăzând nimic schimbat la el, zise:

— Uf! Iată-te în sfârșit! Te aștept de două ceasuri.

— Cu atât mai bine, răspunse Maurice zâmbind, ai avut tot timpul să-ți pregătești distihurile și catrenele.

— O! dragul meu Maurice, spuse improvizatorul, m-am lăsat de ele.

— De distihuri și de catrene?

— Da.

— Cum așa? A venit sfârșitul lumii?

— Maurice, dragă prietene, sunt tare trist.

— Tu, trist?

— Sunt nenorocit.

— Tu, nenorocit?

— Da, am remușcări, înțelegi?

— Remușcări?

— Ei, Doamne! Da, răspunse Lorin, tu sau ea, dragul meu, altă posibilitate nu era. Tu sau ea, și-ți dai seama că n-am șovăit, dar știi, Arthémise e în culmea disperării, era prietena ei.

— Biata fată!

— Și deoarece ea mi-a dat adresa...

— Ai fi făcut de-o mie de ori mai bine să fi lăsat lucrurile să-și urmeze cursul de la sine.

— Da, și-atunci tu ai fi în clipa de față condamnat în locul ei. Grozav te-ai mai gândit, dragă amice. Și eu care venisem să-ți cer un sfat! Te credeam mai cu scaun la cap.

— Să vedem, n-are a face, cere-mi-l totuși.

— Ei bine, înțelegi? Biata fată, aș vrea să încerc s-o salvez. Dacă-aș trage sau dacă m-aș alege c-un ghiont zdravăn, cred că m-aș simți bine.

— Ești nebun, Lorin, spuse Maurice, ridicând din umeri.

— Dar dac-aș face un demers pe lângă tribunalul revoluționar?
— E prea târziu, a fost condamnată.
— La drept vorbind, continuă Lorin, e îngrozitor să vezi pierind așa femeia asta tânără.

— Cu atât mai îngrozitor cu cât salvarea mea i-a pricinuit moartea. Dar, la urma urmei, Lorin, trebuie să ne consoleze faptul că era o conspiratoare.

— Ei, Doamne! oare în vremurile pe care le trăim nu conspiră toată lumea, mai mult sau mai puțin? A făcut și ea ca toată lumea. Biata femeie!

— N-o plânge prea mult, amice, și mai ales n-o plânge în gura mare, spuse Maurice, pentru că și noi purtăm o parte din vină. Crede-mă, nu suntem încă scoși complet de sub acuzația de complicitate, încât să fim fără pată. Astăzi la secție am fost numit giron din de căpitanul de vânători de la Saint-Leu și a trebuit să-i trag pe loc o lovitură de sabie, ca să-i dovedesc că se înșelase.

— Va să zică pentru asta te întorci acasă atât de târziu.

— Întocmai.

— Dar de ce nu mi-ai dat de știre?

— Pentru că în treburi de soiul ăsta tu nu te poți stăpâni. Trebuia ca drăcia asta să se termine numaidecât ca să nu stârnească vâlvă. Fiecare ne-am ocupat de cei pe care îi aveam la îndemână.

— Și canalia aia te-a făcut giron din pe tine, un ins fără de pată?

— Chiar așa! Ceea ce îți dovedește, dragul meu, că încă o aventură ca asta și nu vom mai fi populari. Și doar știi că în zilele noastre, sinonimul cuvântului nepopular e cuvântul suspect.

— O știi prea bine, răspunse Lorin, și cuvântul ăsta îi face și pe cei mai viteji să se cutremure. N-are a face... Nu suport gândul s-o las pe biata Héloïse să se ducă la ghilotină fără să-i cer iertare.

— Pe scurt, ce vrei?

— Aș vrea ca tu să rămâi aici, Maurice, tu care n-ai nimic a-ți imputa în privința ei. Cu mine e altceva. Pentru că nu mai pot face nimic pentru ea, am să-i ies înainte când o vor duce, pricepi tu, dragă Maurice, ca măcar să-mi întindă mâna!...

— Atunci, am să te însoțesc, spuse Maurice.

— Cu neputință, dragul meu, ia gândește-te: tu ești cetățean municipal, ești secretar de secție, ai fost pus în cauză, pe câtă vreme eu, eu n-am fost decât apărătorul tău; te-ar putea crede vinovat, așa că rămâi; cu mine e altceva, eu nu risc nimic, deci mă duc.

Toate cele pe care le spunea Lorin erau atât de întemeiate încât nu i se putea obiecta nimic. Maurice, de-ar fi schimbat un singur semn cu fiica lui Tison în drum spre eșafod, și-ar fi denunțat singur complicitatea.

— Atunci, du-te, spuse el, dar fii prudent. Lorin zâmbi, îi strânse mâna lui Maurice și plecă.

Maurice deschise fereastra și-i trimise un trist rămas bun. Dar, înainte ca prietenul lui să dea colțul străzii, Maurice se reîntoarce de mai multe ori să se uite la el, și de fiecare dată, atras de un soi de simpatie magnetică, Lorin se întorcea de asemenea, și-l privea surâzând.

În sfârșit, după ce dispăru la colțul cheiului, Maurice închise fereastra, se

lăsă într-un fotoliu și căzu într-o somnolență dintre acelea care la firile tari și la temperamentele nervoase sunt prevestitoare de mari nenorociri, căci seamănă cu liniștea ce precede vijelia.

Din visare sau mai curând din ațipeală l-a scos „îndatoritorul” său, care, înapoindu-se dintr-o cursă prin oraș, intră cu aerul însuflețit al slujitorilor ce ard de nerăbdare să spună stăpânului veștile pe care le-au cules.

Dar, văzându-l pe Maurice dus pe gânduri, nu îndrăzni să-l conturbe, mulțumindu-se să treacă și iar să treacă prin fața lui fără pricină, dar cu încăpățănare.

— Ce e? întrebă Maurice într-o doară. Spune dacă ai ceva de spus.

— Vai! cetățene, încă o conspirație strașnică, asta-i!

Maurice dădu din umeri.

— O conspirație de ți se face părul măciucă, urmă Agesilau.

— Zău așa? făcu Maurice ca unul obișnuit cu câte treizeci de conspirații pe zi, cum era pe vremea aceea.

— Da, cetățene, reîncepu Agesilau, să te cutremuri, nu alta! Numai dacă te gândești la ea și te apucă groaza, ca bun patriot.

— Și ce fel de conspirație? întrebă Maurice.

— Austriaca, puțin a lipsit să fugă.

— Ași! exclamă Maurice, începând să fie mai atent.

— Se pare, urmă Agesilau, că văduva Capet avea legături cu fata lui Tison, pe care o ghilotinează astăzi. Merită ce-a pățit, nenorocita.

— Și cum avea regina legături cu fata asta? întreabă Maurice care simțea cum i se îmbrobonează fruntea de sudoare.

— Printr-o garoafă, închipuiește-ți, cetățene, că i-a strecurat planul evadării într-o garoafă.

— Într-o garoafă!... Și cine oare?

— Domnul Cavaler de... stai puțin... e totuși un nume grozav de cunoscut, dar eu... eu uit toate numele astea... Un cavaler de Château... ce prost sunt... doar nu mai sunt castele... Un cavaler de Maison...

— Maison-Rouge.

— Întocmai.

— Cu neputință.

— Cum cu neputință? Dacă-ți spun că s-a găsit o trapă, o subterană, niște călești.

— Dar cum? doar n-ai spus încă nimic din toate astea.

— Ei bine! iată că-ți spun acum.

— Spune. Dacă-i o născocire, cel puțin e frumoasă?

— Nu, cetățene, nu-i născocire, nici gând, și ca probă — toate le știu de la cetățeanul portar. Aristocrații au săpat o galerie de mină. Galeria pornea din strada Corderie și ducea până-n pivnița cantinei cetățenei Plumeau, și până și ea, cetățeană Plumeau, era cât pe-acum să fie acuzată de complicitate. O cunoști, nu?

— Da, răspunse Maurice. Și pe urmă?

— Ei bine, văduva Capet trebuia să fugă prin subterana aceea. Era chiar cu piciorul pe prima treaptă! Cetățeanul Simon a prins-o de rochie, iată, sună

generală în oraș și apelul în secții! Auzi toba? Se zice că prusacii sunt la Dammartin și c-au ajuns cu recunoașterile până la frontiere.

În acel torent de vorbe, unele adevărate, altele mincinoase, unele posibile, altele absurde, Maurice întrezări firul conducător. Totul pornea de la garoafa dată reginei sub ochii lui și cumpărată de el de la nenorocita aceea de florăreasă. Garoafa ascundea planul unei conspirații care se înlăptuise, cu amănuntele mai mult sau mai puțin adevărate, povestite de Agesilau.

Între timp, bătăile de tobă se apropiară și Maurice auzi strigându-se pe stradă:

— Mare conspirație descoperită la Temple de cetățeanul Simon! Mare conspirație în folosul văduvei Capet, descoperită la Temple!

— Da, da, exclamă Maurice, e tocmai ceea ce gândeam. E ceva adevărat aici. Și Lorin, care în mijlocul mulțimii exaltate, are să-i întindă poate fetei aceleia mâna, riscând să fie sfâșiat în bucăți...

Maurice își luă pălăria, își prinse sabia la centură și din două salturi ajunse în stradă.

„Unde să fie? se întrebă Maurice. În drum spre Conciergerie, fără îndoială.”
Și-o porni spre chei.

La capătul cheiului Mégisserie, niște sulite și baionete, răsărind dintr-o adunătură de oameni, îi izbiră privirea, îi păru că în mijlocul grupului deslușește uniformă unuia din Garda națională și gesturile dușmănoase ale celor din grup. Cu inima strânsă alergă spre mulțimea care se înghesuise pe malul apei.

Cetățeanul din Garda națională împresurat de cohorta marsiliezilor era tocmai Lorin: livid la față, cu buzele strânse, cu privirea amenințătoare, cu mâna pe plăselele săbiei, măsurând din ochi locul în vederea loviturilor pe care se pregătea să le dea.

La doi pași de Lorin se afla Simon. Acesta din urmă, cu un rânjet sălbatic, îl arăta pe Lorin marsiliezilor și gloatei, spunând:

— Iată, iată! îl vedeți pe cel de colo, e unul din aristocrații pe care i-am alungat ieri din Temple; unul din cei care înlesnesc schimbul scrisorilor prin garoafe. El e complicele fetei lui Tison care va trece îndată. Ei bine, îl vedeți cum se plimbă liniștit pe chei, în timp ce complicea lui va fi dusă la ghilotină! Ba poate că-i era mai mult decât complice, poate că-i era amantă și c-a venit aici ca să-i spună rămas bun, sau să-ncerce s-o scape.

Lorin nu era omul care s-aștepte s-audă mai mult. Își trase sabia din teacă.

În același timp gloata făcu loc unui bărbat care intra în mulțime cu capul plecat și a cărui umeri largi și vânjoși răsturnară trei sau patru spectatori ce se pregăteau să devină actori.

— Fii fericit, Simon, spuse Maurice. Fără îndoială îți pare rău că sunt și eu aici cu prietenul meu ca să-ți faci din plin meseria de denunțator. Denunță, Simon, hai, denunță, iată-mă.

— Zău, chiar așa, exclamă Simon cu rânjetu-i hidos, sosești tocmai la timp. Acela, făcu el, e frumosul Maurice Lindey, care a fost acuzat odată cu fata lui Tison și care a scăpat fiindcă e bogat, de!

— La spânzurătoare, la spânzurătoare cu el! strigă marsiliezii.

— Da, da! încercați numai, ripostă Maurice.

Și, făcând un pas înainte, împunsese, doar așa, ca să-și încerce puterile, drept în mijlocul frunții pe unul dintre cei mai înfocați călăi, pe care-l năpădi sângele, orbindu-l.

— Ajutor! strigă el.

Marsiliezii aplecară sulițele, ridicară securile, își încărcară flintele. Mulțimea înspăimântată se trase în lături și cei doi prieteni rămaseră izolați și expuși tuturor loviturilor, ca o țintă dublă.

Se priviră cu un ultim surâs, pentru că se așteptau să fie sfâșiați de vârtejul de fier și foc care-i amenința, când, dintr-odată, ușa casei de care se sprijineau cu spatele se deschise și o ceată de tineri în uniformă, dintre cei numiți la vremea aceea tineri regaliști sau muscadini, toți înarmați cu săbii și fiecare având câte o pereche de pistoale la cingătoare, se năpustiră asupra marsiliezielor, provocând o încăierare crâncenă.

— Ura! strigară într-un glas Lorin și Maurice, reînsuflețiți de ajutorul neașteptat, fără să se gândească că luptând alături de acei nou-veniți îndreptăteau învinuirile lui Simon. Ura!

Dar dacă ei nu se gândeau la salvarea lor, un altul se gândi pentru ei. Un tânăr mic de statură, de vreo douăzeci și cinci, douăzeci și șase de ani, cu ochi albaștri, mânuind cu nemaipomenită dibăcie și înfocare o sabie de genist, pe care ai fi zis că mâna lui delicată nici n-ar fi putut s-o ridice, văzând că Maurice și Lorin, în loc să fugă pe ușa pe care părea că o lăsase anume deschisă, luptau alături și împreună cu el, se întoarse, spunându-le încet:

— Fugiți pe ușa aceea; ceea ce facem noi aici nu vă privește și vă compromiteți de prisos.

Apoi, văzând că cei doi prieteni șovăiau, strigă către Maurice:

— Înapoi! n-avem nevoie de patrioți, cetățene Lindey, noi suntem aristocrați.

Auzind numele acela și văzând îndrăzneala tânărului de a-și declina o calitate care pe-atunci însemna condamnarea la moarte, mulțimea scoase un strigăt.

Dar tânărul cel blond și încă trei sau patru dintre prietenii lui, fără să se sperie de strigătul acela, îi împinseră pe Maurice și pe Lorin într-un gang, închizând poarta în urma lor. Apoi se întoarseră, amestecându-se în învâlmășeala care crescuse deoarece se apropia căruța condamnaților.

Maurice și Lorin, salvați ca printr-o minune, se priveau mirați, uluiți.

Salvarea lor părea pregătită anume. Intrară într-o curte, în fundul căreia găsiră o porțiță tainică ce da în strada Saint-Germain-l'Auxerrois.

În clipa aceea, de pe Pont-au-Change ieși un detașament de jandarmi care trecu repede cheiul, cu toate că de pe strada perpendiculară pe cea unde ședeau Maurice și Lorin se mai auzi vreme de-o clipă-două o luptă îndârjită.

— La galop! strigă o voce, la galop!

Căruța o porni în galop. Lorin zări pe tânăra nenorocită, în picioare, cu surâsul pe buze și cu ochii semeți. Dar nu putu să schimbe nici măcar un semn cu ea; trecu, fără să-l vadă, pe lângă o gloată de oameni care strigau:

— La moarte, aristocrata! La moarte!

Și zgomotul se depărta, potolindu-se și îndreptându-se spre palatul

Tuileries.

În același timp, porțița pe unde ieșiseră Maurice și Lorin se redeschise și trei sau patru tineri regaliști cu hainele sfâșiate și pline de sânge ieșiră și ei tot pe acolo. Erau pesemne singurii care mai rămăseseră din grup.

Tânărul blond ieși cel din urmă.

— Vai! oftă el, cauza pentru care luptăm se vede că e blestemată!

Și, aruncându-și sabia ruptă și plină de sânge, se îndreptă spre strada Lavandières.

Capitolul XXVIII

CAVALERUL DE MAISON-ROUGE

Maurice se grăbi să se întoarcă la secție ca să facă o plângere împotriva lui Simon.

E-adevărat că înainte de-a se despărți de Maurice, Lorin găsisese un mijloc mai expeditiv: s-adune câțiva membri ai secției Termopile, să-l aștepte pe Simon la prima lui ieșire din Temple și să-l omoare într-o încăierare pusă la cale.

Dar Maurice se împotrivise hotărât unui asemenea plan.

— Ești pierdut dacă apuci calea violenței. Să-l zdrobim pe Simon, dar să-l zdrobim pe căi legale. Pentru juriști trebuie să fie un lucru ușor.

Ca urmare, a doua zi de dimineață Maurice se duse la secție și-și formulă plângerea.

Fu însă uimit când la secție președintele își declină răspunderea, sub motiv că nu putea să ia parte la o dispută între doi buni cetățeni, însuflețiți ambii de dragoste de patrie.

— Bine! spuse Maurice, știu acum ce trebuie să faci pentru a merita reputația de bun cetățean. Să aduni gloata ca să asasinezi un om pe care nu-l poți suferi, asta numești dumneata a fi însuflețit de dragoste de patrie? Atunci mă alătur sentimentelor lui Lorin, pe care am greșit combătându-le. Cu începere de azi am să m-apuc să practic patriotismul așa cum îl înțelegeți voi, și experiența o voi face cu Simon.

— Cetățene Maurice, îi răspunse președintele, Simon are poate mai multă dreptate decât tine în problema de față. A descoperit o conspirație, fără a fi fost chemat s-o facă prin slujba pe care o are, acolo unde tu n-ai văzut nimic, tu care aveai datoria s-o descoperi. Mai mult, tu ești complice întâmplător sau intenționat... nu știm încă..., dar ești complice cu dușmanii națiunii.

— Eu! exclamă Maurice. Asta-i bună, iată lucruri noi! Dar cu cine anume, cetățene președinte?

— Cu cetățeanul Maison-Rouge.

— Eu? făcu Maurice uimit la culme, eu? Eu sunt complice cu Cavalerul de Maison-Rouge? Nici nu-l cunosc, niciodată nu l-am...

— Ai fost văzut vorbindu-i.

— Eu?

— Strângându-i mâna.

— Eu?

— Da.

— Unde? Când?... Cetățene președinte, spuse Maurice, năvalnic, încredințat de nevinovăția lui, ai fost mințit.

— Zelul tău pentru patrie te împinge puțin cam departe, replică președintele, și-are să-ți pară rău de tot ce-ai spus, când am să-ți dovedesc că n-am rostit decât adevărului. Iată trei rapoarte diferite care te învinuiesc.

— Ei asta-i! zise Maurice, adică dumneata crezi că sunt atât de nerod încât să cred în cavalerul dumitale de Maison-Rouge?

— Și de ce n-ai crede?

— Pentru că nu-i decât un conspirator imaginar care te ajută să ai mereu o conspirație gata făcută la îndemână, ca să-ți implici toți dușmani.

— Citește denunțurile.

— Nu citesc nimic, răspunse Maurice. Protestez și neg că l-aș fi văzut vreodată pe Cavalerul de Maison-Rouge sau că aș fi vorbit ieri cu el. Cine nu crede în cuvântul meu de onoare, să vină să-mi spună și știu și eu cum am să-i răspund.

Președintele ridică din umeri. Maurice, care nu voia să rămână dator nimănui cu nimic, făcu la fel.

Ședința continuă într-o atmosferă apăsătoare și plină de neîncredere.

După ședință, președintele, brav patriot ridicat la primul rang al districtului prin sufragiile concetățenilor săi, se apropie de Maurice și-i spuse:

— Vino, Maurice, vreau să-ți mai spun ceva.

Maurice păși în urma președintelui, care îl duse într-o încăpere alăturată sălii de ședințe.

Ajuns acolo, îl privi în ochi și, punându-i mâna pe umăr, îi spuse:

— Maurice, l-am cunoscut și l-am admirat pe tatăl tău, drept care te stimez și țin la tine. Maurice, crede-mă, te expui unei mari primejdii dacă îți pierzi încrederea, primul semn de declin al unui spirit cu adevărat revoluționar. Maurice, dragul meu, de îndată ce-ți pierzi încrederea, îți pierzi și atașamentul. Tu nu crezi în dușmanii națiunii, de aceea treci pe lângă ei fără să-i vezi și ajungi să fii instrumentul uneltirilor lor fără să-ți dai seama.

— Ce dracu! Cetățene, răspunse Maurice, doar știu ce fac, sunt un om de suflet și un patriot zelos, dar zelul meu nu m-a făcut fanatic: iată douăzeci de pretinse conspirații pe care Republica le atribuie pe toate aceluiași nume. Întreb, odată pentru totdeauna, cine le dă în vileag?

— Nu crezi în conspiratori, Maurice, zise președintele. Ei bine, spune-mi, crezi în garoafa roșie pentru care a fost ghilotinată ieri fiica lui Tison?

Maurice tresări.

— Crezi în subterana construită în grădina Temple, care e o cale de comunicare între pivnița cetățenei Plumeau și o anume casă de pe strada Corderie?

— Nu, răspunse Maurice.

— Atunci fă ca apostolul Toma, du-te și vezi.

— Nu sunt de gardă la Temple și n-am să fiu lăsat să intru.

— Acum toată lumea poate să intre la Temple.

— Cum așa?

— Citește raportul ăsta. De vreme ce ești atât de neîncrezător, am să te conving numai cu acte oficiale.

— Cum? exclamă Maurice citind raportul, s-a ajuns chiar până aici?

— Citește mai departe.

— Regina e transportată la Conciergerie?

— Ei, ce zici? întrebă președintele.

— Vai! exclamă Maurice.

— Crezi oare că pe temeiul unui vis, sau al unei fantasme, cum îi spui tu, sau ai unei trăsnăi, Comitetul Salvării Publice a adoptat o măsură atât de gravă?

— Măsura a fost adoptată, dar nu va fi executată, la fel cu multe alte măsuri pe care le-am văzut luate, și asta-i tot...

— Citește până la capăt, spuse președintele. Și îi mai dădu un ultim document.

— Avizul de recepționare al lui Richard, temnicerul de la Conciergerie! exclamă Maurice.

— A fost întemnițată acolo la orele două.

De data aceasta Maurice rămase pe gânduri.

— Comuna, după cum știi, continuă președintele, acționează în vederea unor scopuri temeinice. Ea și-a săpat un drum larg și drept, iar măsurile pe care le ia nu sunt deloc naive, căci a pus în aplicare principiul următor al lui Cromwell: „Regii nu trebuie loviți decât la cap”. Citește nota asta secretă a ministrului poliției.

Maurice citi:

„Dat fiind că avem certitudinea că numitul Cavaler de Maison-Rouge se află la Paris; că a fost văzut în diferite locuri; că a lăsat urme ale intervenției sale în mai multe comploturi, din fericire zădărnice, poftesc pe toți șefii de secții să intensifice vigilența.”

— Ei, ce zici? întrebă președintele.

— Trebuie să te cred, cetățene președinte, exclamă Maurice. Și continuă:

„Semnalmentele Cavalerului de Maison-Rouge: cinci picioare și trei degete înălțime, părul blond, ochii albaștri, nasul drept, barba castanie, bărbie rotundă, voce plăcută, mâini ca de femeie. Între treizeci și cinci și treizeci și șase de ani.”

La semnalmentele indicate, o străfulgerare ciudată trecu prin mintea lui Maurice; se gândi la tânărul ce comanda trupa de tineri regaliști, numiți la vremea aceea muscadini, care îi salvase în ajun pe Lorin și pe dânsul și care îi lovea cu atâta hotărâre pe marsiliezi cu sabia lui de genist.

„Ei, drăcie! șopti Maurice, să fi fost el? În cazul acesta, denunțul în care se spune că am fost văzuți stând de vorbă nu poate fi fals. Numai că nu-mi aduc aminte să-i fi strâns mâna.”

— Ei bine, Maurice, întrebă președintele, acum ce mai ai de spus, dragul meu?

— Spun că te cred, răspunse Maurice, meditănd cu tristețe, căci de-o bucată de vreme, fără să știe ce influență nefastă îi întuneca viața, vedea cum totul în jurul lui se înnegura.

— Nu-ți pune în joc popularitatea, Maurice, urmă președintele. Astăzi popularitatea înseamnă viață; nepopularitatea, ia aminte, înseamnă bănuială de trădare, și cetățeanul Lindsey nu poate fi bănuیت că e trădător.

Maurice nu avea nimic de răspuns unei opinii pe care simțea că o împărtășește întocmai. Mulțumi vechiului său prieten și părăsi sediul secției.

— Ei! șopti el, să respirăm puțin. Prea multe bănuieli și lupte. Să mergem la Geneviève.

Și Maurice apucă drumul către vechea stradă Saint-Jacques.

Când ajunse la meșterul tăbăcar, Dixmer și Morand îi dădeau îngrijiri Genevièvei, cuprinsă de o violentă criză de nervi.

Așa că, în loc de a i se îngădui să intre, un slujitor îi opri trecerea.

— Totuși, anunță-mă, spuse Maurice îngrijorat, și dacă Dixmer nu mă poate primi, am să plec.

Slujitorul intră în pavilionul cel mic, în timp ce el, Maurice, rămase în grădină.

Îi păru că se petrece ceva ciudat în casă. Lucrătorii tăbăcari nu erau la locul lor de muncă, ci străbăteau grădina cu un aer îngrijorat.

Dixmer veni personal până la ușă.

— Intră, dragă Maurice, intră, spuse el. Doar nu ești dintre cei cărora ușa le e închisă.

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă tânărul nostru.

— Geneviève e bolnavă, răspunse Dixmer. Mai mult chiar, aiurează.

— Doamne-Dumnezeule, exclamă Maurice întristat că nici acolo nu găsește decât tulburare și suferință. Dar ce are?

— Dragul meu, urmă Dixmer, despre bolile femeilor nimeni nu știe nimic, și cu atât mai puțin soțul.

Geneviève ședea lungită pe o canapea. Lângă ea se afla Morand, care îi dădea să aspire săruri.

— Ei, cum e? întrebă Dixmer.

— La fel, răspunse Morand.

— Héloïse! Héloïse! murmură tânăra femeie printre dinții încleștați și buzele vinete:

— Héloïse! repetă Maurice cu mirare.

— Ei Doamne! da, interveni grăbit Dixmer, Geneviève a avut nenorocul să iasă ieri în oraș și a văzut trecând nenorocita aceea de căruță a condamnaților, cu o biată fată pe nume Héloïse, pe care o duceau la ghilotină. Din clipa aceea a avut cinci sau șase crize de nervi și repetă întruna numele ăsta.

— A impresionat-o mai cu seamă faptul că în fata aceea a recunoscut-o pe florăreasa care i-a vândut garoafele pe care le știi.

— Sigur că le știi, doar din pricina lor era cât pe-acum să mi se taie capul.

— Da, am știut toate acestea, dragă Maurice, și crede-mă că am fost înspăimântați la culme. Dar Morand a fost la ședință și te-a văzut ieșind liber.

— Tăcere! exclamă Maurice; iarăși vorbește, cred.

— Cuvinte întretăiate, de neînțeles, continuă Dixmer.

— Maurice! șopti Geneviève, au să-l ucidă pe Maurice. Ajutor! cavalerie, ajutor!

O tăcere adâncă se lăsă după cuvintele acestea.

— Maison-Rouge, șopti iarăși Geneviève, Maison-Rouge!

Maurice simți o urmă de bănuială, doar atât, o urmă. Dealtfel era prea îngrijorat de suferința Genevièvei ca să mai comenteze cuvintele ei.

— Ați chemat un medic? întrebă el.

— O! nu-i nimic grav, răspunse Dixmer, delirează puțin, asta e tot.

Și strânse atât de tare brațul soției sale, încât Geneviève își reveni și, scoțând un strigăt stins, deschise ochii pe care până atunci îi ținuse tot timpul închiși.

— Ah! iată-vă pe toți, spuse ea, și Maurice cu voi. O! sunt fericită că te văd prietene, dacă ai ști cât am...

Reluă:

— ... cât am suferit cu toții de două zile încoace!

— Da, spuse Maurice, iată-ne pe toți. Liniștește-te, așadar, nu mai fi înspăimântată. Și mai cu seamă, încearcă să te dezobișnuiești a mai rosti un nume care în clipele de față nu e văzut cu ochi buni.

— Care e acela? întrebă repede Geneviève.

— Al Cavalerului de Maison-Rouge.

— Am rostit eu numele cavalerului de Maison-Rouge? întrebă Geneviève înspăimântată.

— Fără îndoială că da, răspunse Dixmer cu un râs silit. Dar, înțelegi dumneata, Maurice, nu e de mirare, deoarece se spune în mod public că el a fost complicele fiicei lui Tison și că a condus tentativa de răpire care, din fericire, a eșuat ieri.

— Nu spun c-ar fi ceva de mirare în asta, replică Maurice, spun doar că trebuie să se ascundă bine.

— Cine? întrebă Dixmer.

— Ei na! Cavalerul de Maison-Rouge! Comuna îl caută și copiii ei au mirosul fin.

— Numai dacă l-ar aresta înainte de-a pune la cale o nouă tentativă, care să-i reușească mai bine decât cea din urmă, spuse Morand.

— În orice caz, răspunse Maurice, nu va mai fi în slujba reginei.

— Și de ce, mă rog? întrebă Morand.

— Pentru că de-acum înainte regina e pusă la adăpost de serviciile sale.

— Și unde e ea acum? întreabă Dixmer.

— La Conciergerie, răspunse Maurice; au transferat-o astă-noapte.

Dixmer, Morand și Geneviève scoaseră un strigăt pe care Maurice l-a luat ca pe o exclamație de surpriză.

— Așa că, vă dați seama, urmă el, adio cu planurile cavalerului reginei! închisoarea Conciergerie e mai sigură decât Temple.

Morand și Dixmer schimbă o privire care îi scăpă lui Maurice.

— Vai! Doamne! exclamă el, iată că doamna Dixmer pălește iar.

— Geneviève, îi spuse Dixmer soției sale, trebuie să te culci, ești suferindă.

Maurice văzu că i se da a înțelege să plece. Sărută mâna Genevièvei și ieși. Morand îl însoți până în vechea stradă Saint-Jacques. Acolo îl părăsi și se duse să spună câteva cuvinte unui slujitor care ținea de căpăstru un cal gata înșeuat.

Maurice era atât de preocupat, încât nici măcar nu-l întrebă pe Morand, cu care dealtfel nu schimbase nici un cuvânt de când ieșiseră din casă, cine era omul acela și ce rost avea acolo calul înșeuat. O apucă pe strada Fosses-Saint-Victor și ajunse pe cheiuri.

— Ce ciudat! își spunea el pe când mergea. Oare îmi slăbește mintea? Oare evenimentele iau o întorsătură gravă? Oricum, totul apare mărit ca printr-un microscop.

Și, ca să găsească puțină liniște, Maurice își întoarse fața către briza serii și se sprijini de parapetul podului.

Capitolul XXIX PATRULA

Și pe când își desăvârșea în cuget meditațiile de mai sus, privind curgerea apei cu o atenție melancolică, ale cărei simptome sunt de găsit la orice parizian neaoș, Maurice, sprijinit de parapetul podului, auzi apropiindu-se o ceată mică de oameni cu pas egal, ca de patrulă.

Se întoarse: era o companie a Gărzii naționale, care venea pe partea cealaltă. În plin întuneric, lui Maurice i se păru că-l recunoaște pe Lorin.

Era el, într-adevăr. De cum îl recunosc, alergă să-l întâmpine cu brațele deschise.

— În sfârșit, exclamă Lorin, iată-te! Ei drăcie! E greu să te găsească omul:

Dar, cum un drag prieten în cale mi-a ieșit
Și soarta-mi va să aibă un mult mai bun sfârșit!

De data asta nădăjduiesc că n-ai să te mai împotrivești; îți ofer versuri de Racine, nu de Lorin.

— Ce cauți pe-aici cu patrula? întrebă Maurice, pe care orișice începuse să-l neliniștească.

— Sunt șef de misiune, dragul meu. Trebuie să restabilesc reputația noastră zdruncinată.

Apoi, întorcându-se spre companie, spuse:

— Pentru onor, arm'! Pe loc repaus! Hai, băieți! Încă nu s-a înnoptat de tot. Vorbiți și voi de necazurile voastre, căci și noi avem să vorbim de-ale noastre.

Întorcându-se către Maurice, Lorin continuă:

— Astăzi la secție am aflat două vești grozave.

— Care?

— Cea dintâi: începem să fim suspecti, tu și cu mine.

— O știu. Cealaltă?

— A! O știi?

— Da.

— A doua: toată conspirația cu garoafa a fost pusă la cale și comandată de Cavalerul de Maison-Rouge.

— Și pe asta o știi.

— Atunci să trecem la a treia veste, pe care n-o mai știi, sunt sigur, în seara asta îl prindem pe Cavalerul de Maison-Rouge.

— Îl prindeți pe Cavalerul de Maison-Rouge?

— Da.

— Așadar, te-ai făcut jandarm?

— Nu, dar sunt patriot. Un patriot are obligații față de patria sa. Or, patria mea este grav primejduită de Cavalerul ăsta de Maison-Rouge, care pune la cale uneltiri peste uneltiri. Or, patria îmi poruncește mie, care sunt patriot, s-o descotorosesc de sus-numitul Cavaler de Maison-Rouge, care o stingherește teribil, și eu îmi ascult patria.

— Totuna e, zise Maurice, dar este ciudat că-ți iei o asemenea misiune.

— Nu eu mi-am luat misiunea, ci am primit-o. Dar, dealtfel, trebuie să-ți spun că aș fi aspirat la o asemenea misiune. Avem nevoie de o ispravă strălucită ca să ne reabilităm, dat fiind că reabilitarea noastră nu înseamnă numai siguranța existenței, ci și dreptul de-a vâri cu prima ocazie un vârf de sabie în burta dezgustătorului Simon.

— Dar cum s-a aflat că în fruntea conspirației cu subterana a fost Cavalerul de Maison-Rouge?

— Încă nu e chiar sigur, dar se presupune.

— A! așadar procedați prin deducții?

— Nu, procedăm prin certitudini.

— Și ce plan ți-ai făcut? Ia să vedem, căci, în sfârșit...

— Ascultă cu atenție.

— Te ascult.

— De îndată ce-am auzit strigându-se: „Mare conspirație descoperită de cetățeanul Simon...” (canalia asta de Simon! pretutindeni dai de el, mizerabilul!), am vrut să aflu prin propriile-mi mijloace. Or, era vorba de-o subterană.

— Există subterana?

— Există, am văzut-o.

Cu ochii mei, eu însumi, văzut-am, deci văzui. Na, de ce nu mă fluieri?

— Pentru că versul e de Molière și pentru că, trebuie să mărturisesc, împrejurările sunt prea grave ca să-mi mai ardă de glumă.

— Ei na! Dar când vrei tu să glumim, dacă nu când lucrurile sunt grave?

— Spui, așadar, c-ai văzut...

— Subterana... Îți repet c-am văzut subterana, că am trecut prin ea și că face legătura între pivnița cetățenei Plumeau și o casă de pe strada Corderie, casa cu numărul 12 sau 14, nu-mi mai aduc bine aminte.

— Adevărat, Lorin, ai trecut prin ea?...

— Cât e de lungă și, zău, te-ncredințez că era un tunel grozav de frumos săpat. Mai mult, era întretăiat de trei grilaje de fier, pe care am fi fost siliți să le dezgropăm unul după altul, dar care le-ar fi dat conjurațiilor tot timpul, sacrificându-și trei sau patru dintr-ai lor, s-o pună pe doamna văduvă Capet la

loc sigur, în cazul în care ar fi reușit. Din fericire n-a fost așa și afurisitul ăla de Simon a descoperit-o și pe-asta.

— Dar, spuse Maurice, îmi pare că primii bănuți ar fi trebuit să fie locuitorii casei din strada Corderie.

— Asta s-ar fi făcut, dacă în casă s-ar fi găsit măcar un locatar.

— Bine, dar casa aceea trebuie să fie a cuiva?

— Da, este a unui nou proprietar, dar nimeni nu-l cunoaște. Se știa că imobilul își schimbase proprietarul de vreo cincisprezece zile sau trei săptămâni, și asta-i tot. Vecinii auziseră zgomote, însă casa fiind veche, au crezut că se lucra la repararea ei. Cât despre celălalt proprietar, el a părăsit Parisul. Eu am sosit tocmai atunci.

"Dă-ți seama, i-am spus lui Santerre trăgându-l la o parte, sunteți cu toții în mare încurcătură."

"E-adevărat, răspunse el, suntem."

„Casa asta a fost vândută, nu-i așa?”

„Da.”

„Acum cinsprezece zile?”

„Cinsprezece zile sau trei săptămâni.”

„Vândută în prezența unui notar?”

„Da, așa e.”

„Ei bine, trebuie de căutat la toți notarii din Paris, pentru a afla cine a vândut casa și pentru a obține actul de vânzare. În el are să se vadă numele și domiciliul cumpărătorului.”

„Bravo! exclamă Santerre, iată un sfat bun. Și totuși omul care mi-l dă e învinuit că nu-i un bun patriot. Lorin! eu am să te reabilitez, sau de nu, să mă ia dracul!”

Așa că, urmă Lorin, zis și făcut. Fu căutat notarul, fu găsit și actul și pe act numele și domiciliul vinovatului. Drept care Santerre și-a ținut cuvântul și m-a împuternicit să-l arestez.

— Și omul acela e Cavalerul de Maison-Rouge?

— Nu. E complicele lui. Adică așa bănuim.

— Atunci cum spui c-ai să-l arestezi pe Cavalerul Maison-Rouge?

— Avem să-i arestăm pe toți.

— Dar tu îl cunoști pe Cavalerul de Maison-Rouge?

— De minune.

— Îi ai semnalmentele?

— Ei na! Mi le-a dat Santerre. Înalt de cinci picioare și două-trei degete, părul blond, ochi albaștri, nasul drept, barba castanie. Dealtfel l-am văzut.

— Când?

— Astăzi chiar.

— L-ai văzut?

— L-ai văzut și tu.

Maurice tresări.

— Tinerelul acela blond, care ne-a salvat azi-dimineață, știi, cel care comanda ceata de muscadini și care lovea din răputeri.

— Așadar el e? întrebă Maurice.

— Chiar el. A fost urmărit, dar i s-a pierdut urma în preajma domiciliului proprietarului nostru din strada Corderie. Așa încât se bănuiește că locuiesc împreună.

— Într-adevăr e posibil.

— Ba e chiar sigur.

— Dar, după câte-mi pare, dragă Lorin, adăugă Maurice, dacă tu îl arestezi în seara asta pe cel care ne-a salvat azi-dimineață, dai dovadă de oarecare lipsă de recunoștință.

— Ei, na! făcu Lorin, Crezi oare că el ne-a salvat ca să ne salveze?

— Dar atunci pentru ce?

— Nici gând, dragul meu. Ședeau acolo la pândă ca s-o răpească pe sărmana Héloïse Tison, când avea să treacă. Asasinii noștri îi stinghereau și-atunci au sărit asupra lor. Noi am fost salvați prin contralovitură și datorită ei. Și cum numai intenția are valoare, iar în cazul nostru intenția a lipsit, n-am a-mi reproșa nici cea mai mică ingratură. Dealtfel, esențială e necesitatea. Or, trebuie neapărat să ne reabilităm printr-o lovitură grozavă. Mi-am luat răspunderea și pentru tine.

— Față de cine?

— Față de Santerre. El știe că tu ești în fruntea expediției.

— Cum asta?

— „Ești sigur c-ai s-arestezi împricinații?”, m-a întrebat el. „Da, i-am răspuns eu, dacă vine și Maurice cu mine.”

„Dar te bizui pe Maurice? De-o bucată de vreme i-a scăzut înflăcărarea.”

„Cei ce susțin așa ceva se înșală. Maurice e tot atât de înflăcărat cât sunt și eu.”

„Și răspunzi de el?”

„Ca de mine însumi”, i-am răspuns eu. După aceea am trecut pe la tine, dar nu te-am găsit; am apucat-o apoi pe drumul ăsta, mai întâi pentru că e cel pe care mergi tu de obicei, în sfârșit, te-am întâlnit, iată-te. Înainte marș!

În cântec de victorie

Deschidem drum spre glorie...

— Dragă Lorin, îmi pare nespuse de rău, dar n-am nici un chef să merg în asemenea misiune. Spune-le că n-ai dat de mine.

— Cu neputință! Toți oamenii noștri te-au văzut.

— Ei bine, atunci ai să le spui că m-ai întâlnit și că n-am vrut să mă alătur vouă.

— Și asta-i cu neputință!

— Dar, mă rog, de ce?

— Pentru că în cazul de față nu vei fi doar un om lipsit de înflăcărare, ci pur și simplu un suspect. Și doar știi care-i soarta suspectilor: sunt duși în Piața Revoluției și poftiți să salute statuia Libertății, numai că în loc s-o salute cu pălăria, o salută cu capul.

— Ei bine, Lorin, întâmplă-se ce s-o-ntâmplă, dar are să-ți pară cu siguranță ciudat ceea ce am să-ți spun.

Lorin căscă ochii mari și se uită la Maurice.

— Știi tu, urmă Maurice, mi-e-silă de viață.

Lorin izbucni în râs.

— Bun! zise el, ne-am luat la harță cu iubita, și iată că ne-au năpădit ideile negre. Haide, frumosule Amadis¹⁷, fii iarăși bărbat, și-apoi vei redeveni cetățean. Eu, dimpotrivă, nu-s niciodată patriot mai bun ca atunci când sunt certat cu Arthémise. Apropo, divina zeiță Rațiune îți trimite un milion de calde salutări.

— Să-i mulțumești din partea mea. Adio, Lorin.

— Cum adio?

— Da, plec.

— Unde pleci?

— Acasă la mine, ei drăcie!

— Maurice, mergi pe calea pierzaniei.

— Atâta pagubă!

— Maurice, gândește-te, dragul meu, gândește-te.

— Sunt hotărât.

— Nu ți-am spus tot...

— Tot ce?

— Tot ce mi-a spus Santerre.

— Ce ți-a spus?

— Când te-am cerut ca șef al misiuni, mi-a spus: „Ia seama.” „La cine?” „La Maurice.”

— La mine?

— Da. „Maurice, a adăugat el, se duce foarte des în cartierul acela.”

— În care cartier?

— În cel al lui Maison-Rouge.

— Cum asta!? exclamă Maurice, pe aici se ascunde?

— Cel puțin așa se bănuiește, pentru că pe aici locuiește complicele său presupus, cumpărătorul casei din strada Corderie.

— În cartierul Victor?

— Da, în cartierul Victor.

— Și pe ce stradă din cartier?

— Pe vechea stradă Saint-Jacques.

— Vai! Doamne-Dumnezeule! șopti Maurice, încremenit și trăsniț ca de-un fulger. Și-și duse mâna la ochi.

Apoi, după o clipă, ca și cum în clipa aceea își adunase tot curajul, întrebă:

— Ce profesie are?

— Meșter tăbăcar.

— Și cum îl cheamă?

— Dixmer.

— Ai dreptate, Lorin, spuse Maurice stăpânindu-și prin puterea voinței până și cea mai mică urmă de emoție, merg cu voi.

— Bine faci, ești înarmat?

— Am sabia, ca de obicei.

— Ia și pistoalele astea amândouă.

— Și tu?

— Eu am carabina. Drepti! Arma la umăr! înainte marș!

Patrula porni, însoțită de Maurice, care mergea alături de Lorin, și precedată de-un bărbat îmbrăcat în cenușiu, care o conducea: era omul poliției.

Din când în când, din colțurile străzilor sau de pe sub porțile caselor se vedea desprinzându-se câte-o umbră ce venea să schimbe câteva cuvinte cu bărbatul îmbrăcat în cenușiu: erau oameni puși să supravegheze.

Ajunseră la stradelă. Omul cenușiu nu șovăi nici o singură clipă; era bine informat; apucă pe stradelă.

În fața porții de la grădină, prin care cândva Maurice trecuse legat fedeleș, omul se opri.

— Aici, zise el.

— Ce aici? întrebă Lorin.

— Aici îi găsim pe cei doi șefi.

Maurice se sprijini de zid. Simți că are să se prăbușească pe spate.

— Acuma, urmă omul cenușiu, avem trei intrări: intrarea principală, apoi asta și încă o intrare care dă într-un pavilion. Eu am să intru cu șase sau opt oameni prin intrarea principală; păziți intrarea de aici cu patru sau cinci oameni și puneți trei oameni de încredere la ieșirea pavilionului.

— Eu, spuse Maurice, am să trec peste zid și-am să stau de veghe în grădină.

— De minune, exclamă Lorin, mai cu seamă că, fiind înăuntru, ai să ne deschizi poarta.

— Bucuros, îi răspunse Maurice, numai să nu părăsiți aleea și să nu veniți până nu vă chem. Am să văd din grădină tot ce se va petrec înăuntru.

— Așadar, cunoști casa? întrebă Lorin.

— Am vrut s-o cumpăr cândva.

Lorin își piti oamenii prin ungherele gardurilor, pe la colțurile ușilor, în timp ce agentul de poliție se depărta cu opt sau zece soldați din Garda națională ca să forțeze, după cum spusese, intrarea principală.

După o clipă, zgomotul pașilor lor se stinse fără să fi trezit în mijlocul pustiului aceuia nici urmă de îngrijorare.

Oamenii lui Maurice se aflau la posturile lor și se pitulau în umbră, cât puteau mai bine. Ai fi jurat că peste tot domnește liniștea și că nu se petrece nimic neobișnuit în vechea stradă Saint-Jacques.

Maurice începu, așadar, să escaladeze zidul.

— Așteaptă, îi spuse Lorin.

— Ce?

— Parola.

— Adevărat.

— Garoafă și subterană. Arestează pe toți cei ce nu-ți spun aceste două cuvinte. Lasă-i să treacă pe toți cei ce ți le vor spune. Ți-am consemnat.

— Îți mulțumesc, spuse Maurice.

Și sări de pe creasta zidului în grădină.

GAROAFĂ ȘI SUBTERANĂ

Primul șoc a fost teribil și numai printr-o mare stăpânire de sine a izbutit Maurice să-i ascundă lui Lorin tulburarea ce-i cuprinsese întreaga ființă. Dar de îndată ce se află în grădină, singur în tăcerea nopții, spiritul i se mai liniștește, și gândurile, în loc să i se rostogolească dezordonate în creier, i se înfățișară pe rând cugetului, putând fi adâncite și cântărite de rațiune.

Cum!? Casa asta în care Maurice intrase atât de des cu cea mai curată bucurie, casa asta care fusese pentru el raiul pe pământ, nu era altceva decât un cuib de intrigi sângeroase? Toată bunăvoința cu care a fost primită prietenia lui înflăcărată să fie doar ipocrizie? Toată dragostea Genevièvei să fi fost numai frică?

Știm cum era împărțită grădina în care nu o dată cititorii i-au urmărit pe tinerii noștri eroi. Maurice se strecură din tufiș în tufiș până ce se găsi ferit de razele lunii, în umbra serei improvizate unde fusese închis în prima zi când pătrunsese în casă.

Sera era în fața pavilionului în care locuia Geneviève.

Dar în seara aceea, în camera tinerei noastre nu se vedea o lumină statornică și izolată, ca de obicei. Lumina trecea acum de la o fereastră la alta. Maurice o zări pe Geneviève printr-o perdea ridicată pe jumătate, din întâmplare: înghesuia în grabă niște lucruri într-un cufăr și cu uimire observă lucirea unor arme în mâinile ei.

Se sui pe o bornă de piatră ca să vadă mai bine ce se petrece în cameră. În vatră se ridicau flăcări mari care-i atraseră atenția: erau niște hârtii pe care Geneviève le ardea.

În clipa aceea o ușă se deschise și un bărbat intră la Geneviève.

La început Maurice se gândi că nu putea fi decât Dixmer.

Tânăra alergă la el, îi apucă mâinile și amândoi rămaseră o clipă unul în fața altuia, părând cuprinși de o emoție puternică. Ce emoție putea fi oare? Maurice nu era în stare s-o ghicească, sunetul vorbelor lor n-ajungea până la el.

Dar dintr-o dată Maurice îi măsoară statura cu ochii. „Asta nu e Dixmer”, șopti el.

Într-adevăr, cel care intrase era subțire și scund; Dixmer era înalt și trupeș.

Gelozia e un stimulent energic, într-o clipă, Maurice calculase statura necunoscutului cu o precizie aproape perfectă și analizase în gând și silueta soțului.

„Nu e Dixmer”, șopti el iarăși, ca și cum ar fi fost silit să-și repete lui însuși cele văzute ca să se încredințeze de perfidia Genevièvei.

Se apropie de fereastră, dar cu cât se apropia mai tare cu atât vedea mai puțin: fruntea îi ardea ca focul.

Piciorul i se izbi de-o scară. Fereastra era la o înălțime de șapte-opt picioare. Maurice luă scara și se duse s-o sprijine de zid.

Se urcă și-și lipi ochiul în despicătura perdelei.

Necunoscutul din camera Genevièvei era un tânăr de douăzeci și șapte, douăzeci și opt de ani, cu ochi albaștri și cu o înfățișare și ținută elegantă. Apucase mâinile tinerei noastre și vorbea cu ea ștergându-i întruna lacrimile

care încețoșau fermecătoarea privire a Genevièvei.

Un zgomot ușor produs de Maurice îl făcu pe tânăr să întoarcă privirile spre fereastră.

Maurice își stăpâni un strigăt de uimire: recunoscuse pe misteriosul său salvator din Piața Châtelet.

În clipa aceea Geneviève își trase mâinile din cele ale necunoscutului și apoi se îndreptă spre cămin ca să se încredințeze că hârtiile fuseseră nimicite de foc.

Maurice nu se mai putu stăpâni. Toate patimile groaznice care torturează omul, dragostea, răzbunarea, gelozia, îi strângeau inima cu dinții lor de foc. Nu mai așteptă, împinse cu putere fereastra prost închisă și sări în cameră.

În aceeași clipă două pistoale-i fură puse în piept.

La zgomotul făcut, Geneviève se întoarse; zărindu-l pe Maurice, rămase mută.

— Domnule, spuse cu răceală tânărul republican celui care-i ținea de două ori viața în mână, la capetele celor două arme, domnule, dumneata ești Cavalerul de Maison-Rouge?

— Și dac-ar fi așa? răspunse cu o întrebare cavalerul.

— A! dacă-i așa, înseamnă că ești un bărbat viteaz și ca atare un om calm, drept care am să-ți spun două cuvinte.

— Vorbește, spuse cavalerul fără să clinească pistoalele.

— Dumneata poți să mă ucizi, dar n-ai să mă ucizi mai înainte de-a fi scos un strigăt, sau mai bine zis n-am să mor fără să-l fi scos. Dacă scot strigătul, o mie de oameni care au împresurat casa au s-o facă pulbere în zece minute. Așadar, pune jos pistoalele și ascultă ce-am să-i spun doamnei.

— Genevièvei? întrebă cavalerul.

— Mie? șopti tânăra.

— Da, dumitale.

Geneviève, mai albă decât o statuie, îl prinse de braț pe Maurice; tânărul o respinse.

— Știi doar ceea ce mi-ai mărturisit, doamnă, zise Maurice cu un profund dispreț. Văd că ai spus adevărul, într-adevăr, nu-l iubești pe domnul Morand.

— Maurice, ascultă-mă! exclamă Geneviève.

— Nu mai am nimic de auzit, doamnă, spuse Maurice. M-ai înșelat. Dintr-o singură lovitură ai frânt toate legăturile care-mi uniseră inima de a dumitale ca sub un sigiliu. Mi-ai mărturisit că nu-l iubești pe domnul Morand, dar nu mi-ai spus că iubești pe altul.

— Domnule, spuse cavalerul, ce tot spui dumneata de Morand, sau, mai curând, despre ce Morand vorbești dumneata?

— Despre Morand chimistul.

— Morand chimistul se află în fața dumitale. Morand chimistul și Cavalerul de Maison-Rouge sunt una și aceeași persoană.

Și întinzând mâna spre o măsuță alăturată, într-o clipă își puse pe cap peruca neagră, care îl făcuse așa de multă vreme de nerecunoscut în ochii tânărului republican.

— Ah! da, exclamă Maurice, cu un îndoit dispreț, da, înțeleg, dumneata nu-l iubeai pe Morand, pentru că Morand nu exista; dar deși subterfugiul e dibaci, nu

e mai puțin vrednic de dispreț.

Cavalerul făcu o mișcare amenințătoare.

— Domnule, urmă Maurice, binevoiește și mă lasă o clipă să stau de vorbă cu doamna. Dacă dorești, poți să asiești la convorbirea noastră, nu va fi lungă, te asigur.

Geneviève făcu un semn, poftindu-l pe Maison-Rouge să aibă răbdare.

— Așadar, urmă Maurice, dumneata, Geneviève, m-ai făcut de râs în fața prietenilor mei! Am ajuns să le inspir silă! M-ai făcut să slujesc orbește tuturor comploturilor dumnitale! M-ai folosit ca pe o unealtă! Ascultă: e o acțiune infamă, dar vei fi pedepsită, doamnă, căci domnul, aici prezent, are să mă ucidă sub ochii dumnitale! Dar, în mai puțin de cinci minute, și el va împietri acolo, zăcându-ți la picioare, sau dacă va scăpa cu viață, va trăi doar ca să-și ducă tigva pe eșafod.

— El să moară!? exclamă Geneviève. El să-și ducă tigva pe eșafod!? Dar nu știi, Maurice, că el este ocrotitorul meu, al familiei mele, că mi-aș da viața ca să i-o apăr pe-a lui; că dacă el moare, am să mor și eu, și că dacă dumneata ești dragostea mea, el e religia mea?

— Vai! zise Maurice, continui să spui că mă iubești! Într-adevăr, femeile sunt prea slabe și prea lașe!

Apoi, întorcându-se, i se adresă tânărului regalist:

— Hai, domnule, trebuie să mă ucizi sau să mori.

— Dar pentru ce?

— Pentru că dacă nu mă ucizi, te arestez.

Maurice întinse mâna ca să-l înșface de piept.

— Eu n-am să-mi apăr viața luptând cu dumneata! spuse Cavalerul de Maison-Rouge.

Și-și aruncă armele pe un fotoliu.

— Și de ce n-ai să-ți aperi viața luptând cu mine?

— Pentru că viața mea nu răscumpără remușcarea de-a fi ucis un om de onoare și mai ales, da, mai ales pentru că Geneviève te iubește.

— Vai! exclamă tânăra noastră împreunându-și mâinile, cât ești de bun, de mărinimos, de leal și de generos, Armand!

Maurice se uită la amândoi cu o uimire aproape prostească.

— Iată, spuse cavalerul, intru în camera mea. Îți dau cuvântul de onoare că nu pentru a fugi, ci pentru a ascunde un portret.

Maurice își îndreptă repede ochii către portretul Genevièvei; era la locul său obișnuit.

Fie că Maison-Rouge va fi ghicit gândul lui Maurice, fie că va fi voit să împingă generozitatea până la culme, spuse:

— Poftim, știu că dumneata ești republican, dar totodată știu că ai un suflet curat și cinstit. Am să mă destăinui dumnitale până la capăt. Privește!

Și scoase din sân o miniatură pe care i-o arătă lui Maurice: era portretul reginei.

Maurice lăsă capul în jos și-și apăsă mâna pe frunte.

— Aștept ordinele dumnitale, domnule, spuse Maison-Rouge. Dacă urmărești arestarea mea, să bați la ușa asta când va fi timpul să mă predau. Nu

mai țin la viața mea, de vreme ce viața mea nu se mai sprijină pe speranța de-a salva regina.

Cavalerul ieși fără ca Maurice să fi făcut nici măcar un gest spre a-l opri.

Abia apucă să iasă din cameră și Geneviève se aruncă la picioarele tânărului republican.

— Iartă-mă, exclamă ea, iartă-mă, Maurice, pentru tot răul pe care ți l-am făcut; iartă-mă pentru înșelătoriile mele, iartă-mă în numele suferințelor și al lacrimilor mele, căci îți jur c-am plâns tare mult și am suferit groaznic. Vai! soțul meu a plecat azi de dimineață, nu știu unde a plecat și poate nici n-am să-l mai văd. Acum nu-mi rămâne decât un singur prieten, nu un prieten, ci un frate, și dumneata ai să-l ucizi. Iartă-mă, Maurice! Iartă-mă!

Maurice o ridică de la picioarele lui și-i spuse:

— Ce vrei? Uneori ne iese în cale ursita rea, ca acum. Toată lumea își pune în joc viața, în clipa de față. Cavalerul de Maison-Rouge a jucat ca și ceilalți, dar a pierdut. Trebuie să plătească.

— Adică să moară, dacă te înțeleg bine.

— Da.

— Trebuie să moară, și tocmai dumneata îmi spui asta?

— Nu eu, Geneviève, ci destinul.

— Destinul nu și-a spus ultimul cuvânt în împrejurarea de față, pentru că dumneata îl poți salva.

— Cu prețul cuvântului meu și, ca atare, al onoarei mele. Înțeleg, Geneviève.

— Închide ochii, Maurice, doar atâta îți cer și îți făgăduiesc că recunoștința mea va merge până unde poate ajunge recunoștința unei femei.

— De prisos aș închide ochii, doamnă: este o parolă, o parolă fără de care nimeni nu poate ieși din casa asta, căci, îți repet, casa este împresurată.

— Și dumneata o știi?

— Fără îndoială că o știu.

— Maurice!

— Ce este?

— Dragul meu, scumpul meu Maurice, spune-mi parola, trebuie să mi-o spui!

— Geneviève, cine ești dumneata ca să-mi spui: „Maurice, în numele dragostei pe care ți-o port, calcă-ți cuvântul, calcă-ți onoarea, trădează-ți cauza, reneagă-ți crezul?” În schimbul acestora ce-mi oferi dumneata, care mă ispitești?

— Ah, Maurice, salvează-l, întâi salvează-l și apoi cere-mi viața.

— Geneviève, urmă Maurice cu un glas sumbru, ascultă ce am să-ți spun. Cu un picior am pășit pe calea infamiei; ca s-o urmez până la capăt, aș vrea să am cel puțin un temei față de mine însumi. Geneviève, jură-mi că nu-l iubești pe Cavalerul de Maison-Rouge.

— Îl iubesc pe Cavalerul de Maison-Rouge ca o soră, ca o prietenă, nu altfel, ți-o jur.

— Geneviève, mă iubești?

— Maurice, te iubesc, ți-o mărturisesc în țața lui Dumnezeu, care m-aude.

— Dacă fac ceea ce-mi ceri, ai să te lepezi de rude, prieteni, patrie, ca să fugi

cu trădătorul?

— Maurice! Maurice!

— Șovăi!... șovăi!

Și Maurice se dădu înapoi copleșit de dispreț. Geneviève, care se sprijinea de el, simți deodată cum o părăsește sprijinul și căzu în genunchi.

— Maurice, exclamă ea, lăsându-se pe spate și frângându-și mâinile împreunate, Maurice, fac tot ce vei vrea, îți jur; poruncește, ascult.

— Ai să fii a mea?

— Când ai să vrei.

— Jură-mi pe Hristos!

Geneviève întinse brațul.

— Doamne! rosti ea, ai iertat pe soția adulteră; nădăjduiesc că mă vei ierta și pe mine.

Și lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji, căzându-i pe șuvițele lungi, despletite, ce-i ajungeau până la piept.

— Nu așa, nu jura așa, spuse Maurice, căci nu-ți primesc jurământul.

— Doamne! urmă ea, jur să-mi închin toată viața lui Maurice, să mor cu el și, dacă trebuie, să mor pentru el, dacă-mi salvează prietenul, protectorul și fratele, pe Cavalerul de Maison-Rouge.

— Bine, va fi salvat, spuse Maurice.

Și se îndreptă spre camera alăturată.

— Domnule, zise el, îmbracă-te iarăși cu hainele tăbăcarului Morand. Te dezleg de cuvântul dat, ești liber. Iar dumneata, doamnă, urmă el, adresându-se Genevièvei, ascultă cuvintele parolei: garoafă și subterană.

Apoi, ca și cum i-ar fi făcut scârbă să mai rămână în încăperea în care rostise cele două cuvinte ce făcuseră din el un trădător, Maurice deschise fereastra și sări din cameră în grădină.

Capitolul XXXI

PERCHEZIȚIA

Maurice își reocupă postul de observație în grădină, în fața ferestrei Genevièvei, dar fereastra nu mai era luminată: Geneviève intrase la Cavalerul de Maison-Rouge.

Era dealtfel și timpul ca Maurice să părăsească încăperea, căci abia ajunsese la colțul serei când poarta de la grădină se deschise și omul cenușiu apăru, urmat de Lorin și de cinci sau șase grenadiri.

— Ei, cum e? întrebă Lorin.

— Vezi și tu, răspunse Maurice, sunt la postul meu.

— Nimeni n-a încercat să treacă cu forța? întrebă iarăși Lorin.

— Nimeni, îi răspunse Maurice, fericit că a putut scăpa de o minciună prin felul în care-i fusese pusă întrebarea. Nimeni! Și voi, ce-ați făcut?

— Noi ne-am convins că domnia-sa Cavalerul de Maison-Rouge a intrat în casă acum un ceas și de-atunci n-a mai ieșit, răspunse omul poliției.

— Și îi știți camera? întreabă Lorin.

— Camera lui nu-i despărțită de camera cetățenei Dixmer decât printr-un coridor.

— A! exclamă Lorin.

— De fapt, nu era nevoie de nici o despărțitură. Se pare că acest Cavaler de Maison-Rouge e un bărbat ușuratic.

Maurice simți cum i se urcă sângele la cap. Închise ochii și văzu mii de fulgere lăuntrice.

— Ei bine! dar... cetățeanul Dixmer ce zice de-așa ceva? întrebă Lorin.

— I se părea că-i o cinste pentru el.

— Ascultați! făcu Maurice cu vocea gătită, ce hotărâre luăm?

— Luăm hotărârea, spuse omul poliției, să mergem să-l înșfacăm din camera lui și poate chiar din pat.

— Nu bănuiește, așadar, nimic?

— Absolut nimic.

— Cum e dispus terenul? întrebă Lorin.

— Avem un plan foarte exact, răspunse omul cenușiu: un pavilion situat în ungherul grădinii, iată-l: urci patru trepte, le vedeți chiar aici! Ajungi pe un palier, la dreapta — ușa apartamentului cetățenei Dixmer; e fără îndoială acela a cărui fereastră o vedem, în fața ferestrei, acolo, în fund, e o ușă care dă spre coridor și în coridor e ușa camerei trădătorului.

— Bine, iată o topografie amănunțit făcută. Cu un plan ca ăsta poți să mergi și cu ochii legați, cu atât mai lesne cu ochii deschiși. Să mergem, așadar.

— Străzile sunt bine păzite? întrebă Maurice cu un interes pe care toți cei de față îl atribuiră, firește, temerii lui de a nu-l scăpa pe cavaler.

— Și străzile și trecerile și răscrucile, toate, zise omul cenușiu. Nici un șoarece nu poate să treacă dacă nu știe parola.

Maurice se cutremură. Atâtea precauții luate îl făceau să se teamă că trădarea sa nu va fi de nici un folos fericirii lui.

— Acum, spuse omul cenușiu, câți oameni vă trebuie ca să-l arestați pe cavaler?

— Câți oameni? întrebă Lorin. Nădăjduiesc că Maurice și cu mine suntem destui. Nu-i așa, Maurice?

— Da, se bâlbâi Maurice, sigur că ne vom descurca.

— Ascultați, nu umblați cu lăudăroșenii de prisos. Vreți să-l prindeți?

— Ei, drăcie! dacă vrem! exclamă Lorin, bineînțeles că da! Nu-i așa, Maurice, că trebuie să-l prindem?

Lorin apăsă pe ultimele cuvinte. El spusese dealtfel că un început de bănuială apucase să planeze asupra lor și nu trebuia lăsat timp bănuielilor, ce se răspândeau pe vremea aceea ca fulgerul, să se înrădăcineze. Or, Lorin își da seama că nimeni n-ar mai îndrăzni să pună la îndoială patriotismul a doi bărbați ce-ar fi izbutit să-l prindă pe Cavalerul de Maison-Rouge.

— Ei bine! spuse omul poliției, dacă țineți cu tot dinadinsul, să luăm cu noi mai curând trei în loc de doi sau patru în loc de trei; cavalerul se culcă totdeauna cu o sabie sub căpătâi și cu două pistoale pe măsuta de noapte.

— Ei, fir-ar al naibii! exclamă unul dintre grenadirii din compania lui Lorin, hai să intrăm cu toții. Fără preferințe! Dacă se predă, îl păstrăm pentru

ghilotină, dacă rezistă, îl sfârtecăm cu săbiile.

— Bine zici, făcu Lorin. Așadar, înainte! Intrăm pe ușă sau pe fereastră?

— Pe ușă, spuse omul poliției. Poate că întâmplător cheia e în ușă, pe câtă vreme dacă intrăm pe fereastră, trebuie să spargem câteva ochiuri și am face zgomot.

— Fie, pe ușă, zise Lorin, numai să intrăm odată, puțin îmi pasă pe unde. Haidem, cu sabia în mână, Maurice.

Automat, Maurice își trase sabia din teacă.

Trupa mică înainta spre pavilion, întocmai cum arătase omul cenușiu, au dat de primele trepte, apoi au pășit pe palier și, în sfârșit, în vestibul.

— Ah! exclamă Lorin bucuros, cheia e în ușă.

Într-adevăr, întinse mână prin întuneric și, așa cum spusese, cu vârful degetelor simți răceala cheii.

— Hai, deschide odată, cetățene locotenent, spuse omul cenușiu.

Lorin răsuci cu băgare de seamă cheia în broască. Ușa se deschise.

Maurice își șterse cu mâna sudoarea de pe frunte.

— Am ajuns! exclamă Lorin.

— Nu încă, îi întoarse vorba omul cenușiu. Dacă informațiile noastre topografice sunt exacte, aici ne aflăm în apartamentul cetățenei Dixmer.

— N-avem decât să ne încredințăm, spuse Lorin. Să aprindem niște lumânări. Văd că mai este foc în cămin.

— Să aprindem torțe, hotărî omul cenușiu. Torțele se sting mai greu decât lumânările.

Și luă din mâna unui grenadir două torțe pe care le aprinse de la focul din cămin care abia mai pâlpâia. Una i-o dădu lui Maurice, cealaltă — lui Lorin.

— Vedeți că nu m-am înșelat; iată ușa care dă în camera de culcare a cetățenei Dixmer și iat-o și pe cea care dă pe coridor.

— Înainte, pe coridor, ordonă Lorin.

Ușa din fund fu deschisă la fel de ușor ca prima și se găsiră cu toții în fața ușii apartamentului în care locuia cavalerul. Poate de douăzeci de ori văzuse Maurice ușa aceea, dar niciodată nu întrebuse încotro duce. Pentru el lumea toată se mărginea la camera în care-l primea Geneviève.

— Ah! exclamă Lorin în șoaptă, aici schimbăm tactica. Ușa e încuiată, nici urmă de cheie.

— Dar, întrebă Maurice, abia putând să vorbească, sunteți siguri că e aici?

— Dacă planul e exact, aici trebuie să fie, răspunse omul poliției. Dealtfel, vom vedea. Grenadiri, spargeți ușa, năvăliți în cameră.

Patru oameni, desemnați de către trimisul poliției, ridicară paturile puștilor și la un semn al acestuia, care conducea operația, dădură toți odată o singură lovitură: ușa se făcu țandări.

— Predă-te sau ești mort, răcni Lorin, năvălind în cameră.

Nimeni nu răspunse: draperiile patului erau închise.

— Iatacul! ia seama la iatac! strigă omul poliției, arma la ochi și la prima mișcare a perdelelor, trageți!

— Așteptați, spuse Maurice, am să dau perdelele într-o parte.

Și nădăjduind, fără îndoială, că Maison-Rouge ședea ascuns îndărătul

perdelelor de la pat și că prima lovitură de pumnal sau primul glonte de pistol îi vor fi hărăzite lui, Maurice se repezi la draperiile care lunecară scrâșnind pe vergeaua galeriei. Patul era gol.

— Ei, drăcie! făcu Lorin, nimeni!

— Te pomenești c-o fi scăpat, bolborosi Maurice.

— Cu neputință, cetățeni! Cu neputință! exclamă omul cenușiu. Vă spun c-a fost văzut intrând acum un ceas, că nimeni nu l-a văzut ieșind și că toate ieșirile sunt păzite.

Lorin deschidea ușile tuturor dulapurilor și comodelor, se uita pretutindeni, chiar și acolo unde ar fi fost cu neputință să se ascundă un om.

— Nimeni, totuși! Vedeți doar că nu e nimeni!

— Nimeni, repeta și Maurice cu o emoție lesne de înțeles; într-adevăr se vede că nu e nimeni.

— În camera cetățenei Dixmer, spuse omul poliției. Poate că e acolo.

— O! exclamă Maurice, respectați camera unei femei.

— Cum asta!? făcu Lorin. Bineînțeles că o vom respecta, ca și pe cetățeană Dixmer. Dar s-o cercetăm.

— Pe cetățeană Dixmer? întrebă unul dintre grenadiri, bucuros să plaseze o glumă de prost-gust.

— Nu, răspunse Lorin, camera ei.

— Atunci, interveni Maurice, lăsați-mă pe mine să trec în frunte.

— Treci, spuse Lorin, tu ești căpitanul. Să acordăm fiecăruia onorurile ce i se cuvin.

Doi oameni fură lăsați să păzească încăperea pe care ceilalți o părăsiră trecând în cea în care aprinseseră torțele.

Maurice se apropie de ușa ce dădea în camera de dormit a Genevièvei.

Era prima oară când avea să intre acolo.

Inima îi bătea foarte tare.

Cheia era în ușa.

Maurice duse mâna spre cheie, dar șovăi.

— Hai, deschide odată! îl zori Lorin.

— Dar, zise Maurice, dacă cetățeană Dixmer e culcată?

— Avem să ne uităm în patul ei, sub pat, în cămin și în dulapuri, răspunse Lorin, după care, dacă nu e nimeni decât ea, avem să-i urăm noapte bună.

— Nicidecum, interveni omul poliției, avem s-o arestăm, cetățeană Geneviève Dixmer e o aristocrată, recunoscută drept complice a fiicei lui Tison și a Cavalerului de Maison-Rouge.

— Deschide dumneata atunci! se răsti Maurice, dând drumul cheii, eu nu arestez femei.

Omul poliției se uită chiorăș la Maurice, iar grenadirii începură să cârtească.

— Ce, ați început să cârțiți? întrebă Lorin. N-aveți decât să cârțiți și împotriva mea, căci sunt de părerea cetățeanului Lindey.

Și se trase un pas îndărăt.

Omul cenușiu apucă cheia, o întoarse grăbit, ușa se deschise; soldații se năpustiră în cameră.

Două lumânări ardeau pe o măsuță, dar camera Genevièvei, ca și cea a Cavalerului de Maison-Rouge, era goală.

— Goală! exclamă omul poliției.

— Goală! repetă Maurice, pălind. Unde să fie oare? Lorin se uită lung la Maurice, cu uimire.

— S-o căutăm, spuse omul poliției.

Și, urmat de jandarmi, se apucă să scotocească toată casa, din pivniță până-n ateliere.

Abia se întoarseră ei cu spatele, și Maurice, care-i urmărise cu ochii plini de îngrijorare, se repezi la rândul său în încăpere, deschizând iarăși dulapurile pe care le mai deschise și chemând cu o voce plină de teamă și neliniște:

— Geneviève! Geneviève!

Dar Geneviève nici gând să răspundă, camera era într-adevăr goală.

Atunci Maurice se apucă și el să scotocească prin casă cu un zel pătimaș. Serele, hangarele, dependințele, cercetă tot, dar era de prisos.

Deodată se auzi un zgomot puternic; o ceată de bărbați înarmați se înfățișă la poartă; oamenii schimbă parola cu santinela, năvăliră în grădină și se răspândiră în casă. În fruntea grupului de întărire strălucea panașul fumuriu al lui Santerre.

— Ei bine! făcu el către Lorin, unde e conspiratorul?

— Cum adică unde e conspiratorul?

— Da. Vă întreb ce-ați făcut cu el?

— Și eu v-aș întreba pe dumneavoastră: detașamentul pe care-l comandați, dacă a păzit bine ieșirile, trebuie să-l fi arestat, pentru că nu mai era în casă când am intrat noi.

— Ce tot spui? exclamă generalul furios, l-ați lăsat să scape?

— Noi n-am putut să-l lăsăm să scape, fiindcă nu l-am prins.

— Atunci nu mai înțeleg nimic, spuse Santerre.

— Nimic din ce?

— Nimic din cele ce mi-ați comunicat prin trimisul vostru.

— V-am trimis noi pe cineva?

— Bineînțeles. Bărbatul acela cu haină cafenie, cu părul negru și ochelari verzi, care a venit să ne vestească din partea voastră că sunteți gata-gata să puneți mâna pe Maison-Rouge, dar că se apără, luptându-se ca un leu. Drept care am venit în fugă.

— Un om cu haină cafenie, cu părul negru și cu ochelari verzi? repetă Lorin.

— Bineînțeles, ținând o femeie de braț.

— Tânără, frumoasă? exclamă Maurice, reprezentându-se spre general.

— Da, tânără și frumoasă.

— Era el împreună cu cetățeană Dixmer.

— Care el?

— Maison-Rouge... Oh! păcătosul de mine, cum de nu i-am ucis pe amândoi?

— Hai, lasă cetățene Lindey, spuse Santerre, îi prindem noi.

— Dar cum de i-ați lăsat să treacă? întrebă Lorin.

— Ei, fir-ar să fie! exclamă Santerre, i-am lăsat să treacă fiindcă știau

parola.

— Știau parola? strigă Lorin. Așadar, printre noi se află un trădător?

— Nu, nu, cetățene Lorin, spuse Santerre, voi sunteți cunoscuți, se știe bine că printre voi nu sunt trădători.

Lorin se uită jur-împrejurul lui, de parc-ar fi căutat trădătorul despre a cărui prezență pomenise.

Observă fruntea încruntată și privirile șovăitoare ale lui Maurice.

— Ah! șopti el, ce-o mai fi și asta?

— Cavalerul nu poate fi prea departe, spuse Santerre; să cercetăm prin împrejurimi. Poate a dat peste vreo patrulă mai dibace ca noi, care nu s-o fi lăsat păcălită.

— Da, da, să căutăm, adăugă Lorin.

Apoi îl apucă pe Maurice de braț și, sub pretextul investigațiilor de făcut, îl scoase afară din grădină.

— Da, să căutăm, spuseră și soldații, dar înainte...

Și unul dintre ei își aruncă torța sub o șură ticsită cu vreascuri și iarbă uscată.

— Hai, zise Lorin, vino.

Maurice nu se împotrivi, îl urmă pe Lorin, ca un copil. Amândoi alergară până la pod fără să scoată nici un cuvânt; acolo se opriră. Maurice întoarse capul.

Cerul era roșu în direcția cartierului, deasupra caselor urcau puzderie de scânteii.

Capitolul XXXII

JURĂMÂNTUL

Maurice fu cuprins de-un tremur; întinse mâna înspre strada Saint-Jacques și zise:

— Foc! foc!

— Ei bine! da, răspunse Lorin, foc. Și ce-i cu asta?

— Vai! Doamne-Dumnezeule! Dacă s-a întors?

— Cine?

— Geneviève.

— Geneviève e doamna Dixmer, nu-i așa?

— Da, ea e.

— Nu-i nici o primejdie să se fi întors, de vreme ce n-a plecat.

— Lorin, trebuie s-o gălesc, trebuie să mă răzbun.

— Ei! ei! exclamă Lorin.

Amor, tiran al zeilor și-al muritorilor,
Nu-ți trebuie tămâie pe vatra altarelor.

— Ai să mă ajuți s-o regăsesc, nu-i așa, Lorin?

— Ei, na! nici n-are să fie greu.

— Dar cum?

— Dacă soarta cetățenei Dixmer te frământă pe cât mă lași să cred, înseamnă c-o cunoști și dacă o cunoști, trebuie să știi care-i sunt prietenii cei mai intimi. Nu cred c-a părăsit Parisul, toți vor dealtfel cu orice preț să rămână aici. S-o fi refugiat la vreo confidentă și mâine dimineață ai să primești prin vreo Roză sau prin vreun Marton un bilețel ticluit cam în termenii următori:

De Marte la Cythera din nou vrea să pătrundă,
Sub vălul azuriu al nopții să s-ascundă.

Și să se înfățișeze la portar în strada cutare, numărul cutare, întrebând de doamna Trei-Stele; cam așa.

Maurice ridică din umeri. Știa bine că Geneviève n-avea la cine să se refugieze.

— N-o vom găsi, șopti el.

— Îngăduie-mi să-ți spun ceva, Maurice, zise Lorin.

— Ce?

— Că n-ar fi cine știe ce mare nenorocire dacă n-am mai găsi-o.

— Dacă n-o găsim, Lorin, adăugă Maurice, eu am să mor.

— Ei drace! făcu tânărul, așadar din pricina acestei iubiri erai tu cât pe-aci să mori?

— Da, răspunse Maurice.

Lorin rămase o clipă pe gânduri.

— Maurice, zise el, să tot fie unsprezece ceasuri, cartierul e pustiu, uite-acolo o bancă de piatră, pusă parcă anume ca să găzduiască doi prieteni. Acordă-mi favoarea unei convorbiri secrete, cum se spunea sub vechiul regim, îți dau cuvântul c-am să vorbesc numai în proză.

Maurice se uită în jur și-apoi se duse să se așeze lângă prietenul lui.

— Vorbește, zise Maurice, sprijinindu-și pe-o mână fruntea obosită.

— Ascultă, dragă prietene, am să-ți spun un lucru, fără introducere, fără perifraze, fără comentarii: mergem pe calea pierzaniei sau mai curând tu ne duci pe calea pierzaniei.

— Cum asta? întrebă Maurice.

— Există, scumpul meu prieten, urmă Lorin, o anume decizie, dată de Comitetul Salvării Publice, care spune că e trădător de patrie oricine întreține relații cu inamicii patriei. Ai tu cunoștință de decizia asta?

— Fără îndoială, răspunse Maurice.

— Va să zică o știi?

— Da.

— Ei bine! Îmi pare că tu ești oarecum trădător de patrie. Ce ai de spus? cum zicea Manlius...

— Lorin!

— Bineînțeles, afară de cazul în care tu consideri că își idolatrizează patria toți cei ce dau adăpost, masă și casă domnului Cavaler de Maison-Rouge, care n-am putea spune că e un republican exaltat, și nici c-ar fi învinuit, deocamdată, că ar fi condus evenimentele din septembrie.

— Vai, Lorin! exclamă Maurice scoțând un suspin.

— Drept care, urmă moralistul, îmi pare că tu ai fost sau ești încă puțin cam prea prieten cu inamicul patriei. Hai, hai, nu te indigna și nu protesta, dragă amice; parc-ai fi gigantul Enceladus¹⁸, gata să răstorni munții când te întorci de pe-o parte pe cealaltă. Așa că ți-o spun încă o dată, nu te revolta și mărturisește pur și simplu că nu mai ești un revoluționar plin de zel.

Lorin rostise cuvintele de mai sus cu toată blândețea de care era în stare, alunecând asupra lor printr-un artificiu retoric demn de Cicero.

Maurice protestă doar printr-un gest.

Dar gestul lui fu socotit ca neavenit și Lorin continuă:

— O! dac-am trăi într-un climat de seră, într-un climat constant în care, potrivit regulilor botanicii, termometrul arată invariabil șaisprezece grade, ți-aș spune, dragul meu Maurice, e elegant, e cum se cuvine; să fim nițeluș aristocrați din timp în timp, nu strică, e frumos, dar noi fierbem astăzi la treizeci și cinci și chiar patruzeci de grade! Apa fierbe și noi abia dacă suntem călduți; pe căldura asta părem reci, și dacă ești rece, ești suspect, după cum știi; când ești suspect, ești prea inteligent, scumpul meu Maurice, ca să nu-ți dai seama ce-ai să fii curând, sau, mai bine zis, ce n-ai să mai fii deloc.

— Ei bine! atunci să mă omoare și să se termine odată, exclamă Maurice. Dealtfel, tot m-am săturat de viață.

— De-abia de-un sfert de oră, observă Lorin. La drept vorbind, nu mai e destulă vreme ca să te las să procedezi în privința asta cum te taie capul: și pe urmă, dacă mori astăzi, înțelegi tu, trebuie să mori republican, pe câtă vreme tu ai să mori aristocrat.

— Vai! oftă Maurice, căruia începuse să i se urce sângele în cap din pricina durerii și îngrijorării provocate de conștiința vinovăției sale, mergi cam prea departe, dragul meu.

— Am să merg și mai departe, căci te previn că dacă te faci aristocrat...

— Ai să mă denunți?

— Ei, na! Nici gând, am să te închid într-o pivniță și-am să încep să te caut, în bătaia tobelor, ca pe un dispărut: pe urmă am să strig în gura mare că aristocrații, prinzând de veste ce destin le pregătești, te-au sechestrat, te-au chinuit, te-au înfometat, așa că, de îndată cei vei fi fost regăsit, vei fi încoronat cu flori în public de damele din Hală și de calicii care adună zdrențe din cartierul Victor, așa cum s-a întâmplat cu Elie de Beaumont, șeful jandarmeriei, cu domnul Latude și cu alții. Grăbește-te, așadar, să intri din nou în pielea lui Aristide, căci altfel știi ce te-așteaptă.

— Lorin, îmi dau seama că ai dreptate, dar sunt luat de curent, alunec pe pantă în jos. Poți oare să-mi porți pică fiindcă îmi urmez destinul?

— Nu-ți port pică, dar te cert. Adu-ți aminte puțin de scenele pe care Pilade i le făcea zilnic lui Oreste, scene care dovedesc cu succes că prietenia nu-i decât un paradox, de vreme ce acești doi prieteni legendari se certau de dimineață până seara.

— Leapădă-te de mine, Lorin, ai face mai bine.

— Nici gând.

— Atunci, lasă-mă să iubesc, să fiu nebun, poate chiar criminal, fiindcă,

dacă o revăd, simt c-am s-o ucid.

— Sau c-ai să-i cazi în genunchi. Maurice! Maurice! Îndrăgostit de-o aristocrată, n-aş fi crezut nici în ruptul capului. Iată-te în situația sărmanului Osselin cu marchiza de Charny.

— Destul, Lorin, te implor!

— Maurice, sau te vindec sau mă ia dracu! Nu vreau să câştigi la loteria sfintei ghilotine, cum spune băcanul din strada Lombarzilor. Ia seama, ai să mă aduci la exasperare. Ai să faci din mine un om crud. Maurice, îmi vine să dau foc insulei Saint-Louis; dă-mi o torţă, un şomoioag aprins!

Vai nu! zadarnică e toată truda mea!

Să cer o torţă sau făclie nu-i oare lucru de prisos

Când focul tău, Maurice, atâta de frumos,

E-n stare să incendieze şi sufletu-ţi, şi oraşul, şi tot ce-n jur ar sta?

Maurice zâmbi fără voie.

— Doar ne înţeleseserăm să nu mai vorbim decât în proză, remarcă el.

— Dar numai din pricină că mă scoţi din sărite cu nebunia ta, răspunse Lorin; numai din pricină că... Ascultă, hai să bem, Maurice, hai să ne-mbătăm, să punem la cale niscaiva moţiuni, să studiem economia politică, dar, pentru numele lui Jupiter, să nu mai fim îndrăgostiţi, să nu mai îndrăgim decât libertatea.

— Sau Raţiunea.

— O! ce-i drept! zeiţa înseamnă mare lucru şi să ştii că te socoate un muritor încântător.

— Nu eşti gelos?

— Ca să-mi salvez un prieten, mă simt în stare de orice sacrificiu.

— Mulţumesc, Lorin, şi-ţi preţuiesc devotamentul; dar, vezi tu, cel mai bun mijloc de a-mi alina durerea e s-o trăiesc până la saturaţie. Rămâi cu bine, Lorin. Du-te s-o vezi pe Arthémise.

— Şi tu unde te duci?

— Acasă.

Şi Maurice făcu câţiva paşi spre pod.

— Va să zică, acum locuieşti înspre vechea stradă Saint-Jacques?

— Ba nu, dar îmi face plăcere s-o iau pe-acolo.

— Ca să mai vezi o dată locul unde trăia fiara ta neînduplecată.

— Ba, ca să văd dacă nu s-a întors acolo unde ştie c-o aştept. O! Geneviève, Geneviève! nu te-aş fi crezut în stare de-asemenea trădare!

— Maurice, un tiran care cunoştea bine femeile, pentru c-a murit de mult ce le-a iubit, spunea:

Adesea îşi schimbă părerea femeia!

Nebun e cin' se-ncrede-n ea, de-aceea!

Maurice oftă şi cei doi prieteni o apucară iarăşi înspre vechea stradă Saint-Jacques.

Pe măsură ce se apropiau auziră larmă, văzură cum lumina creștea, deslușiră cântece patriotice, care, în plină zi, în plin soare, în atmosfera de luptă păreau imnuri eroice, dar care în puterea nopții, în lumina incendiului, căpătau accentul lugubru al unei beții de canibali.

— Doamne-Dumnezeule! exclamă Maurice, uitând că Dumnezeu era desființat.

Și grăbea pasul, sudoarea curgându-i pe frunte. Lorin se uita la el cum merge și șoptea printre dinți:

Dragoste, dragoste, când pui mâna pe noi,
Se poate lesne spune: s-a terminat cu voi!

Întreg Parisul părea că se-ndreaptă spre teatrul evenimentelor pe care le-am povestit. Maurice se văzu silit să străbată un șir de grenadiri, rândurile de membri ai secțiilor, apoi să se strecoare prin cetele înghesuite ale mulțimii de gură-cască, pe cât de furioasă, pe atât de trează, care, în epoca aceea, alerga urlând de la un spectacol la alt spectacol.

Pe măsură ce se apropia, Maurice, în nerăbdarea-i turbată, iuțea pasul. Lorin abia izbutea să-l urmeze, dar îl iubea prea mult ca să-l părăsească în asemenea clipe.

Totul era aproape pe sfârșite. Focul trecuse de la șura sub care soldatul aruncase torța aprinsă, la atelierele construite din scânduri rânduite astfel încât aerul să pătrundă prin spațiile mari dintre ele. Mărfurile arseseră. Acum începea să ardă și casa.

— Doamne, își zicea Maurice, dacă s-a întors, dacă se află în vreuna din încăperi, învăluită în cercul de flăcări, așteptându-mă, strigându-mă...

Și Maurice, pe jumătate nebun de durere, preferând să creadă în nebunia celei pe care o iubea, decât în trădarea ei, Maurice izbi cu capul aplecat ușa pavilionului pe care o întrezărea prin fum.

Lorin se ținea mereu după el; l-ar fi urmat până și în iad.

Acoperișul ardea, focul începuse să cuprindă scara.

Maurice, găfiind, cercetă tot etajul, salonul, camera Genevièvei, camera Cavalerului de Maison-Rouge, coridoarele, chemând cu voce gătuită:

— Geneviève! Geneviève!

Nimeni nu răspunse.

Întorcându-se în prima încăpere, cei doi prieteni văzură valurile de flăcări care începuseră să pătrundă prin ușă. În ciuda strigătelor lui Lorin, care-i arăta fereastra, Maurice trecu prin mijlocul flăcărilor.

De acolo alergă înspre casă, străbătu fără să se oprească curtea înțesată de mobile sfărâmate, regăsi sufrageria, salonul lui Dixmer, cabinetul chimistului Morand. Peste tot, fum, sfărâmături, cioburi de sticlă. Focul cuprinsese și partea asta a casei și începuse s-o mistuie.

Maurice făcu aici exact ceea ce făcuse și în pavilion. Nu lăsă nici o încăpere necercetată, nici un coridor nestrăbătut. Coborî în pivniță. Poate că Geneviève, ca să fugă de incendiu, se refugiase acolo.

Nimeni nicăieri.

— Ei, drăcie! exclamă Lorin, nu vezi că nimeni n-ar putea rezista aici, afară de salamandre, și doar nu cauți asemenea animale legendare. Hai, vino, o să întrebăm, o să ne informăm la cei ce-au fost de față, poate va fi văzut-o careva.

Ar fi fost nevoie de multe puteri la un loc ca să-l scoată pe Maurice afară din casă. Speranța însă îl trase de-un singur fir de păr.

Atunci începură investigațiile: cercetară împrejurimile, oprind femeile care treceau, scotocind cărările, dar fără nici un rezultat. Se făcuse ceasul unu noaptea. Cu toată vigoarea-i athletică, Maurice era frânt de oboseală, ca atare se dădu bătut, renunțând la alergături, urcușuri, certuri și înfruntări nesfârșite cu mulțimea.

Tocmai trecea prin fața lor o trăsură. Lorin o opri.

— Dragul meu, îi spuse el lui Maurice, am făcut tot ce-a fost omenește cu putință ca s-o regăsim pe Geneviève a ta; pentru ea ne-am spetit, ne-am pârjolit, ne-am încăierat. Cupidon, oricât de exigent ar fi, nu poate pretinde mai mult de la un îndrăgostit, și cu atât mai puțin de la unul care e departe de-a fi astfel. Să urcăm în trăsură și să ne ducem fiecare acasă.

Maurice nu răspunse, dar se lăsă în voia prietenului. Ajunseră în fața ușii lui Maurice fără să fi schimbat măcar un singur cuvânt.

— Ei! slavă Domnului! exclamă Lorin, ești așteptat: iată-mă mai liniștit. Hai, bate la ușă.

Maurice bătu; ușa se deschise.

— Noapte bună! Pe mâine dimineată, zise Lorin.

— Noapte bună! răspunse automat Maurice.

Și ușa se închise în urma lui.

Pe primele trepte ale scării, dădu peste îndatoritorul său.

— Vai! cetățene Lindsey, exclamă acesta, câtă îngrijorare ne-ai pricinuit.

Cuvintele "ne-ai pricinuit" îl izbiră pe Maurice.

— Dumitale? întrebă el.

— Da, mie și domniței care te așteaptă.

— Domniță? repetă Maurice, găsind că nu era defel momentul să primească vizita pe care probabil vreuna din vechile lui amice i-o făcea. Bine ca mi-ai spus asta chiar acum, mă duc să mă culc la Lorin.

— Cu neputință. Ședea la fereastră, te-a văzut coborând din trăsură și a strigat: „Iată-l!”

— Ei și ce-mi pasă mie c-a aflat că sunt eu? Nu-mi arde de dragoste. Urcă și spune-i femeii aceleia că s-a înșelat.

Îndatoritorul dădu să plece ca să îplinească porunca, dar se opri.

— Ei! cetățene, stăruie el, greșești. Domnița era tare tristă. Răspunsul meu o va deznădăjdui.

— Dar, mă rog, întrebă Maurice, cine-i femeia asta?

— Cetățene, nu i-am văzut chipul; e învăluită într-o mantie și plânge; iată tot ce-ți pot spune despre ea.

— Zici că plânge? întrebă Maurice.

— Da, dar pe tăcute, înăbușindu-și suspinele.

— Va să zică plânge, repetă Maurice. Așadar, e cineva pe lume care mă iubește până într-atât, încât să se îngrijeze așa de tare de lipsa mea?

Și urcă încetișor în urma îndatoritorului său.

— Iată-l, cetățeană, iată-l! strigă acesta năpustindu-se în cameră.

Maurice intră în urma lui.

Văzu într-un colț al salonului o făptură care tremura, cu fața ascunsă în perne, o femeie ce-ar fi părut moartă dacă gemetele convulsive n-ar fi făcut-o să tresară.

Printr-un semn, Maurice îi ceru îndatoritorului să iasă afară.

Acesta îi dădu ascultare și plecă, închizând ușa.

Atunci Maurice alergă la tânăra aceea, care ridică capul.

— Geneviève! strigă eroul nostru. Geneviève la mine acasă! O, Doamne, oare am înnebunit?

— Nu, dragul meu, ești în toate mințile, răspunse ea. Ți-am făgăduit să fiu a domniei-tale, dacă-l salvezi pe Cavalerul de Maison-Rouge. L-ai salvat; așadar, iată-mă! Te așteptam.

Maurice se înșelă asupra sensului cuvintelor ei. Se dădu un pas înapoi și, privind-o cu tristețe, spuse blând:

— Geneviève, așadar, nu mă iubești!

Privirea Genevièvei se întunecă de lacrimi; întoarse capul și, sprijinindu-se de speteaza canapelei, izbucni în plâns.

— Ah, oftă Maurice, e clar că nu mă iubești, și nu numai că nu mă mai iubești, Geneviève, dar încerci pesemne un sentiment de ură împotriva mea dacă te afli într-o asemenea stare de deznădejde.

Maurice puse în ultimele sale cuvinte atâta exaltare și durere, încât Geneviève își înălță capul și îi cuprinse mâna.

— Doamne-Dumnezeule, exclamă ea, cel pe care-l credeam cel mai bun, până la urmă e și el un egoist!

— Egoist, Geneviève, ce vrei să spui?

— Nu înțelegi oare cât sufăr? Soțul fugit, fratele proscris, casa în flăcări, și toate într-o singură noapte și pe deasupra scena groaznică dintre dumneata și Cavalerul de Maison-Rouge!

Maurice o asculta în extaz, căci, oricât de nebunească îi era pasiunea, ar fi fost cu neputință să nu înțeleagă că astfel de emoții, adunate dintr-o dată, te pot aduce în halul de durere în care se afla Geneviève.

— Așadar, ai venit, ești aici, ești a mea, n-ai să mă mai părăsești!

Geneviève tresări.

— Unde m-aș fi putut duce? răspunse ea cu amărăciune. Am oare unde mă refugia, am eu vreun adăpost sau vreun protector, altul decât cel ce a pus preț un protecției sale? Copleșită de furie și înnebunită, mergeam pe Pont-Neuf și la un moment dat m-am oprit să văd apa sumbră fremătând în ungherele arcadelor; mă simțeam atrasă, vrăjită. Pentru tine, sârmană femeie, îmi spuneam, acolo e un adăpost, acolo e netulburata odihnă, acolo e uitarea.

— Geneviève, Geneviève! exclamă Maurice, ai spus așa ceva?... Așadar nu mă iubești deloc?

— Am spus-o, răspunse Geneviève, în șoaptă. Am spus-o, dar am venit.

Maurice oftă și se lăsă să alunece la picioarele ei.

— Geneviève, șopti el, nu mai plânge. Geneviève, uită toate nenorocirile,

dacă mă iubești. Geneviève, în numele Celui-de-Sus, spune-mi că nu violența amenințărilor mele te-a adus aici. Spune-mi că și dacă nu m-ai fi văzut în seara asta, aflându-te singură, fără adăpost, tot ai fi venit la mine, și primește-mi jurământul pe care ți-l fac de-a te dezlega de jurământul pe care te-am silit să-l dai.

Geneviève aținti asupra tânărului o privire ce vădea o inexprimabilă recunoștință.

— Câtă mărinimie! exclamă ea. Ah! Doamne, îți mulțumesc! cât e de mărinimos!

— Ascultă, Geneviève, spuse Maurice, Dumnezeu pe care îl izgonim acum din lăcașurile sale, dar pe care nu-l putem izgoni din inimile noastre, în care a sădit dragostea, Dumnezeu a făcut ca seara asta să pară lugubră, dar, în fond, să strălucească de bucurie și de fericire. Dumnezeu te-a îndrumat către mine, Geneviève, mi te-a pus în brațe și-ți vorbește prin graiul meu. În sfârșit, Dumnezeu vrea să răsplătească astfel atâtea suferințe pe care le-am îndurat, atâtea virtuți de care am dat dovadă luptând împotriva dragostei noastre ce părea nelegitimă, ca și cum un sentiment care a fost atât de curat și a rămas atât de adânc ar fi putut fi socotit o crimă. Așa că nu mai plânge, Geneviève! Dă-mi mâna. Vrei să te afli la un frate, vrei ca acest frate să-ți sărute plin de respect poala rochiei, să plece cu mâinile împreunate în rugăciune, trecând dincolo de pragul încăperii fără să întoarcă deloc capul?

Ei bine, spune doar un cuvânt, fă doar un semn și-ai să mă vezi plecând, ai să rămâi singură, liberă și în siguranță, ca o fecioară într-o biserică. Sau, dimpotrivă, adorata mea Geneviève, amintește-ți că te-am iubit atât de tare, încât am fost gata să-mi pierd viața, că pentru dragostea asta, pe care o poți face funestă ori fericită, i-am trădat pe-ai mei și am ajuns odios și abject în propriii mei ochi; gândește-te la fericirea pe care ne-o păstrează viitorul, la puterea și la energia care sălășluiesc în tinerețea și-n dragostea noastră ca să ne apere fericirea care e gata să înfrunte pe oricine-ar ataca-o și ar primejdui-o. Geneviève, inger al bunătății, spune-mi, ce vrei? Vrei să faci un om atât de fericit, încât să nu-i mai pară rău că trăiește și nici să nu-i mai pese de fericirea eternă? Atunci, în loc să mă alungi, surâde-mi, Geneviève a mea, lasă-mă să-ți duc mâna la inima mea, vino spre cel ce te râvnește cu toată puterea, cu toată dorința și cu tot sufletul, Geneviève, dragostea mea, viața mea, Geneviève, nu-ți retrace jurământul!

Inima tinerei femei se umplea de cuvintele lui duioase: dulceața dragostei, oboseala, pricinuită de suferințele trecute, îi răpiră orice putere. Lacrimile nu-i mai curgeau, dar suspinele îi zguduiau pieptul înflăcărat.

Maurice înțelese că Genevidve nu mai avea tăria să reziste și-o cuprinse în brațe. Atunci ea își lăsă capul pe umărul lui și păru-i lung se desfăcu, revărsându-se pe obrajii înfierbântați ai iubitului.

Dar Maurice simți cum îi tresaltă pieptul, zvâcnind ca valurile după furtună.

— Plângi, Geneviève..., șopti el cu adevărată tristețe. Liniștește-te. Niciodată n-am să-mi impun dragostea în fața unei nobile suferințe. Nicicând buzele mele nu se vor murdări c-un sărut otrăvit fie chiar de-o singură lacrimă de părere de

rău.

Și desfăcu cercul viu al brațelor sale, îndepărtându-și fruntea de cea a Genevidvei și întorcându-se încet.

Dar în aceeași clipă, printr-una din reacțiile acelea atât de firești la femeia care se ferește, dar care, ferindu-se, totuși dorește, Geneviève îl cuprinse pe Maurice de gât cu brațele tremurătoare, îl strânse cu putere și-și lipi obrazul rece și încă ud de lacrimile care abia încetaseră să șiroiască pe obrazul fierbinte al tânărului îndrăgostit.

— Vai! șopti ea, nu mă părăsi, Maurice, căci nu te mai am decât pe tine.

Capitolul XXXIII ZIUA URMĂTOARE

Un soare minunat se strecura printre stolurile verzi, aurind frunzele celor trei trandafiri mari, plantați în niște cutii de lemn așezate pe prichiciul ferestrei lui Maurice.

Florile acestea, cu atât mai plăcute la vedere cu cât sezonul lor era pe sfârșite, înmiresmau o sufragerie mică, pardosită cu dale, strălucind de curățenie, în care la o masă nu încărcată, dar alcătuită cu rafinament, tocmai se așezară Geneviève și Maurice.

Ușa era închisă, căci pe masă se aflau toate cele de care comesenii ar fi avut nevoie. De la sine înțeles că spuseseră:

— Ne vom servi singuri.

În încăperea alăturată se auzea îndatoritorul, care, zelos precum slujitorul febril al Fedrei, forfotea întruna. Căldura și însuflețirea celor din urmă zile frumoase pătrundeau printre șipcile distanțate ale storului și puneau pe frunzele trandafirilor mângâiați de soare o strălucire ca de aur și de smarald.

Geneviève așeză pe farfurie fructul auriu pe care-l ținea în mână și, dusă pe gânduri, surâzând numai cu buzele, în vreme ce ochii ei mari erau toropiți de melancolie, rămase tăcută, inertă, deși însuflețită și fericită de soarele dragostei, cum erau și florile acelea frumoase de soarele de pe cer.

Curând ochii ei îi căutară pe cei ai lui Maurice, și îi găsiră ațintiți asupra-i: și el o privea și visa.

Atunci își puse brațu-i atât de delicat și alb pe umărul tânărului îndrăgostit, care tresări, apoi își sprijini capul de dânsul, cu o încredere și o certitudine care înseamnă mai mult decât dragostea.

Geneviève se uita la el fără să vorbească și, privindu-l, roșea.

Maurice n-avea decât să-și aplece ușor capul ca să-și lipească gura de buzele întredeschise ale iubitei sale. Își aplecă încet capul. Geneviève păli, iar ochii i se închiseră ca petalele florii care-și ascunde caliciul de razele luminii.

Ședeau astfel nemișcați și tăcuți, cuprinși de-o fericire neobișnuită, când zgomotul strident al clopoțelului de la sonerie îi făcu să tresară.

Se desprinseră unul de celălalt.

Îndatoritorul intră și închise misterios ușa.

— E cetățeanul Lorin! vesti dânsul.

— A! dragul meu Lorin, exclamă Maurice. Mă duc să-l poftesc să plece. Iartă-mă, Geneviève.

Geneviève îl opri.

— Să-l poștești să plece pe prietenul dumitale, Maurice! Un prieten care te-a alinat, te-a ajutat, te-a sprijinit? Nu, nu vreau să alungi un asemenea prieten nici din casă și nici din inima dumitale. Să între, Maurice, să între.

— Îngăduiești?..., întrebă Maurice.

— Chiar voiesc, răspunse Geneviève.

— Vai! așadar crezi că eu nu te iubesc destul, exclamă Maurice, încântat de asemenea gingășie, și simți nevoia să fii idolatrizată?

Geneviève își întinse fruntea împurpurată către tânărul îndrăgostit. Maurice deschise ușa și Lorin intră, chipeș de-ți lua ochii în costumul său ce aducea cu al unui muscadin. Zărind-o pe Geneviève, se arătă uimit, după care îi făcu numaidecât o plecăciune plină de respect.

— Vino, Lorin, vino, îl întâmpină Maurice, și privește-o pe doamna. Ești detronat, Lorin. Acum există o persoană pe care ți-o prefer. Pentru tine mi-aș fi dat viața; pentru ea, nu-ți spun nimic nou cu asta, mi-am dat cinstea.

— Doamnă, spuse Lorin cu o seriozitate care trăda o emoție foarte adâncă, voi încerca să-l iubesc pe Maurice mai mult decât dumneata, pentru ca el să nu înceteze cu totul de-a mă iubi.

— Stai jos, domnule, zise Geneviève surâzând.

— Da, stai jos, adăugă și Maurice, care, strângând cu dreapta mâna prietenului și cu stânga pe cea a iubitei sale, simțea cum i se umple inima de toată fericirea la care poate râvni un om pe pământ.

— Așadar, nu mai vrei să mori? Nu mai vrei să fii ucis?

— Cum asta? întrebă Geneviève.

— O! Doamne, exclamă Lorin, ce animal schimbător e omul și câtă dreptate au filosofii să-i disprețuiască ușurătatea și nestatornicia! Iată aici de față unul — e oare de crezut așa ceva, doamnă? — care aseară voia să se arunce în apă și susținea sus și tare că pentru el nu mai e cu putință fericirea pe lumea asta: și iată că astăzi-dimineață îl găsesc vesel și bucuros, cu surâsul pe buze, cu fruntea senină, cu dragostea de viață în suflet, stând în fața unei mese ispititoare: e drept că nu mănâncă, dar asta nu dovedește c-ar mai fi nenorocit.

— Chiar voia el să facă tot ce ai spus dumneata? întrebă Geneviève.

— Tot ce ai auzit, doamnă, și încă multe altele! Am să-ți povestesc mai târziu. Deocamdată mi-e tare foame; e vina lui Maurice care aseară m-a pus să alerg prin tot cartierul Saint-Jacques. Îmi dați voie să mă ospățez din bucatele voastre de care nu v-ați atins nici unul?

— Zău, are dreptate! exclamă Maurice, bucuros ca un copil. Hai să stăm la masă cu toții. Eu n-am mâncat și nici dumneata, Geneviève.

Rostindu-i numele, Maurice trase cu ochiul la Lorin, dar Lorin nici măcar nu clipi.

— Va să zică ghiciseși că e ea! deduse Maurice.

— Ba bine că nu! răspunse Lorin tăindu-și o felie mare de jambon.

— Și mie mi-e foame, spuse Geneviève, întinzând farfuria.

— Lorin, îi strigă Maurice, aseară eram bolnav.

- Erai mai mult decât bolnav, erai nebun.
- Ei bine, în dimineața asta mi se pare că tu te simți mai rău.
- Cum adică?
- Încă n-ai făcut nici un vers.
- Chiar acum mă gândeam la asta, răspunse Lorin.

Atuncea când se află de Grații-nconjurat,
Ținând în mână-i lira, Phoebus cântă tare,
Dar dacă pe-al lui Venus urm-a apucat
Phoebus sărmanu-și pierde ura pe cărare.

- Bine! iată totuși un catren, se grăbi să spună Maurice, zâmbind.
 - Și va trebui să te mulțumești cu el, deoarece avem de vorbit despre lucruri mai puțin plăcute.
 - Ce mai este? întrebă Maurice cu îngrijorare.
 - Ce să fie? Sunt în curând de gardă la Conciergerie.
 - La Conciergerie! exclamă Geneviève. Lângă regină?
 - Lângă regină... cred că da, doamnă.
- Geneviève păli. Maurice încruntă din sprâncene și-i făcu un semn lui Lorin. Acesta își tăie încă o felie de jambon, de două ori mai mare decât cea dintâi.
- Regina fusese într-adevăr dusă la Conciergerie, unde avem și noi s-o însoțim.

Capitolul XXXIV CONCIERGERIE

La colțul dintre Pont-au-Change și Cheiul Florilor, se înalță ceea ce a mai rămas din vechiul palat al lui Ludovic cel Sfânt, care prin excelență se numea „Palatul”, așa cum Roma se numea „Orașul”, și care încă mai păstrează denumirea suverană de când singurii regi ce mai sălășluiesc în el sunt grefierii, judecătorii și împričinații.

Casa justiției e o clădire mare și sumbră care te face mai curând să te temi de zeița cea aspră și severă, decât s-o iubești. Acolo vezi recuzita și atribuțiile răzbunării umane adunate într-un spațiu strâmt. Ici, sălile unde stau păziți acuzații, ceva mai încolo sălile unde sunt judecați, dedesubt celulele unde sunt închiși după condamnare; la ușă, un locșor unde sunt însemnați cu fierul roșu; la vreo sută cinzeci de pași, un alt loc, mai mare, unde sunt uciși, adică Piața Greve, unde se desăvârșește ceea ce fusese doar schițat la Palat.

Justiția, după cum se vede, are totul la îndemână.

Clădirile acestea alipite unele de altele, mohorâte, cenușii, găurite de fereștruci cu gratii, în care bolțile căscate seamănă cu niște peșteri zăbrelete, și care se întind de-a lungul Cheiului des Lunettes, alcătuiesc Conciergeria.

Închisoarea are carcere pe care apele Senei le umezesc cu nămolul lor negru; are ieșiri secrete care duceau altădată spre fluviu victimele de a căror dispariție erau legate mari interese.

Văzută în 1793, Conciergeria, furnizoare neobosită a eșafodului, Conciergeria, după cum spuneam, era ticsită de arestați care într-un ceas erau gata condamnați, în epoca aceea, vechea închisoare a lui Ludovic cel Sfânt era cu drept cuvânt pensiunea morții.

Sub bolțile ușilor se legăna noaptea un felinar cu lumină roșie, urmă sinistră a acestui lăcaș al durerii.

În ajunul zilei în care Maurice, Lorin și Geneviève prânzeau împreună, o rostogolire surdă de roți zdruncinase pavajul cheiului și geamurile închisorii. Apoi, rostogolirea încetă în fața porții ogivale. Jandarmii bătură la poartă cu plăselele săbiei, poarta se deschise, trăsura intră în curte și după ce balamalele porților se învârtiră din nou când trăsura trecu, după ce zăvoarele scârțâiră iarăși, o femeie coborî.

Pe dată ușa căscată în fața ei o înghiți. Trei-patru capete curioase care înaintaseră spre lumina flăcărilor ca să cerceteze cu privirea pe femeia arestată, și care se iviseră în semiobscuritate, se traseră îndărăt, cufundându-se în întuneric; se mai deslușiră apoi câteva hohote stridente de râs și câteva grosolane strigăte de rămas bun, schimbate între oamenii care se depărtau, și care fură auzite fără ca oamenii aceia să fi fost văzuți.

Cea adusă astfel rămăsese îndărătul primei uși, împreună cu jandarmii ei. Văzu că mai avea de trecut una, dar uitase că, pentru a trece printr-o ușă a închisorii, trebuia în același timp să ridici piciorul și să pleci capul, fiindcă jos se afla o treaptă ce urcă și sus una ce coboară.

Arestata, fără îndoială încă neobișnuită cu arhitectura închisorilor, în ciuda lungului răstimp petrecut în ele, uită să-și plece fruntea și se izbi cu toată puterea de bara de fier.

— Te-ai lovit rău, cetățeană? întrebă unul dintre jandarmi.

— Acum nimic nu mă mai poate lovi, răspunse ea liniștită. Și trecu fără să se tânguie, cu toate că deasupra sprâncenei se putea vedea urma aproape sângerândă pe care i-o lăsase lovitură.

Îndată se zări și fotoliul portarului, fotoliu mai vrednic de respect în ochii arestaților decât tronul unui rege în ochii curtenilor, fiindcă portarul unei închisori e cel ce împarte înlesnirile și orice înlesnire are mare însemnătate pentru un arestat. Adeseori o favoare, fie ea cât de mică, îi schimbă cerul sumbru într-un paradis.

Portarul Richard, încredințat de propria-i importanță și așezat bine în fotoliul său, pe care nici gând să-l părăsească, cu tot zornăitul gratiilor și huruitul trăsorii care îi vestea un oaspete nou, portarul Richard, ziceam, trase pe nas o priză de tabac, se uită la arestată, deschise un registru foarte gros și căută o pană în călimara mică de lemn negru, în care cerneala, uscată pe margini, mai păstra în mijloc puțină umezeală glodoasă, așa cum în mijlocul craterului unui vulcan rămâne totdeauna puțină materie în clocot.

— Cetățene portar, i se adresă șeful escortei, fă-ne intrarea, dar repede, căci suntem așteptați urgent la sediul Comunei.

— Ei! nu ține mult, spuse portarul, vărsând în călimară câteva picături de vin, care-i mai rămăseseră pe fundul unui pahar. Sunt deprins cu asemenea treabă, slavă Domnului! Numele și pronumele tău, cetățeană?

Și, muindu-și pana în cerneala improvizată, se pregătea să scrie în josul paginii, completată pe vreo șapte optimi, datele necesare întemnițării nou-venitei, în vreme ce, în picioare, în spatele fotoliului, cetățeană Richard, femeie cu o expresie binevoitoare, admira cu o uimire plină de respect pe femeia cu înfățișare tristă, nobilă și mândră, pe care soțul ei o interoga.

— Marie-Antoinette-Jeanne-Josephe de Lorraine, răspunse arestata, arhiducesă de Austria, regină a Franței.

— Regina Franței? întrebă portarul uimit, ridicându-se pe brațul fotoliului.

— Regina Franței, repetă arestata cu același glas.

— Cu alte cuvinte, văduva Capet, făcu șeful escortei.

— Sub care din aceste două nume trebuie s-o trec în registru? întrebă portarul.

— Sub care din două poftește, numai s-o treci cât mai repede, răspunse șeful escortei.

Portarul se reasează în fotoliu și, cu un tremur ușor, înscrise în registrul său, prenumele, numele și titlu pe care i le dăduse arestata, înregistrări a căror cerneală roșcată apare, încă și astăzi în registrul acela a cărui foaie a fost roasă de șoarecii din locuința portarului revoluționar tocmai pe porțiunea cea mai prețioasă.

Nevasta lui Richard continua să stea în picioare, în spatele fotoliului soțului ei, numai că un simțământ de compătimire pioasă îi împreunase mâinile.

— Ce vârstă? urmă portarul.

— Treizeci și șapte de ani și nouă luni, răspunse regina.

Richard se apucă iarăși de scris, pe urmă trecu la semnalmente în amănunt și-și încheie lucrarea cu formulele și însemnările specifice.

— Bine, zise el, s-a făcut.

— Unde va fi dusă arestata? întrebă șeful escortei.

Richard mai trase o priză de tabac și se uită la soția lui.

— Păi! făcu ea, n-am fost înștiințați, așa că habar n-avem...

— Caută, spuse brigadierul.

— E camera de consiliu, urmă femeia.

— Hm! e tare mare, șopti Richard; dar pentru moment nu poate fi locuită căci n-are pat.

— E-adevărat, adăugă femeia, la asta nu mă gândisem.

— Eh! făcu unul dintre jandarmi, îi puneți mâine un pat, că până mâine mai este puțin.

— Dealtminteri, cetățeană poate petrece noaptea asta în camera noastră. Nu-i așa, bărbate? zise femeia lui Richard.

— Ei, și noi? întrebă portarul.

— Noi nu ne mai culcăm. Cum a zis cetățeanul jandarm, o noapte trece la iuțeală.

— Atunci, spuse Richard, duceți-o pe cetățeană în camera mea.

— În timpul ăsta ai să ne pregătești hârtia de primire, nu-i așa?

— O găsiți când vă întoarceți.

Femeia lui Richard luă o lumânare aprinsă de pe masă și o porni în frunte. Maria-Antoaneta o urmă fără să scoată un cuvânt, stăpânită și palidă, ca

întodeauna. Doi temniciperi, cărora femeia lui Richard le făcu semn, încheiară cortegiul. I se arată reginei un pat pe care soția lui Richard se grăbi să aștearnă cearșafuri albe. Temniciperii se instalară la ieșire, după care ușa fu încuiată învârtindu-se cheia în broască de două ori, și Maria-Antoaneta rămase singură.

Cum și-a petrecut noaptea nimenea nu știe, pentru că a petrecut-o între patru ochi cu Dumnezeu.

Abia a doua zi regina fu dusă în camera de consiliu, un patrulator alungit, a cărei ușiță de intrare dădea pe un coridor al Conciergeriei ce fusese tăiat pe toată lungimea sa de un perete despărțitor care nu ajungea până la plafon.

Unul dintre cele două compartimente era camera oamenilor de gardă.

Celălalt era camera reginei.

O fereastră zăbreliată cu niște bare groase dădea lumină fiecărei celule.

Un paravan ce încuia ușa o izola pe regină de paznicii ei și acoperea deschizătura din mijloc.

Întreaga încăpere fusese de curând pardosită cu cărămizi.

În sfârșit, pereții fuseseră decorați cândva cu un chenar de lemn aurit de care rmai atârnavau încă petice de hârtie cu crini regali pe ele.

Un pat instalat în fața ferestrei, un scaun așezat aproape de lumină, iată mobilierul închisorii regale.

După ce a intrat, regina a cerut să-i fie aduse cărțile și lucrul de mână.

I se aduseră *Revoluția din Anglia*, pe care o începuse la Temple, *Călătoria tânărului Anarcharis*¹⁹ și tapiseria pe care o broda.

Jandarmii se așezară în celula vecină. Istoria le-a păstrat numele, așa cum face cu oamenii cei mai neînsemnați când fatalitatea îi asociază celor mai mari catastrofe și când asupra lor se revarsă o parte din lumina orbitoare pe care o aruncă fulgerul, doborând fie tronurile regilor, fie chiar regii.

Cei doi se numeau Duchesne și Gilbert.

Comuna îi desemnase pe-acești doi bărbați, pe care-i știa ca pe niște buni patrioți, iar ei trebuiau să stea neclintiți în celula lor până la judecarea Mariei-Antoaneta. Printr-o asemenea măsură se urmărea înlăturarea neregulilor aproape inevitabile ale serviciului ce se schimbă de mai multe ori pe zi, atribuindu-li-se în același timp gardienilor o foarte mare responsabilitate.

Chiar în ziua aceea, regina află, din pălăvrăgeala celor doi oameni, a căror discuție ajungea până la ea, căci nici o pricină nu-i silea să vorbească în șoaptă, regina află, ziceam, despre măsura luată. Se bucură, dar în același timp se și îngrijoră, deoarece, dacă pe de-o parte își spunea că oamenii aceia trebuie să fi fost de toată încrederea, de vreme ce fuseseră aleși dintre atâția bărbați, pe de altă parte se gândea că prietenii ei ar putea găsi mult mai multe prilejuri de-a corupe doi gardieni cunoscuți și cu posturi fixe decât o sută de necunoscuți desemnați la voia întâmplării și venind s-o supravegheze pe neașteptate, doar pentru o singură zi.

În prima noapte, înainte de-a se culca, unul dintre cei doi paznici fumase, după cum îi sta în obicei. Fumul tutunului se strecură prin spărturile peretelui despărțitor și-o năpădi pe sârmana regină, căreia nenorocirile, în loc să-i tocească sensibilitatea, i-o ascuțiseră.

Numaidecât se simți cuprinsă de tulburări și de greață. Capul i se îngreuie

din pricina sufocării; dar, credincioasă hotărârii sale de-a fi de o neînduplecată mândrie, regina nu se plânse.

În timp ce se afla într-acea dureroasă veghe, în care nimic nu tulbura tăcerea și liniștea nopții, i se păru că aude un soi de geamăt ce venea de-afară. Geamătul era lugubru și prelung, ceva sinistru și pătrunzător ca urletul vântului trecând prin niște săli pustii, când furtuna împrumută voce de om ca să dea viață patimilor dezlănțuite în elemente.

Curând însă își dădu seama că zgomotul care o făcuse la început să tresară, strigătul acela dureros și stăruiitor nu era decât plânsetul unui câine ce urla pe chei. Regina se gândi numaidecât la bietul ei Black, pe care-l uitase în clipa în care fusese ridicată din Temple și al cărui schelălăit i se păru că-l recunoscuse, într-adevăr, sărmanul animal se pierduse de stăpână-sa datorită prea marii vigilențe și coborâse nebăgat în seamă după dânsa, urmărise vehicolul până la gratiile Conciерgeriei și nu se depărtase de-acolo decât fiindcă era cât pe ce să fie tăiat în două de îndoita lamă de fier ce se închisese în urma ei.

Dar bietul animal se întorsese numaidecât și, înțelegând că stăpâna lui fusese închisă în mormântul acela mare de piatră, o chema, urlând, și aștepta, la zece pași de santinelă, mângâierea unui răspuns.

Regina răspunse cu un suspin la care paznicii își ciuliră urechile.

Dar cum suspinul acela fu singurul și nici un alt zgomot nu-l însoți în încăperea Mariei-Antoaneta, paznicii se liniștiră numaidecât și ațipiră din nou.

A doua zi în zori, regina se sculă și se îmbracă. Așezată lângă fereastra zăbreliată, a cărei lumină, trecută ca prin sită din pricina gratiilor, cobora vânăta pe mâinile-i slăbite, Maria-Antoneta părea că citește, dar gândurile ei zburau departe de carte.

Paznicul Gilbert crăpă paravanul și se uită la dânsa tăcut. Maria-Antoaneta auzi scrâșnetul obiectului tras într-o parte, dar nici nu ridică capul.

Era așezată astfel încât paznicii să-i poată vedea chipul, scăldat în lumina dimineții.

Paznicul Gilbert îi făcu semn camaradului său să vină și el s-o privească prin crăpătură.

Duchesne se apropie.

— Uită-te la ea, spuse Gilbert cu voce înceată, cât e de palidă. Te înspăimântă! Ochii tiviți de roșcată arată că suferă. Parc-ar fi plâns.

— Știi bine, zise Duchesne, că văduva Capet nu plânge niciodată; e prea mândră ca să plângă.

— Atunci e bolnavă, își dădu Gilbert cu părerea.

Apoi, ridicându-și glasul, o întrebă pe regină:

— Ia spune, cetățeană Capet, ești bolnavă?

Regina își ridică încet ochii și privirea i se pironi limpede și întrebătoare asupra celor doi oameni.

— Cu mine vorbiți, domnilor? întrebă ea cu vocea plină de blândețe, căci i se păruse că observă o urmă de interes în tonul celui care i se adresase.

— Da, cetățeană, cu tine, urmă Gilbert. Te întrebăm dacă nu cumva ești bolnavă.

— Din ce pricină?

— Pentru că ți s-au înroșit ochii.
— Și ești foarte palidă, adăugă Duchesne.
— Vă mulțumesc, domnilor. Nu, nu sunt deloc bolnavă, dar am suferit mult astă-noapte.

— Al! Da! necazurile pe care le ai.
— Nu, domnilor, necazurile mele fiind aceleași și religia învățându-mă să le îndur, nu mă fac să sufăr într-o zi mai mult ca-n cealaltă. Mi-e rău pentru că nu prea am dormit astă-noapte.

— Al! locuința nouă, schimbare de pat, făcu Duchesne.
— Și-apoi locuința numai frumoasă nu e, adăugă Gilbert.
— Nici asta nu e pricina, domnilor, răspunse regina, clătinând din cap. Urâtă sau frumoasă, locuința mi-e indiferentă.

— Atunci ce e?
— Ce e?
— Da.
— Vă cer iertare că v-o spun, dar am fost tare stânjenită din pricina mirosului de tutun, pe care domnul îl răspândește și-n clipa de față.

Într-adevăr, Gilbert fuma, ceea ce de fapt era ocupația lui cea mai obișnuită.
— Vai! exclamă el, tulburat de blândețea cu care îi vorbea regina. Asta era? Dar de ce nu mi-ai spus, cetățeană?

— Pentru că n-am crezut că am dreptul să vă stingheresc în deprinderile dumneavoastră, domnule.

— Ei bine, lasă că n-ai să mai fi stingherită, cel puțin de mine, spuse Gilbert, aruncându-și luleaua care se sparse de lespede, fiindcă n-am să mai fumez.

Și se întoarse împreună cu tovarășul său, după ce închisese paravanul.
— Poate că are să i se taie capul, asta e treaba națiunii, dar de ce s-o faci să sufere pe femeia asta? Noi suntem soldați, nu călăi ca Simon.

— Ai apucături de aristocrat, camarade, spuse Duchesne, clătinând din cap.

— Ce înseamnă pentru tine aristocrat? Ia, hai, explică-mi și mie cum vine treaba asta?

— Pentru mine aristocrat e oricine jignește națiunea și dă satisfacție inamicilor ei.

— Așadar, după tine, spuse Gilbert, eu jignesc națiunea pentru că nu o mai afum pe văduva Capet? Haida-de! Vezi tu, eu, urmă omul cel cumsecade, îmi aduc aminte jurământul pe care l-am depus patriei și ordinul pe care mi l-a dat brigadierul, asta e tot. Or, ordinul îl știu pe de rost: „Să nu lași arestata să evadeze, să nu lași pe nimeni să pătrundă la dânsa, să înlături orice legătură pe care ar vrea s-o stabilească sau s-o întrețină cu cineva și să mori în postul tău. Iată ce-am făgăduit și am să-mi țin făgăduiala. Trăiască națiunea!

— Ceea ce-ți spun, îi întoarse vorba Duchesne, nu înseamnă că mi-ar fi necaz pe tine, dimpotrivă, mi-ar fi însă tare milă să te văd compromis.

— Sst! iată că vine cineva.
Regina nu scăpase nici un cuvânt din convorbirea de mai sus, cu toate ca se desfășurase în șoaptă, închisoarea ascute simțurile!

Zgomotul care atrăsese atenția celor doi paznici era făcut de mai mulți inși care se apropiau de ușă.

Ușa se deschise.

Doi municipali intrară, urmați de portar și de câțiva temniceri.

— Unde e arestata? întrebă ei.

— Acolo, spuseră cei doi jandarmi.

— Cum e instalată?

— Pofțiți să vedeți.

Și Gilbert se duse să împingă paravanul.

— Ce doriți, domnule? întreabă regina.

— A venit o inspecție de la Comună, cetățeană Capet.

„Omul ăsta e cumsecade, gândi Maria-Antoaneta, și dacă prietenii mei vor numaidecât...”

— E bine, e bine, spuseră municipalii, dându-l pe Gilbert într-o parte și intrând la regină, nu-i nevoie de prea multe zorzoane.

Regina nici nu și-a ridicat capul și s-ar fi putut crede, după nepăsarea ei, că nici n-auzea, nici nu vedea ce se petrece, ca și cum ar fi fost tot singură.

Delegații Comunei cercetară curioși și atenți toate amănuntele camerei, sonدارă lemnăria, patul, gratiile de la fereastra care da asupra curții femeilor și, după ce le puseră în vedere paznicilor să fie cât mai vigilenți, ieșiră fără să fi adresat vreun cuvânt Mariei-Antoaneta și fără ca ea să fi părut că a luat act de prezența lor.

Capitolul XXXV

SALA PAȘILOR PIERDUȚI

Către sfârșitul aceleiași zile în care am văzut pe cetățenii municipali cercetând închisoarea reginei cu o grijă atât de amănunțită, un bărbat îmbrăcat cu o carmaniolă de culoare cenușie, cu capul acoperit de-un păr des și negru, și purtând peste părul negru o bonetă mițoasă care deosebea în vremurile acelea patrioții extremiști de mulțimea poporului, se plimba în sala cea mare, numită atât de filosofic sala pașilor pierduți, părând a-i privi foarte atent pe cei ce intrau și ieșeau, adică mulțimea obișnuită a sălii aceleia, mulțime mult sporită pe atunci, când procesele aveau o importanță capitală, când îți riscai capul pe care trebuia să-l aperi de călăi și de cetățeanul Fouquier-Tinville, neobositul furnizor de victime.

Atitudinea bărbatului căruia tocmai i-am schițat portretul era cât se poate de potrivită. Societatea în timpurile acelea era împărțită în două clase, mieii și lupii: unii trebuiau în chip firesc să-i înfricoșeze pe ceilalți, deoarece o jumătate din societate o sfâșia pe cealaltă.

Încrâncenatul nostru personaj, care se plimba încolo și încoace, era mic de statură. Cu o mână neagră și murdară tot învârtea un soi de bătă, numită constituție. Ce-i drept, mâna care flutura teribila armă ar fi părut destul de mică oricui ar fi vrut să joace în fața ciudatului personaj rolul de inchizitor pe care el și-l arogase față de ceilalți, dar nimeni n-ar fi îndrăznit să controleze, în nici o

privință, un om cu o înfățișare atât de cumplită.

Într-adevăr, prin felul în care arăta, bărbatul cu bâta pricinuia mare neliniște și îngrijorare anumitor grupuri de conțopiști ce țineau disertații asupra treburilor publice care începuseră să mergă din rău în mai rău sau din bine în mai bine, după cum lucrurile erau privite din punct de vedere conservator sau revoluționar. Oamenii aceia, bieții de ei, îi cercetau cu coada ochiului barba lungă și neagră, ochii albaștri, sprâncenele stufoase ca peria, și se cutremurau de fiecare dată când plimbarea groaznicului patriot, plimbare care se desfășura pe toată lungimea pașilor pierduți, îl apropia de ei.

Îi cuprinsese spaima mai cu seamă din pricină că de câte ori se gândiseră să se apropie de el sau numai să-l privească atent, bărbatul lovea de lespezi bâta lui grea, care smulgea pietrei un sunet când înăbușit și surd, când strident și sonor.

Dar nu numai bieții conțopiști din gherete — șoarecii Palatului, cum li se spune —, despre care am vorbit, erau sub stăpânirea puternicei impresii. Feluriții indivizi ce intrau în sala pașilor pierduți pe ușa principală sau prin ușile strâmte de ieșire grăbeau și ei pasul când îl zăreau pe omul cu bâta, care se plimba neconținut, cu încăpățănare, de la un capăt la altul al sălii, găsind în fiecare clipă câte un pretext spre a face să răsune ciomagul pe lespezi.

Dacă scribii ar fi fost mai puțin speriați, și trecătorii mai pătrunzători, ar fi observat fără îndoială că patriotul nostru, capricios ca toate firile excentrice și nestăpânite, părea că preferă unele lespezi, de exemplu pe cele care, așezate la mică distanță de peretele din dreapta și cam spre mijlocul sălii, scoteau sunetele cele mai limpezi și mai puternice.

Sfârși chiar prin a-și concentra mânia numai asupra câtorva lespezi, mai cu seamă asupra celor din centru. O clipă uită de sine până într-atât încât se opri să măsoare din ochi ceva, probabil o distanță.

Uitarea de sine dură însă puțin, și el își reluă numaidecât expresia cruntă a privirilor pe care o străfulgerare de bucurie o înlocuise preț de-o clipă.

Aproape în aceeași secundă, un alt patriot — în epoca aceea, fiecare individ își avea părerile înscrise pe frunte sau mai curând pe haine — aproape în aceeași secundă, spuneam, un alt patriot intră prin ușa dinspre galerie și, fără să pară a împărtăși câtuși de puțin impresia generală de spaimă pe care o insufase primul ocupant, începu să se plimbe într-un pas aproape egal cu al celui lalt, așa încât la jumătatea sălii se întâlniră.

Noul-venit avea, ca și primul dealtfel, o bonetă mițoasă, o carmaniolă cenușie, mâinile murdare și o bâtă. Dar mai avea, spre deosebire de celălalt, o sabie mare care-i ajungea până la pulpe. Cel de-al doilea era însă mai de temut decât cel dintâi, îndeosebi pentru că, pe cât de aprigă părea înfățișarea primului, pe atât de șiret, de dușmănos și de grosolan părea a fi cel din urmă.

De asemeni, cu toate că cei doi bărbați dădeau impresia că aparțin aceleiași cauze și că împărtășesc aceeași opinie, cei de față riscară o aruncătură de ochi ca să vadă ce are să urmeze, nu din întâlnirea lor, fiindcă nu mergeau chiar pe aceeași linie, dar din apropierea lor. La primul tur, așteptările fură dezamăgite: cei doi patrioți se mulțumiră să schimbe o privire, la care cel mai scund dintre ei pâlî. Judecând însă după mișcarea involuntară a buzelor, se vedea cât de colo că paloarea nu îi fusese prilejuită nicidecum de un sentiment de temere, ci pur și

simplu de dezgust...

Și totuși, la al doilea tur, ca și cum primul patriot ar fi făcut o sfortare puternică, fața lui, atât de aspră până atunci, se luminează. Parcă o urmă de surâs care încearcă să fie binevoitor îi trecu pe buze și-și îndreptă pașii mai către stingă, cu scopul vădit de a-l opri pe-al doilea patriot.

Spre centru se întâlniră.

— Ei na! cetățeanul Simon! zise primul patriot.

— Chiar el! Dar ce treabă ai cu cetățeanul Simon și mai întâi de toate cine ești tu?

— Te faci că nu mă recunoști?

— Nu te recunosc deloc pentru bunul motiv că nu te-am văzut niciodată!

— Haida-de! Nu-l mai recunoști pe cel care a avut cinstea de-a purta capul celei care a fost doamna de Lamballe?

Și cuvintele de mai sus, rostite cu o mânie surdă, zburară năvalnic din gura patriotului cu carmaniolă. Simon tresări.

— Tu? întrebă el. Tu?

— Ei na, te miri? Zău, cetățene, credeam că te pricepi mai bine la prieteni, la devotați!... Mă necăjești!

— E foarte bine ce-ai făcut tu, spuse Simon, dar nu te cunosc.

— E mai avantajos să-l ai în pază pe micul Capet, ești mai în văzul oamenilor. Uite, eu te cunosc și te stimez.

— A! mulțumesc.

— N-ai de ce... Așadar, te plimbi?

— Da, aștept pe cineva... Și tu?

— Și eu la fel.

— Dar, cum te cheamă? Am de gând să vorbesc despre tine la club.

— Théodore e numele meu.

— Și mai cum?

— Atâta tot. Ce, nu-ți ajunge?

— Cu prisosință... Și pe cine aștepti tu, cetățene Théodore?

— Un amic, căruia am de gând să-i încredințez un denunț grozav.

— Zău? Ia spune-mi și mie.

— Ei, un cuib de aristocrați.

— Cum îi cheamă?

— Nu, asta n-o pot spune decât amicului meu.

— Greșești, căci iată-l pe-al meu venind către noi, și cred că ăsta știe destulă procedură ca să-ți fie de folos...

— Fouquier-Tinville! exclamă primul patriot.

— Chiar el, dragul meu.

— Ei da, așa mai merge.

— Da așa merge... Bună ziua, cetățene Fouquier.

Fouquier-Tinville, palid, calm, holbând, cum avea obiceiul, niște ochi negri duși în fundul capului, sub sprâncenele stufoase, tocmai ieșise pe o ușă laterală a sălii, cu un registru în mână și-un teanc de hârtii sub braț.

— Bună ziua, Simon, ce mai e nou?

— Multe. Mai întâi un denunț al cetățeanului Théodore, cel care a purtat

capul femeii Lamballe. Iată, ți-l prezint.

Fouquier își aținti privirea inteligentă asupra patriotului, pe care scrutarea aceea îl tulbură, în ciuda stăpânirii de sine.

— Théodore? Cine-i acest Théodore? întrebă el.

— Eu, răspunse bărbatul cu carmaniolă.

— Tu ai purtat capul femeii Lamballe? întrebă acuzatorul public, cu o expresie de profundă îndoială.

— Eu, pe strada Saint-Antoine.

— Dar mai știu pe unul care se laudă cu asta, spuse Fouquier.

— Eu știu vreo zece, sări cu curaj cetățeanul Théodore. Dar, în sfârșit, cum aceia cer câte ceva, iar eu nu cer nimic, nădăjduiesc că voi fi preferat.

Spusele de mai sus îl făcură să râdă pe Simon și îl înseninară pe Fouquier.

— Ai dreptate, zise acesta din urmă, și chiar dacă n-ai făcut-o, ar fi trebuit s-o faci. Acum, te rog, lasă-ne. Simon are să-mi spună ceva.

Théodore se îndepărtă, prea puțin jignit de sinceritatea cetățeanului acuzator public.

— O clipă, strigă Simion, nu-l lăsa să plece deocamdată. Ascultă mai întâi denunțul pe care ni-l aduce.

— A! exclamă Fouquier-Tinville, oarecum distrat, un denunț?

— Da, un cuiabar, adăugă Simon.

— Bravo! Spune, despre ce e vorba?

— Ei! mai nimic. Cetățeanul Maison-Rouge și câțiva amici de-ai săi!

Fouquier se dădu un pas îndărăt, Simon ridică brațele spre cer.

— E adevărat? întrebară amândoi într-un glas.

— Adevărul adevărat. Vreți să-i prindeți?

— Numaidecât. Unde sunt?

— Pe Maison-Rouge l-am întâlnit pe strada Grande-Truanderie.

— Te înșeli, nu-i el la Paris, spuse Fouquier.

— L-am văzut eu, dacă-ți spun!

— Cu neputință. O sută de oameni au fost puși în urmărirea lui și tocmai el să se arate pe stradă!

— El, el, sigur el, făcu patriotul, un ins înalt, brunet, voinic cât trei voinici la un loc și bărbos ca un urs.

Fouquier ridică din umeri, disprețuitor. Patriotul lăsă să-i cadă brațele, consternat.

— N-are a face, intenția bună prețuiește cât fapta. Și acum, Simon, spune-mi între patru ochi ce ai de spus. Hai, dă-i zor, sunt așteptat la grefă, e ora când vin căruțele.

— Păi, nimic nou. Copilul e bine.

Patriotul întoarse spatele în așa fel încât să audă, fără a părea că trage cu urechea.

— Eu plec, dacă vă stingheresc.

— Mergi cu bine, îi spuse Simon.

— Bună ziua, făcu Fouquier.

— Spune-i amicului tău că te-ai înșelat, adăugă Simon.

— Bine; îl aștept.

Și Théodore se dădu puțin într-o parte și se sprijini în bâta lui.

— Da, copilul e bine, începu atunci Fouquier. Dar cum stă cu moralul?

— Îl fasonez cum vreau.

— Așadar, vorbește?

— Când vreau.

— Crezi c-ar putea depune mărturie în procesul Antoanetei?

— Nu cred, ci sunt sigur.

Théodore se dădu după un stâlp și începu să se uite spre uși; privirea îi era distrată, pe câtă vreme urechile cetățeanului erau ciulite, căci își ridicase boneta mare și flocoasă. Poate că nu vedea nimic, dar de auzit auzea cu siguranță ceva.

— Gândește-te bine, îl preveni Fouquier, să nu pui comisia în situația de-a face ceea ce se numește o eroare judiciară.

— Va spune tot ceea ce doresc.

— Ti-a spus ție ce avem să-l întrebăm noi?

— Da, mi-a spus.

— E foarte important, cetățene Simon, ce ne făgăduiești tu. Mărturia copilului o duce pe mamă la moarte.

— Pe asta mă bizui și eu, ce naiba!

— Asemenea lucru nu s-a mai pomenit de la destănuirile pe care Nero i le făcea lui Narcissus, șopti Fouquier cu voce sumbră, încă o dată îți spun, gândește-te bine, Simon.

— S-ar zice, cetățene, că tu mă socoti neghiob, îmi repeți întruna același lucru. Stai puțin, ascultă comparația asta: când bag o bucată de piele în apă, se moaie ea ori ba?

— Dar... nu știu ce vrei să spui, replică Fouquier.

— Se face moale. Ei bine, micul Capet se face în mâinile mele tot atât de moale ca pielea cea mai fină. Am eu mijloacele mele...

— Fie, îngăimă Fouquier. Asta-i tot ce voiai să-mi spui?

— Tot... A! uitasem: încă un denunț.

— Iarăși! Pesemne că vrei să nu-mi mai văd capul de treabă?

— Patria trebuie slujită.

Și Simon îi înmână un petic de hârtie la fel de întunecată ca una dintre pieile despre care vorbea mai înaintea, dar, cu siguranță, mai puțin fină. Fouquier îl luă și-l citi.

— Iarăși Lorin al tău! îl urăști atât de tare pe omul acesta?

— Mereu îl prind încâlcind legea. A spus „Adio, doamnă” unei femei cu care se saluta de la o fereastră, aseară... Măine, nădăjduiesc să-ți aduc câteva cuvinte despre un alt subiect: Maurice, acela care era municipal la Temple când cu garoafa roșie.

— Precizează! precizează! zise Fouquier, surâzându-i lui Simon.

Apoi îi întinse mâna și-i întoarse spatele cu o grabă deloc măgulitoare pentru cârpaci.

— Ce naiba vrei să precizez? Au fost ghilotinați alții care au făcut mai puțin.

— Răbdare, îi răspunse Fouquier liniștit. Nu se pot face toate deodată.

Și intră cu pas grăbit, trecând prin ușița cu vizetă.

Simon îl căută cu ochii pe cetățeanul Théodore, ca să aibă cu cine schimba

o vorbă care să-l aline. Nu-l mai văzu în sală.

Dar tocmai când Simon ieșea pe poarta dinspre sud, Théodore se arată din nou în colțul unei gherete de scribi. Cel ce ocupa ghereta îl însoțea.

— La ce oră se închid porțile zăbrelite? îl întreabă Théodore.

— La cinci.

— Și pe urmă ce se face aici?

— Nimic. Sala rămâne goală până a doua zi.

— Nici patrulări, nici musafiri?

— Nu, domnule, gheretele noastre se încuie cu cheia.

Cuvântul domnule îi încruntă sprâncenele lui Théodore, care se uită numaidecât cu suspiciune jur-împrejur.

— Cleștele și pistoalele sunt în gheretă? întreabă el.

— Da, sub covor.

— Întoarce-te la noi... A, fiindcă veni vorba, mai arată-mi o dată camera tribunalului a cărei fereastră n-are gratii și care dă asupra unei curți din apropierea Pieței Dauphine.

— În stânga, cea dintre stâlpi, sub felinar.

— Bine. Du-te și ține caii în locul convenit!

— Ei! Noroc, domnule, noroc!... Bizuiți-vă pe mine.

— Iată momentul potrivit... nimenea nu se uită... deschide-mi ghereta!

— S-a făcut, domnule. Am să mă rog pentru dumneavoastră.

— Nu pentru mine trebuie să te rogi! Cu bine.

Și cetățeanul Théodore, după ce aruncă o privire plină de înțeles, se strecură cu atâta dibăcie sub micul acoperământ al gheretei, încât pieri de parc-ar fi fost umbra scribului care încuia ușa.

Onorabilul scrib scoase cheia din broască, luă un teanc de hârtii sub braț și ieși din sala cea mare cu puținii funcționari care, la bătaia ceasurilor cinci, ieșeau din grefe precum ariergarda unor albine întârziate.

Capitolul XXXVI

CETĂȚEANUL THEODORE

Noapte cuprinsese în vălu-i cenușiu sala aceea imensă al cărei ecou sinistru n-avea alt rost decât să repete cuvintele înăcrite ale procurorilor sau vorbele de îndurare ale împricinaților.

În plin întuneric, dreaptă și neclintită, câte o coloană albă părea că veghează în mijlocul sălii ca o fantomă protectoare a blestematului loc.

Singurele zgomote care se auzeau în întunecimea aceea erau ronțăitul și goana înțețită a șobolanilor, care rodeau hârtoagele încuiate în gheretele scribilor, după ce mai întâi roseseră lemnul.

Uneori se deslușeau destul de clar zgomotele vreunui vehicul ce ajungea până la sanctuarul zeiței Themis, purtătoarea balanței justiției, cum ar spune un academician, precum și niște zornăituri de chei, ce păreau a ieși de sub pământ. Dar toate acestea fremătau undeva departe, și nimic nu scoate mai tare în relief opacitatea tăcerii ca un zgomot depărtat, după cum nimic nu scoate mai tare în

relief întunecimea ca ivirea unei lumânări îndepărtate.

Cu siguranță c-ar fi fost cuprins de-o spaimă amețitoare cel care, la asemenea ceas, ar fi cutezat să se-avânte în vasta sală a Palatului, ale cărui ziduri erau încă roșii pe dinafară de sângele victimelor din septembrie, ale cărui scări văzuseră chiar în ziua aceea trecând douăzeci și cinci de condamnați la moarte și ale cărui lespezi nu erau despărțite de carcerile pline de schelete ale Conciergeriei decât de un strat gros de numai câteva picioare.

Totuși, în puterea acelei nopți înspăimântătoare, în inima acelei liniști aproape solemne, se auzi un scârțâit: ușa unei gherete de scrib se învârti pe balamalele-i zgomotoase, și o umbră mai întunecată decât umbra nopții se strecură cu băgare de seamă afară din gheretă.

Atunci, patriotul acela pățimaș, căruia în șoaptă i se spunea domnule, și care se prezenta cu numele de Théodore, porni cu un pas ușor ce abia atingeau lespezile pline de găuri și de hopuri.

„Am numărat douăsprezece lespezi începând de la gheretă; ia să vedem, aici e capătul celei dintâi.”

Și, calculând întruna, căuta și pipăia cu vârful piciorului fisura de la fiecare împreunare a dalelor, pe care trecerea timpului o adâncește.

„Ia să vedem, șopti el, oprindu-se, mi-am luat toate măsurile de precauție? Voi fi eu destul de tare și va avea ea destul curaj? O! da, căci știu bine cât e de curajoasă. Dumnezeu! când îi voi spune Doamnă, sunteți salvată!...”

Stătu locului, ca zdrobit sub greutatea unei asemenea speranțe.

„Vai! exclamă el, plan plin de cutezanță, nebunesc!, vor spune ceilalți, afundându-se sub plăpumi sau mulțumindu-se să dea târcoale prin preajma Conciergeriei, îmbrăcați în haine de lacheu; dar asta numai fiindcă ei nu simt ce simt eu spre a cuteza; eu vreau să salvez nu numai regina, ci și femeia, mai cu seamă femeia.

Acum la lucru, și să recapitulăm.

Să scot lespedea e-un fleac; s-o las căscată, iată primejdia, căci poate veni o patrulă... Dar patrulele nu vin niciodată. Nu există nici o bănuială, căci nu am complici, și pe urmă cât timp îmi trebuie, cu avântul meu pățimaș, ca să străbat culoarul întunecos? În trei minute ajung sub camera ei, în alte cinci minute ridic piatra de la temelia căminului; mă va auzi lucrând, dar are atâta tărie, încât să nu se sperie! Dimpotrivă, va înțelege că se apropie un liberator... E păzită de doi oameni. Fără doar și poate, cei doi au să alerge...

Ei bine, la urma urmei, doi oameni, continuă să-și spună patriotul, cu un surâs întunecat și uitându-se rând pe rând la arma pe care o avea la centură și la cea pe care o ținea în mână, doi oameni înseamnă două focuri cu pistolul ăsta, sau două lovituri cu drugul ăsta de fier. Bieții oameni... Eh! au murit mulți alții, mai puțin vinovați ca ăștia doi.

Hai, să-i dăm drumul.”

Și cetățeanul Théodore apăsă cu hotărâre ranga de fier drept în locul unde se îmbinau cele două lespezi.

În aceeași clipă o lumină puternică alunecând pe deasupra lespezilor ca o dâră de aur și un zgomot repetat de eoul bolții îl făcură pe conspirator să întoarcă numaidecât capul; dintr-un singur salt, se repezi să se pitească în

gheretă.

Îndată după aceea, glasuri estompate de distanță, estompate și de emoția pe care orice om o simte noaptea când se află într-un edificiu vast, îi ajunseră până la urechi.

Théodore se aplecă și zări, printr-o crăpătură a gheretei, mai întâi un bărbat în haină militară a cărui sabie lungă zornăia pe lespezi, producând unul dintre zgomotele care-i ciuliră urechile; apoi un alt bărbat în niște haine verzui, ținând o linie într-o mână și-un sul de hârtii subsuoară; apoi un al treilea, purtând o haină groasă de lână creață și o scufa blănită; în sfârșit, un al patrulea, cu saboți și carmaniolă.

Poarta de fier, a Neguțătorilor de mărunțișuri, cum i se spune, scrâșni în balamalele-i sonore și se izbi de lanțul de fier care o ținea deschisă în timpul zilei.

Cei patru bărbați intrară.

„O patrulă, șopti Théodore. Slavă Domnului! cu zece minute mai târziu aş fi fost pierdut.”

Pe urmă, concentrându-și atenția, se trudi să recunoască oamenii care alcătuiau patrula.

Într-adevăr, pe trei dintre ei îi recunosc.

Cel care mergea în frunte, purtând uniformă de general, era Santerre; omul cu haina groasă de lână creață și cu scufia blănită era portarul Richard; insul cu saboți și carmaniolă era, se vede treaba, un temnicer.

Dar nu-l mai văzuse niciodată pe bărbatul cu haine verzui, care ținea o riglă într-o mână și niște hârtii sub braț.

Cine putea fi omul acela și ce căutau la ceasurile zece noaptea, în sala pașilor pierduți, generalul Comunei, portarul paznic al Conciergeriei, un temnicer și omul necunoscut?

Cetățeanul Théodore se sprijini pe-un genunchi, ținând într-o mână pistolul încărcat și potrivindu-și cu cealaltă boneta pe părul pe care întoarcerea grăbită i-l mișcase prea tare din loc ca să mai pară natural.

Până în clipa aceea, cei patru musafiri nocturni tăcuseră sau, cel puțin, vorbele pe care le rostiseră n-ajunseseră până la urechile conspiratorului decât ca un zgomot nedeslușit.

Dar, la zece pași de ascunzătoare, Santerre vorbi și vocea lui ajunse limpede până la urechea cetățeanului Théodore.

— Iată, spuse el, suntem în sala pașilor pierduți. Ție, cetățene arhitect, îți revine sarcina de-a ne îndruma și de-a te osteni să dovedești că descoperirea ta nu e o balivernă; căci, vezi tu, Revoluția a pus la punct toate gogomăniile astea și astăzi nu mai crede nimeni în subterane și în duhuri. Tu ce spui, cetățene Richard? adăugă Santerre, întorcându-se către omul cu scufia blănită și cu haina de lână creață.

— EU n-am spus niciodată că n-ar fi vreo subterană pe sub Conciergerie, răspunse acesta. Dar iată-l și pe Gracchus, e temnicer aici de zece ani și, ca atare, cunoaște Conciergeria așa cum își cunoaște buzunarul. Totuși habar n-are de existența subteranei de care vorbește cetățeanul Giraud. Cetățeanul Giraud este însă arhitectul orașului, el trebuie să știe asta mai bine ca noi, doar e meseria lui.

Théodore se înfiora din creștet până-n tălpi la auzul cuvintelor de mai sus.
„Din fericire, șopti el, sala e mare și, până să găsească ei ce caută, au să scormonească cel puțin două zile.”

Dar arhitectul își desfăcu sulul mare de hârtie, își potrivi ochelarii și se așeză în genunchi în față planului pe care-l cercetă la lumina tremurătoare a felinarului pe care-l ținea Gracchus.

— Mă tem, făcu Santerre în zefleMEA, ca nu care cumva să fi visat cetățeanul Giraud.

— Ai să vezi, cetățene general, răspunse arhitectul, ai să vezi îndată dacă am visat. Așteaptă, așteaptă puțin.

— Vezi bine că așteptăm, spuse Santerre.

— Prea bine, spuse arhitectul, încheind dialogul.

Apoi, calculând, continuă:

— Doisprezece și cu patru fac șaisprezece și cu opt douăzeci și patru, care împărțit la șase fac patru; iată asta-i locul meu, iar dacă mă înșel c-un lat de palmă puteți să spuneți că sunt un ignorant.

Arhitectul rosti cuvintele de mai sus cu o siguranță de sine care-l îngheță de spaimă pe cetățeanul Théodore.

Santerre se uita la plan cu un soi de respect; se vedea că îl admira cu atât mai tare cu cât nu înțelegea nimic.

— Urmăriți cu atenție ce am să vă spun.

— Unde să urmărim? întrebă Santerre.

— Pe planul asta pe care l-am ridicat, ei drăcie! Sânteți gata? La treisprezece picioare depărtare de zid, o lespede mobilă; am însemnat-o cu litera A. O vedeți?

— Bineînțeles că văd un A, spuse Santerre. Ce, crezi cumva că nu știu să citesc?

— Sub lespedeA asta se află o scară, urmă arhitectul. Uitați-vă, am însemnat-o cu un B.

— B, repetă Santerre. Văd B-ul, dar nu văd scara. Și generalul izbucni într-un râs zgomotos la gluma năstrușnică pe care-o făcuse.

— De îndată ce lespedeA e ridicată și sunteți pe ultima treaptă, urmă arhitectul, socotiți cincizeci de pași de câte trei picioare și uitați-vă în sus; vă veți afla tocmai la grefă, unde e capătul subteranei ce trece pe sub celula în care e închisă regina.

— Văduva Capet, vrei să spui, cetățene Giraud, ripostă Santerre, încruntând din sprâncene.

— Ei! da, văduva Capet.

— Spuseși regina.

— Deprindere veche.

— Și susții așadar că iese sub grefă? întrebă Richard.

— Nu numai că iese sub grefă, dar am să vă spun și în ce parte anume a grefei: drept sub sobă.

— Da, e ciudat, zise Gracchus. Într-adevăr, de fiecare dată când îmi scapă o buturugă în locul acela, piatra răsună.

— Dacă vom găsi ceea ce spui tu, cetățene arhitect, am să recunosc că geometria merită toate laudele.

— Ei bine, poți recunoaște de pe-acum, cetățene Santerre, fiindcă am să te conduc la locul însemnat cu litera A.

Cetățeanul Théodore își înfipse unghiile în carne.

— Întâi să văd, întâi să văd, se grăbi să spună Santerre; eu sunt ca sfântul Toma.

— A! spui ca sfântul Toma.

— Da, da, la fel cum ai spus și tu regină, din deprindere. Dar nimeni n-o să mă acuze că am conspirat pentru sfântul Toma.

— Nici pe mine pentru regină.

Și, după această replică, arhitectul luă rigla, calculă, numără câțiva stânjeni și, oprindu-se, după ce se convinsese că socotise toate distanțele, ciocăni o lespede.

Era exact aceeași lespede pe care o ciocănise și cetățeanul Théodore, în nepotolita-i mânie.

— Aici e, cetățene general, spuse arhitectul.

— Chiar crezi, cetățene Giraud?

Patriotul din gheretă, uitând unde se află, își trase cu toată puterea un pumn în coapsă, scoțând apoi un geamăt surd.

— Sunt sigur, răspunse Giraud. Și expertiza voastră, coroborată cu raportul meu, va dovedi Convenției că nu m-am înșelat. Da, cetățene general, continuă arhitectul cu emfază, lespedeaa asta deschide o subterană care se termină la grefă, trecând pe sub celula văduvei Capet. Să ridicăm lespedeaa și coborâți în subterană cu mine. Vă voi dovedi că doi bărbați, ba chiar unul singur, ar putea într-o noapte s-o răpească de aici, fără ca nimeni să fi bănuț măcar.

Vorbele arhitectului stârniră un murmur de spaimă și de admirație totodată, care străbătu prin tot grupul și se stinse în urechile cetățeanului Théodore, preschimbat parcă într-o statuie.

— Iată primejdia care ne pândeaa, urmă Giraud. Ei bine, acumaa, cu un simplu grilaj pe care-l așez în culoarul subteran și care-l va despărți în două, înainte de-a ajunge în dreptul carcerii văduvei Capet, eu salvez patria.

— O! făcu Santerre, cetățene Giraud, ai avut o idee sublimă.

— Înghiți-te-ar iadul, idiot, de trei ori idiot! mormăi patriotul în culmea furiei.

— Acum ridică lespedeaa, spuse arhitectul cetățeanului Gracchus, care, afară de felinar, ducea și-o rangă de fier.

Cetățeanul Gracchus se puse pe lucru și — într-o clipă — lespedeaa fu ridicată.

Atunci se ivi larg căscată subterana, cu scara ce se pierdea în adâncul ei și un val de aer mucezit țâșni, dens ca un abur.

— Încă o încercare eșuată! șopti cetățeanul Théodore. Vai! cerul nu vrea s-o lase să scape, și soarta ei e-o soartă blestemată!

Capitolul XXXVII

CETĂȚEANUL GRACCHUS

O clipă, grupul de trei bărbați rămase nemișcat în fața deschizăturii subteranei, în timp ce temnicerul introducea în gaură felinarul care nu izbutea să lumineze adâncurile.

Arhitectul, triumfător, îi domina pe cei trei însoțitori prin toată grandoarea geniului său.

— Ei, ce mai aveți de zis? întrebă el după câteva clipe.

— Pe legea mea, răspunse Santerre, iată subterana. Asta nu se poate contesta. Numai că rămâne de văzut unde duce.

— Da, repetă și Richard, rămâne de văzut.

— Ei bine, coboară, cetățene Richard, și-ai să vezi singur dacă am avut dreptate.

— Avem ceva mai bun de făcut decât să intrăm pe-aici, spuse portarul. Să ne întoarcem cu tine și cu generalul la Conciergerie. Acolo ai să ridici lespeda de la sobă și o să vedem.

— Foarte bine! exclamă Santerre. Haidem!

— Dar ia seama, interveni arhitectul, lespeda rămasă aici deschisă poate da niscaiva ideii vreunui.

— Cine dracu să vină aici la ora asta? întrebă Santerre.

— Dealtmieri, spuse Richard, sala e pustie și dacă îl lăsăm pe Gracchus de pază e destul. Rămâi aici, cetățene Gracchus, noi vom reveni prin partea cealaltă a subteranei.

— Fie, făcu Gracchus.

— Ești înarmat? îl întrebă Santerre.

— Am sabia și ștanga asta, cetățene general.

— Minunat! Păzește bine. În zece minute suntem înapoi.

Și toți trei, după ce-au închis grilajul, trecură prin galeria Neguțătorilor de mărunțișuri, ca să ajungă la intrarea principală a închisorii Conciergerie.

Temnicerul îi privi cum se depărtau, îi urmări cu ochii câtă vreme putu să-i vadă și-i ascultă cât timp putu să-i audă. Pe urmă, după ce toate se cufundară în tăcere, puse felinarul pe jos, se așeză picioarele spânzurându-i deasupra adâncurilor subteranei și învepu să viseze.

Temnicerii visează și ei uneori, numai că nimeni nu se trudește să cerceteze și să afle la ce visează ei.

Dintr-o dată, în timp ce se afla în toiul visărilor sale, simți o mână lăsându-se grea pe umărul lui.

Se întoarse, văzu o făptură necunoscută și voi să strige, dar în aceeași clipă un pistol i se lipi, rece ca gheața, de frunte.

Vocea i se opri în gât, brațele îi căzură inerte, ochii luară o expresie de adâncă implorare.

— Nici o vorbă, îi șopti nou-venitul, sau ești mort.

— Ce doriți, domnule? se bâlbâi temnicerul.

Chiar și-n 1793 existau momente, așa precum se vede, în care oamenii nu se mai tutuiau și uitau să se cheme cetățeni.

— Vreau, răspunse cetățeanul Théodore, să mă lași să intru înăuntru.

— Ce să faceți?

— Ce-ți pasă?

Temnicerul se uită cu cea mai profundă uimire la cel ce-i făcea asemenea cerere.

Totuși, în adâncul privirii aceleia, interlocutorul său părea să observe o urmă de complicitate.

Lăsă arma în jos.

— Vrei să te îmbogățești?

— Nu știu. Nimeni nu mi-a făcut niciodată vreo propunere în privința asta.

— Ei bine, iată că sunt eu primul.

— Vreți să mă îmbogățiți?

— Da.

— Ce înțelegeți dumneavoastră prin bogăție?

— Cinczeci de mii lire de aur, spre exemplu , iar cinczeci de mii lire de aur astăzi fac un milion. Ei bine, îți dau cinczeci de mii de lire.

— Ca să vă las să intrați acolo?

— Da; cu condiția să vii și tu cu mine și să mă ajuți să fac ceea ce vreau eu.

— Dar ce să faceți acolo? În cinci minute subterana va fi plină de soldați care au să vă aresteze.

Cetățenul Théodore fu izbit de gravitatea acestor cuvinte.

— Poți să-i împiedici pe soldați să coboare?

— Eu n-am nici un mijloc; nu-i cunosc; de prisos să caut vreunul.

Și se vedea că temnicerul își concentra toată forța de pătrundere a spiritului ca să găsească mijlocul care să valoreze cincizeci de mii de lire.

— Dar mâine, întrebă cetățeanul Théodore, n-am putea intra?

— Da, fără îndoială, dar de-acuma până mâine se va pune grilaj de fier pe toată lățimea subteranei și, pentru mai multă siguranță, s-a hotărât ca grilajul să fie din fier masiv, solid și fără ușă.

— Atunci trebuie găsit altceva, spuse cetățeanul Théodore.

— Da, trebuie găsit altceva, încuviință temnicerul. Să căutăm.

După cum se vede din felul împăciuitor în care se exprima cetățeanul Gracchus, între el și cetățenul Théodore se închease o alianță.

— Treaba asta mă privește pe mine, spuse Théodore. Ce slujbă ai tu la Conciergerie?

— Sunt temnicer.

— Și ce anume faci?

— Descui și încui ușile.

— Dormi acolo?

— Da, domnule.

— Mănânci tot acolo?

— Nu totdeauna. Am și eu ceasurile mele de odihnă.

— Și atunci ce faci?

— Mă bucur de ele.

— În ce fel?

— Făcându-i curte stăpânei cârciumii Puțul lui Noe care mi-a făgăduit că se mărită cu mine când am să am o mie și cinci sute de franci.

— Unde e cârciuma Puțul lui Noe?

— Lângă strada Vieille-Draperie.

— Foarte bine,
— Sst, domnule!
Patriotul nostru ciuli urechea.
— A! a! făcu el.
— Auziți?
— Da... pași, pași.
— Se întorc. Vedeți așadar că n-am fi avut timp. Acel n-am devenea din ce în ce mai concludent.
— Ai dreptate. Ești băiat de treabă, cetățene, și îmi pari predestinat...
— A fi ce?
— A fi bogat cândva.
— Să v-audă Dumnezeu!
— Așadar, crezi în Dumnezeu?
— Uneori. Astăzi de exemplu...
— De exemplu ce?
— Aș crede bucuros.
— Păi, să crezi, spuse cetățeanul Théodore, punând zece ludovici în mâna temnicherului.
— Drace! făcu acesta uitându-se la aur în lumina felinarului. E treabă serioasă, așadar?
— Mai serioasă nici că se poate!
— Ce trebuie să fac?
— Să fii mâine la Puțul lui Noe, am să-ți spun ce-aștept de la tine. Cum te cheamă?
— Gracchus.
— Ei bine, cetățene Gracchus, până mâine fă în așa fel ca să te dea afară portarul Richard.
— Să mă dea afară? Și slujba mea?
— Vrei să rămâi temnicher cu cinzeci de mii de franci asupra ta?
— Nu, dar fiind temnicher și sărac, sunt sigur că n-am să fiu ghilotinat.
— Sigur?
— Sigur sau aproape. Pe câtă vreme fiind liber și bogat...
— Ai să-ți ascunzi banii și-n loc să curtezi pe stăpâna crâșmei Puțul lui Noe, ai să curtezi o tricoteză de la ședințele Convenției Naționale.
— Ei bine, s-a făcut.
— Pe mâine, la cârciumă.
— La ce oră?
— Pe la șase seara.
— Luați-vă zborul, repede, iată-i... Vă spun să vă luați zborul, fiindcă presupun că ați coborât din înaltul bolților.
— Pe mâine, repetă Théodore, rupând-o la fugă.
Într-adevăr, era și timpul: zgomotul pașilor și al vocilor se apropia. Se și vedea în subterana întunecoasă sclipind lumina felinarelor.
Théodore alergă la ușa pe care i-o arătase scribul a cărei ghereta o ocupase, îi desprinsе zăvorul cu cleștele, se duse de-a dreptul la fereastra indicată, o deschise, și-și dădu drumul în stradă, ajungând pe caldarâm.

Dar, înainte de-a fi părăsit sala pașilor pierduți, mai apucă să audă întrebarea cetățeanului Gracchus și răspunsul pe care i-l dădu Richard:

— Cetățeanul arhitect avea perfectă dreptate: subterana trece pe sub camera văduvei Capet. Era primejdie mare.

— Cred și eu! răspunse Gracchus, pe deplin încredințat că spune un mare adevăr.

Santerre își făcu apariția în deschizătura scării.

— Și muncitorii tăi, cetățene arhitect? îl întrebă el pe Giraud.

— Înainte de-a se lumina de ziuă vor fi aici și pe loc va fi pus și grilajul, răspunse o voce care părea a ieși din măruntaiele pământului.

— Și tu vei fi salvat patria! spuse Santerre, jumătate în glumă, jumătate în serios.

— Nici nu-ți închipui ce adevăr grăiești, cetățene general, șopti Gracchus.

Capitolul XXXVIII COPILUL DE REGE

În timpul acesta, începuseră pregătirile în vederea procesului reginei, după cum s-a putut vedea din capitolul precedent.

Se prevedea că, prin sacrificarea aceluia cap ilustru, ura populară ce mocnea de-atâta amar de vreme va fi în sfârșit potolită.

Mijloacele de-a face să cadă acel cap nu lipseau și, totuși, Fouquier-Tinville, acuzatorul înverșunat, luase hotărârea de-a nu trece cu vederea noile mijloace de acuzare pe care Simon făgăduise să i le pună la dispoziție.

A doua zi după întâlnirea ce avu loc între acesta și Simon în sala pașilor pierduți, un zgomot de arme se produse și-i făcu să tresară pe arestații care se mai aflau încă la Temple.

Arestații la care ne referim erau doamna Elisabeth, principesa și copilul care, după ce i se spuse Majestate când era în fașă, nu mai era numit decât micul Ludovic Capet.

Generalul Hanriot, cu panașul lui tricolor și o sabie mare, intra, urmat de mai mulți bărbați din gărzile naționale, în turnul principal unde zăcea copilul de rege.

Alături de general mergea un grefier cu expresie grosolană și răutăcioasă, ducând o trusă de scris, un sul de hârtie și vânturând în rână o pană peste măsură de lungă.

În spatele scribului venea acuzatorul public. L-am văzut, îl cunoaștem și, ceva mai târziu, avem să dăm iarăși peste omul acela sfrijit, galben și nepăsător, ai cărui ochi sângeroși îl băgau în sperieți până și pe crâncenul și cumplitul Santerre, încâtărâmat în uniformă-i de război.

Câțiva bărbați din gărzile naționale și un locotenent îi urmau.

Simon, cu un surâs prefăcut, ținându-și într-o mână boneta de blană de pui de urs și în cealaltă cureaua de cizmar, urcă în frunte spre a conduce comisia.

Ajunseră la o cameră destul de întunecată, spațioasă și goală, în fundul căreia se afla tânărul Ludovic, culcat pe pat, într-o stare de nemișcare

desăvârșită.

Când l-am văzut pe sărmanul copil fugind de mânia dezlănțuită a lui Sirrion, mai avea în el un soi de vitalitate ce reacționa împotriva purtării mârșave a cârpaciului de la Temple: fugea, striga, plângea; deci se temea, deci suferea, deci nădăjduia.

Acum, teama și speranța pieriseră. Fără îndoială că suferința era încă prezentă, dar deși ea exista, copilul martir, pus să plătească într-un chip atât de crud greșelile părinților săi, o ascundea în străfundul inimii, învăluind-o sub aparența unei insensibilități depline.

Nu-și ridică măcar capul când comisarii veniră către dânsul.

Aceștia, fără nici o altă introducere, luară scaune și se așezară: acuzatorul public la căpătâiul patului, Simon la picioare, grefierul lângă fereastră, cei din gărzile naționale și locotenentul — deoparte și ceva mai în umbră.

Cei din asistență care se uitau la micul arestat cu oarecare interes, sau chiar cu oarecare curiozitate, băgară de seamă paloarea copilului, faptul că părea gras nefiind în realitate decât buhăit, precum și moliciunea picioarelor, ale căror articulații începuseră să se umfle.

— Copilul ăsta e tare bolnav, spuse locotenentul cu un ton sigur la care Fouquier-Tinville, după ce se așezase și era gata să-și înceapă interogatoriul, întoarse capul.

Micul Capet ridică ochii, căută în penumbră pe cel care rostise cuvintele acelea și-l recunoscă pe tânărul care îl mai împiedicase o dată pe Simon să-l bată, în curtea închisorii Temple. O lumină blândă și inteligentă luci în pupilele lui de un albastru-închis, dar asta fu totul.

— A, a! tu erai, cetățene Lorin, spuse Simon, atrăgând astfel atenția lui Fouquier-Tinville asupra prietenului lui Maurice.

— Eu în persoană, cetățene Simon, răspunse Lorin cu imperturbabilu-i aplomb.

Și cum Lorin, deși gata oricând să facă față primejdiei, nu era omul care s-o caute fără rost, profită de împrejurare ca să-l salute pe Fouquier-Tinville, care-i răspunse cu un salut politicos.

— Ne-ai atras atenția, cetățene, spuse atunci acuzatorul public, că băiatul e bolnav. Ești medic?

— Am studiat medicina, deși nu sunt doctor.

— Ei bine, ce crezi că are?

— Ce simptome de boală? întrebă Lorin.

— Da.

— Ei bine, găsesc că obrajii și ochii sunt umflați, mâinile palide și slabe, genunchii tumefiați; și dacă i-aș lua pulsul, aș constata, sigur, că are între optzeci și cinci și nouăzeci de bătăi pe minut.

Copilul păru nesimțitor la enumerarea simptomelor bolii sale.

— Și cărui fapt îi poate știința atribui starea arestatului? întreba acuzatorul public.

Lorin își scarpină vârful nasului, șoptind:

Să vorbesc Philis vrea să mă facă,

Dar persoana mea are chef să tacă.

Apoi cu voce tare, răspunse:

— Pe cinstea mea, cetățene, nu cunosc îndeajuns de bine regimul micului Capet, ca să-ți pot răspunde... Totuși...

Simon ciulea urechile și râdea pe înfundate, văzându-și dușmanul gata-gata să se compromită.

— Totuși, urmă Lorin, cred că nu face destulă gimnastică.

— Așa-i! sări cu vorba Simon, ticălosul nu mai vrea nici să meargă.

Copilul rămase nesimțitor la învinuirea cizmarului. Fouquier-Tinville se ridică, veni la Lorin și vorbi cu el încet. Nimeni nu auzi cuvintele acuzatorului public, dar era evident că vorbele lui nu puteau fi decât un interogatoriu.

— O, crezi așa ceva, cetățene? E foarte grav pentru o mamă...

— În tot cazul, avem s-o știm, spuse Fouquier; Simon pretinde că l-a auzit chiar pe el spunând-o și și-a luat sarcina să-l facă să mărturisească.

— Ar fi ceva hidos, spuse Lorin, dar, în sfârșit, e cu puțință, austriaca nu-i lipsită de păcate; și, pe drept sau pe nedrept, asta nu mă privește pe mine... din ea s-a făcut o Messalină, dar să nu te mulțumești cu atât și să vrei să faci o Agrippină, mi se pare cam prea de tot, trebuie să mărturisesc.

— Iată ce ne-a fost raportat de Simon, spuse Fouquier impasibil.

— Nu mă îndoiesc că Simon a spus-o... sunt oameni pe care nici o acuzație nu-i înspăimântă, nici chiar acuzațiile imposibile...

Dar nu găsești oare, urmă Lorin uitându-se țintă la Fouquier, nu găsești oare, tu, care ești un om inteligent și drept, tu care, în sfârșit ești puternic, că a cere unui copil asemenea amănunte în privința celei pe care natura îi poruncește s-o respecte înseamnă a insulta însăși umanitatea în persoana acelui copil?

Acuzatorul nici nu clipi; scoase din buzunar o notă și i-o arăta lui Lorin.

— Convenția îmi ordonă s-o informez, spuse el, restul nu mă privește; o informez.

— E drept, zise Lorin; și trebuie să spun că dacă copilul acesta ar mărturisi...

Și tânărul nostru clătină scârbit din cap.

— Dealtfel, urmă Fouquier, noi nu procedăm numai pe baza denunțului lui Simon; uite, acuzația e publică.

Și Fouquier mai scoase un document din buzunar. Era un număr din gazeta cunoscută sub numele de Pere Duchesne, și care, după cum se știe, era redactată de Hébert.

Acuzația, într-adevăr, era formulată limpede ca lumina zilei.

— E scris, ba chiar tipărit, spuse Lorin; dar n-are a face, până ce nu aud asemenea învinuire ieșind din gura copilului, vreau să spun, ieșind de bunăvoie și liber, fără amenințări... ei bine...

— Ei bine, ce?...

— Ei bine, în ciuda lui Simon și Hébert, eu m-aș îndoi, cum te îndoiești tu însuși.

Simon pândeă cu nerăbdare încheierea convorbirii. Netrebnicul habar n-avea ce putere poate să aibă asupra omului inteligent privirea pe care o

deslușește în mulțime; îi poate trezi o simpatie sau o ură spontană. Uneori e ca o putere care respinge, alteori ca o forță ce atrage, făcând să se apropie gândirea, ba chiar persoana omului respectiv, de a celuilalt om descoperit în mulțime și a cărui forță o simte egală ori superioară.

Fouquier simțise forța și importanța privirii lui Lorin și voia să fie înțeles de un asemenea observator.

— Interogatoriul începe, spuse acuzatorul public; grefier, ia pana.

Grefierul tocmai scrisese preliminarile unui proces-verbal și aștepta, ca și Simon, Hanriot și toți ceilalți, să se sfârșească discuția dintre Fouquier-Tinville și Lorin.

Numai copilul părea cu desăvârșire străin de scena al cărui actor principal era tocmai el, și recăpătase privirea aceea ștersă, iluminată doar o clipă de scânteierea unei supreme înțelegeri.

— Tăcere! porunci Hanriot, cetățeanul Fouquier-Tinville începe să interogheze copilul.

— Capet, întrebă acuzatorul, tu știi ce-a ajuns maică-ta?

Micul Ludovic, de la paloarea lui ca marmura, se făcu roșu ca focul. Dar nu răspunse.

— N-ai auzit, Capet? stăruie acuzatorul.

Aceeași tăcere.

— Ei! aude el prea bine, zise Simon, dar e ca maimuțele, nu vrea să răspundă de frică să nu fie socotit drept bărbat și să nu fie pus să muncească.

— Răspunde, Capet, interveni Hanriot, e comisia din partea Convenției, ea te întreabă și tu ești dator să dai ascultare legilor.

Copilul păli, dar nu răspunse.

Simon făcu un gest de furie. La firile de asemenea soi, brutale și mărginite, furia e și ea o beție, însoțită de simptomele hidoase ale adevăratei beții provocate de vin.

— Vrei să răspunzi, lupane? îl întrebă el, arătându-i pumnul.

— Taci, Simon, interveni Fouquier-Tinville, nu tu ai cuvântul. Replica de mai sus, cu care se obișnuise de la tribunalul revoluționar, îi scăpă fără voie.

— Ai auzit, Simon, exclamă Lorin, nu tu ai cuvântul: e a doua oară că ți se spune asta față de mine: prima oară ți s-a spus când învinui ai pe fiica măicuței Tison, pe care ai avut plăcerea s-o trimiți la ghilotină.

Simon tăcu.

— Maică-ta te iubea, Capet? întrebă Fouquier.

Aceeași tăcere.

— Se spune că nu, urmă acuzatorul.

Un soi de surâs vag se ivi pe buzele copilului.

— Dar când vă spun, urlă Simon, că mi-a spus mie că-l iubea prea tare!

— Vezi, Simon, partea proastă e că micul Capet, atât de flecar între patru ochi, devine așa deodată mut în fața lumii, spuse Lorin.

— Ei! de-am fi numai noi doi! exclamă Simon.

— Da, de-ați fi numai voi doi, dar din nefericire nu sunteți singuri. Ei! de erați singuri, viteazule Simon, preabunule patriot, ce bătaie zdravănă i-ai mai fi tras bietului copil, nu? Dar nu ești singur și nu îndrăznești, ființă infamă! în fața

noastră a celorlați, oameni cinstiți, care știm că oamenii din antichitate, după modelul cărora încercăm și noi să ne luăm, respectau făpturile slabe, tu nu îndrăznești, căci nu ești singur. Dar nici viteaz nu ești, amice, când ai a te bate cu niște copii de-o șchioapă.

— Eh!... oftă pe șoptite Sirnon, scrâșnind dîjn dinți.

— Capet, reluă Fouquier, i-ai mărturisit tu niște lucruri tainice lui Simon? Căutătura copilului căpătă o expresie de ironie cu neputință de descris.

— În privința mamei tale? continuă acuzatorul.

O scânteiere de dispreț i se desluși în privire.

— Răspunde da sau nu, exclamă Hanriot.

— Răspunde da! urlă Simon ridicând cureaua asupra copilului.

Copilul fu cuprins de-un tremur, dar nu schiță nici o mișcare ca să se ferească de lovitură.

Cei de față scoaseră un soi de strigăt de scârbă.

Lorin făcu mai mult: se repezi și, mai înainte ca brațul lui Simon să cadă asupra copilului, îl apucă de încheietura mâinii.

— Ia dă-mi drumul! urlă Simon, roșu ca purpura de mânie.

— Știi, spuse Fouquier, nu-i nici un rău în faptul că o mamă își iubește fiul; spune-ne în ce fel te iubea mama ta, Capet. Asta ar putea să-i fie de folos.

Micuțul arestat tresări la ideea că ar putea să-i fie de folos maică-sii.

— Mă iubea așa cum o mamă își iubește feciorul, domnule, răspunse el; nu există două feluri în care mama își iubește copii; și nici în care copiii își iubesc mama.

— Și eu, șarpe mic, susțin că mi-ai spus că maică-ta...

— Vei fi visat așa ceva, îl întrerupse liniștit Lorin. Cred că trebuie să ai deseori năluciri prin somn, Simon.

— Lorin, Lorin, scrâșni Simon.

— Ei da, Lorin, și pe urmă? N-ai mijloace să-l bați pe Lorin: el bate pe alții când sunt răi la suflet; n-ai mijloace nici să-l denunți, căci ceea ce a făcut, oprindu-ți brațul să lovească, a făcut în fața generalului Hanriot și a cetățeanului Fouquier-Tinville, care amândoi îl aprobă, și vezi că ei nu sunt dintre cei cu sentimente patriotice dubioase! N-ai mijloace să-l trimiți la ghilotină ca pe Héloïse Tison. E neplăcut, ba chiar te face să-ți ieși din fire, dar asta e și n-ai ce face, bietul meu Simon!

— Mai târziu! mai târziu! izbucni cizmarul cu rânjetu-i de hienă.

— Da, dragă amice — răspunse Lorin — însă nădăjduiesc, cu ajutorul Ființei Supreme... a! te așteptai să spun cu ajutorul lui Dumnezeu?... nădăjduiesc, ziceam, să te spintec mai înainte, cu ajutorul Ființei Supreme și a săbiei mele; dar, ia dă-te la o parte, Simon, nu pot să văd din pricina ta.

— Tâlharule!

— Taci, nu pot s-aud din pricina ta.

Și Lorin îl zdrobi pe Simon cu privirea.

Simon își încleștă palmele, cu ale căror crăpături negre se mândrea. Da, așa cum spusese Lorin, trebuia să se mărginească doar la atât.

— Acum, odată ce a început să vorbească, spuse Hanriot, fără îndoială că va continua. Hai, treci mai departe, cetățene Fouquier.

— Vrei să ne răspunzi acum? întrebă Fouquier.
 Copilul rămase tăcut.

— Vezi, cetățene, vezi? făcu Simon.

— Încăpățânarea copilului ăstuia e ciudată, spuse Hanriot, tulburat fără să vrea de asemenea fermitate cu totul și cu totul regală.

— E rău sfătuit, zise Lorin.

— De către cine? întrebă Hanriot.

— Ei, de către patronul său.

— Mă acuzi? exclamă Simon; mă denunți?... a! ciudat lucru.

— Să încercăm cu blândețea, spuse Fouquier. Și întorcându-se către copil, care parcă era cu desăvârșire lipsit de simțuri, spuse: Hai dragă copile, răspunde comisiei naționale, nu-ți înrăutăți situația refuzând să dai niște lămuriri necesare. Ai vorbit cu cetățeanul Simon despre felul în care te mângâia maică-ta, despre felul în care te iubea?

Ludovic își plimba asupra adunării privirile care, oprindu-se la Simon, se umplură de ură, dar nu răspunse.

— Te simți nenorocit? îl întrebă iarăși acuzatorul. Ai locuință proastă, ești prost hrănit, ești maltratat? Vrei mai multă libertate, vrei altă hrană, altă închisoare, alt paznic? Vrei un cal ca să te poți plimba? Vrei să ți se acorde tovărășia unor copii de vârsta ta?

Ludovic rămase în aceeași muțenie, din care nu ieșise decât ca s-o apere pe maică-sa.

Comisia rămase încremenită de uimire; atâta tărie, atâta înțelegere erau de necrezut la un copil.

— Ei! regii ăștia, exclamă Hanriot pe șoptite, ce soi! Parc-ar fi tigri; de mici sunt plini de răutate.

— Cum să redactez procesul-verbal? întrebă grefierul pus în încurcătură.

— Dați-i lui Simon asta, spuse Lorin. Fără să mai scrieți nimic, se descurcă el de minune.

Simon îl amenință cu pumnul pe dușmanul său neînduplecat. Lorin începu să râdă.

— N-ai să mai râzi așa în ziua în care ai să mergi la ghilotină, izbucni Simon, turbat de furie.

— Nu sunt sigur dacă am să ți-o iau înainte sau dacă am să vin după tine la mica ceremonie cu care mă ameninți, îi răspunse Lorin, dar știu că tare mulți au să mai râdă când ți-o veni rândul. Dumnezeilor! ... am spus dumnezeilor, la plural... dumnezeilor! urât ai să mai fii în ziua aceea, Simon, ai să fii hidos.

Și Lorin se așeză în spatele comisiei, râzând din toată inima.

Comisia nu mai avea nimic de făcut și, ca atare, se retrase.

Cât despre copil, văzându-se scăpat de cei ce veniseră să-l chestioneze, se apucă să fredoneze, lungit în pat, un cântecel melancolic, melodia favorită a tatălui său.

Pacea, după cum era de prevăzut, nu putea sălăşlui multă vreme în lăcaşul atât de fericit care-i adăpostea pe Geneviève şi Maurice.

În vijeliile stârnite de vânt şi de fulger, cuibul hulubilor e zgâlţâit odată cu arborele care îi tăinuieşte.

Geneviève căzu dintr-o spaimă în alta: nu se mai temea pentru Maison-Rouge, dar tremura pentru Maurice.

Îşi cunoştea prea bine soţul şi nu se îndoia că, de vreme ce dispăruse, era salvat. Sigură de salvarea lui, tremura pentru ea însăşi.

Nu îndrăznea să-şi destănuiască suferinţa celui mai cutezător om al epocii aceleia, în care nimeni nu mai ştia ce-i frica, dar suferinţa i se citea în ochii înroşiţi şi pe buzele livide.

Într-o zi Maurice intră încetişor, fără ca Geneviève, afundată într-o adâncă visare, să-l fi auzit. Se opri în prag şi o văzu stând nemişcată, cu privirea fixă, cu braţele inerte, întinse pe genunchi, cu fruntea îngândurată şi capul plecat.

O privi o clipă cu o tristeţe amară, căci tot ceea ce se petrecea în inima tinerei femei i se dezvălui, de parcă i-ar fi citit până şi cel din urmă gând.

Atunci, făcând un pas către dânsa, îi spuse:

— Nu-ţi mai este dragă Franţa, Geneviève, recunoaşte şi mărturiseşte. Te fereşti şi de aerul pe care-l respiri, până şi de fereastră te apropii cu silă.

— Vai! răspunse Geneviève, ştiu prea bine că nu-ţi pot tăinui gândurile, Maurice. Ai ghicit.

— Totuşi, ce ţară frumoasă! exclamă tânărul. Viaţa are preţ astăzi şi e plină de evenimente. Zgomotoasele dezbateri publice, activitatea cluburilor, conspiraţiile fac să fie atât de dulci ceasurile petrecute între cei patru pereţi ai căminului. Dragostea e mai mare când te-ntorci acasă cu temerea de-a nu mai putea iubi a doua zi, pentru că a doua zi vei înceta poate să mai trăieşti!

Geneviève clătină din cap.

— Ingrată ţară! exclamă ea.

— Cum adică?

— Da, câte n-ai făcut pentru libertatea ei şi totuşi astăzi eşti pe jumătate suspect!

— Dar tu, scumpa mea Geneviève, răspunse Maurice, duşmancă înverşunată a acestei libertăţi, tu care ai făcut atâta împotriva ei, dormi liniştită şi apărată sub acoperişul unui republican. Iată, după cum vezi, că există o compensaţie.

— Da, spuse Geneviève, dar asta nu va dura multă vreme, căci ceea ce e nedrept nu poate dura.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că eu, adică aristocrata din mine, care visează pe ascuns înfrângerea partidului vostru şi prăbuşirea ideilor voastre, eu, care conspir până şi în casa ta pentru întoarcerea vechiului regim, eu, care odată recunoscută ca atare, te condamn la moarte şi la dezonoare, potrivit părerilor tale cel puţin eu, Maurice, n-am să rămân aici, ca un geniu rău al casei. Şi n-am să te târăsc după mine la eşafod.

— Şi unde ai să te duci, Geneviève?

— Unde am să mă duc? într-o zi, când vei fi plecat, am să mă duc să mă denunț eu însămi, fără să spun de unde vin.

— Ah! oftă Maurice, rănit în adâncul sufletului, nrecunoștința s-a și ivit.

— Nu, răspunse tânăra cuprinzându-l pe Maurice cu brațele pe după gât, nu, dragul meu, nu-i nrecunoștința, e dragoste gata de jertfă, ți-o jur. N-am vrut ca fratele meu să fie prins și ucis ca un rebel și nu vreau ca iubitul meu să fie prins și ucis ca un trădător.

— Ai să faci așa ceva, Geneviève? exclamă Maurice.

— Tot atât de sigur cum știu că există un Dumnezeu în cer! răspunse tânăra. Dealtfel, nu teama mă chinuie, ci remușcarea.

Și-și lăsă capul într-o parte ca și cum remușcarea ar fi fost prea grea ca s-o poată îndura.

— Vai! Geneviève, exclamă Maurice.

— Înțelegi desigur ceea ce spun și mai ales ceea ce simt, Maurice, urmă Geneviève, căci aceeași remușcare te apasă și pe tine... Știi prea bine că m-am dăruit fără să am dreptul de-a dispune de mine; că m-ai avut fără să am dreptul de-a mă dăru.

— De-ajuns! spuse Maurice, de-ajuns!

Fruntea i se încreți și o hotărâre sumbră licări în ochii lui limpezi.

— Îți voi arăta, Geneviève, urmă tânărul, că nu te iubesc decât pe tine. Îți voi dovedi că nici un sacrificiu nu e mai presus de dragostea mea. Urăști Franța. Ei bine, fie, vom părăsi Franța.

Geneviève își împreună mâinile și se uită la iubitul ei cu o admirație plină de entuziasm.

— Nu mă amăgești, Maurice? grăi ea cu o voce stinsă.

— Când te-am dezamăgit? o întrebă Maurice. Poate în ziua când mi-am călcat onoarea ca să te câștig?

Geneviève își apropie buzele de buzele lui Maurice și rămase, ca să zicem așa, atârnată de gâtul iubitului ei.

— Da, tu ai dreptate, Maurice, spuse ea, de fapt eu m-am înșelat. Ceea ce simt nu e remușcare, poate mai degrabă o înjosire sufletească. Dar tu cel puțin ai să mă înțelegi, te iubesc prea mult și nu pot încerca alt sentiment decât spaima de-a te pierde. Să plecăm departe, iubitele; să mergem acolo unde nimeni nu ne va mai putea ajunge.

— Îți mulțumesc! exclamă Maurice, în culmea bucuriei.

— Dar cum să fugim? întrebă Geneviève, cutremărându-se la asemenea gând înspăimântător. Astăzi nu poți lesne scăpa de pumnalul asasinilor din 2 septembrie sau de securea călăilor din 21 ianuarie.

— Geneviève, spuse Maurice, Dumnezeu ne ocrotește. Ascultă: binele pe care am voit să-l fac cu prilejul celui 2 septembrie, de care vorbeai mai înainte, îmi va aduce răsplata astăzi. Doream din răputeri să salvez un biet preot, care învățase cu mine. M-am dus să-l găsesc pe Danton și, la cererea lui, Comitetul Salvării Publice a semnat un permis de liberă trecere pentru nenorocitul acela și pentru sora lui. Danton mi-a înmănat mie permisul. Dar sârmanul preot, în loc să vină să-l caute la mine, așa cum îl sfătuisem, s-a dus să se ascundă la Mănăstirea carmeliților și acolo și-a găsit moartea.

— Și permisul? întrebă Geneviève.

— E tot la mine. Astăzi prețuiește un milion. Dar face mai mult, Geneviève, permisul acesta înseamnă viața, înseamnă fericirea!

— O, Doamne-Dumnezeule! exclamă tânăra eroină, fii binecuvântat!

— Acum ascultă: n-am altă avere, după cum știi, decât o bucată de pământ, pe care o administrează un slujitor bătrân al familiei, patriot cinstit, suflet leal în care ne putem încrede. El îmi va trimite veniturile unde voi vrea. În drum spre Boulogne, trecem pe la dânsul.

— Unde locuiește?

— Lângă Abbeville.

— Când plecăm, Maurice?

— Peste un ceas.

— Nu trebuie să se știe că plecăm.

— Nimeni n-are să știe. Eu dau o fugă până la Lorin; el are o trăsurică fără cal, eu am un cal fără trăsură. După ce mă întorc, plecăm numaidecât. Tu rămâi aici, Geneviève, și pregătește toate cele necesare pentru drum. Nu ne trebuie multe bagaje. O să cumpărăm tot ce ne lipsește în Anglia. Mă duc să-l trimit pe Scaevola undeva, ca să-l îndepărtez. Lorin are să-i spună deseară despre plecarea noastră. Și chiar în seara asta vom fi departe.

— Și dacă ne arestează pe drum?

— Dar n-avem permisul cu noi? Mergem întâi la Hubert, așa îl cheamă pe administrator. Hubert aparține municipalității din Abbeville, și de la Abbeville până la Boulogne ne va însoți ca să ne păzească. La Boulogne cumpărăm sau închiriam o barcă. Dealtfel aş putea trece pe la comitet ca să obțin o misiune pentru Abbeville. Dar nu, fără viclesuguri! Nu-i așa, Geneviève? Să ne câștigăm fericirea, riscându-ne viețile.

— Da, dragul meu, și vom reuși. Dar cum mai miroși a parfum în dimineața asta, iubitule! spuse Geneviève, lipindu-și fața de pieptul lui Maurice.

— Așa e, ai dreptate, cumpărasem un buchet de violete pentru tine, azi-dimineață, când am trecut prin față pe la Palais-Egalite; dar, intrând și văzându-te atât de tristă, nu m-am mai gândit decât să te întreb despre pricinile tristeții tale.

— Vai! dă-mi-l.

Geneviève aspiră mireasma buchetului cu un nesațiu pe care parfumurile îl trezesc în mai toate firile sensibile. Dintr-o dată ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce ai? o întrebă Maurice.

— Biata Héloïse! șopti Geneviève.

— A! da, oftă Maurice. Dar să ne gândim la noi, draga mea, și să lăsăm morții, din orice partid ar fi ei, să doarmă în mormântul pe care însuși devotamentul lor l-a săpat. Adio! eu plec!

— Întoarce-te cât mai repede.

— În mai puțin de jumătate de ceas voi fi înapoi.

— Dar dacă Lorin nu-i acasă?

— Nu-i nimic. Servitorul lui mă cunoaște. Pot lua de la el tot ce-mi place, chiar și în lipsa lui, cum ar face și el la mine.

— Bine, bine!

— Tu, Geneviève, pregătește tot, mărginindu-te, cum ți-am spus, la strictul necesar; nu trebuie ca plecarea noastră să pară o mutare.

— Fii pe pace!

Tânărul făcu un pas spre ușă.

— Maurice! îl strigă Geneviève.

Se întoarse și-și văzu iubita cu brațele întinse spre el.

— La revedere! la revedere, draga mea, și mult curaj! Într-o jumătate de ceas sunt înapoi.

Geneviève rămase singură, ocupată, cum am spus, cu pregătirile de plecare.

Pregătirile acelea le făcea într-un soi de febră. Cât timp mai stătea în Paris, avea impresia că e de două ori vinovată. Odată ieșită din Franța, odată ajunsă în străinătate, îi părea că acea crimă a ei, mai curând a fatalității decât a ei, o va apăsa mai puțin.

Ajunsese chiar să spere că până la urmă singurătatea și izolarea o vor face să uite de existența oricărui bărbat afară de Maurice.

Trebuia să fugă în Anglia, așa conveniseră. Acolo ar avea o căsuță, o vilă mică, izolată, ascunsă tuturor privirilor, își vor schimba numele și din cele două nume ale lor vor face unul singur.

Acolo, ar angaja doi slujitori care să nu știe absolut nimic din trecutul lor. Întâmplarea făcuse că și Maurice și Geneviève vorbeau englezește.

Nici unul nici celălalt nu lăsau nimic în Franța după care să regrete, afară doar de mama aceea pe care o regretăm totdeauna, fie ea chiar vitregă, și pe care o numim patrie.

Geneviève începuse așadar să așeze lucrurile de care nu se puteau lipsi în călătoria sau, mai curând, în fuga lor.

Simțea o nepusă plăcere să aleagă dintre toate lucrurile pe cele pentru care Maurice avea predilecție: haina care îi venea mai bine pe talie, cravata care i se potrivea mai bine la față, cărțile pe care le răsfoise mai des. Termină de ales. Haine, lenjerie, cărți stăteau grămadă pe scaune pe canapea, pe pian, așteptând să fie rânduite în cufăr.

Deodată auzi cheia scrâșnind în broasca ușii.

— Se-ntoarce Scaevola, își zise ea. Să nu-l fi întâlnit oare Maurice?

Și își văzu mai departe de treabă.

Ușile de la salon erau deschise. Geneviève îl auzi pe îndatoritor umblând în camera de-alături.

— Scaevola! chemă ea.

Un pas, ce se apropia, se auzi în camera vecină.

— Scaevola! repetă Geneviève, vino aici, te rog.

— Iată-mă! răspunse un glas.

La intonația și inflexiunea vocii aceleia, Geneviève se întoarse brusc și scoase un țipăt puternic.

— Soțul meu! strigă ea.

— Chiar eu, spuse liniștit Dixmer.

În momentul intrării lui, Geneviève ședea pe un scaun cu brațele ridicate, căutând într-un sertar ceva de legat. Atunci simți cum se învârtă casa cu ea, întinse brațele și se lăsă pe spate, dorind să se deschidă o prăpastie și s-o

înghită.

Dixmer o prinse în brațe și o duse pe o canapea, unde se așeză și el.

— Dar ce ai, draga mea? Ce se întâmplă? întrebă el. Prezența mea aici produce asupra dumitale un efect atât de neplăcut?

— Simt că mor! bâigui Geneviève, apăsându-și ochii cu mâinile, ca să nu mai vadă cumplita arătare.

— Hm! făcu Dixmer, mă și credeai mort, draga mea, și-ți fac impresia unei fantome?

Geneviève se uită în jur cu privirile rătăcite și, zărind portretul lui Maurice, se lăsă să alunece de pe canapea, căzând în genunchi, de parc-ar fi cerut ajutor de la chipul acela neputincios și nesimțitor care continua să suradă.

Sărmana femeie înțelegea toate amenințările pe care Dixmer le ascundea sub calmul lui prefăcut.

— Da, dragă copilă, continuă să spună tăbăcarul, chiar eu sunt. Poate mă credeai departe de Paris, dar nu, am rămas aici. A doua zi după ce am părăsit casa, m-am întors și am văzut în locul ei un morman mare și frumos de cenușă. Am întrebat de dumneata, nimeni nu te văzuse. M-am apucat să te caut și am trudit din greu ca să te gălesc. Mărturisesc că nu te credeam aici. Totuși, am avut o bănuială, fiindcă, precum vezi, am venit. Dar principalul e că te văd și mă vezi. Ce face Maurice? Într-adevăr, sunt sigur că ai suferit tare mult, dumneata, regalistă înfocată, fiind silită să trăiești sub același acoperământ cu un republican fanatic.

— Doamne-Dumnezeule! șopti Geneviève, fie-ți milă de mine!

— Totuși, draga mea, urmă Dixmer privind în jurul său, mă mângâie faptul că ești foarte bine instalată aici și că nu pari a fi avut prea multe de îndurat din cauza surghiunului. Eu, de când ne-a ars casa și am fost ruinați, am rătăcit la voia întâmplării, aciundu-mă prin fundul pivnițelor, prin calele corăbiilor și uneori chiar prin canalele ce se scurg în Sena.

— Domnule! exclamă Geneviève.

— Văd aici niște fructe foarte frumoase. Eu a trebuit adesea să mă lipsesc de desert, fiind silit să mă lipsesc chiar și de mâncare.

Geneviève își ascunse fața în mâini, hohotind de plâns.

— Nu că mi-ar fi lipsit banii, urmă Dixmer. Slavă Domnului, am luat cu mine vreo treizeci de mii de franci de aur, ceea ce face azi vreo cinci sute de mii de franci. Dar e greu ca un cărbunar, un pescar sau un adunător de zdrențe să scoată ludovici din buzunar și să cumpere o bucată de brânză sau un salam! Ei da, doamnă, am adoptat pe rând cele trei costume. Astăzi, ca să mă deghizez mai bine, m-am costumat în patriot, chiar în unul extremist, în marsiliez. Graseiez și înjur! Drace! Un proscris nu umblă prin Paris atât de ușor ca o femeie tânără și frumoasă, și n-am avut fericirea să cunosc o republicană înfocată care să mă fi putut ascunde de orice privire.

— Domnule, exclamă Geneviève, fie-ți milă de mine! Doar vezi că sunt gata să mor!

— De îngrijorare, înțeleg. Ai fost tare îngrijorată de soarta mea. Dar liniștește-te, iată, m-am întors și nu ne vom mai despărți, doamnă.

— Ai să mă ucizi! exclamă Geneviève.

Dixmer o privi cu un surâs înspăimântător.

— Să ucid o femeie nevinovată! Vai, doamnă, ce spui dumneata? Se vede că durerea pe care ai încercat-o din pricina lipsei mele te-a făcut să-ți pierzi mințile!

— Domnule, exclamă Geneviève, mai bine ucide-mă decât să mă chinui cu ironii atât de crude. Nu, nu sunt nevinovată. Se cuvine să mor. Ucide-mă, domnule, ucide-mă.

— Așadar recunoști că meriți moartea?

— Da.

— Și că pentru a ispăși nu știu ce crimă de care te învinuiești vei îndura moartea fără să te plângi?

— Lovește, domnule! N-am să scot nici un strigăt și în loc să te blestem voi binecuvânta mâna care mă lovește.

— Nu, doamnă, nu vreau să te lovesc. Totuși vei muri, așa cred. Numai că moartea dumitale, în loc să fie dezonorantă, așa cum ai fi îndreptățită să te temi, va fi glorioasă, pe aceeași treaptă cu cele mai frumoase morți. Mulțumește-mi, doamnă, te voi pedepsi făcându-te nemuritoare.

— Domnule, ce ai de gând să faci?

— Voi urmări țelul către care năzuiam când am fost întrerupți în drumul nostru. În ceea ce te privește și în ceea ce mă privește, vei fi vinovată, pentru cei mulți însă vei muri ca o martiră.

— Ah! Doamne-Dumnezeule! Vorbindu-mi astfel, dumneata mă scoți din minți, încotro mă duci? Unde mă târăști?

— Probabil la moarte.

— Lasă-mă atunci să-mi fac rugăciunea.

— Rugăciunea?

— Da.

— Către cine?

— Asta nu te privește! De vreme ce dumneata mă ucizi, mi-am plătit datoria și plătind-o, nu-ți mai datorez nimic.

— Ai dreptate, spuse Dixmer, retrăgându-se în camera de-alături. Te aștept. Și ieși din salon.

Geneviève îngenunche în fața portretului, apăsându-și puternic, cu amândouă mâinile, inima gata să i se sfarme.

— Maurice, șopti ea, iartă-mă. Nu mă așteptam să fiu fericită, dar nădăjduiam să te pot face fericit. Maurice, te lipsesc de fericirea pentru care trăiai. Iartă-mă pentru moartea ta, iubitule!

Și, tăind o şuviță din părul ei lung, o înnodă în jurul buchetului de violete pe care îl așeză lângă portret, iar portretul acela, insensibil ca orice tablou negrăitor, luă parcă o expresie dureroasă când o văzu plecând.

Cel puțin așa i se păru Genevièvei, uitându-se la portret printre lacrimi.

— Ești gata, doamnă? întrebă Dixmer.

— Atât de repede! șopti Geneviève.

— O! Faceți tot ce-aveți de făcut pe îndelete, doamnă!... răspunse Dixmer. Eu nu sunt grăbit! Dealtfel Maurice nu mai poate întârzia mult, și așa fi încântat să-i pot mulțumi pentru ospitalitatea pe care ți-a acordat-o.

Geneviève tresări de spaimă la gândul că iubitul ei s-ar putea întâlni cu

soțul ei.

Se ridică de parc-ar fi fost împinsă de un resort.

— S-a terminat, domnule, spuse ea. Sunt gata!

Dixmer trecu înainte. Geneviève, tremurând din creștet până în tălpi, îl urmă, cu ochii pe jumătate închiși, cu capul răsturnat pe spate. Urcară într-un vehicul ce aștepta la ușă, în fața casei. Trăsura porni.

Așa cum spusese Geneviève, într-adevăr totul se terminase.

Capitolul XL

LA CÂRCIUMA PUȚUL LUI NOE

Omul îmbrăcat în carmaniolă, pe care l-am văzut măsurând în lung și în lat sala pașilor pierduți și pe care, în timpul expediției arhitectului Giraud, generalul Hanriot și bătrânul Richard, l-am auzit schimbând câteva cuvinte cu temnicerul rămas de pază la intrarea subteranei, patriotul acela furios cu cușmă de urs și cu mustață deasă, care-i declarase lui Simon că el a purtat capul principesei de Lamballe, în ziua următoare acelei seri atât de bogate în emoții se găsea, către ceasurile șapte seara, la cârciuma Puțul lui Noe, situată, cum am mai spus, la colțul străzii Vieille-Draperie.

Se afla acolo la negustorul, sau mai curând la negustorita de vin, în fundul unei încăperi întunecoase și afumate de fumul tutunului și al lumânărilor, făcându-se că înghite pe nerăsuflăte o porție de pește prăjit în unt încins.

Încăperea în care cina era aproape goală: nu mai rămăseseră decât doi ori trei clienți, obișnuiții localului, ce se bucurau de privilegiul pe care îl dobândiseră venind zilnic acolo.

Aproape toate mesele erau goale, dar trebuie s-o spunem spre cinstea cârciumii Puțul lui Noe, fețele de masă înroșite, sau mai curând vineții, mărturiseau trecerea unui număr mulțumitor de clienți ce plecaseră sătui.

Ultimii trei se făcuseră pe rând nevăzuți, și, către ceasurile opt fără un sfert, patriotul se afla singur.

Atunci depărtă cu un dezgust cât se poate de aristocratic felul de mâncare ordinar cu care păruse în urmă cu o clipă a se delecta, și scoase din buzunar o tabletă de ciocolată de Spania, pe care o degustă încet, cu o expresie total diferită de cea pe care îl văzusem străduindu-se s-o dea mai înainte fizionomiei sale.

Din când în când, în timp ce ronțăia ciocolata de Spania și pâinea neagră, arunca priviri neliniștite către ușa cu geamuri acoperite de o perdea în carouri albe și roșii. Uneori ciulea urechea, întrerupându-și cina modestă și căzând pe gânduri, ceea ce trezi interesul patroanei localului, ce ședea la tejghea, destul de aproape de ușa asupra căreia patriotul nostru își ațintea ochii, făcând-o să se creadă, fără prea mare vanitate, obiectul preocupărilor sale.

În sfârșit, clopoțelul de la ușa de intrare sună într-un anumit fel care-l făcu pe omul nostru să tresară; începu din nou să mănânce pește, fără ca patroana cârciumii să fi băgat de seamă că jumătate de porție o aruncă unui câine, ce se uita înfometat la el, iar cealaltă jumătate — unei pisici care își încerca ghearele delicate, dar ascuțite, pe botul bietului câine.

Ușa cu perdeaua în carouri roșii și albe se deschise și intră un om îmbrăcat aproape la fel cu patriotul, cu deosebirea că purta o bonetă roșie în loc de una de blană. O verigă enormă cu chei atârna la cingătoarea omului acelaia, cingătoare de care mai era prinsă și o sabie mare de infanterist cu teaca de aramă.

— Supa și clondirul meu! strigă omul intrând în sala comună, fără să se atingă de boneta-i roșie și mulțumindu-se să-i facă un semn cu capul patroanei localului.

Apoi, după ce scoase un suspin de oboseală, se duse să se așeze la masa vecină celei la care cina patriotul nostru.

Stăpâna cârciumii, din interesul pe care-l purta nou-venitului, se sculă și se duse personal să comande cele cerute de el.

Cei doi bărbați ședeau cu spatele unul la altul: primul privea strada, celălalt se uita spre fundul încăperii. Nici un cuvânt nu fu schimbat între cei doi bărbați cât timp stăpâna cârciumii era de față.

Abia când ușa se închise în urma ei și când, în sfârșit, la pâlpâitul unei singure lumânări, suspendată la capătul unui fir de sârmă de o lungime calculată aproape științific, în așa fel ca lumina să se împartă egal între cei doi oaspeți, bărbatul cu bonetă de blană își dădu seama, datorită oglinzii așezate în fața lui, că încăperea era cu desăvârșire goală, el îi spuse tovarășului său, fără să se întoarcă:

— Bună seara.

— Bună seara, domnule, îi răspunse nou-venitul.

— Ei, îl întrebă patriotul cu aceeași nepăsare prefăcută, cum stăm?

— S-a isprăvit.

— Ce s-a isprăvit?

— După cum ne-am înțeles, am avut discuții cu taica Richard în privința serviciului. Eu m-am plâns că mi-a slăbit auzul, că am amețeli și mi-a venit rău chiar în încăperea grefei.

— Foarte bine. După aceea?

— După aceea taica Richard și-a chemat nevasta și nevastă-sa m-a frecat cu oțet la tâmpile, drept care mi-am venit în fire.

— Și pe urmă?

— Pe urmă, după cum ne-a fost înțelegerea, i-am spus că lipsa de aer îmi dă leșinuri, dat fiind că eu sunt temperament sanguin și că slujba la Conciergerie, unde acuma se află patru sute de arestați, mă ucide.

— Ei ce-au spus.

— Maica Richard m-a plâns.

— Și taica Richard?

— El m-a dat afară.

— Dar asta nu-i de-ajuns că te-au dat afară.

— Așteptați puțin. Maica Richard, care e o femeie inimoasă, l-a ținut de rău că n-are suflet deloc, mai cu seamă că eu am copii.

— Și la asta el ce-a spus?

— A spus că ea are dreptate, dar că prima condiție ca să fii temnicer e să locuiești în închisoarea în care slujești; că Republica nu glumește și că le taie capetele celor care au amețeli în exercițiul funcției lor.

— Ei drace! făcu patriotul.

— Și are dreptate taica Richard. De când e acolo austriaca e un adevărat iad cu supravegherea: nici pe taică-tău nu-l mai scapi din ochi.

Patriotul dădu câinelui farfuria s-o lingă; pisica îl mușcă pe câine.

— Spune până la capăt, zise el fără să se întoarcă.

— În sfârșit, domnule, m-am apucat să gem, adică să-mi fie rău. Am cerut să fiu dus la infirmerie și i-am încredințat că mi-ar muri de foame copiii dacă îmi taie leafa.

— Și taica Richard?

— Taica Richard mi-a răspuns că nu faci copii când ești temnicer.

— Dar maica Richard ținea cu dumneata, cred?

— Din fericire! I-a făcut o scenă lui bărbatu-său, învinuindu-l că e rău la suflet și până la urmă taica Richard mi-a spus: „Ei bine, cetățene Gracchus, înțelege-te cu unul din prietenii tăi, care să-ți dea o parte din leafa ta; adă-mi-l ca înlocuitor, și-ți făgăduiesc să fac în așa fel ca să fie primit.” Drept care am plecat, spunând: „S-a făcut, taică Richard, mă duc să-l caut.”

— Și ai găsit pe cineva, dibaciule?

În clipa aceea patroana localului intră, aducând cetățeanului Gracchus supa și clondirul.

Așa ceva nu era nici pe placul lui Gracchus, nici al patriotului, ei mai având, fără îndoială, câteva lucruri importante să-și spună.

— Cetățeană, spuse temnicerul, am primit o mică gratificație de la taica Richard, așa că astăzi mi-aș îngădui un cotlet de porc cu castraveciori și-o sticlă de vin de Bourgogne; trimite-ți slujnica să-mi caute cotletele la măcelar, iar dumneata du-te să-mi aduci vinul de la pivniță.

Patroana dădu numaidecât poruncile de rigoare. Slujnica ieși pe ușa dinspre stradă, iar ea ieși pe ușa de la pivniță.

— Bine, spuse patriotul, ești băiat deștept.

— Atât de inteligent încât îmi dau seama, cu toate făgăduințele dumneavoastră frumoase, ce ne așteaptă pe amândoi. Bănuiți ce ne așteaptă?

— Da, bineînțeles.

— Ne riscăm amândoi capetele.

— Nu te îngrijora de-al meu.

— Nu al dumneavoastră, domnule, îmi produce, trebuie să mărturisesc, îngrijorarea cea mare.

— Ci al tău.

— Da.

— Dar dacă-l socotesc la dublu decât prețuiește...

— Ei! domnule, gâtul e un lucru foarte prețios.

— Nu al tău.

— Cum nu al meu?

— Cel puțin în clipa de față.

— Ce vreți să spuneți?

— Vreau să spun că gâtul tău nu face nici două parale, căci dacă aș fi, de exemplu, un agent al Comitetului Salvării Publice, mâine ai fi ghilotinat.

Temnicerul se întoarse cu o mișcare atât de bruscă, încât câinele prinse a

lătra la el. Era livid ca un mort.

— Nu te întoarce și nu te-ngălbeni, spuse patriotul; termină-ți supa; nu sunt agent provocator, amice. Bagă-mă la Conciergerie, pune-mă în locul tău, dă-mi cheile și mâine îți număr cinzeci de mii de lire de aur.

— E măcar adevărat?

— Ai o garanție faimoasă: capul meu. Temnicerul stătu pe gânduri câteva clipe.

— Hail! spuse patriotul, care-l vedea în oglindă, hai, nu te gândești la rele. Dacă mă denunți, ceea ce-ar însemna că ți-ai făcut doar datoria, Republica n-are să-ți dea nici un ban. Dacă însă mă servești, ceea ce ar însemna că nu ți-ai făcut datoria, eu am să-ți dau cele cinzeci de mii de lire, fiindcă în lumea asta e nedrept să faci ceva pe gratis.

— Ei, înțeleg, spuse temnicerul, n-am decât câștig și folos dacă fac ceea ce-mi ceri; dar mă tem de urmări...

— Urmărilor!... ce ai te teme? Doar nu eu am să te denunț, dimpotrivă.

— Fără îndoială.

— A doua zi după ce mă voi fi instalat, tu vii să dai o raită pe la Conciergerie; îți număr douăzeci și cinci de fișicuri, fiecare însemnând câte două mii de franci; cele douăzeci și cinci de fișicuri se vor simți bine în buzunarele tale. Odată cu banii îți dau și-un bilet de liberă trecere ca să poți ieși din Franța; pleci, și oriunde te vei duce, vei fi, dacă nu bogat, cel puțin liber și de capul tău.

— Ei bine, s-a făcut, domnule, întâmplă-se ce s-o întâmpla. Eu sunt un biet calic, nu mă bag în politică. Franța a mers bine totdeauna fără mine și n-are să piară acuma din pricina mea. Dacă dumneavoastră ați pus la cale ceva rău, cu atât mai rău pentru dumneavoastră.

— În tot cazul, răspunse patriotul, nu cred c-aș putea face mai rău decât se face în momentul de față.

— Dumneavoastră îmi veți îngădui să nu judec eu politica Convenției Naționale.

— Ești un om minunat, plin de înțelepciune și de nepăsare. Acum să vedem când mă duci la taica Richard.

— Chiar în seara asta dacă binevoiți.

— Da, sigur. Și cine sunt eu?

— Vărul meu Mardoche.

— Mardoche? Fie! Numele îmi place. Ce meserie?

— Pantalonar.

— De la pantalonar la tăbăcar nu-i decât o chestie de deprindere a mâinii.

— Sunteți tăbăcar?

— Aș putea fi.

— Adevărat!

— La ce oră ne prezentăm acolo?

— Peste o jumătate de ceas, dacă binevoiți.

— Atunci, la ceasurile nouă.

— Și eu când primesc banii?

— Mâine.

— Sunteți, așadar, foarte bogat?

— Am din ce trăi cu îndestulare.
— Sunteți un om al vechiului regim, nu-i așa?
— Ce te privește?
— Să ai avere și să-ți dai averea pentru riscul de a fi ghilotinat, într-adevăr cei din vechiul regim trebuie să fie tare dobitoci!
— Ce vrei! revoluționarii sunt atât de deștepți, încât n-a mai rămas deșteptăciune și pentru alți.
— Sst! iată că vine vinul!
— Pe deseară, în fața Conciergeriei.
— Da.
Patriotul își plăti consumația și plecă.
Din ușă, fu auzit cum strigă cu vocea-i tunătoare:
— Haide odată, cetățeană, cotletele cu castraveciori! vărul meu Gracchus moare de foame.
— Ce bun e Mardoche! spuse temnicerul, gustând din paharul are tocmai i-l umpluse cu vin de Bourgogne, pe care tocmai îl umpluse cârciumăreasa, uitându-se la el cu drag.

Capitolul XLI GREFIERUL MINISTERULUI DE RĂZBOI

Patriotul ieșise, dar nu se depărtase. Prin sticla geamurilor afumate îl pândeau pe temnicer, ca să vadă dacă nu intră în legătură cu agenții poliției republicane, una dintre cele mai bune din câte au existat vreodată, căci o jumătate din societate o spiona pe cealaltă, nu atât pentru gloria grandioasă a guvernului, cât pentru siguranța propriilor capete.

Dar nici o suspiciune a patriotului nu s-a dovedit întemeiată; la ceasurile nouă fără câteva minute, temnicerul se ridică, o ciupi pe cârciumăreasă de bărbie, apoi ieși.

Patriotul îl întâlni lângă Conciergerie și amândoi intrară în în chisoare.

Chiar în seara aceea târgul se încheie: taica Richard îl acceptă pe temnicerul Mardoche ca înlocuitor al cetățeanului Gracchus.

Cu două ceasuri înainte de încheierea înțelegerii, într-altă parte a închisorii se petrecea o scenă aparent neimportantă, care are totuși o mare însemnătate pentru personajele principale ale povestirii de față.

Grefierul de la Conciergerie, ostentit după ziua lui de lucru, era gata să-și închidă registrele și să plece, când un bărbat, condus și însoțit de cetățeană Richard, se înfățișă la biroul său.

— Cetățene grefier, spuse însoțitoarea, iată pe confratele dumitale de la Ministerul de Război, care vine din partea cetățeanului ministru ca să copieze câteva acte de pușcăriași militari.

— A! cetățene, făcu grefierul, sosești cam târziu, tocmai eram gata de plecare.

— Dragă confrate, iartă-mă, răspunse nou-sositul, dar avem atâtea treburi, încât deplasările noastre nu le putem face decât în clipele de răgaz și clipele

noastre de răgaz sunt doar cele în care ceilalți mănâncă și dorm.

— Dacă-i așa, atunci zi, scumpe confrate, dar dă-i zor, căci, vezi și dumneata, e ceasul cinci și mi-e foame. Ai împuternicirile la dumneata?

— Iată-le, spuse grefierul de la Ministerul de Război, înfățișând un portofoliu, pe care confratele său, cu toată graba lui, îl cercetă cu scrupuloasă atenție.

— Ei! toate sunt în regulă, zise soția lui Richard, doar le-a inspectat și soțul meu.

— N-are a face, n-are a face, răspunse grefierul, continuându-și cercetarea.

Grefierul Ministerului de Război așteptă cu răbdare ca unul ce știa că trebuie să treacă prin stricta îndeplinire a unor asemenea formalități.

— E în perfectă ordine, spuse grefierul de la Conciergerie, poți începe când dorești. Ai multe acte de copiat?

— O sută.

— Atunci e treabă de mai multe zile!

— De aceea, dragă confrate, vreau să înființez la dumneata o mică instituție, dacă-mi îngădui, bineînțeles.

— Cum intenționezi s-o faci? întrebă grefierul de la Conciergerie.

— Asta am de gând să-ți explic. Te invit să cinezi în seara asta cu mine. Ți-e foame, după cum spuneai.

— Și nu mă dezic.

— Ei bine, ai să-mi cunoști soția; e bucătăreasă bună; pe urmă ai să mă cunoști pe mine; sunt băiat bun.

— Pe legea mea, chiar așa îmi pari a fi. Totuși, dragă confrate...

— Hai, primește fără nazuri stridiile pe care am să le cumpăr trecând prin Piața Châtelet, un pui de la grătargiul nostru și două-trei feluri de mâncare, niște fleacuri, pe care doamna Durand le reușește la perfecție.

— Mă farmeci și mă ispitești, dragă confrate, răspunse grefierul de la Conciergerie, uluit de asemenea meniu, neobișnuit pentru un grefier plătit de tribunalul revoluționar cu două livre în hârtia-monedă a acelor timpuri, care în realitate abia dacă valorau doi franci.

— Așadar, primești?

— Primesc.

— În cazul acesta, lăsăm lucrul pe mâine; în seara asta, plecăm.

— Să plecăm.

— Ești gata?

— Într-o clipă. Lasă-mă numai să dau de știre gardienilor care o păzesc pe austriacă.

— Ce anume le dai de știre?

— Că plec și că nu mai e nimeni la grefă, ca atare, toate zgomotele devin pentru ei suspecte.

— A! foarte bine, minunată precauție, pe legea mea!

— Înțelegi, nu-i așa?

— De minune. Hai, du-te!

Grefierul de la Conciergerie se duse într-adevăr și bătu în fereastră; unul dintre paznici deschise, întrebând:

— Cine bate?

— Eu! grefierul. Află că plec. Seara bună, cetățene Gilbert.

— Seara bună, cetățene grefier.

Și fereștrua se închise.

Grefierul de la Ministerul de Război cercetase toată scena cu cea mai mare atenție, iar când ușa de la camera reginei se deschise, privirea lui pătrunsese repede până în fundul primului compartiment: îl văzuse pe străjerul Duchesne stând la masă și ca atare se încredințase că regina n-avea decât doi paznici.

Se-nțelege de la sine că la întoarcerea grefierului Conciergeriei, confratele său luase cea mai indiferentă expresie pe care-o putuse da fizionomiei sale.

Tocmai când ieșeau de la Conciergerie, doi oameni se pregăteau să intre.

Cei doi, care intrau, erau cetățeanul Gracchus și vărul său Mardoche.

Vărul Mardoche și grefierul de la Ministerul de Război, zărindu-se, își înfundară pe ochi boneta de blană, celălalt pălăria cu boruri late, fiecare dintre ei cu un gest ce părea a izvorî din sentimente identice.

— Cine-s oamenii ăștia? întrebă grefierul de la Ministerul de Război.

— Nu cunosc decât pe unul dintre ei: un temnicer, îl cheamă Gracchus.

— A! făcu celălalt, cu o nepăsare prefăcută, așadar temnicerii de la Conciergerie pot ieși din închisoare?

— Au și ei ziua lor de ieșire.

Investigația nu fu împinsă mai departe. Noii amici o luară pe Pont-au-Change. În colțul Pieței Châtelet, grefierul de la Ministerul de Război, potrivit programului anunțat, cumpără un coș cu douăsprezece duzini de stridii; pe urmă o apucară pe cheiul Gevres.

Locuința grefierului de la Ministerul de Război era foarte modestă. Cetățeanul Durand ocupa trei încăperi mici situate în Piața Grève, într-o casă fără portar. Fiecare locatar avea câte o cheie de la ușa dinspre alee și se convenise că-și vor da de știre, când nu vor fi luat cheile cu ei, printr-una, două sau trei lovituri de ciocan, potrivit cu etajul locuit: persoana care aștepta pe cineva și care recunoștea semnalul cobora și deschidea ușa.

Cetățeanul Durand avea cheia în buzunar, deci nu bătu.

Grefierul de la Palat o găsi pe soția grefierului de la Ministerul de Război foarte pe placul său.

Era, într-adevăr, o femeie fermecătoare, a cărei expresie de adâncă tristețe, întipărită pe întreaga-i fizionomie, trezea la prima vedere un interes puternic. Să nu uităm că tristețea e unul dintre cele mai sigure mijloace de seducție ale femeilor frumoase. Tristețea îi atrage pe toți bărbații, fără excepție, chiar și pe grefieri, căci, orice s-ar spune, grefierii sunt și ei bărbați și nu există nici un amor-propriu, oricât de feroce, și nici un suflet sensibil care să nu nădăjduiască să mângâie o femeie frumoasă întristată și să-i preschimbe rozele albe de pe tenul palid în niște roze mai vesele, cum spunea cetățeanul Durand.

Cei doi grefieri cinară cu multă poftă, doar doamna Durand nu guse nimic în gură.

Întrebările totuși curgeau de la unul la celălalt.

Grefierul de la Ministerul de Război îl întreba pe confratele său, cu un interes neobișnuit în timpurile acelor drame cotidiene, care erau uzanțele, la

Palat, zilele de judecată sau mijloacele de supraveghere și pază.

Grefierul de la Palat, bucuros că e ascultat cu atâta atenție, răspundea binevoitor, vorbind despre obiceiurile gardienilor, despre cele ale lui Fouquier-Tinville și, în sfârșit, despre cele ale cetățeanului Sanson, principalul actor al tragediei ce se juca în fiecare seară în Piața Revoluției.

Apoi, adresându-se colegului și gazdei sale, cerea și el informații cu privire la minister.

— O! răspunse Durand, eu sunt mai puțin informat decât dumneata, fiind doar secretar de grefier și nu titularul postului. Fac însă slujba grefierului-șef. Ca funcționar obscur, mă aleg cu truda, iar cei iluștri cu profitul; ăsta-i obiceiul tuturor birocraților, fie și revoluționari. Pământul și cerul se vor schimba poate într-o zi, dar birourile nu se vor schimba nicicând.

— Ei bine, eu am să te ajut, cetățene, spuse grefierul Palatului, încântat de vinul bun al gazdei și mai cu seamă de ochii frumoși ai doamnei Durand.

— A! mulțumesc, îi răspunse cel căruia i se făcuse asemenea ofertă dezinteresată. Orice schimbare a obiceiurilor și a locurilor de muncă înseamnă o distracție pentru un biet funcționar, și mai curând mă tem c-am să-mi văd lucrul terminat la Conciergerie decât c-am să-l văd trăgănându-se, mai ales dacă voi putea s-o aduc în fiecare seară la grefă pe doamna Durand, care s-ar plictisi singură aici, acasă.

— Nu văd ce te-ar putea împiedica, spuse grefierul Palatului, încântat de plăcuta distracție pe care i-o făgăduia confratele său.

— Ea are să-mi dicteze actele de eliberare ale arestaților, urmă cetățeanul Durand; și apoi, din când în când, dacă nu ți-a părut cina din seara asta prea rea, vei veni să mai iei câte una la fel.

— Da, dar nu prea des, răspunse demn grefierul de la Palat, căci trebuie să-ți mărturisesc că voi fi ținut de rău dacă mă voi întoarce mai târziu ca de obicei într-o anume căsuță din strada Petit-Musc.

— Ei bine, lasă că lucrurile se vor aranja de minune, zise Durand. Nu-i așa, draga mea?

Doamna Durand, foarte palidă și la fel de tristă, ridică ochii asupra soțului ei și răspunse:

— Facă-se precum voiești dumneata.

Bătură unsprezece ceasuri. Venise timpul să se despartă. Grefierul de la Palat se ridică și își luă rămas bun de la noii săi prieteni, exprimându-și toată plăcerea de care se bucurase făcând cunoștință cu ei și cu cina lor.

Cetățeanul Durand își conduse oaspetele până pe palier. Apoi, întorcându-se în cameră, spuse:

— Hai, Geneviève, culcă-te.

Tânăra, fără să răspundă, se sculă, luă o lampă și trecu în camera din dreapta.

Durand, sau mai curând Dixmer, o privi ieșind, rămase o clipă pe gânduri, cu fruntea întunecată după plecarea ei; apoi trecu în camera sa, care se afla în partea opusă.

Capitolul XLII CELE DOUĂ BILETE

Cu începere de-atunci, grefierul de la Ministerul de Război veni în fiecare seară să lucreze cu sârg în biroul colegului său de la Palat. Doamna Durand reconstitua documentele din registrele pregătite dinainte, iar Durand copia cu înfocare.

Durand cerceta tot ce era în jur, fără să pară că e atent la ceva. Băgase de seamă că în fiecare seară, la ceasurile nouă, un paner cu de-ale mâncării, adus de Richard sau de soția lui, era așezat la ușă.

În clipa în care grefierul spunea paznicului: „Cetățene, eu plec”, paznicul, fie Gilbert, fie Duchesne, ieșea, lua panerul și-l ducea la Maria-Antoaneta.

În timpul celor trei seri consecutive, în care Durand rămăsese mai târziu la postul lui, panerul de asemeni rămăsese mai târziu la locul lui, pentru că numai când deschidea el ușa, ca să spună rămas bun grefierului, paznicul lua coșul cu alimente.

La un sfert de ceas după ce panerul cel plin era băgat înăuntru, unul dintre cei doi paznici pune la ușă coșul cel gol, din ajun, așezându-l în același loc în care fusese celălalt.

În seara zilei a patra, era la începutul lui octombrie, după ședința obișnuită, după ce grefierul Palatului plecase, și Durand, sau mai curând Dixmer, rămăsese singur cu soția, el lăsă pana din mână, pe urmă se uită în jur și, ciulind urechea cu o atenție atât de încordată de parcă ar fi fost în joc propria lui viață, se ridică repede și, alergând cu pași înăbușiți către ușa cu ferestruică, dădu la o parte șervetul care acoperea panerul și înfipse în pâinea moale, destinată arestatei, un tub mic de argint.

Apoi, alb la față, tremurând de emoție, o emoție care îl tulbură până și pe omul cel mai stăpân pe sine după ce a săvârșit un act suprem, a cărui împlinire a fost îndelung pregătită și mult așteptată, tremurând de emoție, spuneam, s-a întors să-și reia locul, apăsându-și o mână pe frunte și cealaltă pe inimă.

Geneviève s-a uitat la el să vadă ce și cum face, fără să-i spună nici un cuvânt; în mod obișnuit, de când soțul ei o luase de la Maurice, ea aștepta totdeauna ca el să-i adreseze primul cuvântul.

Totuși, de data aceasta, ea rupse tăcerea.

— Astă-seară? întrebă ea.

— Nu, mâine, răspunse Dixmer.

Și, ridicându-se, după ce se uitase în juru-i și trăsese din nou cu urechea, închise registrele, se apropie de ușa cu ferestruică și bătu în ea.

— Ce-i? întrebă Gilbert

— Cetățene, răspunse el, eu plec.

— Bine, spuse paznicul din fundul celulei. Bună seara.

— Bună seara, cetățene Gilbert.

Durand auzi scârțâitul zăvoarelor și, înțelegând că paznicul avea să deschidă ușa, plecă.

Pe coridorul ce ducea de la locuința taicăi Richard în curte, el se izbi de un temnicier ce purta o bonetă de blană și învârtea o legătură grea de chei.

Pe Dixmer îl cuprinse frica; omul acela brutal, ca toți colegii de meserie, avea să-l cerceteze, să-l privească, să-l recunoască poate, își îndesă mai tare pălăria pe cap, în vreme ce Geneviève își acoperea ochii cu garnitura pelerinutei ei negre.

Dar Dixmer se înșelase.

— Ah! iertați-mă! Doar atât spusese temnicierul, cu toate că el fusese cel izbit.

Dixmer tresări auzindu-i vocea blândă și politicoasă. Dar temnicierul era fără îndoială grăbit: strecurându-se pe coridor, deschise ușa de la locuința taicăi Richard și se făcu nevăzut. Dixmer își urmă drumul, împreună cu Geneviève.

— Ce ciudat! spusese el, când se văzu afară, după ce ușa se închisese în spatele lui și curentul de aer îi răcorise fruntea încinsă.

— Da, foarte ciudat, șopti Geneviève.

Pe vremea intimității lor, cei doi soți și-ar fi împărtășit unul altuia pricina uimirii. Dar Dixmer își pecetlui gândurile în minte, căutând să le alunge ca pe-o halucinație, iar Geneviève, trecând de Pont-au-Change, se mulțumi să arunce o ultimă privire asupra sumbrului Palat, în care ceva asemănător fantomei prietenului pierdut trezise într-însa atâtea amintiri dulci și totodată amare.

Amândoi ajunseră în Piața Grève, fără să mai fi rostit nici un cuvânt.

Între timp, paznicul Gilbert ieșise și luase panerul cu alimente, destinat reginei, în el se aflau fructe, un pui fript, o sticlă de vin alb, o garafă de apă și jumătate dintr-o pâine de două livre.

Gilbert ridică șervetul și constată așezarea obișnuită a obiectelor puse în paner de către cetățeană Richard, după care, dând la o parte paravanul, spusese cu glas tare:

— Cetățeană, iată masa.

Maria-Antoaneta rupse pâinea, dar de îndată ce apucă o bucată de pâine între degete, simți atingerea rece a argintului și înțelese că în pâinea aceea se afla ceva extraordinar.

Atunci privi în jur, dar paznicul plecase.

Regina rămase o clipă nemișcată; era atentă, socotind pașii paznicului ce se depărta treptat.

Când se încredința că e singură și că Gilbert se așezase lângă camaradul său, scoase tubușorul din pâine. În el se afla un bilet, îl desfăcu și citi cele ce urmează:

„Doamnă, fiți gata mâine la ora la care ați primit biletul de față, căci mâine, la aceeași oră, o femeie va fi adusă în celula majestății-voastre. Femeia se va îmbrăca cu veștmintele domniei-voastre și vi le va da pe ale sale. Pe urmă veți ieși din Conciergerie la brațul unuia dintre cei mai devotați slujitori ai dumneavoastră.

Să nu vă sperie zgomotul ce se va produce în încăperea vecină; să nu vă opriți și să nu șovăiți nici la țipete, nici la gemete; să nu aveți altă grijă decât cea de-a îmbrăca cât mai repede rochia și de-a vă pune pe umeri pelerinuța femeii care trebuie să ia locul majestății-voastre.”

— Ce devotament! șopti regina. Mulțumescu-ți, Doamne! Așadar, nu sunt,

cum se spunea, ținta hulei tuturor.

Maria-Antoaneta reciti biletul. Abia atunci fu izbită de paragraful al doilea.

— „Să nu șovăiți nici la țipete și nici la gemete”, șopti ea. Asta înseamnă că cei doi paznici ai mei vor fi loviți, bieții oameni!, ei care mi-au arătat atâta milă! Vai! niciodată, niciodată!

Rupse jumătatea a doua a biletului, care era nescrisă și, cum nu avea nici pană, luă acul cu care-și prindea fișul și înțepă în hârtie litere ce alcătuiră cuvintele următoare:

„Nu pot și nu trebuie să primesc sacrificarea vieții nimănui în schimbul vieții mele.

M. A.”

Pe urmă puse hârtia în tub, pe care îl vârî în cea de-a doua parte a pâinii rupte.

Abia se terminase operația descrisă mai sus când ceasurile bătură zece. Regina, cu bucata de pâine în mână, numără cu tristețe bătăile orelor care vibrau lent și distinct, când auzi la una dintre ferestrele ce dădeau spre așa-numita curte a femeilor un zgomot strident, asemănător celui produs de un diamant ce zgâria sticla. Zgomotul fu urmat de-o lovitură ușoară în fereastră, lovitură repetată de mai multe ori, acoperită cu intenție de tusea unui bărbat. Pe urmă, în colțul geamului se ivi o bucățică de hârtie răsucită sul, care alunecă încetișor și căzu jos, lângă zid. Apoi regina auzi zgomotul legăturii de chei ce săltau izbindu-se unele de altele, și pași ce se depărtau, bocănind pe pavaj.

Văzu că geamul fusese găurit într-un colț, și că prin colțul găurii, bărbatul ce se depărta strecurase hârtia, care era fără îndoială tot un bilet. Și biletul ședea pe pământ, la picioarele ei. Regina îl sorbea din ochi, trăgând cu urechea dacă vreunul dintre paznici nu se apropie cumva de ea; dar îi auzi vorbindu-și pe șoptite, ca de obicei, printr-o convenție tacită, ca să nu-i tulbure liniștea. Atunci se sculă încetișor, ținându-și răsuflarea, și se duse să ridice hârtiuța.

Un obiect subțire și dur căzu, alunecând ca dintr-o teacă, și se izbi de cărămida pardoselii, răsunând metalic. Era o pilă de cea mai mare finețe, mai curând o bijuterie decât o unealtă, o piesă de oțel cu care și mâna cea mai slabă și mai stângace ar fi putut tăia într-un sfert de oră fierul celor mai groase gratii.

„Doamnă, grăia hârtia, mâine la ceasurile nouă și jumătate, un bărbat va veni să stea de vorbă cu gardienii ce vă păzesc, prin fereastra dinspre curtea femeilor. În acel răstimp, majestatea-voastră să taie a treia gratie de la fereastra sa, mergând dinspre stânga spre dreapta... Tăiați pieziș, un sfert de ceas trebuie să-i fie de-ajuns majestății-voastre, pe urmă fiți pregătită să treceți prin fereastră... Știrea vă vine de la unul dintre cei mai devotați și credincioși slujitori, care și-a închinat viața majestății-voastre și ar fi fericit să și-o sacrifice pentru ea.”

— O! șopti regina, să fie oare o cursă? Dar nu, scrisul mi se pare cunoscut, e același ca la Temple; e scrisul Cavalerului de Maison-Rouge. Fie! Dumnezeu

vrea poate să scap.

Și regina căzu în genunchi și se cufundă în rugăciune, balsamul suveran al arestaților.

Capitolul XLIII PREGĂTIRILE LUI DIXMER

Ziua următoare, precedată de o noapte de insomnie, veni în sfârșit, groaznică și, putem spune fără exagerare, de culoarea sângelui.

De fapt, în epoca aceea și mai cu seamă în anul acela, soarele, oricât de frumos ar fi fost, avea în fiecare zi niște pete palide-vineții.

Regina abia putu să doarmă, și somnul nu-i aduse odihnă; de cum închidea ochii îi părea că vede sânge, îi părea că aude strigăte și gemete.

Adormise cu pila în mână.

O parte din zi o închinase rugăciunii. Paznicii o vedeau rugându-se atât de des, încât nu-i îngrijoră deloc sporul acela de cucernicie.

Din timp în timp, arestata scotea de la piept pila care-i fusese trimisă de unul dintre salvatorii ei și compara fragilitatea instrumentului cu puterea gratiilor.

Din fericire, gratiile nu erau fixate în zid decât într-o singură parte, adică în partea de jos.

Partea de sus se îmbuca într-o gratie transversală; odată partea de jos tăiată, nu mai rămânea decât să tragi gratia, și gratia ieșea.

Dar nu din pricina greutăților fizice șovăia regina: înțelesese cât se poate de bine că lucrul era cu puțință, și tocmai puțința aceea prefăcea speranța într-o flacăra sângerândă care o orbea.

Presimțea că prietenii ei, ca să ajungă la ea, trebuiau să ucidă paznicii și regina n-ar fi admis cu nici un preț moartea lor; de multă vreme oamenii aceia erau singurii care îi arătau oarecare milă.

Pe de altă parte, dincolo de gratiile pe care i se cerea să le taie, trecând peste trupurile celor doi oameni sortiți pieirii fiindcă i-ar fi împiedicat pe salvatori să ajungă la ea, dincolo era viața, libertatea și poate răzbunarea, trei lucruri ademenitoare, mai cu seamă pentru o femeie, încât își cerea iertare de la Dumnezeu că le dorea atât de fierbinte.

Observase, dealtfel, că nici un soi de bănuială nu-i tulbura pe paznici. Cât despre cursa întinsă arestatei, presupunând că proiectatul complot nu era decât o cursă, nici prin minte nu le trecea una ca asta.

Regina renunță aproape în întregime la gândurile care o făceau să considere cele două propuneri ce-i fuseseră făcute drept niște capcane. Dar pe măsură ce rușinea de-a fi prinsă în una dintre cele două curse o părăsea, era cuprinsă de-o teamă mai mare, aceea de-a vedea curgând sângele vărsat pentru ea.

„Bizar destin și sublim spectacol! șopti ea. Două conspirații se unesc ca să salveze o sărmană regină, sau mai curând o biată femeie arestată, care n-a făcut absolut nimic ca să-i ademenească sau să-i încurajeze pe conspiratori, și conspirațiile au să se dea în vileag în același timp.

Cine știe! poate că amândouă nu sunt decât una și aceeași. Poate că-i o mână dublă ce trebuie să ajungă într-un singur punct.

Dacă aș vrea, aș fi salvată!

Dar o biată femeie sacrificată în locul meu!

Și doi oameni uciși pentru ca femeia aceea să ajungă până la mine!

Nici Dumnezeu, nici viitorul nu mi-ar ierta una ca asta.

Cu neputință, cu neputință!..."

Dar atunci în mintea ei se perindau iarăși și iarăși mărețele idei despre devotamentul slujitorilor pentru stăpânii lor, și vechile tradiții privitoare la dreptul stăpânilor de-a dispune de viețile slujitorilor: fantome aproape spulberate ale unei regalități muribunde.

„Anna de Austria, își spunea ea, ar fi acceptat. Anna de Austria ar fi pus mai presus de orice lucru mărețul principiu al salvării persoanelor de sânge regesc.

Anna de Austria era dintr-același sânge cu mine și aproape în aceeași situație ca mine.

A fost o nebunie c-am venit să continui în Franța regalitatea Annei de Austria!

Dealtfel nu eu am venit. Doi regi au spus:

«- E important ca doi copii de sânge regesc care nu s-au văzut niciodată, care nu s-au iubit, care poate că nu se vor iubi niciodată, să fie căsătoriți la același altar, ca apoi să moară pe același eșafod.»

Și apoi, moartea mea nu o va aduce oare și pe cea a sărmanului meu copil care, în ochii puținilor prieteni pe care îi am, e încă regele Franței?

Și când fiul meu va fi mort ca și soțul meu, cele două umbre nu vor surâde de milă, văzând că am mânjit cu sângele meu rămășițele tronului lui Ludovic cel Sfânt, numai ca să cruț câteva picături de sânge vulgar?"

Așa, cuprinsă de temeri din ce în ce mai mari, de febra îndoielii, ale cărei pulsații se înteteau, și, în sfârșit, de groază, a întâmpinat regina înserarea.

De mai multe ori s-a uitat pe furiș la cei doi paznici; niciodată nu arătaseră a fi mai liniștiți ca atunci.

Și niciodată micile atenții ale oamenilor acelora grosolani, dar buni la suflet, n-o impresionaseră mai tare. Când umbra înserării pătrunse în celulă, când pașii patrului de rond se auziră lovind caldarâmul, când zgomotul armelor și urlul câinilor treziră ecourile sumbreleor bolți, când, în sfârșit, închisoarea întreagă se vădea înspăimântătoare și lipsită de orice speranță, Maria-Antoaneta, stăpânită de slăbiciunea inerentă firii femeiești, se sculă înspăimântată, spunând:

— Da, am să fug, am să fug. Când vor veni și vor vorbi, am să tai o gratie și am să aștept să-mi hotărască soarta Dumnezeu și salvatorii mei. Sunt datoare față de copiii mei. Pe ei n-au să-i omoare sau, dacă-i omoară, iar eu am să fiu liberă, ah! atunci, cel puțin...

Nu-și isprăvi vorba, căci ochii i se închiseră și buzele i se încleștară. A fost un vis înspăimântător al unei biete regine închise într-o încăpere cu zăvoare și gratii. Dar, curând, tot în visul ei, gratiile și zăvoarele căzură; se văzu în mijlocul unei armate sumbre și nemiloase, porunca flăcării să strălucească, săbiei să iasă din teacă; se răzbuna pe un popor care, la urma urmei, nici măcar nu era al

ei.

În acel răstimp, Gilbert și Duchesne stăteau de vorbă liniștiți, pregătindu-și masa de seară.

Tot atunci, Dixmer și Geneviève intrau la Concienerie și, ca de obicei, se instalau la grefă. După un ceas de la venirea lor, de asemeni potrivit obiceiului, grefierul Palatului își termina treburile și îi lăsa singuri.

De îndată ce ușa se închise în urma colegului său, Dixmer se repezi la panerul gol, așezat la ușă în locul panerului din seara aceea.

Apucă bucata de pâine, o rupse și găsi tubul.

Bilețelul reginei era închis în el. Dixmer îl citi, pălind.

Și pe când Geneviève se uita la el, observându-l, Dixmer rupse hârtia în bucățele mici pe care le aruncă în gura sobei încinse.

— Bine, făcu el, totul e în ordine.

Apoi, întorcându-se spre Geneviève, zise:

— Vino, doamnă.

— Eu?

— Da, trebuie să-ți vorbesc în șoaptă.

Geneviève, țeapănă și rece ca marmura, făcu un gest de resemnare și se apropie.

— Iată, a venit ceasul, doamnă, spuse Dixmer. Ascultă-mă.

— Da, domnule.

— Preferi o moarte utilă cauzei noastre, o moarte pentru care să te binecuvânteze un partid întreg și să te plângă tot poporul, decât o moarte rușinoasă și josnică, venită din răzbunare, nu-i așa?

— Da, domnule.

— Aș fi putut să teucid pe loc, când te-am găsit la amantul dumitale; dar un om ca mine, care și-a consacrat viața unei cauze demne și sfinte, trebuie să știe să tragă foloase din propriile-i nenorociri și să le consacre acelei cauze, așa cum am făcut eu sau mai curând cum intenționez să fac. După cum ai văzut, am renunțat la plăcerea de a-mi face singur dreptate. L-am cruțat și pe amantul dumitale.

Ceva asemănător unui surâs fugar, dar groaznic, flutură pe buzele livide ale Genevièvei.

— Cât despre amantul dumitale, trebuie să înțelegi, dumneata, care mă cunoști, că n-am așteptat decât un prilej mai bun.

— Domnule, sunt gata. De ce atunci asemenea preambul?

— Ești gata?

— Da, dumneata mă ucizi. Ai dreptate, aștept.

Dixmer se uită la Geneviève și tresări fără voie: în momentul acela era sublimă, o aureolă părea că-i luminează ființa, cea mai strălucitoare dintre toate, cea care vine din dragoste.

— Acum să continui, urmă Dixmer. Am prevenit-o pe regină. Ea așteaptă. Totuși, după toate probabilitățile, regina va face obiecțiuni, dar dumneata ai s-o silești.

— Bine, domnule, poruncește și mă voi supune.

— Acuși, urmă Dixmer, am să bat la ușă și Gilbert va deschide. Cu

pumnalul ăsta — Dixmer își desfăcu haina și-i arătă, trăgându-l pe jumătate din teacă, un pumnal cu două tăișuri — cu pumnalul ăsta am să-l ucid.

Geneviève se cutremură fără voie.

Dixmer făcu un semn cu mâna prin care îi cerea să fie atentă.

— În clipa în care-l lovesc, continuă el, te repezi în camera de-alături, unde se află regina. Ușă nu există, după cum știi, numai un paravan, și dumneata schimbi îmbrăcămintea cu ea, în timp ce eu îl voi ucide pe-al doilea soldat. Atunci am s-o iau pe regină la braț și am să ies cu ea.

— Foarte bine, spuse rece Geneviève.

— Înțelegi? o întrebă Dixmer. În fiecare seară ești văzută cu pelerinuța de tafta neagră care-ți acoperă fața. Pune pelerinuța pe umerii majestății-sale și potrivește-i cutele așa cum ai obiceiul să le potrivești pe dumneata.

— Voi face întocmai cum spui, domnule.

— Nu-mi mai rămâne decât să te iert și să-ți mulțumesc doamnă, adăugă Dixmer.

Geneviève clătină din cap cu un surâs rece.

— Nu am nevoie de iertarea dumitale, domnule, nici de mulțumirile dumitale, spuse ea, întinzând mâna. Ceea ce fac sau mai curând ceea ce am să fac șterge o crimă, cu toate că eu nu sunt vinovată decât de-o slăbiciune. Și spre slăbiciunea aceea, adu-ți aminte, domnule, aproape că m-ai împins prin purtarea dumitale. Eu fugeam de el și dumneata mă împingeai în brațele lui. Așa că dumneata ești instigatorul, judecătorul și, pe deasupra, și răzbunătorul. Deci eu trebuie să te iert că mă omori, și te iert. Eu trebuie să-ți mulțumesc, domnule, că-mi iei viața, pentru că viața mi-ar fi de nesuferit departe de singurul om pe care-l iubesc, mai cu seamă din ceasul în care dumneata, dintr-o răzbunare sălbatică, ai sfârșit toate legăturile dintre mine și el.

Dixmer își înfipse unghiile în carne. Voi să răspundă, dar nu avu glas.

Făcu câțiva pași prin grefă, după care spuse, în sfârșit:

— Timpul trece, fiecare clipă e prețioasă. Haide, doamnă, ești gata?

— Ți-am spus, domnule, răspunse Geneviève cu calmul unei martire, aștept!

Dixmer își adună hârtiile, se duse să vadă dacă toate ușile sunt bine închise, dacă nimeni n-ar fi putut intra în grefă; apoi voi să repete soției sale toate instrucțiunile.

— Inutil, domnule, spuse Geneviève, știu perfect ce am de făcut.

— Atunci, rămas bun!

Și Dixmer îi întinse mâna, ca și cum, în clipa aceea supremă, orice imputare ar fi trebuit să se șteargă în fața unei situații atât de mărețe și a unui sacrificiu atât de sublim.

Geneviève, cutremurându-se, atinse cu vârful degetelor mâna soțului ei.

— Vino lângă mine, doamnă, spuse Dixmer, și, îndată ce-l voi fi lovit pe Gilbert, intră.

— Sunt gata.

Atunci Dixmer strânse în mâna dreaptă pumnalul său mare, iar cu stânga bătu în ușă.

Capitolul XLIV

PREGĂTIRILE CAVALERULUI DE MAISON-ROUGE

În vreme ce scena descrisă în capitolul precedent se desfășura în fața ușii de la grefă, ce dădea în închisoarea reginei, sau mai precis în prima încăpere, ocupată de cei doi paznici, alte pregătiri se făceau, în partea opusă, adică în curtea femeilor.

Un bărbat se ivi dintr-o dată, ca o statuie de piatră care s-ar fi desprins din zid. Bărbatul era însoțit de doi câini și pe când intona cântecul care era foarte la modă în epoca aceea, lovi cu legătura de chei pe care o ținea în mână cele cinci gratii ce fereau fereastra reginei.

Regina tresări mai întâi, dar, luând faptul drept un semnal, deschise încetișor fereastra și se apucă de lucru cu o mână mai experimentată decât s-ar fi putut crede, căci nu o dată, în atelierul de lăcătușerie în care augustul ei soț se distrase odinioară petrecându-și acolo o parte a zilei, ea, cu degetele-i delicate, apucase instrumente asemănătoare celui în care acum se sprijineau toate șansele de salvare.

De îndată ce auzi fereastra reginei deschizându-se, bărbatul cu legătura de chei se duse să bată în geamul paznicilor.

- Ei! exclamă Gilbert uitându-se printre gratii, e cetățeanul Mardoche.
- Chiar el, răspunse acesta. Se pare că paza noastră merge de minune!
- Ca de obicei, cetățene. Îmi pare bine că nu ne găsești vină prea des.
- Ei! făcu Mardoche, în noaptea asta trebuie să fim mai vigilenți ca oricând.
- Na! exclamă Duchesne, apropiindu-se.
- Da, da, cu siguranță!
- Dar ce se întâmplă?
- Deschideți fereastra, că vă povestesc.
- Deschide, spuse Duchesne.

Gilbert deschise fereastra și schimbă o strângere de mână cu purtătorul cheilor, care se și împrietenise cu cei doi paznici.

— Ce se-ntâmplă, cetățene Mardoche? repetă Gilbert.

— Ce să se-ntâmplă? Ședința Convenției s-a cam înfierbântat. Ați citit știrile?

— Nu. Dar ce s-a petrecut?

— Ce să se petreacă? Mai întâi de toate cetățeanul Hébert a descoperit un lucru.

— Care anume?

— Păi, conspiratorii pe care-i credeau morți sunt vii, și încă foarte vii!

— Ah, da! spuse Gilbert; Delessart și Thierry; am auzit vorbindu-se despre asta. Se zice că sunt în Anglia, netrebnicii.

— Și Cavalerul de Maison-Rouge! făcu purtătorul cheilor, ridicând glasul să-l audă regina.

— Cum! și-acela e în Anglia?

— Da' de unde! E în Franța, urmă Mardoche păstrându-și glasul la același

diapazon.

— S-a întors?

— Nici n-a plecat.

— Iată unul care are tupeu, nu glumă! zise Duchesne.

— Așa e el!

— Ei bine, au să încerce să-l aresteze.

— Sigur că au să încerce să-l aresteze. Dar, după cât se pare, nu-i lucru ușor.

În clipa aceea, cum pila reginei scrâșnea așa de tare pe gratii, încât purtătorul de chei se temu să nu fie auzită în ciuda sforțărilor pe care le făcea ca să acopere zgomotul, apăsă cu călcâiul pe laba unuia dintre câinii săi, care scoase un urlet de durere.

— Vai! bietul câine! spuse Gilbert.

— Ei! făcu purtătorul cheilor, n-avea decât să încalțe niște saboți. N-ai de gând să taci, Girondin, n-ai de gând să taci?

— Pe câinele tău îl cheamă Girondin, cetățene Mardoche?

— Da, i-am dat numele ăsta.

— Ei, și spuneai că, începu Duchesne, care, sechestrat și el, asculta veștile cu același interes ca și arestații, ziceai că?

— Da, așa-i, vă spuneam că cetățeanul Hébert, ăsta zic și eu patriot!, a introdus o moțiune cum că austriaca să fie dusă iarăși la Temple.

— Și de ce, mă rog?

— Pentru că pretinde că a fost smulsă din Temple numai ca să fie sustrasă inspecției directe a Comunei din Paris.

— Și tentativelor afurisitului de Maison-Rouge, spuse Gilbert. Îmi pare că subterana există.

— Chiar asta i-a răspuns și cetățeanul Santerre, dar Hébert a zis că de vreme ce suntem preveniți nu mai există primejdie, că la Temple Maria-Antoaneta putea fi ținută cu jumătate din măsurile de precauție necesare aici. De fapt, e-adevărat că Temple e o construcție mult mai solidă decât Conciergerie.

— Pe cinstea mea, spuse Gilbert, eu aș vrea s-o ducă înapoi la Temple.

— Înțeleg, îți vine greu s-o păzești.

— Nu, mă întristează.

Maison-Rouge tuși puternic; pe măsură ce pătrundea mai adânc în gratia de fier, pila făcea mai mult zgomot.

— Și ce s-a hotărât până la urmă? întrebă Duchesne, după ce accesul de tuse al purtătorului de chei trecu.

— S-a hotărât să rămână aici, dar să i se intenteze numaidecât procesul.

— Vai! Biata femeie! spuse Gilbert.

Duchesne, al cărui auz era mai fin decât al colegului său, sau a cărui atenție era mai puțin captivată de poveștile lui Mardoche, se aplecă să tragă cu urechea spre compartimentul din stânga.

Purtătorul cheilor observă mișcarea.

— Așa că, înțelegi dumneata Duchesne, spuse el cu vioiciune, tentativele conspiratorilor vor deveni cu atât mai desperate cu cât ei își vor da seama că au

mai puțin timp înaintea lor ca să le pună la cale și să le execute. Se vor dubla paznicii la închisori, dat fiind că-i vorba nici mai mult nici mai puțin decât de o invazie armată în Conciergerie. Conspiratorii vor uide totul în calea lor până vor pătrunde la regină, la văduva Capet, vreau să spun.

— Ei, na! dar cum au să intre conspiratorii?

— Deghizați în patrioți, se vor preface că încep iarăși un 2 septembrie, ticăloșii! Și-apoi, odată ușile deschise, s-a isprăvit!

Urmă o clipă de tăcere, prilejuită de uimirea paznicilor.

Purtătorul de chei auzi, cu bucurie și spaimă totodată, cum pila continua să scârție. Bătură orele nouă.

În același timp se auziră ciocănituri la ușa grefei, dar cei doi paznici, preocupați, nu răspunseră.

— Ei bine, vom veghea, vom veghea fără răgaz, spuse Gilbert.

— Și, dacă trebuie, vom muri la posturile noastre ca niște adevărați republicani, adăugă Duchesne.

„Curând trebuie să termine”, își spunea purtătorul de chei, ștergându-și fruntea de sudoare.

— Și dumneata, în ceea ce te privește, zise Gilbert, veghezi, presupun, căci n-ai să fii mai ferit decât noi, dac-ar fi să se întâmple vreun eveniment de felul celui pe care ni-l prevestești.

— Nici vorbă, spuse purtătorul de chei. Eu îmi petrec nopțile făcând rond după rond. Dealtfel, sunt și foarte istovit; voi aștilalți faceți cel puțin cu schimbul și din două nopți puteți dormi una.

În clipa aceea se auziră pentru a doua oară bătăi în ușa de la grefă. Mardoche tresări. Orice incident, cât de mic, putea împiedica reușita planului său.

— Ce mai e și asta? întrebă el ca din întâmplare.

— Nimic, nimic, răspunse Gilbert, grefierul de la Ministerul de Război pleacă și-mi dă de știre.

— Aha! exclamă purtătorul cheilor.

Dar grefierul se încăpățâna să bată în ușă.

— Bine! bine! strigă Gilbert fără să plece de la fereastră. Bună seara!... Cu bine!...

— Îmi pare că spune ceva, făcu Duchesne, întorcându-se cu fața spre ușă. Răspunde-i.

Atunci se auzi glasul grefierului:

— Hai, vino, cetățene gardian, aș vrea să-ți spun ceva, doar o clipă.

Vocea, copleșită precum părea de-o emoție care-i înlătura accentul obișnuit, îl făcu pe purtătorul cheilor să-și ciulească urechile, crezând că o recunoaște.

— Ce poștești, cetățene Durand? întrebă Gilbert.

— Vreau să-ți spun ceva.

— Ei, lasă c-ai să-mi spui mâine dimineață.

— Nu, în seara asta. Trebuie să-ți vorbesc în seara asta, repetă aceeași voce.

„Ce are să se întâmple oare? șopti purtătorul cheilor. Asta e vocea lui Dixmer.”

Sinistră și răsunătoare, vocea aceea părea că imprimă un accent funebru ecoului îndepărtat al coridorului sumbru. Duchesne se întoarse.

— Ei hai, zise Gilbert, fiindcă vrea numaidecât, iată, mă duc.

Purtătorul cheilor se folosi de clipa în care atenția celor doi gardieni era absorbită de-o împrejurare neprevăzută și dădu fuga la fereastra reginei.

— Gata? întrebă el.

— Sunt la mai mult de jumătate, răspunse regina.

— Grăbiți-vă! șopti el.

— Ei, cetățene Mardoche, spuse Duchesne, unde ești?

— Iată-mă, exclamă purtătorul cheilor întorcându-se repede la fereastra primei încăperi.

În aceeași clipă, în vreme ce era gata să-și ia din nou locul, un strigăt teribil răsună în închisoare, pe urmă un potop de ocări, apoi zăngănitul unei săbii, trasă din teaca-i de metal.

— A! ticălosule, tâlharule! strigă Gilbert.

Și zarva unei lupte se auzi din coridor.

În același timp, ușa se deschise: temnicierul văzu două umbre încăierându-se în fața ușii și lăsând liberă trecerea unei femei, care, împingându-l pe Duchesne, se repezi în încăperea reginei.

Duchesne, fără să se îngrijoreze de prezența femeii, alergă să dea ajutor camaradului său.

Temnicierul se repezi la cealaltă fereastră: văzu femeia ingenuncheată în fața reginei, rugând-o, implorând-o pe arestată să schimbe îmbrăcăminte cu dânsa.

Mardoche se aplecă cu ochii scânteind, încercând să observe chipul femeii pe care se temea c-o recunoscuse.

Dintr-o dată scoase un strigăt îndurerat.

— Geneviève! Geneviève! rosti el îngrozit.

Regina lăsase să-i cadă pila din mână și părea zdrobită, încă o tentativă neizbutită!

Temnicierul prinse cu amândouă mâinile și zgâlțâi cu o sforțare supremă gratia de fier tăiată de pilă.

Dar mușcătura oțelului în gratie nu era destul de adâncă și gratia rezistă.

În răstimpul acesta, Dixmer reușise să-l împingă pe Gilbert înapoi în închisoare și era gata să intre cu el, când Duchesne, împingând ușa, izbuti să-l respingă.

Dar nu putu închide ușa. Dixmer, disperat, vârâse brațul între ușa și ușorul ei.

La capătul brațului, încheștat în palmă, se afla pumnalul, care, frecându-se de catarama de aramă a centironului, lunecase de-a lungul pieptului gardianului, despicându-i haina și sfâșiindu-i carnea.

Cei doi bărbați se străduiau să-și adune toate puterile și, în același timp, strigau după ajutor.

Dixmer simți că i se rupe brațul; își sprijini umărul de ușa și, îrnpingând cu toată puterea, izbuti să-și tragă afară brațul zdrobit.

Ușa se închise cu zgomot. Duchesne împinse zăvoarele, în vreme ce Gilbert

răsuci cheia în broască.

Pași grăbiți răsunară pe coridor, după care totul se sfârși. Cei doi paznici se uitară unul la altul și începură a căuta în jur.

Auziră zgomotul pe care îl făcea falsul temnicier încercând să rupă gratia.

Gilbert se repezi în închisoarea arestatei, unde o găsi pe Geneviève în genunchi în fața reginei, implorând-o să schimbe îmbrăcămintea cu ea.

Duchesne apucă cu amândouă mâinile carabina și alergă la fereastră: văzu un om agățat de gratiile ferestrei pe care le zgâlția cu disperare și prin care zadarnic încerca să treacă.

Puse carabina la ochi.

Tânărul văzu țeava carabinei aplecându-se asupra lui și spuse:

— Da! ucide-mă; trage!

Și, sublim în disperarea sa, își umflă pieptul ca să înfrunte glonte.

— Cavaliere! exclamă regina, cavaliere, te implor, cruță-ți viața, cruță-ți viața!

La glasul Mariei-Antoaneta, Cavalerul de Maison-Rouge căzu în genunchi.

Pușca se descarcă, dar căderea lui în genunchi îl salvă; glonte trecu pe lângă capul său.

Geneviève își crezu prietenul ucis și, pierzându-și cunoștința, se prăbuși pe lespezi.

Când fumul de pușcă se risipi, nu mai era nimeni în curtea femeilor.

După vreo zece minute, treizeci de soldați, conduși de doi comisari, cercetau Conciergerie până în cele mai ascunse cotloane.

Nimeni nu fu găsit. Grefierul trecu liniștit și surâzător prin fața fotoliului în care ședea taica Richard.

Cât despre temnicer, el ieșise strigând:

— Alarmă! alarmă!

Santinela voise să-l oprească, punându-i baioneta în piept, dar câinii lui se repeziră la gâtul santinelei.

Numai Geneviève a fost arestată, interogată și băgată în închisoare.

Capitolul XLV CERCETĂRILE

Nu mai putem lăsa în uitare pe unul dintre personajele principale ale povestirii de față, cel care, în vreme ce se petreceau evenimentele din capitolul precedent, suferea mai tare decât toți, cu atât mai mult cu cât suferințele lui merită cu prisosință compasiunea cititorilor noștri.

Strada La Monnaie era scăldată în soare, iar cumetrele adunate în fața ușilor stăteau la taifas bucuroase tare, de parcă orașul n-ar fi fost într-un val de sânge de mai bine de zece luni, când iată că Maurice se întoarse cu trăsurica pe care făgăduise s-o aducă.

Lăsă hățurile calului în mâinile unui lustragiu din fața bisericii Saint-Eustache și urcă, cu inima plină de bucurie, treptele scării.

Ce sentiment dătător de viață e dragostea! Ea știe să însuflețească inimile

inerte la orice senzație, ea populează pustiurile și aduce în fața ochilor imaginea ființei iubite, ea face ca vocea care cântă în sufletul îndrăgostitului să-i arate lumea întreagă scăldată în lumina sclipitoare a speranței și fericirii, și, dat fiind că acest sentiment este pe cât de generos, pe atât de egoist, îndrăgostitul devine orb la tot ce nu e ființa adorată.

Maurice nu văzu femeile, Maurice nu le auzi palavrele. El n-o vedea decât pe Geneviève făcând pregătirile în vederea plecării care avea să le asigure o fericire trainică, n-o auzea decât pe Geneviève fredonând dusă pe gânduri cântecelu-i obișnuit, și cântecelul acela îi suna atât de dulce în urechi, încât ar fi jurat că aude modulațiile vocii ei concomitent cu scrâșnetul unei broaște ce se încuie.

În fața intrării Maurice se opri. Ușa — care de obicei rămânea încuiată — era întredeschisă, ceea ce îl miră pe Maurice. Se uită jur-împrejur să vadă dacă n-o zărește cumva pe Geneviève în coridor, dar Geneviève nu se afla acolo. Atunci intră, străbătând anticamera, sufrageria, salonul. Cercetă și dormitorul. Anticamera, sufrageria, salonul, dormitorul, toate erau pustii. Cheamă, strigă, dar nimeni nu răspunde.

Îndatoritorul plecase, cum dealtfel se știe. Maurice se gândi că, în lipsa lui, Geneviève va fi avut nevoie de vreo funie ca să lege cuferele sau de ceva provizii pentru drum, și că va fi plecat să le cumpere. Imprudența ei îi păru mare, dar, cu toate că neliniștea începuse să-l cuprindă, încă nu bănuia nimic.

Se hotărî să aștepte, plimbându-se în lung și-n lat și aplecându-se din timp în timp afară pe fereastră, prin deschizătura căreia pătrundeau răbufniri de vânt amestecate cu ploaie.

La un moment dat, i se păru că aude un pas pe scară; ciuli urechea: nu era pasul Genevièvei. Cu toate acestea alergă până la scară, se aplecă peste rampă și îl văzu pe îndatoritorul său urcând alene scara, cu nepăsarea atât de obișnuită a slujitorilor.

— Scaevola! îi strigă el.

Îndatoritorul înălță capul.

— A! dumneata ești, cetățene?

— Da, eu; unde e cetățeană?

— Cetățeană? întrebă Scaevola mirat, continuând să urce.

— Da. N-ai văzut-o pe jos?

— Nu.

— Atunci coboară, întreabă pe portar și cere informații de la vecini.

— Numaidecât.

Scaevola coborî iarăși.

— Mai repede, hai, mai repede! strigă Maurice. Nu vezi că stau ca pe jăratec?

Maurice așteptă cinci-șase minute pe scară, pe urmă, văzând că Scaevola nu apare, intră în apartament și se aplecă din nou prin fereastră afară, îl văzu pe Scaevola intrând în două-trei prăvălii și ieșind fără să fi aflat nimic.

În culmea nerăbdării, îl strigă.

Îndatoritorul înălță capul și-l văzu la fereastră pe stăpânul său plin de nerăbdare.

Maurice îi făcu semn să urce.

— E cu neputință să fi ieșit, își spuse Maurice.

Și o strigă din nou:

— Geneviève! Geneviève!

Totul părea a fi mort. Camera goală parcă nu mai avea nici ecou.

Scaevola intră.

— Știi, portarul e singurul care-a văzut-o.

— Portarul a văzut-o?

— Da, vecinii n-au auzit nimic.

— Portarul zici c-a văzut-o? Cum?

— A văzut-o plecând.

— Așadar a plecat?

— Așa se pare.

— Singură? E cu putință ca Geneviève să fi plecat singură.

— Nu era singură, cetățene, era cu un bărbat.

— Cum cu un bărbat?

— Cel puțin așa spune cetățeanul portar.

— Du-te și adu-l aici. Trebuie să aflui cine e bărbatul acela.

Scaevola făcu doi pași spre ușă. Pe urmă, întorcându-se, spuse părând că stă pe gânduri:

— Așteaptă puțin.

— Ce e? Vorbește!

— Poate că bărbatul care a fugit după mine.

— Un bărbat a alergat după tine?

— Da.

— De ce?

— Ca să-mi ceară cheia din partea dumitale.

— Care cheie, nenorocitul? Hai spune, spune odată!

— Cheia de la apartament.

— Și-ai dat cheia de la apartament unui străin? strigă Maurice apucându-l cu amândouă mâinile de guler.

— Dar nu e un străin, domnule, e unul dintre prietenii dumitale.

— A, da? Unul dintre prietenii mei? Atunci e Lorin fără îndoială. Așa trebuie să fie, va fi plecat cu Lorin.

Și Maurice zâmbi, așa livid cum era, și își șterse cu batista fruntea udă de sudoare.

— Nu, nu, domnule, nu era el, spuse Scaevola. Ce dracu! nu-l cunosc eu pe domnul Lorin?

— Atunci cine era?

— Îl știi și dumneata bine, cetățene: bărbatul care-a venit într-o zi...

— Care zi?

— Ziua în care dumneata erai atât de trist. Cel care te-a luat cu el și pe urmă te-ai întors atât de vesel...

Scaevola băgase de seamă toate amănuntele. Matirice se uită la el uluit, un fior îi străbătu prin toate mădulele, apoi, după o tăcere lungă, întreabă:

— Dixmer?

— Da, zău, cred că el e, cetățene, răspunse îndatoritorul.

Maurice se clătină și, trăgându-se îndărăt, căzu într-un fotoliu.

Ochii i se încețoșară.

— Doamne-Dumnezeule! șopti el.

Când deschise ochii, privirile îi căzură pe buchetul de violete uitat sau mai degrabă lăsat de Geneviève.

Se repezi la el, îl luă, îl sărută, apoi, observând locul în care fusese pus, zise:

— Nu mai rămâne nici o îndoială: violetele... sunt ultimul ei rămas bun!

Maurice se întoarse și abia atunci băgă de seamă cufărul: era doar pe jumătate făcut; restul rufelor erau pe jos sau în dulapul întredeschis.

Fără îndoială, rufele ce se aflau pe jos îi căzuseră Genevièvei din mâini la ivirea lui Dixmer.

Din clipa aceea, își explică totul. Scena îi apărui vie și groaznică în fața ochilor, între cei patru pereți, martori odinioară ai unei atât de mari fericiri.

Până în clipa aceea Maurice fusese doborât, zdrobit. Deșteptarea fu cumplită, mânia tânărului — înspăimântătoare.

Se ridică, închise fereastra rămasă întredeschisă, luă de deasupra biroului două pistoale, gata încărcate pentru călătorie, le cercetă capsele și, găsindu-le în bună stare, puse pistoalele în buzunarele de la haină.

Pe urmă își strecură în buzunar două fișicuri de ludovici, pe care, în ciuda patriotismului său, socotise că e înțelept să-i păstreze în fundul unui sertar, și, luând în mână sabia, cu teacă cu tot, spuse:

— Scaevola, cred că ții la mine. De cincisprezece ani te afli la noi, întâi la tata, apoi la mine.

— Da, cetățene, răspunse îndatoritorul îngrozit, căci paloarea, vinișoarele ieșite și tremurul nervos al stăpânului său îl speriară: niciodată nu-l văzuse într-o asemenea stare pe omul acela care trecea pe bună dreptate drept cel mai puternic dintre bărbați; da, spune ce-mi poruncești?

— Ascultă, dacă doamna care locuia aici...

Maurice se întrerupse. Vocea îi tremura atât de tare, rostind cuvintele de mai sus, încât nu mai putu continua.

— Dacă se întoarce, urmă el după o clipă, primește-o; încuie ușa după ce va fi intrat, ia carabina asta, așează-te pe scară și cu prețul capului, cu prețul vieții, cu prețul sufletului tău, să nu lași pe nimeni să intre. Dacă vor să spargă ușa, apăr-o; lovește, ucide, nu te teme de nimic, Scaevola. Iau totul asupra mea.

Glasul tânărului nostru, încrederea lui plină de vehemență îl înflăcăra și-l exaltară pe Scaevola.

— Nu numai că voi ucide, spuse el, dar mă voi lăsa chiar ucis pentru cetățeană Geneviève.

— Ți mulțumesc... Acuma, ascultă. Apartamentul ăsta mi-a devenit nesuferit și nu mai vreau să calc aici până nu o voi găsi. Dacă va putea să scape și dacă se întoarce, așează pe fereastră vasul mare japonez cu margarete, florile care-i plăceau atât de mult. Asta în timpul zilei. Noaptea să pui un sfeșnic. De fiecare dată când voi trece pe la capătul străzii, voi avea vești; câtă vreme n-am să mai văd nici sfeșnicul și nici vasul japonez, voi continua cercetările.

— Vai! domnule, fii cu băgare de seamă, fii cu băgare de seamă! exclamă Scaevola.

Maurice nici măcar nu răspunse. Se repezi afară din cameră, coborî scara de parc-ar fi avut aripi și alergă într-un suflet la Lorin.

Ar fi greu de redat uimirea, mânia, furia demnului nostru poet când află asemenea veste; ar însemna să repetăm elegiile emoționante pe care trebuie să i le fi inspirat Oreste lui Pilade.

— Așadar, nu știi unde se află? întreba el întruna.

— Pierdută, dispărută! urla Maurice în paroxismul disperării; a ucis-o, Lorin, a ucis-o!

— Nu, scumpul meu prieten, nu, dragul meu Maurice, n-a ucis-o. Nu ucizi o femeie ca Geneviève, după atâtea zile de gândire. Dacă ar fi ucis-o, ar fi ucis-o pe loc și, ca semn de răzbunare, i-ar fi lăsat trupul în casa ta. Nu, dragul meu, a fugit cu ea, peste măsură de fericit că și-a găsit comoara.

— Tu nu-l cunoști, Lorin, tu nu-l cunoști, se tânguia Maurice. Omul ăsta avea ceva funest în privire.

— Da' de unde, te înșeli. Mi s-a părut totdeauna un om de treabă. A luat-o ca s-o sacrifice. Are să fie arestat împreună cu ea. Au să-i ucidă pe amândoi. Iată unde stă primejdia, spunea Lorin.

Și vorbele lui măreau îndoit tulburarea lui Maurice.

— Am s-o găsesc! Am s-o găsesc sau am să mor, strigă el.

— Cât despre asta, e sigur c-avem s-o găsim, zise Lorin. Liniștește-te. Ascultă, Maurice, dragul meu Maurice, nu cauți bine dacă nu te gândești, și gândești greșit dacă te frământă, așa cum faci tu.

— Rămâi cu bine, Lorin, rămâi cu bine.

— Dar ce ai de gând să faci?

— Plec.

— Și pe mine mă lași? De ce?

— Pentru că treaba asta mă privește numai pe mine, pentru că numai eu trebuie să-mi risc viața ca s-o salvez pe cea a Genevièvei.

— Vrei să mori?

— Am să înfrunt orice. Vreau să mă duc să-l găsesc pe președintele comitetului de supraveghere, vreau să stau de vorbă cu Hébert, Danton, Robespierre. Voi mărturisi tot, dar trebuie să mi-o redea.

— Bine, fie, spuse Lorin.

Și fără să mai aduge nici un cuvânt, se închise cu centironul, își puse pe cap pălăria de uniformă și, așa cum făcuse și Maurice, apucă două pistoale încărcate pe care le vârî în buzunare.

— Hai să plecăm, adăugă el simplu.

— Dar te compromiți! exclamă Maurice.

— Ei și?

Când piesa-i pe sfârșite, trebuie, dragul meu,
În bună tovărășie să te-ntorci cu amicul tău.

— Unde mergem să căutăm în primul rând? întrebă Maurice,

— Să căutăm mai întâi în vechiul cartier, în vechea stradă Saint-Jacques, pe urmă să-l pândim pe Maison-Rouge; unde-i el, trebuie să fie și Dixmer; pe

urmă să ne ducem prin preajma caselor din Vieille-Corderie. Știi că se vorbește s-o transfere pe Antoaneta la Temple? Crede-mă, oameni ca ei abia în ultima clipă pierd speranța de-a o salva.

— Da, repetă Maurice, într-adevăr, ai dreptate... Maison-Rouge crezi că e în Paris?

— Dixmer sigur e.

— Adevărat, adevărat. S-au reîntâlnit, spuse Maurice, pe care câteva străfulgerări îl ajutară să-și recapete, încet, încet, capacitatea de-a raționa.

Atunci, chiar în clipa aceea, cei doi prieteni se puseră pe căutat, dar totul fu în zadar. Parisul e mare și întunericul lui — de nepătruns. Nici o prăpastie n-a știut vreodată să ascundă mai bine taina pe care crima sau nenorocirea i-a încredințat-o.

De sute de ori Lorin și Maurice trecură prin Piața Grève, de sute de ori au fost la un pas de căsuța în care locuia Geneviève, păzită fără răgaz de Dixmer, așa cum preoții de altădată își păzeau victima hărăzită sacrificiului.

Cât despre Geneviève, văzându-se sortită pieirii, ea acceptase sacrificiul și, ca toate ființele generoase, voia să moară fără vâlvă; dealtfel, se temea de publicitatea pe care Maurice n-ar fi șovăit nici o clipă s-o dea răzbunării sale mai puțin pentru Dixmer, cât pentru cauza reginei.

Păstră, așadar, o tăcere atât de profundă de parcă moartea îi încheștase gura.

Totuși, fără să-i spună lui Lorin, Maurice se dusesese să se roage de membrii neînduratăului Comitet al Salvării Publice, iar Lorin, pe de altă parte, fără să-i spună lui Maurice, întreprinsese și el aceleași demersuri.

Așa că, în aceeași zi, câte o cruce roșie fusese făcută de Fouquier-Tinville în dreptul numelor lor și cuvântul suspecti îi legă într-o acoladă sângeroasă.

Capitolul XLVI JUDECATA

În a douăzeci și treia zi din vendemiar, anul al II-lea al Revoluției Franceze, una și indivizibilă, corespund datei de 14 octombrie 1793, stil vechi, cum se spunea pe-atunci, o mulțime curioasă năvălise dis-de-dimineată umplând până la refuz tribunele sălii în care se țineau ședințele revoluționare.

Culoarele palatului, aleile și străzile ce duceau la Conciergerie erau năpădite de spectatori dornici să afle și plini de nerăbdare, care-și împărtășeau unii altora zvonurile și patimile, cum valurile își împărtășesc unele altora vuietul și spuma.

În ciuda curiozității ce pusese stăpânire pe fiecare spectator, sau poate tocmai din pricina curiozității, fiecă val al acestei mări neliniștite, strânsă între două obstacole, obstacolul dinafară care o împingea și obstacolul dinăuntru care o respingea, își păstra în acel flux și reflux aproape același loc pe care apucase să-l ocupe. Totuși, cei mai bine plasați înțeleseseră că poziția lor va stârni invidia celorlalți, pe care încercaseră s-o domolească povestind vecinilor mai prost plasați decât ei, care transmiteau la rândul lor mai departe, tot ce vedeu și ce

auzeau.

Dar lângă ușa tribunalului o ceată de bărbați înghesuiți își aruncau invective grosolane, certându-se pentru zece centimetri, căci zece centimetri în lățime le-ar fi fost de-ajuns ca să poată vedea printre doi umeri un colț de sală și chipurile judecătorilor, iar zece centimetri în înălțime le-ar fi fost de-ajuns ca să vadă, pe deasupra capetelor celor din față, sala întreagă și chipul acuzatei.

Din nenorocire, trecerea de pe coridor în sală, un culoar foarte îngust, fusese luata în stăpânire aproape în întregime de către un bărbat lat în umeri și care își ținea brațele curbate ca niște arcuri, proptind întreaga mulțime unduitoare, gata să se năpustească în sală dacă meterezul acela uman nu i-ar fi stat în cale.

Bărbatul neclintit de pe pragul tribunalului era tânăr și chipeș și la fiecare asalt mai puternic al mulțimii își scutura ca pe-o coamă părul des, sub care strălucea o privire întunecată și hotărâtă. Apoi, după ce respingea mulțimea dintr-o privire și dintr-un gest, ca un stăvilar însuflețit, oprindu-i asalturile încăpățănate, tânărul revenea la starea de imobilitate și de atenție concentrată.

De sute de ori masa compactă încercase să-l dea la o parte, căci era înalt de statură și din spatele lui era cu neputință să se vadă ceva. Dar, cum am mai spus, o stâncă n-ar fi fost mai greu de clintit decât el.

Totuși, de la celălalt capăt al mării de oameni, prin chiar inima mulțimii înghesuite, un alt bărbat își croise drum cu o stăruință soră cu cruzimea; nimic nu-i stăvilise neobosita înaintare, nici loviturile celor pe care-i depășea, nici ocările celor pe care-i strivea trecând, nici vaietele femeilor, căci erau multe femei în gloata aceea.

La lovituri răspundea cu lovituri, la ocări cu câte-o privire dinaintea căreia se trăgeau îndărăt și cei mai viteji, la vaiete — cu o nepăsare care aducea a dispreț.

În sfârșit, ajunse în spatele tânărului voinic, care închidea, ca să zicem așa, intrarea în sală. Și în toiul așteptării generale, căci fiecare dintre cei de față voia să vadă cum se vor petrece lucrurile între cei doi aprigi antagoniști, în toiul așteptării generale, cum spuneam, viteazul nostru își încercă metoda, care consta în a-și introduce între doi spectatori coatele ca niște pene și în a-și croi drum printre trupurile cele mai înghesuite unele într-altele.

Totuși, acest tânăr era mai curând scund, avea obraji palizi și picioare subțiri ce vădeau o alcătuire bicisnică, după cum ochii săi înflăcărați erau semnul unei voințe de nezdruccinat.

Dar abia dacă atinse cu cotul șoldul tânărului din fața lui, și acesta, uimit de agresiunea celui alt, se întoarse cât ai clipi și ridică pumnul care, lăsându-se să cadă, amenința să-l strivească pe îndrăzneț.

Cei doi vrăjmași se aflară atunci față în față și un strigăt înăbușit scăpă în aceeași clipă fiecăruia dintre ei.

Se recunoscuseră.

— Cetățene Maurice, zise tânărul delicat, cu un accent de inexprimabilă durere, dă-mi voie să trec. Lasă-mă să văd, te rog din adâncul sufletului. Pe urmă poți să mă ucizi.

Maurice, căci el era, se simți pătruns de înduioșare și admirație pentru un

asemenea devotament, pentru o asemenea voință neclintită.

— Dumneata! șopti el. Dumneata aici! Câtă nesocotință!

— Da, eu aici, dar sunt sleit de puteri... Doamne-Dumnezeule!, o aud vorbind! Lasă-mă s-o văd! Lasă-mă s-o ascult!

Maurice îi făcu loc și tânărul trecu înaintea lui. Atunci, dat fiind că Maurice se afla în fruntea gloatei, nimic nu mai putea împiedica vederea celui care suferise atâtea lovituri și atâtea împotriviri ca să poată ajunge până acolo.

Întreaga scenă și șoaptele prilejuite de ea deșteptară curiozitatea judecătorilor.

Acuzata își întoarse și ea privirile înspre partea aceea unde, în fruntea mulțimii, îl zări și-l recunoscu pe cavaler.

Un fior o tulbură o clipă pe regină, care era așezată în fotoliul de fier.

Interogatoriul, condus de președintele Harmand, interpretat de Fouquier-Tinville și comentat de Chauveau-Lagarde, apărătorul reginei, dură atât cât îngăduiră puterile judecătorilor și ale acuzatei.

Tot timpul, Maurice rămase neclintit pe locul său, în vreme ce de mai multe ori spectatorii se reîntoarseră, atât în sală cât și pe coridoare.

Cavalerul se sprijinea de un stâlp și era tot atât de palid ca stâlpul de care se proptise.

Noaptea opacă urmă zilei; câteva lumânări aprinse pe mesele juraților, câteva lămpi care filau pe pereții sălii luminau cu reflexele lor sinistre și roșietice chipul nobil al acelei femei care păruse atât de frumoasă sub luminile strălucitoare ale serbărilor de la Versailles.

Se afla acolo singură, răspunzând scurt, disprețuitor, la întrebările președintelui și aplecându-se uneori la urechea apărătorului ca să-i vorbească în șoaptă.

Fruntea ei albă și netedă nu pierduse nimic din mândria-i obișnuită. Era îmbrăcată în rochia cu dungi negre pe care, de la moartea regelui, nu mai voise s-o lepede.

Judecătorii se ridicară spre a se duce să dezbată; ședința se terminase.

— M-am arătat oare prea semeță, domnule? îl întrebă ea pe Chauveau-Lagarde.

— Vai! doamnă, răspunse el, are să vă stea întotdeauna bine să vă arătați precum sunteți.

— Ai văzut cât e de mândră! exclamă o femeie din asistență, de parcă o voce ar fi răspuns întrebării pe care nefericita tocmai o pusese apărătorului ei.

Regina întoarse capul către femeia aceea.

— Ei da, repetă femeia, spun că ești mândră, Antoaneta, și că mândria asta a ta te-a pierdut.

Regina roși.

Cavalerul se întoarse spre femeia care rostise cuvintele de mai sus și îi spuse cu blândețe:

— Era regină.

Maurice îl prinse de închietura mâinii.

— Hai, îi spuse el în șoaptă, ai tăria de-a nu te pierde, dându-te în vileag.

— Domnule Maurice, îi răspunse cavalerul, ești bărbat și vorbești cu un

bărbat. Spune-mi, crezi oare că vor putea s-o condamne?

— Nu cred, răspunse Maurice, sunt sigur.

— O femeie! exclamă Maison-Rouge cu un suspin.

— Nu, o regină, replică Maurice. Dumneata însuși ai spus-o adineaori.

Cavalerul îl prinse la rândul său pe Maurice de încheietura mâinii și, cu o putere de care nu l-ai fi crezut în stare, îl sili să se aplece spre el.

Se făcuse ceasul trei și jumătate de noapte, goluri mari se puteau vedea în rândurile spectatorilor. Câteva lumini se stinseră ici-colo, lăsând unele părți din sală în întuneric.

Una dintre părțile cele mai întunecate era tocmai cea în care se găseau cavalerul și Maurice, care asculta ceea ce avea să-i spună.

— De ce te afli aici și ce cauți, îl întrebă cavalerul, dumneata, domnule, care n-ai o inimă de tigru?

— Ei, Doamne! răspunse Maurice, am venit să aflu ce s-a întâmplat cu o femeie nefericită.

— Da, spuse Maison-Rouge, cea pe care soțul ei a băgat-o în celula reginei, nu-i așa? Cea care a fost arestată sub ochii mei?

— Geneviève?

— Da, Geneviève.

— Așadar, Geneviève e arestată, sacrificată de soțul ei, ucisă de Dixmer?... Vai! înțeleg totul, acum înțeleg totul. Cavalerie, povestește-mi ce s-a petrecut, spune-mi unde se află, spune-mi unde-aș putea s-o regăsesc. Cavalerie... femeia aceasta e toată viața mea, înțelegi?

— Ei bine, am văzut-o; eram de față când a fost arestată. Și eu venisem s-o scot pe regină din închisoare! Dar cele două planuri ale noastre, pe care nu ni le-am putut împărtăși, s-au distrus unul pe altul, în loc să se ajute reciproc.

— Și dumneata n-ai salvat-o cel puțin pe ea, pe sora dumitale, pe Geneviève?

— Parc-aș fi putut? Niște zăbrele de fier mă despărteau de ea. Vai! Dacă ai fi fost și dumneata acolo, dacă ne-am fi putut uni puterile, bara blestemată ar fi cedat și le-am fi salvat pe amândouă.

— Geneviève! Geneviève! șopti Maurice.

Apoi, uitându-se la Maison-Rouge cu o furie de nedescris, îl întrebă:

— Și Dixmer? Ce-i cu el?

— Nu știu. A fugit pe unde a putut, ca și mine.

— O! exclamă Maurice cu dinții strânși, dacă se-ntâmplă să-mi iasă vreodată în cale...

— Da, înțeleg. Dar situația nu e încă disperată pentru Geneviève, spuse Maison-Rouge, pe câtă vreme aici, pe câtă vreme regina... Ascultă, Maurice, ești un om de suflet, ești un om puternic, ai prieteni... Te rog cum te rogi lui Dumnezeu, ajută-mă să salvez regina.

— Te mai gândești încă?

— Maurice, Geneviève te conjură prin glasul meu.

— Nu rosti numele ăsta, domnule. Cine știe dacă n-ai fi sacrificat-o și dumneata pe biata femeie, la fel ca Dixmer?

— Domnule, răspunse cavalerul cu mândrie, când lupt pentru o cauză, eu știu să nu pun în joc decât propria-mi persoană.

În clipa aceea, ușa de la sala de dezbateri se redeschise. Maurice era gata să răspundă.

— Tăcere, domnule! spuse cavalerul. Tăcere! Iată, intră judecătorii.

Și Maurice simți cum tremură mâna pe care Maison-Rouge, palid și gata să-și piardă echilibrul, tocmai i-o pusese pe braț.

— Ah! șopti cavalerul, nu mai am putere.

— Curaj și ține-ți firea, altfel ești pierdut, spuse Maurice.

Curtea intră, într-adevăr, și vestea prezenței ei se răspândi în coridoare și galerii.

Mulțimea se năpusti din nou în sală și luminile se aprinseră parcă de la sine pentru o asemenea clipă decisivă și solemnă.

Regina fu și ea readusă în sală: stătea dreaptă, nemișcată, trufașă, cu ochii ficși și buzele strânse.

Îi fu citită sentința care o condamna la pedeapsa cu moartea.

Ascultă fără să pălească, fără să clipească, fără ca nici un mușchi al feței sale să arate vreo urmă de emoție.

Apoi se întoarse spre cavaler, îndreptă către el o lungă și grăitoare privire, ca să-i mulțumească acestui om pe care nu-l văzuse niciodată altfel decât ca pe statuia însuflețită a devotamentului. Apoi, sprijinindu-se de brațul ofițerului de jandarmi care comanda trupa, ieși liniștită și demnă din incinta tribunalului. Maurice scoase un suspin lung.

— Slavă Domnului! spuse el, nimic din declarația sa n-o compromite pe Geneviève, și mai sunt încă speranțe.

— Slavă Domnului! murmură pe de altă parte Cavalerul de Maison-Rouge, totul s-a încheiat și lupta s-a sfârșit. Nu mai aveam putere să merg mai departe.

— Curaj! îi spuse Maurice în șoaptă.

— Voi avea! îi răspunse cavalerul.

Și amândoi, după ce-și strânseră mâinile, plecară, ieșind prin două uși diferite.

Regina fu dusă iarăși la Conciergerie. Când pași înăuntrul închisorii, orologiul cel mare bătea ceasurile patru dimineața.

Când dădu să iasă de pe Pont-Neuf, Maurice fu oprit de cele două brațe ale lui Lorin.

— Stai, spuse el, pe-aici nu se trece!

— Dar de ce?

— Încotro te duci?

— Acasă. Acum pot să mă întorc, fiindcă știu ce s-a întâmplat cu ea.

— Cu atât mai bine, dar n-ai să te duci acasă!

— Care-i motivul?

— Motivul iată-l: de două ceasuri jandarmii au venit să te aresteze.

— Ah! exclamă Maurice. Cu atât mai bine.

— Ești nebun? Și Geneviève?

— Ai dreptate. Și-atunci unde mergem?

— La mine, ce naiba!

— Dar te duc la pierzanie!

— Cu atât mai bine. Hai, vino! Și-l luă cu dânsul.

Capitolul XLVII PREOT ȘI CĂLĂU

După ce părăsi incinta tribunalului, regina fusese transportată tot la Conciergerie.

Ajunsa în camera ei, a luat o foarfecă și și-a tăiat părul lung și frumos, încă și mai frumos din pricina lipsei de pudră, interzisă de un an de zile. Apoi l-a înfășurat într-o hârtie, pe care a scris: A se împărți între fiul și fiica mea.

După aceea s-a așezat sau mai curând s-a prăbușit pe un scaun și, zdrobită de oboseală, — interogatoriul durase optsprezece ceasuri — a adormit.

La ora șapte, zgomotul paravanului mutat din loc o trezi brusc: se întoarse și văzu un bărbat care-i era cu desăvârșire necunoscut.

— Ce doriți de la mine? întrebă ea.

Bărbatul se apropie de ea și, salutând-o atât de politicos de parcă n-ar fi fost regină, îi spuse:

— Eu mă numesc Sanson.

Regina se înfioră puțin și se ridică. Numele acela îi spunea mai mult decât o lungă cuvântare.

— Ai venit prea devreme, domnule, îi spuse ea. Nu ai putea să mai întârzi puțin?

— Nu, doamnă, răspunse Sanson; am primit ordin să vin.

După ce rosti cuvintele de mai sus, făcu un pas spre regină.

Și prezența celui om și clipa ce sosise erau pe cât de limpezi, pe atât de cumplite.

— Ah! înțeleg, spuse arestata, ai venit să-mi tai părul.

— Este necesar, doamna, răspunse gădele.

— Știam, domnule, zise regina, și am dorit să te scutesc de asemenea sarcină. Părul meu e acolo, pe masă.

Sanson urmări mâna reginei în partea în care se îndrepta.

— Numai că, urmă ea, aș vrea să le fie dat copiilor mei, în seara aceasta.

— Doamnă, zise Sanson, asemenea sarcină nu mă privește pe mine.

— Totuși, crezusem...

— Mie nu-mi aparține, urmă călăul, decât ceea ce rămâne...de la persoane... haine, bijuterii, și încă și acelea numai dacă mi se dau formal; dacă nu, totul e dus la Salpêtriere și aparține sârmanilor din spitale. Un decret al Comitetului Salvării Publice a hotărât așa.

— Dar totuși, domnule, întrebă Maria-Antoaneta, stăruind, aș putea fi sigură că părul meu va fi dat copiilor mei?

Sanson rămase mut.

— Îmi iau eu sarcina să încerc, spuse Gilbert.

Arestata îi aruncă paznicului o privire plină de inexprimabilă recunoștință.

— Venisem acuma, spuse Sanson, ca să vă tai părul, dar de vreme ce operația asta s-a îndeplinit, aș putea, dacă doriți, să vă las un moment singură.

— Te rog, domnule, răspunse regina, căci am nevoie să mă reculeg și să-mi fac rugăciunea.

Sanson se înclină și ieși.

Atunci regina rămase singură, fiindcă Gilbert își strecurase doar capul ca să rostească vorbele pe care le-am auzit.

În vreme ce condamnată îngenunchea pe un scaun mai scund decât celelalte, care-i slujea de scăunel de rugăciune, o scenă, nu mai puțin înfiorătoare decât cea pe care v-am povestit-o, se petrecea în casa parohială a bisericiuței Saint-Landry, în insula Cité.

Preotul parohiei abia se sculase. Bătrâna lui menajeră îi pregătea modesta gustare, când, deodată, cineva bătu cu putere în ușa casei parohiale.

Chiar la un preot din zilele noastre, o vizită neprevăzută vestește totdeauna un eveniment: botez, o căsătorie în extremis sau o spovedanie supremă. Dar în vremurile acelea, vizita unui străin putea prevesti ceva mai grav. De fapt, în vremurile acelea preotul nu mai era mandatarul lui Dumnezeu, el trebuia să dea socoteală oamenilor.

Totuși, abatele Girard era din numărul celor care nu prea aveau de ce se teme, căci depusese jurământul pe Constituție: în făptura sa conștiința și probitatea vorbiseră mai tare decât amorul-propriu și spiritul religios. Fără îndoială, abatele Girard admitea posibilitatea unui progres în guvernare și-i părea rău că atâtea abuzuri se săvârșiseră în numele puterii divine. Păstrându-și credința în Dumnezeu, încuviințase totuși să se înfrățească cu regimul republican.

— Du-te de vezi, doamnă Jacinthe, cine-a venit să ne bată la poartă atât de dimineață, zise el. Dacă nu mi se cere cumva un ajutor grabnic, spune c-am fost chemat în dimineața asta la Conciergerie și că sunt silit să plec îndată.

Doamna Jacinthe se numise pe vremuri doamna Madeleine, dar încuviință să primească un nume de floare în schimbul vechiului nume, așa cum abatele Girard încuviințase titlul de cetățean în locul celui de preot.

La îndemnul stăpânului ei, doamna Jacinthe se grăbi să coboare treptele grădiniței în care dădea poarta de la intrare. Trase zăvoarele și un tânăr tare palid și tare neliniștit, dar cu o înfățișare blândă și cinstită, i se înfățișă.

— Îl caut pe domnul abate Girard! spuse el.

Jacinthe îi cercetă straietele răvășite, barba neîngrijită și observă tremurul nervos al nou-venitului. Toate i se părură semne rău prevestitoare.

— Cetățene, răspunse ea, aici nu există nici un domn, nici abate.

— Iertați-mă, doamnă, urmă tânărul, vreau să spun parohul bisericii Saint-Landry.

Jacinthe, în ciuda patriotismului de care era însuflețită, fu izbită de cuvântul doamnă, care nu i s-ar mai fi adresat nici măcar unei împărătese. Totuși îi spuse:

— Nu poate fi văzut, cetățene; își spune rugăciunile din breviar.

— În cazul acesta am să aștept, răspunse tânărul.

— Dar, ripostă doamna Jacinthe, căreia stăruința străinului îi redeștepta gândurile rele pe care și le făcuse dintru început, ai să aștepti zadarnic, cetățene, căci a fost chemat la Conciergerie unde are să plece în câteva clipe.

Tânărul se făcu alb ca varul, sau, mai curând, din palid cum era, deveni livid.

— Așadar e-adevărat! spuse el în șoaptă.

Apoi, adăugă tare:

— Iată, doamnă, tocmai pricina care mă aduce la cetățeanul Girard.

Și vorbind întruna, intrase, închisese zăvoarele de la poartă, încetișor, ce e drept, dar sigur, și cu toate protestele, ba chiar amenințările doamnei Jacinthe, pătrunsese în casă, ajungând până în camera abatelui.

Acesta, văzându-l, scoase un ușor strigăt de surpriză.

— Să mă iertați, domnule paroh, spuse tânărul numaidecât, trebuie să vă aduc la cunoștință un lucru foarte grav. Îngăduiți să rămânem singuri.

Bătrânul preot știa din experiență cum se exteriorizează marile suferințe. Pe figura tânărului nostru citi o pasiune mistuitoare și-n vocea lui febrilă desluși o emoție supremă.

— Lasă-ne singuri, doamnă Jacinthe, zise el.

Tânărul urmări din ochi cu nerăbdare menajera, care, obișnuită să ia parte la tainele stăpânului, întârzia să plece; apoi, după ce în sfârșit închise ușa în urma ei, necunoscutul începu să vorbească:

— Domnule paroh, mă veți întreba de la început cine sunt. Am să v-o spun: sunt un om proscris, sunt un om condamnat la moarte, care nu trăiește decât datorită cutezanței. Sunt Cavalerul de Maison-Rouge.

Abatele tresări de spaimă în fotoliul său mare.

— O! să nu vă temeți de nimic, urmă cavalerul; nimeni nu m-a văzut intrând aici, și chiar cei care m-ar fi văzut, nu m-ar fi recunoscut; m-am schimbat tare mult în ultimele două luni.

— Dar bine, ce dorești dumneata, cetățene? întrebă parohul.

— Vă duceți în dimineața asta la Conciergerie, nu-i așa?

— Da, am fost căutat de portar.

— Știți de ce?

— Pentru vreun bolnav, pentru vreun muribund, sau pentru vreun condamnat, poate.

— Ați ghicit, o ființă condamnată vă așteaptă.

Bătrânul se uită la cavaler plin de uimire.

— Dar știți cine e ființa aceea? întrebă Maison-Rouge.

— Nu, nu știu.

— Ființa aceea e regina.

Abatele lăsă să-i scape un strigt de durere.

— Regina? Doamne-Dumnezeule!

— Da, domnule abate, regina! Am căutat să aflu ce preot aveau să-i dea. Am aflat că v-au ales pe sfinția-voastră și-am venit într-un suflet.

— Și ce vrei dumneata de la mine? întrebă preotul înspăimântat de cuvintele înfrigurate ale cavalerului.

— Vreau... ah! nu vreau, domnule abate, vin să vă implor, să vă rog, să mă prosterez.

— Pentru ce anume?

— Să mă luați cu domnia-voastră la majestatea-sa.

— O! dar dumneata ești nebun! exclamă abatele. Dumneata îmi vrei pieirea și-ți vrei pieirea dumitale însuși!

— Să nu vă temeți de nimic.

— Biata femeie e condamnată și s-a isprăvit cu ea!

— Știu, domnule abate. Nu ca s-o salvez vreau eu s-o văd, ci... Dar, ascultați-mă, văd că nu mă ascultați, părinte.

— Nu te ascult fiindcă-mi ceri un lucru cu neputință; nu te ascult fiindcă te porți ca un om dement, răspunse bătrânul; nu te ascult fiindcă vorbele dumitale mă înspăimântă.

— Părinte, linișteți-vă, continuă tânărul încercând să se liniștească el însuși. Părinte, credeți-mă, sunt cu mintea întreagă. Regina e pierdută, o știu, dar doresc să mă prosternez la picioarele ei, doar o clipă, și asta-mi va salva viața; dacă n-o văd, mă omor, și cum sfinția-voastră va fi pricina disperării mele, îmi veți fi ucis în același timp și trupul, și sufletul.

— Fiule, fiule, spuse preotul, îmi ceri să-mi sacrific viața, gândește-te! Așa bătrân cum sunt, existența mea e încă de trebuință multor nenorociți; așa bătrân cum sunt, să ies singur în calea morții ar însemna să mă sinucid.

— Nu mă alungați, părinte, răspunse cavalerul. Doar aveți nevoie de un ajutor, de un diacon; luați-mă pe mine, luați-mă cu sfinția-voastră.

Preotul încercă să facă apel la tăria lui de caracter, care începuse să slăbească.

— Nu, zise el, nu, asta ar însemna să-mi calc datoria; am jurat pe Constituție, am jurat din inimă, cu toată sinceritatea. Femeia condamnată e o regină vinovată. Primesc bucuros să mor, dacă moartea mea ar putea fi de folos aproapelui meu, dar nu accept să-mi nesocotesc datoria.

— Vă spun și vă repet, vă jur că nu vreau s-o salvez pe regină; iată, jur pe sfânta evanghelie, pe sfânta cruce ce-o aveți în față, că nu merg la Conciergerie ca s-o scap de la moarte.

— Atunci ce dorești? întrebă bătrânul mișcat de accentul acela de disperare, care nu poate fi imitat.

— Ascultați, părinte, vorbi cavalerul, al cărui suflet voia parcă să ajungă pe buze, mi-a fost binefăcătoare și are pentru mine un oarecare atașament; să mă vadă în ultimul ei ceas va fi pentru ea, sunt sigur, o mângâiere.

— Asta e tot ce vrei? întrebă preotul, zdruncinat de accentul irezistibil al tânărului.

— E tot și numai atât.

— Nu cumva urzești un complot ca să încerci s-o salvezi pe condamnată?

— Nici un complot. Sunt creștin, părinte, și dacă în sufletul meu e o umbră de minciună, dacă nutresc nădejdea că ea va scăpa cu viață și dacă mă strădui să fac cât de cât ceva în asemenea scop, să mă pedepsească Dumnezeu, condamându-mă la focul cel veșnic.

— Nu-ți pot făgădui nimic, îi spuse preotul, în mintea căruia se iveau primejdii atât de mari și de numeroase aduse de o asemenea imprudență.

— Luați aminte, părinte, exclamă cavalerul cu un accent de adâncă durere, v-am spus totul ca un fiu supus, n-am grăit decât sub îndemnul unor sentimente creștinești, de milostenie. Nici o vorbă otrăvită și nici o amenințare

nu s-a desprins de pe buzele mele și totuși capul îmi clocotește și febra îmi arde sângele, disperarea îmi sfâșie inima și sunt înarmat, părinte. Priviți, am un pumnal la mine.

Și tânărul scoase de la piept o spadă strălucitoare și fină ce aruncă un licăr livid pe mâna lui tremurătoare.

Parohul se trase repede îndărăt.

— Să nu vă temeți de nimic, spuse cavalerul cu un surâs trist. Alții, știindu-vă atât de credincios cuvântului dat, v-ar fi smuls un jurământ în schimbul fricii sfinției-voastre. Nu, eu v-am implorat și încă vă mai implor cu mâinile împreunate și cu fruntea plecată: ajutați-mă s-o mai văd o singură clipă. Iată în schimb o garanție pentru siguranța voastră.

Scoase din buzunar un bilet și-l înmână abatelui Girard, care îl desfăcu și citi cele de mai jos:

„Eu, Rene, Cavaler de Maison-Rouge, declar, în numele lui Dumnezeu și pe a mea cinste, că, prin amenințare cu moartea, l-am silit pe venerabilul paroh de la Saint-Landry să mă ia cu el la Conciergerie, în ciuda împotrivirilor sale violente. Drept care semnez,

Maison-Rouge"

— Bine, fie, zise preotul. Dar mai jură-mi încă o dată că n-ai să comiți imprudențe. Nu-i destul ca viața mea să fie apărată, răspund și de-a dumitale.

— O! să nu ne mai gândim la asta, spuse cavalerul: sunteți de acord?

— N-am încotro, de vreme ce dumneata ții cu tot dinadinsul. Ai să m-aștepți jos și când ea va intra în grefă, atunci ai s-o vezi...

Cavalerul apucă mâna bătrânului și o sărută cu același respect și cu același extaz cu care ar fi sărutat crucifixul.

— Vai! șopti cavalerul, cel puțin va muri ca o regină și mâna călăului n-o va atinge.

Capitolul XLVIII CĂRUȚA

De îndată ce căpătă încuviințarea parohului de la Saint-Landry, Maison-Rouge se repezi într-o cămăruță întredeschisă, pe care o recunoscuse a fi odăița de toaletă a abatelui.

Acolo, într-o clipită, barba și mustățile-i căzură sub tăișul briciului și-abia atunci putu să vadă și el cât era de palid; era într-adevăr înfricoșător.

Se întoarse aparent liniștit; dealtfel, parcă uitase cu desăvârșire că la Conciergerie putea fi recunoscut, cu toate că nu mai avea barbă și mustăți.

Îl urmă pe abate pe care, în timpul celor câteva clipe cât eroul nostru lipsise, doi funcționari veniseră să-l caute. Cavalerul era de nerecunoscut, fiind buhăit și puhav din pricina febrei și, cu îndrăzneala aceea care spulberă orice bănuială, intra prin poarta cu gratii ce da în curtea Palatului.

Era, ca și abatele Girard, îmbrăcat în haine negre, vestmintele preoțești fiind interzise.

În incinta grefei dădură peste mai mult de cincizeci de inși, slujitori ai închisorii, deputați, comisari, care așteptau s-o vadă pe regină trecând, fie trimiși de alții, fie veniți din simplă curiozitate.

Inima cavalerului bătea atât de puternic când ajunsese în fața ghișeului de la intrarea în închisoare, încât nu mai auzi discuțiile abatelui cu paznicii și cu temnicierul.

Dar un om, care ținea în mână o foarfecă și o bucată de stofă tăiată de curând, se izbi de Maison-Rouge în prag.

Maison-Rouge se întoarse și-l recunoscu pe călău.

— Ce cauți aici, cetățene? întrebă Sanson.

Cavalerul încercă să-și potolească fiorii care fără voia lui îi treceau prin vine.

— Eu? întrebă el. Nu vezi, cetățene Sanson, că îl însoțesc pe parohul de la Saint-Landry?

— Al bine, răspunse călăul.

Și se așază deoparte, dând porunci ajutorului său. În timpul acela, Maison-Rouge pătrunse în incinta grefei, pe urmă din grefă trecu în încăperea în care se aflau cei doi paznici.

Bieții oameni erau consternați: pe cât de mândră și trufașă fusese condamnată cu ceilalți, pe atât de bună și blândă fusese cu ei; păreau a fi mai curând slujitorii decât paznicii ei.

Dar, de-acolo de unde ședea, cavalerul n-o putea zări pe regină; paravanul era închis.

Paravanul se deschise ca să intre preotul, dar se închise la loc în urma lui.

Când cavalerul intră, convorbirea începuse.

— Domnule, spunea regina cu glas strident și distant, deoarece ai depus jurământ de credință Republicii, în numele căreia sunt trimisă la moarte, n-aș putea avea încredere în domnia-ta. Nu ne mai închinăm aceluiași Dumnezeu.

— Doamnă, răspunse abatele Girard, adânc mișcat de semețată ei profesiune de credință, o creștină care are să moară trebuie să moară fără ură în suflet și nu trebuie să-l alunge pe Dumnezeu, sub orice formă i s-ar prezenta.

Maison-Rouge făcu un pas ca să întredeschidă paravanul, nădăjduind că regina, văzându-l și aflând pricina care-l adusese, își va schimba și hotărârea față de preot. Dar cei doi paznici se și repeziră.

— Deoarece sunt diaconul parohului..., spuse Maison-Rouge.

— Dacă ea nu-l vrea pe preot, spuse Duchesne, n-are nevoie nici de diaconul lui.

— Poate că va primi, spuse cavalerul, ridicând vocea; e cu neputință să nu primească.

Dar Maria-Antoaneta era prea copleșită de sentimentele care o frământau, ca să audă și să recunoască glasul cavalerului.

— Haide, domnule, urmă ea, adresându-se tot abatelui Girard, du-te și lasă-mă. Deoarece trăim la ora aceasta în Franța sub un regim de libertate, cer libertatea de-a muri după pofta mea.

Preotul încercă să stăruie.

— Lasă-mă, domnule, exclamă ea, ți-am spus să mă lași în pace.

Preotul vru să mai spună ceva.

— E dorința mea, adăugă regina cu un gest ca al Mariei Tereza.

Abatele Girard ieși.

Maison-Rouge încercă să-și strecoare privirea prin deschizătura paravanului, dar arestata ședea cu spatele spre el.

Ajutorul călăului se încrucișă cu preotul; intrase ținând niște frânghii în mână.

Cei doi paznici îl împinseră pe cavalier spre ușă, înainte ca el, deznădăjduit și zăpăcit, să fi scos o vorbă sau să fi făcut o mișcare pentru a-și înfăptui planul.

Se reintâlni cu abatele Girard pe coridorul ce ducea la poarta cu ghișeu. De pe coridor fură amândoi împinși până la grefă, unde vestea refuzului reginei de-a primi preotul se răspândise și unde trufia austriacă a Mariei-Antoaneta era pentru unii pretext de invective și ocări grosolane, iar pentru alții motivul unei tainice admirații.

— Haideți, spuse Richard preotului, întoarceți-vă acasă, de vreme ce v-a alungat. N-are decât să moară cum poștește.

— Zău! făcu soția lui Richard, să știți că are dreptate, și eu aș face la fel.

— Dar n-ați avea dreptate, cetățeană, spuse abatele.

— Taci, femeie! șopti temnicerul, holbându-se la ea. Ce te privește pe tine? Pofțiți, părinte, pofțiți.

— Nu, răspunse abatele Girard, am s-o însoțesc chiar fără voia ei; un cuvânt, de n-ar fi decât un cuvânt, dacă-l aude, are să-i amintească de îndatoririle sale; dealtfel Comuna mi-a dat o misiune... și trebuie să dau ascultare Comunei.

— Fie, dar atunci descotorosește-te de paracliserul tău, spuse cu grosolănie adjutantul-major care comanda unitatea militară.

Era un vechi actor de la Comedia Franceză, pe nume Grammont.

Ochii cavalerului fulgerară de mânie, și automat își vârî mâna în sân.

Abatele Girard știa că sub vestă ținea un pumnal. Cu o căutătură rugătoare îi opri gestul.

— Cruță-mi viața, îi spuse el în șoaptă. Vezi bine că totul e pierdut, nu te pierde și pe dumneata odată cu ea. Pe drum am să-i vorbesc despre dumneata, îți jur, am să-i povestesc cât ai riscat ca s-o vezi pentru ultima oară.

Cuvintele preotului potoliră clocotul tânărului nostru erou; dealtfel, reacția firească începuse să se producă; toată ființa lui era cuprinsă de-o slăbiciune ciudată. Bărbatul acesta, de o voință eroică, de o tărie miraculoasă, ajunsese la capătul puterilor și al voinței sale; plutea șovăitor, sau mai curând istovit, răpus, într-un soi de somnolență pe care ai fi putut-o lua drept prevestirea morții.

— Da, spuse el, așa trebuia să se întâmple: crucea pentru Iisus, eșafodul pentru ea; zeii și regii beau până la fund paharul pe care li-l înmânează oamenii.

Rezultatul acestei meditații, plină de resemnare și de inerție, fu că tânărul se lăsă împins până la ușa exterioară, fără să se apere decât prin câte-un geamăt involuntar, fără să se mpotrivească defel, ca Ofelia, sortită morții, când se văzu luată și împinsă de undele apei.

La porțile Conciergeriei și pe lângă gratii se înghesuia o mulțime

însăpăimântătoare, dintr-acelea pe care e cu neputință să ți le imaginezi dacă nu le-ai văzut măcar o dată în viață.

Nerăbdarea pusese stăpânire pe tot soiul de patimi, și patimile acelea își strigau în gura mare păsurile care, împreunându-se, alcătuiau un soi de rumoare imensă și prelungită, ca și cum tot zgomotul întregii populații a Parisului s-ar fi concentrat în cartierul Palatului de justiție.

În fața mulțimii se instalase o armată întreagă, cu tunuri menite să protejeze serbarea și să dea o certitudine celor veniți să se desfete.

Zadarnic ai fi încercat să străpungi zidul de oameni, îngroșat puțin câte puțin de patrioții suburbiilor, din clipa în care vestea condamnării se răspândise și în afara Parisului.

Maison-Rouge, odată scos din Conciergerie, se află firește în fața primului rând de soldați.

Soldații îl întrebară cine e.

El răspunse că e vicarul abatelui Girard, dar, ca unul ce jurase pe constituție odată cu abatele său, fusese și el refuzat de regină.

Soldații îl împinseră și ei, până ce ajunse în primele rânduri ale gloatei.

Acolo fu silit să repete cele spuse soldaților.

Atunci, vocile se înălțară într-un strigăt:

— Acum s-a despărțit de ea... A văzut-o... Ce spunea?... Ce făcea?... Tot trufașă e?... E abătută?... Plânge?...

Cavalerul răspunse tuturor întrebărilor cu o voce stinsă, blândă și binevoitoare în același timp, ca și cum vocea lui ar fi fost cea din urmă manifestare a vieții ce parcă i se concentrase pe buze.

Răspunsul lui era adevărul curat și simplu; numai că adevărul acela era un elogiu adus tăriei de caracter a Antoanetei, și tot ce spunea el, cu simplitatea și sinceritatea unui evanghelist, strecură chin și remușcare în multe suflete.

După ce vorbi de prințul moștenitor, de principesă, apoi de regina detronată, de soția fără soț și de mama fără copii, în sfârșit de femeia rămasă singură și părăsită, fără nici un prieten, pe mâinile călăilor, multe frunți pâliră sub vâlul tristeții, multe lacrimi se iviră, furișate și fierbinți, în ochi ce doar cu o clipă înainte fuseseră însuflețiți de ură.

Bătu ceasul unsprezece la orologiul Palatului și pe dată rumoarea, încetă. Sute de mii de oameni numărau bătăile ceasului cărora le răspundeau bătăile inimii.

Apoi, după ce vibrarea ultimei bătăi a ornicului se stinse în văzduh, se auzi un zgomot mare îndărătul porților și se văzu venind o căruță dinspre cheiul Florilor, croindu-și drum prin uriașa gloată, pe urmă printre paznici, și oprindu-se în sfârșit în fața treptelor.

Îndată regina apăru sus, pe imensul peron. Toate pasiunile se concentrară în ochi, tuturor li se curmă răsufierea.

Părul, tăiat scurt, îi albise în timpul captivității, iar nuanța lui argintie accentua delicatetea palorii sidefii, care, în clipa supremă, dădea frumuseții acelei fiice a cezarilor o trăsătură aproape celestă.

Purta o rochie albă și mâinile-i erau legate la spate.

Când apăru sus pe scară, având în dreapta pe abatele Girard, ce o însoțea

în ciuda dorinței ei, și în stânga pe călău, amândoi îmbrăcați în negru, prin toată mulțimea străbătu un murmur, pe care doar Dumnezeu, care citește în adâncul sufletelor, l-ar fi putut înțelege și sintetiza într-un adevăr.

Un om se strecură atunci între călău și Maria-Antoaneta.

Era Grammont. Trecu astfel ca să-i arate obiecta căruță.

Involuntar, regina se trase un pas înapoi.

— Urcă, îi spuse Grammont.

Toată lumea auzi cuvântul acela, căci emoția făcuse să amuțească pe buzele spectatorilor orice șoaptă.

Atunci se văzu cum sângele urcă în obrajii reginei și ajunge la rădăcina părului; apoi, aproape numaidecât, fața-i recapătă paloarea aceea mortală.

Buzele învinețite se întredeschiseră.

— De ce eu sunt dusă în căruță, spuse ea, când regele a mers la eșafod în trăsură lui?

Abatele Girard îi spuse în șoaptă câteva cuvinte. Fără îndoială, combătea acest ultim strigăt de orgoliu regal al condamnatei.

Regina tăcu și se clătină.

Sanson întinse amândouă brațele s-o sprijine, dar ea se îndreptă înainte ca el s-o fi atins.

Cobori treptele, în vreme ce ajutorul călăului potrivea o scăriță de lemn în spatele căruței.

Regina urcă, abatele urcă și el în urma ei.

Sanson îi puse pe amândoi să se așeze.

Când căruța începu a se hurduca, o mare mișcare se iscă în popor. Dar cum soldații nu puteau cunoaște scopul acelui freamăt al mulțimii, își adunară toate puterile ca să îndepărteze gloata. Se făcu deci un mare spațiu între căruță și primele rânduri.

În spațiul acela se auzi un urlet lugubru.

Regina tresări și se ridică în picioare, privind în jur.

Își văzu câinele, pierdut de două luni, câinele care nu putuse pătrunde cu ea în Conciergerie, care în ciuda huiduielilor, loviturilor și ocărilor se repezea întruna spre căruță. Dar într-o clipă bietul Black, sleit de puteri, slab, zdrobit, dispăru sub picioarele cailor.

Regina îl urmări din ochi. Nu putea vorbi, căci vocea îi era acoperită de zgomot; nu-l putea arăta cu degetul, căci mâinile-i erau legate. Dealtfel, chiar dacă l-ar fi putut arăta, chiar dacă ar fi putut fi auzită, rugămintea ei ar fi rămas zadarnică.

Dar, după ce-l pierduse o clipă din ochi, îl revăzu.

Se afla în brațele unui tânăr palid care, stând în picioare pe un tun, domina mulțimea. Parcă înălțat de o exaltare ce nu poate fi descrisă în cuvinte, tânărul făcea plecăciuni reginei și îi arăta cerul.

Maria-Antoaneta își îndreptă și ea privirea spre cer și schiță cu blândețe un surâs.

Cavalerul de Maison-Rouge scoase un geamăt, de parcă surâsul acela i-ar fi făcut o rană în inimă și, în timp ce căruța coti înspre Pont-au-Change, el coborî în mulțime și se făcu nevăzut.

Capitolul XLIX EŞAFODUL

În Piaţa Revoluţiei, aşteptau doi bărbaţi, sprijiniţi de-un felinar.

Aşteptau, împreună cu mulţimea — din care o parte se dusesese în Piaţa Palatului, o altă parte venise în Piaţa Revoluţiei şi restul, în tumult şi înghesuială, se răspândise pe drumul care lega cele două pieţe — aşteptau, spuneam, sosirea reginei la instrumentul de supliciu, care, tocit de ploaie şi de vânt, tocit de mâna călăului, tocit, groaznic lucru!, de contactul cu victimele, domina cu o trufie sinistră toate capetele de sub el, aşa cum o regină îşi domină poporul.

Cei doi bărbaţi, cu braţele încrucişate, cu buzele livide, cu sprâncenele încruntate, ce îşi vorbeau din când în când în şoaptă, erau, fireşte, Maurice şi Lorin. Pierduţi printre spectatori, dar ocupând locuri ce puteau fi invidiate de toţi, continuau în şoaptă o discuţie ce nu era dintre cele mai puţin interesante din câte şerpuiau în grupurile care, parcă electrizate, se frământau, precum o mare vie, de la Pont-au-Change până la Podul Revoluţiei.

Imaginea pe care v-am înfăţişat-o, cea a eşafodului dominând toate capetele, îi izbise pe amândoi.

— Priveşte, zicea Maurice, cum monstrul hidos îşi înalţă braţele roşii. Ai zice că ne cheamă şi că ne zâmbeşte din ferestruica lui, ce pare o gură înfiorătoare.

— Pe cuvânt, răspunse Lorin, eu nu fac parte din acea şcoală a poeziei care vede totul în roşu. Eu văd lucrurile în roz, şi chiar picioarele maşinii ăsteia hidoase aş cânta şi aş spune: Dum spiro, spero.

— Încă nădăjduieşti, când se ucid femeile?

— Ah, Maurice, fiu al Revoluţiei, nu-ţi renega mama. Rămâi mai departe patriotul bun şi leal. Maurice, cea care va să moară nu-i o femeie ca toate celelalte femei; cea care va să moară este geniul rău al Franţei.

— Nu după ea îmi pare rău, nu pe ea o plâng! exclamă Maurice.

— Da, înţeleg. E vorba de Geneviève.

— Ah! oftă Maurice, ştii tu, mă roade un gând care mă înnebuneşte: că Geneviève se află în mâinile furnizorilor ghilotinei, Hébert şi Fouquier-Tinville, în mâinile celor ce-au trimis-o aici pe sârmana Eloise şi care o trimit aici şi pe trufaşa Maria-Antoaneta.

— Ei bine! replică Lorin, vezi tu, pe mine tocmai asta mă face să sper. După ce mânia poporului se va fi hrănit din plin cu cei doi tirani, se va sătura cel puţin pentru o bucată de vreme, ca şarpele boa, căruia îi trebuie trei luni ca să mistuie ceea ce sfâşie. Atunci mânia aceasta nu va mai putea înghiţi pe nimeni şi, cum zic profeţii mahalalei, are să se teamă până şi de cele mai mici fărâme.

— Lorin, zise Maurice, eu sunt mai pozitiv decât tine şi-ţi voi spune în şoaptă ceea ce sunt gata să repet şi în gura mare: Lorin, eu o urăsc pe regina cea nouă, succesoarea austriecei, pe care are s-o distrugă. E o regină mohorâtă, tristă, a cărei purpură e ţesută din sângele vărsat zilnic şi al cărei prim-ministru e călăul Sanson.

— Ei, pe noi n-are să ne prindă!

— Nu știu, urmă Maurice, clătinând din cap. Doar vezi că n-avem altă ieșire decât să colindăm străzile, ca să nu ne aresteze la noi acasă!

— Putem pleca din Paris, nimic nu ne împiedică. Să nu ne plângem, așadar. Unchiul meu ne așteaptă la Saint-Omer; bani, pașapoarte, nimic nu ne lipsește. Doar n-are să ne aresteze nici un jandarm, ce crezi? Stăm aici fiindcă vrem să stăm.

— Nu, ceea ce spui tu nu-i drept, dragă prietene, suflet devotat ce-mi ești... Tu stai numai fiindcă eu vreau să stau.

— Și tu vrei să stai ca s-o găsești pe Geneviève. Ei bine, ce poate fi mai simplu, mai drept și mai firesc? Crezi că-i în închisoare, ceea ce e aproape sigur. Vrei să veghezi asupra ei și, pentru asta, nu trebuie să părăsești Parisul.

Maurice scoase un suspin. Era evident că gândurile sale prinseseră a rătăci pe alte meleaguri.

— Îți mai aduci aminte moartea lui Ludovic al XVI-lea? spuse el. Parcă mă văd, palid de emoție și de mândrie. Eram unul dintre șefii mulțimii în care mă ascund astăzi. Eram mai mare la picioarele eșafodului decât fusese vreodată în viața lui regele care îi urca treptele. Ce schimbare, Lorin! Și când te gândești că n-au trecut decât nouă luni!

— Nouă luni de dragoste, Maurice!... O! dragoste, tu ai făcut să cadă Troia!

Maurice suspină. Gândurile-i hoinare apucară pe alt drum și prinseră a cerceta alte orizonturi.

— Sărmanul Maison-Rouge, șopti el, ce zi tristă pentru el!

— Ehe! făcu Lorin, știi tu ce mi se pare mie cel mai trist în revoluții? Vrei să-ți spun?

— Da.

— Că de multe ori ai drept dușmani oameni pe care i-ai dori prieteni, și drept prieteni oameni pe care...

— Îmi vine greu să cred..., îl întrerupse Maurice.

— Ce?

— Că n-are să născocască vreun plan, fie el chiar nesăbuit, ca s-o salveze pe regină.

— Un om mai tare ca o sută de mii?

— Ți-am spus doar: fie planul acela chiar nesăbuit... Eu unul știu că de-ar fi s-o salvez pe Geneviève...

Lorin încruntă sprâncenele.

— Ți-o mai spun o dată, Maurice, ai apucat pe căi greșite. Nu, chiar dac-ar trebui s-o salvezi pe Geneviève, n-ai deveni un cetățean periculos. Dar destul cu asta, suntem ascultați. Iată, capetele au prins a se undui. Uite, slujitorul cetățeanului Sanson s-a ridicat de pe paner și privește în depărtare. Sosește austriaca.

Într-adevăr, un freamăt prelung și din ce în ce mai puternic cuprinsese mulțimea, parcă spre a însoți unduirea pe care o observase Lorin. Semăna cu o rafală dintr-acelea care încep șuierând și sfârșesc mugind.

Maurice își înălță statura impunătoare slujindu-se de stâlpii felinarului, și privi înspre strada Saint-Honoré.

— Da, spuse el, cuprins de fiori, iat-o.

Într-adevăr, se zărea altă mașinărie, aproape la fel de hidoasă ca ghilotina: căruța.

La dreapta și la stânga străluceau armele escortei, în fața ei, Grammont răspundea cu fluturări de sabie la strigătele câtorva fanatici.

Dar, pe măsură ce înainta căruța, strigătele se stingeau sub privirea rece și sumbră a condamnatei.

Nici o fizionomie n-a impus vreodată un respect mai adânc, niciodată Maria-Antoaneta n-a fost atât de plină de măreție și de maiestate, împinse trufia curajului ei până acolo încât trezi spaima celor de față.

Nepăsătoare la încurajările abatelui Girard, care o însoțise împotriva dorinței ei, fruntea nu i se înclina nici la dreapta, nici la stânga; gândul viu din străfundul minții sale părea neclintit, ca și privirea; hurducăturile căruței pe caldarâmul bolovănos îi scoteau și mai mult în relief rigiditatea ținutei: s-ar fi zis că-i o statuie de marmură purtată într-un car. Statuia regală avea însă privirea aprinsă și părul îi flutura în vânt.

O tăcere, asemănătoare celei a deșertului, se lăsă brusc asupra celor trei sute de mii de oameni care asistau la o scenă pe care cerul o vedea pentru întâia oară sub bătaia soarelui.

Curând, din locul unde se aflau, Maurice și Lorin auziră scârțâitul osiilor căruței și răsuflarea puternică a cailor.

Căruța se opri la picioarele eșafodului.

Regina, care fără îndoială nu se gândise la clipa aceea, se trezi și înțelese; își aruncă privirea semeată asupra mulțimii, și același tânăr palid, pe care-l văzuse în picioare pe un tun, îi apărui din nou, în picioare pe o bornă.

De pe bornă îi făcu aceeași plecăciune plină de respect, pe care i-o adusese și-n clipa ieșirii de la Conciergerie; pe urmă, sări numaidecât jos.

Mulți oameni îl văzură și, fiindcă era îmbrăcat în negru, se iscă zvonul că un preot ar fi așteptat-o pe Maria-Antoaneta ca să-i acorde absolvirea păcatelor și iertarea divină în clipa urcării pe eșafod. Dealtfel nimeni nu-l tulbură pe cavalier. Există în momentele supreme un respect suprem pentru unele lucruri.

Regina coborî cu băgare de seamă cele trei trepte ale scăriței. Era susținută de Sanson. Acesta, deși își executa sarcina la care părea el însuși condamnat, o înconjură până în ultimul moment cu cele mai prevenitoare atenții.

În timp ce se îndrepta către treptele eșafodului, câțiva cai se cabrară, câțiva gardieni pedestri și câțiva soldați părăură că se clatină și-și pierd echilibrul. Apoi se văzu un soi de umbră strecurându-se sub eșafod. Dar calmul se restabili într-o clipă: nimeni nu voia să-și piardă locul într-un asemenea moment solemn, nimeni nu voia să piardă nici cel mai mic amănunt din marea dramă care avea să se săvârșescă: toți ochii se îndreptară spre condamnată.

Regina ajunsese pe platforma eșafodului. Preotul îi vorbea întruna, un ajutor de călău o împingea ușor din spate, un altul îi dezlega fișiiul care-i acoperea umerii.

Maria-Antoaneta simți mâna netrebnică ce-i atinse gâtul și, ferindu-se brusc, călcă fără voie pe piciorul lui Sanson, care, fără că ea să vadă, o lega de scândura fatală.

Sanson își trase piciorul.

— Iartă-mă, domnule, îi spuse regina, n-am făcut-o anume.

Fură cele din urmă cuvinte rostite de fiica de împărați, regina Franței, văduva lui Ludovic al XVI-lea.

Sfertul de ceas după ora amiezii bătut la orologiul palatului Tuileries: odată cu el, Maria-Antoaneta se cufundă în eternitate.

Un strigăt teribil, un strigăt care însuma toate sentimentele, bucurie, spaimă, deznădejde, speranță, triumf, ispășire, acoperi ca un uragan un strigăt slab și jalnic, care, în aceeași clipă, izbucni de sub eșafod.

Totuși, așa slab cum era, gardienii îl auziră și făcură câțiva pași înainte. Mulțimea, scăpând din strânsoare, se revărsă asemeni unui fluviu care rupe zăgazurile, răsturnă grilajul, împrăstie paznicii și se izbi ca un flux de postamentul eșafodului, clătinându-l.

Fiecare voia să vadă de-aproape rămășițele regalității, pe care toți o socoteau definitiv suprimată în Franța.

Dar gardienii și jandarmii căutau altceva, căutau umbra care se strecurase sub eșafod.

Doi jandarmi se întorseseră târând de guler un tânăr care ținea în dreptul inimii o batistă pătată de sânge.

Tânărul era urmat de un câine mic, prepelicar, care urla jalnic.

— La moarte aristocratul! La moarte cu el! strigară câțiva bărbați din popor arătându-l pe tânăr. Și-a muiat batista în sângele austriecei! La moarte cu el!

— Doamne-Dumnezeule! zise Maurice către Lorin, îl recunoști? Spune, îl recunoști?

— La moarte regalistul! repetară, urlând, furioșii. Luați-i batista pe care vrea s-o păstreze ca pe-o relictă, smulgeți-o, smulgeți-o!

Un surâs orgolios se ivi pe buzele tânărului. Își desfăcu cămașa, descoperindu-și pieptul, și lăsă să-i cadă batista.

— Domnilor, spuse el, sângele pe care-l vedeți nu-i al reginei, e al meu. Lasați-mă să mor în pace!

Și o rană adâncă, lucind în bătaia luminii, se văzu larg deschisă în dreptul inimii.

Mulțimea scoase un strigăt și se dădu îndărăt.

Atunci tânărul se aplecă încetșor și căzu în genunchi, cu privirile îndreptate spre eșafod, ca un martir ce privește spre altar.

— Maison-Rouge! șopti Lorin la urechea lui Maurice.

— Bun rămas! șopti tânărul, aplecându-și capul cu un surâs supraomenesc. Bun rămas, sau mai curând, la bună vedere!

Și-și dădu ultima suflare în mijlocul gardienilor uluiți.

— Iată ce se mai poate face, Lorin, spuse Maurice, înainte de-a ajunge cetățean dăunător.

Cățelul se tot învârtea în jurul cadavrului, urlând năucit și speriat.

— Țasta-i Black, spuse un bărbat, ce ținea un baston gros în mână. Vino aici, drăguțule!

Căinele se îndreptă spre cel care-l chema, dar, când ajunse la un pas de el, omul ridică bastonul și-i crăpă capul, hohotind de râs.

- Blestematul! exclamă Maurice.
- Taci! șopti Lorin, oprindu-l, taci, altfel suntem pierduți. Țsta e Simon.

Capitolul L DESCINDERE LA DOMICILIU

Lorin și Maurice s-au întors la locuința primului dintre ei. Maurice, ca să nu-și compromită prietenul, își luase un obicei să plece dis-de-dimineață și să nu se mai întoarcă decât seara.

Urmărind evenimentele, asistând la transferul prizonierilor la Conciergerie, pândea zilnic transportarea Genevièvei, neputând ști în ce imobil fusese închisă.

Căci Lorin, după ce se dusese la Fouquier-Tinville, reușise să-l convingă pe Maurice că primul său demers pe față îl va pierde și că va fi sacrificat fără să-i fi putut aduce vreun ajutor Genevièvei, iar Maurice, care s-ar fi lăsat încarcerat numaidecât în speranța de a-și regăsi în sfârșit iubita, ajunsese să fie prudent din teama de-a nu fi despărțit pe veci de ea.

Așadar, în fiecare dimineață se ducea de la Carmes la Port-Libre, de la Madelonnettes la Saint-Lazare, de la Force la Luxembourg și se posta în fața închisorilor la ieșirea căruțelor care duceau acuzații la tribunalul revoluționar. De cum își arunca privirile asupra victimelor, alerga la altă închisoare.

Dar curând își dădu seama că nici zece oameni n-ar izbuti să supravegheze cele treizeci și trei de închisori de care dispunea Parisul în epoca aceea, așa că se mulțumi să meargă chiar la tribunal și să aștepte apariția Genevièvei.

Era, după cât se vede, un început de disperare, într-adevăr, ce speranțe îi mai rămâneau unui condamnat după arestare? Uneori, tribunalul, care-și începea ședințele la ora zece dimineața, proceda la condamnarea a douăzeci sau chiar treizeci de inși până la ceasurile patru după-amiază; în asemenea caz, primul condamnat se mai bucura de viață preț de șase ceasuri, dar ultimul, primind sentința la patru fără un sfert, cădea sub cuțit la patru și jumătate.

A se resemna la gândul că Geneviève ar putea avea o asemenea soartă însemna a renunța să se mai lupte cu destinul.

O! dac-ar fi știut dinainte de întemnițarea Genevièvei, cum ar mai fi dejucat Maurice justiția umană, atât de orbită în epoca aceea! Cât de ușor și de repede ar fi smuls-o pe Geneviève din închisoare. Nici când evadările nu fuseseră mai lesnicioase ca atunci, și totuși s-ar putea spune că niciodată n-au fost atât de rare. Toată nobilimea, odată băgată în închisoare, se instala acolo ca într-un castel și aștepta în tihnă să moară. A fugi ar fi fost totuna cu a te abate de la legile duelului. Până și femeile roșeau de rușine la gândul de a-și recâștiga libertatea cu un asemenea preț.

Dar Maurice nu și-ar fi făcut atâtea scrupule. Să ucizi niște câini, să corupi un temnicier, ce putea fi mai simplu! Geneviève nu purta un nume atât de ilustru încât să tragă atenția lumii... Ea nu s-ar fi dezonorat fugind din închisoare și dealtfel... chiar dacă s-ar fi dezonorat!

Oh! cu ce amărăciune se gândea la grădinile de la Port-Libre, peste porțile cărora era atât de ușor de sărit; la pereții încăperilor de la Madelonnettes, atât de

simplu de străpuns că să ajungi în stradă; la zidurile de la Luxembourg și la coridoarele întunecoase de la Carmes în care un bărbat hotărât putea pătrunde atât de lesne forțând o fereastră!

Dar era oare Geneviève în vreuna din închisorile acestea?

Atunci, sfâșiat de îndoială și zdrobit de îngrijorare, Maurice îl copleșea cu ocări pe Dixmer, îl amenința, își degusta mânia pe care o nutrea împotriva omului aceleuia a cărui răzbunare lașă se ascundea sub masca devotamentului pentru cauza regalității.

„Am să-l găsesc până la urmă, gândea Maurice, căci dacă vrea s-o salveze pe sârmana lui soție, are să se arate, iar dacă vrea s-o piardă, va căuta s-o acopere de insulte. Am să-l găsesc, nelegiuitul, și-atunci va fi vai de el!”

În dimineața zilei în care se petreceau faptele pe care le vom povesti, Maurice plecase să-și ia locul în incinta tribunalului revoluționar. Lorin dormea.

Fu deșteptat de o gălăgie mare: auzi la ușa locuinței sale voci de femei și zgomot de paturi de pușcă.

Aruncă în jur o privire buimacă, de om surprins, dorind parcă să se încredințeze că nici un obiect compromițător nu e la vedere.

Patru militari de la secție, doi jandarmi și un comisar intrară în locuința lui. Vizita lor era atât de semnificativă, încât Lorin se grăbi să se îmbrace.

— Mă arestați? întrebă el.

— Da, cetățene Lorin.

— Dar de ce?

— Pentru că ești suspect.

— A! e drept.

Comisarul mângăli câteva cuvinte în josul procesului-verbal de arestare.

— Unde ți-e prietenul? întrebă el pe urmă.

— Care prieten?

— Cetățeanul Maurice Lindey.

— La el acasă, probabil, răspunse Lorin.

— Nu-i adevărat, locuiește aici.

— El? Haida-de! Căutați și dacă-l găsiți...

— Iată denunțul, spuse comisarul, e limpede.

Și-i dădu lui Lorin o bucată de hârtie cu o scriere hidoasă și o ortografie enigmatică, în denunț se spunea că în fiecare dimineață cetățeanul Lindey, suspect și sortit arestării, era văzut ieșind de la cetățeanul Lorin.

Denunțul era iscălit de Simon.

— Păi cărpaciul ăsta are să-și piardă clienții, spuse Lorin, dacă practică două meserii în același timp. Și delator și tâlpuitor de ghetel! E un adevărat cezar acest domn Simon...

Și izbucni în râs.

— Cetățeanul Maurice, spuse atunci comisarul, unde e cetățeanul Maurice? Te somăm să-l predai!

— V-am spus că nu-i aici!

Comisarul trecu în camera vecină, pe urmă urcă într-o odăiță unde locuia îndatoritorul lui Lorin. În sfârșit intră și într-o cameră scundă. Nici urmă de Maurice.

Dar, pe masa din sufragerie, o scrisoare scrisă de curând atrase atenția comisarului. Era de la Maurice care o pusese la plecare, dis-de-dimineață, fără să-și trezească prietenul, cu toate că dormeau împreună.

„Mă duc la tribunal. Ia masa fără mine, nu mă întorc decât deseară.”

— Cetățeni, spuse Lorin, oricât m-aș grăbi să vă dau ascultare, veți înțelege că nu vă pot însoți în cămașă... Îngăduiți-i îndatoritorului să mă îmbrace.

— Aristocratul! spuse o voce, are nevoie de ajutor că să-și tragă pantalonii.

— Ei! Doamne, da! răspunse Lorin, eu sunt la fel cu cetățeanul Dagobert! Ați băgât de seamă că n-am spus regele...

— Hai, dă-i drumul, spuse comisarul, dar grăbește-te.

Îndatoritorul coborî din cămăruța lui și veni să-și ajute stăpânul să se îmbrace.

Scopul lui Lorin nu era de fapt acela de-a fi slujit de un valet. El voia ca nimic din cele petrecute să nu-i scape îndatoritorului, pentru ca la rândul său îndatoritorul să-i spună lui Maurice tot ce se petrecuse.

— Acuma, domnilor... scuzați, cetățenilor... acuma, cetățenilor, sunt gata și vă urmez. Dar îngăduiți-mă, vă rog, să iau cu mine ultimul volum din *Scrisori către Emilia* de Demoustier, care abia a apărut și încă nu l-am citit. Asta va alunga plictisul captivității mele.

— Captivitatea ta? spuse deodată Simon, ajuns și el municipal, intrând urmat de patru membri ai secției. N-are să fie lungă; faci parte din procesul femeii care a vrut s-o facă scăpată pe austriacă. Ea e judecată astăzi... mâine te judecă pe tine după ce depui mărturia.

— Cizmarule, spuse Lorin pe un ton grav, ia seama că prea coși repede tălpile la încălțări.

— Da, dar ce minunată tăietură de cuțit! răspunde Simon cu un rânjet hidos. Ai să vezi, ai să vezi, frumosule grenadir.

Lorin ridică din umeri.

— Ei, hai, nu plecăm? întrebă el. Vă aștept.

Și cum unul câte unul se întorceau să coboare scara, Lorin îi trase municipalului Simon o lovitură de picior atât de puternică, încât acesta se rostogoli, urlând, din treaptă în treaptă de-a lungul scării lustruite, până jos.

Cei ce-l însoțeau nu-și putură stăpâni râsul. Lorin își vârî mâinile în buzunare.

— În exercițiul funcției mele! strigă Simon alb la față de mânie.

— Ei, drăcie! răspunse Lorin, nu suntem oare cu toții în exercițiul funcției? Îl urcară într-o trăsură și comisarul îl duse la Palatul de justiție.

Capitolul LI LORIN

Dacă cititorul vrea să ne urmeze pentru a doua oară la tribunalul revoluționar, avem să-l regăsim acolo pe Maurice, în același loc în care l-am

văzut, numai că-l vom găsi mai palid și mai neliniștit.

În clipa când ridicăm cortina lugubrei scene spre care ne mână evenimentele mai mult decât propria noastră plăcere, jurații sunt în deliberare asupra unui proces pe care tocmai îl ascultasera; doi acuzați își și făcuseră toaleta, gătindu-se pentru eșafod cu o precauție insolentă, — un mijloc prin care erau zeflemisiți judecătorii în epoca aceea, și acum stăteau de vorbă cu apărătorii lor, ale căror cuvinte neclare semănau cu cele ale unui medic deznădăjduit în privința stării bolnavului său.

Gloata din tribune se afla, în ziua aceea, într-o dispoziție sumbră, o dispoziție dintre cele ce atâță severitatea juraților; puși sub directă supraveghere a tricotezelor și mahalagiilor, jurații se țin mai tare, precum actorii care-și dublează energia în față unui public prost dispus.

Începând de la ora zece de dimineață, cinci deținuți fuseseră gata preschimbați în cinci condamnați de către neînduplecării jurați.

Cei doi, care se aflau atunci pe banca acuzaților, așteptau, așadar, acel da sau nu ce trebuia să-i redea vieții sau să-i arunce în brațele morții.

Gloata celor de față, pe care obișnuita tragedie cotidiană, ce devenise spectacolul ei favorit, o adusese într-o stare de cruzime sălbatică, gloata celor de față, spuneam, îi pregătea prin exclamații pentru clipa de pe urmă.

— Ia te uită la cel lung! zicea o tricoteză care, neavând bonetă, purta la coc o cocardă tricoloră, de un lat de palmă. Uite-te cât e de pierit! parc-ai zice c-a și murit!

Condamnatul se uita cu un surâs plin de dispreț la femeia care-l apostrofa.

— Ce tot spui? făcu vecina celei dintâi. Uite-l că râde.

— Da, râde galben!

Un mahalagiu se uită la ceas.

— Cât e ceasul? îl întreabă cel ce-l întovărășea.

— Unu fără zece. Durează de trei sferturi de ceas...

— Ca la Domfront, orașul nenorocirii: sosești la amiază, ești spânzurat la unu.

— Și cel mic, și cel mic! striga altul din mulțime; ia te uită la el, cât are să fie de urât când va strănuta în sac!

— Ei! treaba se face la iuțeală, nici n-ai timp să-ți dai seama.

— Știi ceva? Să-i cerem capul de la domnul Sanson; doar avem dreptul să-l vedem.

— Ia te uită ce haină frumoasă are! Ce să zic, au și săracii o plăcere când sunt scurtați eleganții.

Într-adevăr, așa cum spusese și călăul reginei, sârmanii moșteneau hainele rămase de la fiecare victimă, îndată după execuție toate hainele fiind duse la Salpătriere spre a fi împărțite nevoiașilor. Tot acolo fuseseră trimise și veștmintele reginei ghilotinate.

Maurice asculta involburarea cuvintelor fără să ia seama la ele. În clipe ca acelea, fiecare era stăpânit de cine știe ce gând puternic care-l însingura. De câteva zile inima lui nu mai bătea decât în anumite clipe și cu întretăieri. Din timp în timp, fie teama, fie speranța îi întrerupeau parcă mersul vieții, și această necurmată oscilație nimicea sensibilitatea sufletului său, înlocuind-o cu un soi

de nepăsare.

Jurații intrară în ședință și, cum era de așteptat, președintele rosti condamnarea celor doi arestați.

Fură luați și ieșiră cu un pas ferm: pe vremea aceea toată lumea murea frumos.

Vocea aprodului sună lugubru și sinistru.

— Cetățeanul acuzator public împotriva cetățenei Geneviève Dixmer.

Maurice fu străbătut prin tot trupul de un fior și un val de sudoare îi acoperi fața.

Ușa mică prin care intrau acuzații se deschise și Geneviève apără.

Era îmbrăcată în alb, păru-i era pieptănat cu o fermecătoare cochetărie, căci și-l etajase în bucle aranjate cu artă, în loc să-l taie, cum făceau multe dintre femei.

Fără îndoială, sârmana Geneviève voia să pară până-n ultima clipă frumoasă celui care s-ar fi putut s-o vadă.

Maurice o văzu pe Geneviève și simți că toate puterile pe care și le strânsese pentru această împrejurare îl părăsesc dintr-o dată. Totuși se aștepta la o atare lovitură, deoarece, de douăsprezece zile, nu scăpase nici o ședință și de trei ori chiar numele Genevievei fusese rostit de acuzatorul public. Unele disperări sunt însă atât de intime și atât de profunde, încât nimeni nu le poate sonda abisul.

Toți cei care-o văzură ivindu-se pe femeia aceea, atât de frumoasă, atât de pură, atât de palidă, scoaseră câte un strigăt, unii de furie — în epoca aceea se găseau oameni care urau orice superioritate, fie ea a frumuseții sau a banului, fie ea a geniului sau a originii —, alții de admirație, câțiva de milă.

Nu încapă îndoială că Geneviève recunoscă un strigăt între toate strigătele, o voce între toate vocile, căci se întoarse înspre Maurice, în vreme ce președintele răsfoia dosarul acuzatei, uitându-se din când în când la ea, pe furiș.

De la prima aruncătură de ochi, Geneviève îl văzu pe Maurice, cu toate că borurile pălăriei lui mari îi ascundeau chipul. Atunci se întoarse spre el, cu un surâs dulce, făcând un gest și mai dulce încă: își apăsă mâinile cuprinse de tremur pe buze și, incredințându-și sufletul suflului, înaripa sărutul acela pierdut, pe care un singur ins din mulțime avea dreptul să-l prindă.

O șoptă străbătu toată sala, trezită de curiozitate. Geneviève, interpelată, se întoarse către judecători, dar se opri brusc din mișcarea ei și ochii dilatați se fixară, cu o inexprimabilă expresie de teroare, asupra unui punct din sală.

Zadarnic se înălță Maurice în vârful picioarelor. Nu văzu nimic sau, poate, altceva cu mult mai important îi atrase atenția asupra scenei, cu alte cuvinte asupra tribunalului.

Fouquier-Tinville începuse citirea actului de acuzație.

Actul susținea că Geneviève Dixmer era soția unui conspirator îndârjit, bănuit c-ar fi ajutat pe ex-Cavalerul de Maison-Rouge în tentativele succesive pe care acesta din urmă le făcuse pentru salvarea reginei.

Dealtfel, acuzata fusese surprinsă în genunchi în fața reginei implorând-o să schimbe hainele cu ea și oferindu-se să moară în locul ei. Asemenea fanatism stupid, spunea mai departe actul de acuzare, va merita fără îndoială elogiile contrarevoluționarilor, dar astăzi, adăuga actul, fiecare cetățean francez își

datorește viața numai națiunii, și a și-o sacrifica dușmanilor Franței înseamnă a se face de două ori vinovat de trădare.

Geneviève, întrebată dacă recunoaște că fusese surprinsă, așa cum declaraseră gardienii Duchesne și Gilbert, în genunchi în fața reginei, implorând-o să schimbe hainele cu ea, răspunse simplu:

— Da!

— Atunci, spuse președintele, povestește-ne ce planuri îți făcuseși și ce speranțe nutreai.

Geneviève zâmbi.

— O femeie poate nutri speranțe, răspunse ea, dar nu e în stare să facă un plan de felul celui căruia i-am căzut victimă.

— Atunci, cum de te aflai acolo?

— Mă aflam acolo fiindcă nu eram liberă, stăpână pe actele mele, ci eram împinsă.

— Cine te-a împins? întreabă acuzatorul public.

— Oamenii care mă amenințaseră cu moartea dacă nu m-aș fi supus.

Și privirea întărită a tinerei acuzate rătăci iarăși prin sală, fixându-se asupra unui punct invizibil pentru Maurice.

— Dar, ca să scapi de moartea de care erai amenințată, înfruntau moartea care decurgea în chip firesc pentru dumneata dintr-o condamnare.

— Când am cedat presiunilor, eram cu cuțitul în piept, pe câtă vreme fierul ghilotinei era încă departe de capul meu. Am îngenuncheat în fața amenințării și violenței imediate.

— De ce n-ai strigat după ajutor? Oricare cetățean integru te-ar fi apărut.

— Ah! domnule, răspunse Geneviève, cu atâta tristețe și dulceață în glas, încât inima lui Maurice se umflă de parcă să plesnească, nu mai aveam pe nimeni lângă mine.

Înduioșarea înlocui simpatia, după cum simpatia înlocuise curiozitatea. Multe capete se aplecară, unele ascuzându-și lacrimile, altele lăsându-le să curgă în voie.

Maurice zări atunci în stânga lui un cap dâr, o figură împietrită.

Era Dixmer, în picioare, sumbru, implacabil, nepierzând din ochi nici pe Geneviève, nici tribunalul.

Tânărul nostru simți sângele urcându-i-se la cap; mânia i se ridică din inimă în creier, umplându-i toată ființa de o nestăpânită dorință de răzbunare, îi aruncă lui Dixmer o căutătură plină de ură, atât de pătrunzătoare și de puternică, încât acesta întoarse capul înspre dușmanul lui, de parcă ar fi fost atras de un fluid fierbinte.

Privirile lor se încrucișară ca două vâpăi.

— Spune-ne numele instigatorilor dumitale, ceru președintele.

— Nu-i decât unul singur, domnule.

— Care?

— Soțul meu.

— Știi unde se află?

— Da.

— Spune-ne unde se ascunde.

— El a putut fi ticălos față de mine, dar eu n-am să fiu lașă. Nu e de datoria mea să-i divulg ascunzătoarea, ci de datoria domnilor-voastre s-o descoperiți.

Maurice se uită la Dixmer.

Dixmer nici nu se clinti. Un gând trecu prin capul tânărului, gândul de a-l denunța, denunțându-se și pe el însuși; dar îl înlătură.

„Nu, își spuse el, nu trebuie să moară așa.”

— Prin urmare, refuzi să ne înlesnești cercetările? întrebă președintele.

— Cred, domnule, că n-aș putea-o face, răspunse Geneviève, decât făcându-mă demnă de dispreț în ochii altora, așa cum s-a făcut el în ochii mei.

— Martori sunt? întreabă președintele.

— Este unul, răspunse aprodul.

— Cheamă martorul.

— Maximilien-Jean Lorin! țipă aprodul.

— Lorin! exclamă Maurice. Vai, Doamne, oare ce s-a întâmplat?

Scena de mai sus s-a petrecut chiar în ziua arestării lui Lorin și Maurice habar n-avea că Lorin fusese arestat.

— Lorin! șopti Geneviève uitându-se în jur cu o îndurerată îngrijorare.

— De ce nu răspunde martorul la apel? întrebă președintele.

— Cetățene președinte, spuse Fouquier-Tinville, în urma unui denunț recent, martorul a fost arestat la domiciliu; urmează să fie adus numaidecât.

Maurice tresări.

— Este un alt martor mai important, urmă Fouquier, dar acela n-a putut fi încă găsit.

Dixmer se întoarse spre Maurice, surâzând. Poate că același gând care străbătuse prin capul iubitului trecea acum prin capul soțului.

Geneviève se făcu albă ca varul și se ghemui scoțând un geamăt.

În clipa aceea intră Lorin însoțit de doi paznici. După dânsul și prin aceeași ușă se arată și Simon, care veni să se așeze în sala tribunalului, ca unul dintre obișnuiții locului.

— Numele și prenumele dumitale? întrebă președintele.

— Maximilien-Jean Lorin.

— Ocupația dumitale?

— Om liber.

— N-ai să mai fii multă vreme, spuse Simon, arătându-i pumnul.

— Ești rudă cu acuzata?

— Nu, dar am cinstea de-a face parte dintre prietenii ei.

— Ai știut că a conspirat pentru răpirea reginei din închisoare?

— Cum credeți că aș fi știut?

— Poate că ți-a încredințat taina.

— Mie, membru al secției Termopile?... Haida-de!

— Totuși ai fost văzut cu ea.

— Trebuie să fi fost văzut chiar adeseori.

— Ai cunoscut-o drept o aristocrată?

— Am cunoscut-o ca soția unui meșter tăbăcar.

— În realitate, soțul ei nu exercita meseria sub care era ascuns.

— A! asta n-o știu. Soțul ei nu face parte dintre prietenii mei.

— Spune ce știi despre soț.

— A! Bucuros!... e un om rău și primejdios...

— Domnule Lorin, interveni Geneviève, fie-ți milă...

Lorin urmă nepăsător:

— Care și-a sacrificat soția, sărmana, pe care o aveți în fața ochilor, nu spre a-și satisface crezul său politic, ci ca să-și potolească o ură personală. Pf! Îl pun aproape tot atât de jos ca și pe Simon.

Dixmer se făcu livid. Simon voi să deschidă gura, dar cu un gest președintele îi impuse tăcerea.

— Se pare că știi la perfecție povestea cu pricina, cetățene Lorin, spuse Fouquier-Tinville; ia povestește-o.

— Să-mi fie cu iertare, cetățene Fouquier, răspunse Lorin, ridicându-se, dar am spus tot ce știam.

Salută și se așeză iarăși jos.

— Cetățene Lorin, urmă acuzatorul, e de datoria ta să lămurești tribunalul.

— Să se lămurească cu cele pe care i le-am spus. Cât despre femeia de față, o mai repet o dată, n-a făcut altceva decât să se supună violenței... Uitați-vă la ea, are ea aerul unei conspiratoare? A fost silită să facă ceea ce a făcut, asta-i tot!

— Crezi?

— Sunt sigur că-i așa.

— În numele legii, spuse Fouquier, cer ca martorul Lorin să fie chemat în fața tribunalului, ca învinuit de complicitate cu femeia aceasta.

Maurice scoase un geamăt. Geneviève își ascunse fața în mâini. Simon exclamă în culmea bucuriei:

— Cetățene acuzator, ai salvat patria!

Cât despre Lorin, fără să răspundă nimic, sări peste balustradă, ca să vină să se așeze alături de Geneviève; îi luă mâna și, sărutându-i-o respectuos, îi spuse cu un sânge rece care înfiora adunarea:

— Bine te-am găsit, cetățeană. Ce mai faci?

După care se așeză pe banca acuzaților.

Capitolul LII

URMARE LA CEL DINAINTE

Toată scena de mai înainte trecuse ca o fantasmagorie prin fața ochilor lui Maurice, ce ședea sprijinit în sabia de care nu se despărțea. Vedea cum îi cad unul câte unul prietenii în prăpastia din care nu se mai întorc, și imaginea aceea ucigătoare îl tulbura atât de puternic, încât se întreba pentru ce el, tovarășul nefericiților acelora, se mai agăța de marginea prăpastiei, de ce nu se lăsa dus de vârtejul care îl târa după ei.

Sărind peste balustradă, Lorin văzuse chipul sumbru și batjocoritor al lui Dixmer.

După ce se așeză lângă ea, așa cum am spus, Geneviève se aplecă la urechea lui și-i șopti:

— Știi că Maurice e acolo?

— Unde?

— Nu te uita numaidecât. Privirea dumitale l-ar putea pierde.

— Fii pe pace.

— În spatele nostru, aproape de ușă. Ce durere pentru el dacă vom fi condamnați!

Lorin se uită la tânăra noastră eroină cu o expresie de blândă compătimire.

— Vom fi, spuse el, te rog să nu te îndoiești. Dezamăgirea ar fi prea crudă dacă ai avea imprudența să speri.

— Vai! Doamne! exclamă Geneviève. Sărmanul prieten va rămâne singur pe lume!

Lorin se întoarce atunci către Maurice, iar Geneviève, nemaiputând rezista, aruncă o privire fugară asupra tânărului. Maurice ședea cu ochii țintă la ei, apăsându-și o mână pe inimă.

— Există un mijloc să te salvezi, spuse Lorin.

— Sigur? întrebă Geneviève, cu o strălucire de bucurie în ochi.

— Pe răspunderea mea.

— Dacă m-ai salva, Lorin, cum te-aș mai binecuvânta!

— Dar mijlocul acela..., urmă tânărul.

Geneviève îi citi îndoiala în privire.

— Așadar, și dumneata l-ai văzut? întrebă ea.

— Da, l-am văzut. Vrei să fii salvată? Să coboare și el pe fotoliul de fier, și-atunci ești salvată.

Dixmer ghici, fără îndoială, din expresia privirii lui Lorin, ce vorbe rostise, căci se făcu alb ca varul. Dar după scurtă vreme reveni la calmul lui posomorât și rânjetul i se așternu din nou pe buze.

— E cu neputință, spuse Geneviève, nu l-aș mai putea urî.

— Va să zică îți știe generozitatea și te înfruntă.

— Fără îndoială, fiindcă e sigur de el, de mine, de noi toți.

— Geneviève, eu sunt mai puțin perfect ca dumneata. Lasă-mă pe mine să-l vâr aci și pe urmă să piară.

— Nu, Lorin, te implor, nimic comun cu un asemenea om, nici chiar moartea. Mi s-ar părea că îi sunt necredincioasă lui Maurice dacă aș muri cu Dixmer.

— Dar dumneata n-ai să mai mori.

— Și cum va fi cu puțință să trăiesc când va fi mort?

— Vai! făcu Lorin, câtă dreptate are Maurice să te iubească! Ești un înger și patria îngerilor e cerul. Bietul Maurice, scumpul nostru Maurice!

Între timp, Simon, care nu putea auzi ce vorbeau cei doi acuzați, îi sfâșia cu privirea, neputându-le auzi cuvintele.

— Cetățene paznic, zise el, ia oprește conspiratorii să-și continue comploturile împotriva Republicii până și în tribunalul revoluționar.

— Doar știi, cetățene Simon, răspunse paznicul, că aici nu se mai conspiră sau, dacă se conspiră, nu ține mult. Stau de vorbă cetățenii și de vreme ce legea nu le interzice să vorbească în căruță, de ce i-ar opri să vorbească în tribunal?

Paznicul nu era altul decât Gilbert. Recunoscuse învinuita arestată de el în celula reginei și, cinstit ca de obicei, nu se putea împiedica să admire curajul și

devotamentul.

Președintele își ascultase asesorii; la invitația lui Fouquier-Tinville își începu chestionarul.

— Acuzat Lorin, îl întrebă el, de ce natură erau relațiile duminale cu cetățeanul Dixmer?

— De ce natură, cetățene președinte?

— Da.

— De o prietenie pură ne uneau inimile legate: Eu o iubeam ca pe-o soră, ea mă iubea ca pe-un frate.

— Cetățene Lorin, făcu Fouquier-Tinville, rima nu e perfectă.

— Cum asta?

— Fără îndoială, gata cu frate.

— Taie, cetățene acuzator, taie, doar asta ți-e meseria.

Chipul nepăsător al lui Fouquier-Tinville păli ușor la auzul înfiorătoarelor glume.

— Și cu ce ochi, întrebă președintele, privea cetățeanul Dixmer legăturile unui bărbat, ce se pretindea republican, cu soția lui?

— Despre asta nu vă pot spune nimic, declarându-vă că nu l-am cunoscut pe cetățeanul Dixmer, lucru de care sunt cât se poate de mulțumit.

— Dar, interveni Fouquier-Tinville, văd că nu ne spui că prietenul tău, cetățeanul Maurice Lindey, era nodul acestei prietenii atât de pure dintre dumneata și acuzată...

— N-o spun, răspunse Lorin, pentru că găsesc că nu e bine s-o spun și cred că și dumneata ar fi trebuit să iei exemplul de la mine.

— Cetățenii jurați, spuse Fouquier-Tinville, vor decide asupra acestei alianțe ciudate dintre doi republicani și o aristocrată, și încă în clipa în care aristocrata a fost dovedită ca autoare a unuia dintre cele mai negre comploturi împotriva națiunii.

— Cum aș fi putut ști despre complotul de care vorbești, cetățene acuzator? întrebă Lorin mai curând revoltat decât înspăimântat de brutalitatea argumentului.

— Dumneata ai cunoscut-o pe femeia asta, îi erai prieten, ea te numea frate și dumneata o numeai soră, și adică n-aveai habar despre demersurile ei? E oare cu putință, cum singur ai spus-o, întrebă președintele, ca ea să fi săvârșit singură acțiunea de care e învinuită?

— N-a săvârșit-o singură, răspunse Lorin, slujindu-se de termenii tehnici folosiți de președinte, de vreme ce ea v-a spus, de vreme ce eu v-am spus, de vreme ce eu vă repet că soțul ei o silea.

— Atunci cum se face că nu-l cunoști pe soț, spuse Fouquier-Tinville, de vreme ce soțul era unit cu femeia?

Lorin n-ar fi avut decât să povestească prima dispariție a lui Dixmer; Lorin n-ar fi avut decât să vorbească despre dragostea Genevièvei cu Maurice; Lorin n-ar fi avut, în sfârșit, decât s-aducă la cunoștință felul în care soțul își răpise și-și ascunsese soția într-un loc retras, de negăsit, și astfel s-ar fi dezvinovățit de orice complicitate, spulberând orice bănuială.

Dar pentru asta ar fi trebuit să dea în vileag taina celor doi prieteni; pentru

asta ar fi trebuit s-o facă pe Geneviève să roșească în fața a cinci sute de oameni; Lorin clătină din cap de parcă și-ar fi spus lui însuși; nu.

— Ei bine, întrebă președintele, ce ai de răspuns cetățeanului acuzator?

— Că logica domniei-sale e zdrobitoare, spuse Lorin, și că m-a convins de un lucru pe care nici nu-l bănuiam.

— Care lucru?

— Că sunt, după cât se pare, unul dintre cei mai oribili și înspăimântători conspiratori din câți s-au văzut.

Asemenea declarație stârni un val de ilaritate generală. Nici chiar jurații nu-și putură opri râsul, căci tânărul nostru rostise vorbele de mai sus cu tonul cel mai potrivit.

Fouquier simți ironia din plin, și cum, datorită perseverenței sale neobosite, ajunsese să cunoască tainele acuzaților tot atât de bine ca și pe acuzații înșiși, nu-și putu stăpâni un sentiment de admirație și compătimire pentru Lorin.

— Hai, spuse el, cetățene Lorin, vorbește, apără-te. Tribunalul are să te asculte, căci îți știe trecutul, și trecutul tău e cel al unui brav republican.

Simon voi să deschidă gura. Președintele îi făcu semn să tacă.

— Vorbește, cetățene Lorin, te ascultăm.

Lorin clătină iarăși din cap.

— Tăcerea asta e o recunoaștere, urmă președintele.

— Nu, spuse Lorin, tăcerea asta e tăcere și-atâta tot.

— Încă o dată, interveni Fouquier-Tinville, nu vrei să vorbești?

Lorin se întoarse cu fața spre auditoriu ca să-l întrebe din ochi pe Maurice ce trebuia să facă.

Maurice nu-i făcu nici un semn să vorbească și Lorin tăcu.

Ceea ce a însemnat că s-a condamnat singur.

Pe urmă, lucrurile se desfășurară rapid.

Fouquier își rezumă acuzația, președintele rezumă dezbaterile, jurații plecară să delibereze și se întoarseră cu un verdict de vinovăție împotriva lui Lorin și a Genevièvei.

Președintele îi condamnă pe amândoi la pedeapsa cu moartea.

La marele orologiu al Palatului băteau ceasurile două.

Președintele pronunță condamnarea exact în răstimpul cât sună orologiul.

Maurice ascultă cele două zgomote contopite. Când dubla vibrație, a vocii și-a clopotului, se stinse, puterile îl părăsiră.

Paznicii îi scoaseră afară pe Geneviève și Lorin, care îi oferă brațul.

Amândoi îl salutară pe Maurice, fiecare în felul său: Lorin surâdea; Geneviève, palidă, gata să leșine, îi trimise un ultim sărut pe vârful degetelor scaldate în lacrimi.

Ea păstrase până în ultima clipă speranța de-a trăi și acum își plângea nu viața, ci dragostea ce avea să se stingă odată cu viața.

Maurice, pe jumătate nebun, nu răspunse aceluia rămas bun al prietenilor. Se sculă pierit, rătăcit, de pe banca pe care se prăbușise. Prietenii lui dispăruseră.

Atunci simți că un singur lucru mai trăia în ființa lui; ura care îi mușca inima.

Aruncă o ultimă privire în jur și-l recunosc pe Dixmer, plecând cu ceilalți spectatori și aplecându-se ca să treacă pe sub ușa arcuită a culoarului.

Cu repeziciunea unui arc ce se destinde, Maurice sări din bancă în bancă ajunse la aceeași ușă.

Dixmer ieșise și acum cobora spre coridorul întunecos.

Maurice coborî în urma lui.

În clipa în care Dixmer păși pe lespezile sălii celei mari, Maurice îi puse mâna pe umăr.

Capitolul LIII

DUELUL

În vremurile acelea nu era deloc plăcut să te simți atins pe umăr.

Dixmer se întoarse și-l recunosc pe Maurice.

— A! bună ziua, cetățene republican, zise Dixmer, fără să-și arate emoția decât printr-o tresărire aproape imperceptibilă, pe care și-o stăpâni pe loc.

— Bună ziua, cetățene mișel, îi răspunse Maurice, mă așteptai, nu-i așa?

— Dimpotrivă, nu te așteptam, răspunse Dixmer.

— Și de ce?

— Pentru că te-am așteptat mai devreme.

— Și așa sosesc prea devreme pentru tine, asasinule! adăugă Maurice, cu o voce, sau mai curând într-o șoaptă înspăimântătoare, căci în ea se simțea vuietul vijeliei ce i se adunase în suflet, cum în priviri i se adunaseră fulgere.

— Flăcări îmi arunci prin ochi, cetățene, spuse Dixmer. Vom fi descoperiți și urmăriți.

— Da, și te temi să nu fii arestat, nu-i așa? Te temi să nu fii dus pe eșafodul pe care trimiți pe alții? Să ne aresteze, cu-atât mai bine, căci mi se pare că astăzi lipsește un vinovat în fața justiției naționale.

— Așa cum lipsește și un nume pe lista oamenilor de onoare, nu-i așa?, de când numele dumitale a fost șters de pe ea.

— Bine, mai vorbim noi despre asta, nădăjduiesc. Dar până una-alta, te-ai răzbunat ca un ticălos, te-ai răzbunat pe-o femeie. Dacă m-ai așteptat undeva, de ce nu m-ai așteptat la mine, în ziua în care mi-ai furat-o pe Geneviève?

— Cred că dumneata ești primul hoț.

— Haide, domnule, fără vorbe de duh, căci nu te știu priceput în ele. Fără vorbărie. Te știu mai tare în fapte decât în cuvinte, dovadă ziua în care ai vrut să mă asasinezi: atunci ți-ai arătat adevăratele porniri.

— Și nu o dată mi-am reproșat că n-am dat ascultare primei porniri, răspunse Dixmer liniștit.

— Ei bine, spuse Maurice, lovindu-și sabia cu mâna, îți ofer o revanșă.

— Măine, dacă vrei, nu astăzi.

— Pentru ce mâine?

— Sau diseară.

— De ce nu numaidecât?

— Pentru că sunt ocupat până la orele cinci.

— Încă vreun plan ticălos, spuse Maurice, încă vreo cursă.

— Ia ascultă, domnule Maurice, replică Dixmer, la drept vorbind ești cam nerecunoscător. Vreme de șase luni te-am lăsat să întreții legături de dragoste cu soția mea; timp de șase luni v-am respectat întâlnirile, am închis ochii la surâsurile domniilor-voastre. Nicicând un bărbat, trebuie să recunoști, n-a fost mai puțin gelos ca mine.

— Pentru că erai încredințat că ți-aș putea fi de folos și mă menajai.

— Fără îndoială, răspunse liniștit Dixmer, care se stăpânea pe măsură ce Maurice se ațâța. În timp ce dumneata îți trădai republica și mi-o vindeai în schimbul unei priviri a soției mele, în vreme ce dumneata te dezonorai prin trădare, iar ea prin adulter, eu eram înțeleptul, eroul.

— Groaznic! exclamă Maurice.

— Da! nu-i așa? Califici purtarea dumitale, domnule. Da, e groaznică, e infamă!

— Te înșeli, domnule, purtarea pe care o găsesc groaznică și infamă e cea a bărbatului căruia i-a fost încredințată cinstea unei femei, care a jurat că-i va păstra cinstea pură și intactă și care, în loc să-și țină jurământul, a făcut din frumusețea ei o nadă rușinoasă în care a prins inima celui slab din fire. Înainte de orice, era datoria dumitale sfântă s-o aperi pe femeia asta, și dumneata, în loc s-o aperi, ai vândut-o.

— Am să-ți spun, domnule, răspunse Dixmer, ce eram dator să fac; eram dator să-mi salvez prietenul, care împreună cu mine lupta pentru o cauză sfântă. Așa cum mi-am sacrificat averea pentru acea cauză, la fel mi-am sacrificat și onoarea. Cât despre mine, am uitat cu desăvârșire de persoana mea, m-am retras cu totul în umbră. La mine nu m-am mai gândit decât în ultimă instanță. Acuma nu mai am prieten; prietenul mi-a murit străpuns de-un pumnal; acuma nu mai am regină; regina a murit pe eșafod; acuma, ei bine, acum nu mă mai gândesc decât la răzbunarea mea.

— Spune mai curând la asasinatul dumitale.

— N-asasinezi o femeie adulteră, lovind-o, o pedepsești doar.

— Adulterul i l-ai impus, deci era legitim.

— Crezi? făcu Dixmer cu un surâs sumbru. Analizează-i remușcările, ca să vezi dacă ea crede c-a procedat legitim.

— Cel care pedepsește, lovește în văzul tuturor. Dumneata nu pedepsești pentru că, punându-i capul sub ghilotină, te ascunzi.

— Auzi vorbă! Eu să fug, eu să mă ascund! Dar unde vezi una ca asta, nătângule? întrebă Dixmer. Înseamnă că m-am ascuns, de vreme ce-am asistat la condamnarea ei? Înseamnă că fug, de vreme ce-am să mă duc până în sala morților ca să-i spun ultimul adio?

— Ai s-o mai vezi? exclamă Maurice, ai să-ți mai iei rămas bun de la ea?

— Hotărât lucru, răspunse Dixmer ridicând din umeri, nu te pricepi la răzbunări, cetățene Maurice. Așadar, în locul meu, ai lăsa evenimentele să se desfășoare în voia lor și împrejurările să-și urmeze cursul; așadar, spre exemplu, socoți că față de femeia adulteră care și-a meritat moartea m-am achitat, de vreme ce-am pedepsit-o cu moartea, sau mai curând ea s-a achitat față de mine. Nu, cetățene Maurice, eu am găsit ceva mai bun de făcut, am găsit un mijloc să-i

întorc femeii ăsteia răul pe care mi l-a făcut! Te iubește și are să moară departe de dumneata. Pe mine mă urăște și pe mine are să mă vadă iarăși. Uite, adăugă el scoțând un portofel din buzunar, vezi portofelul ăsta? În el am un bilet semnat de grefierul Palatului. Cu biletul ăsta pot pătrunde până la condamnați. Ei bine, am să pătrund până la Geneviève, și-am să-i spun de la obraz că-i o adulteră, am să mă uit cum îi cade părul sub mâna călăului și, în vreme ce părul are să-i cadă, are să-mi audă vocea, repetându-i: „Adultero!” Am s-o însoțesc până la căruță și, când va pași pe eșafod, ultimul cuvânt ce-are să-l audă va fi cel de adulteră.

— Ia seama! n-are să aibă puterea să sufere atâtea mârșăvii și are să te denunțe!

— Nu! răspunse Dixmer, prea mă urăște ca să facă una ca asta. Dacă ar fi avut de gând să mă denunțe, m-ar fi denunțat atunci când prietenul dumitale o sfătuia în șoaptă să mă denunțe. De vreme ce nu m-a denunțat ca să-și salveze viața, n-are să mă denunțe acum ca să moară cu mine, căci știe prea bine că dacă mă denunță, îi voi amâna supliciul cu o zi; și știe prea bine că dacă m-ar denunța, am s-o însoțesc nu numai până jos unde se termină scările palatului, ci până la eșafod; căci știe prea bine că, în loc s-o părăsesc lângă scăunaș, voi urca cu dânsa în căruță; și știe la fel de bine că tot timpul drumului am să-i repet cuvântul teribil de adulteră; că și pe eșafod am să i-l repet și că în clipa în care se va prăbuși în eternitate, învinuirea asta o va însoți.

Dixmer era înfiorător de plin de mânie și ură. Îl apucase de mână pe Maurice și i-o scutura cu o putere nebănuită de tânărul nostru, care avea o reacție contrară: pe măsură ce Dixmer se înfierbânta, Maurice se calma.

— Ascultă, spuse el, la asemenea răzbunare lipsește un lucru.

— Care?

— Să-i poți spune; „Ieșind din tribunal, ți-am întâlnit iubitul și l-am ucis.”

— Dimpotrivă, prefer să-i spun că trăiești și că tot restul vieții dumitale ai să suferi din pricina morții ei.

— Totuși ai să mă ucizi, spuse Maurice; sau, adăugă el, uitându-se jur-împrejur și văzându-se aproape stăpân pe poziție, sau am să teucid eu.

Și alb la față de emoție, exaltat de mânie, simțindu-și puterile îndoite din pricina stăpânirii de sine pe care și-a impus-o ca să-l audă pe Dixmer cum își expune până la capăt groaznicu-i proiect, îl înșfăcă de gât și îl trase după el, mergând cu spatele, către o scară ce dădea pe malul apei.

Simțindu-i mâna, Dixmer fu cuprins, la rândul-i, de-o ură ce urca în el ca o lavă.

— Prea bine, zise el, nu-i nevoie să mă tragi cu sila, vin singur.

— Vino atunci, ești înarmat.

— Te urmez.

— Nu, mergi înaintea mea. Îți pun în vedere că la cel mai mic semn, la cel mai mic gest îți despic capul cu o lovitură de sabie.

— Ei! știi doar prea bine că nu mi-e teamă, spuse Dixmer cu un surâs pe care buzele palide îl făceau înfiorător.

— Teamă de sabia mea, nu, șopti Maurice, dar ți-e teamă că nu te vei mai putea răzbuna. Totuși, adăugă el, acum când suntem față-n față, poți să-ți iei rămas bun de la ea.

Într-adevăr, ajunseseră la marginea apei și chiar dacă privirea cuiva i-ar fi putut urmări acolo unde se aflau, nimeni n-ar fi putut ajunge la timp spre a împiedica desfășurarea duelului.

Dealtfel, o mânie identică îi sfâșia pe cei doi bărbați.

Din vorbă în vorbă, coborâseră pe scărița care da în Piața Palatului și ajunseseră pe cheiul aproape pustiu, căci, fiind abia ora două, dezbaterile și condamnările continuau și mulțimea se înghesuia încă în sala tribunalului, pe coridoare și în curți. Dealtminteri, Dixmer părea la fel de însetat de sângele lui Maurice, ca și Maurice de sângele lui Dixmer.

S-au afundat atunci sub una dintre bolțile ce duc de la celulele Conciergeriei la apa fluviului, canale infecte astăzi, dar care, însângerate odinioară, fuseseră nu o dată locul de trecere a cadavrelor scoase din temnițele subterane.

Maurice se așeză între apă și Dixmer.

— Cred că eu am să te omor, Maurice, spuse Dixmer; tremuri prea tare.

— Iar eu, Dixmer, spuse Maurice, apucând sabia în mână și împiedicându-i cu grijă orice încercare de retragere, cred, dimpotrivă, că eu am să te ucid și, după ce te voi fi ucis, am să-ți iau din portofel biletul de liberă trecere de la grefa Palatului. Ei! degeaba ți-ai încheiat nasturii la haină, sabia mea are să ți-o desfacă, mă prind pe orice, fie ea de bronz, ca platoșele din antichitate.

— Biletul acela, urlă Dixmer, ai să-l iei?

— Da, răspunse Maurice, eu am să mă slujesc de biletul acela. Cu biletul acela eu am să pătrund până la Geneviève; eu am să mă așez alături de ea în căruță; am să-i șoptesc la ureche cât timp va mai trăi: Te iubesc, iar când îi va cădea capul, am să-i spun: Te-am iubit.

Dixmer făcu o mișcare cu mâna stângă ca să apuce hârtia și să o arunce cu portofel cu tot în fluviu. Dar, iute ca fulgerul, ascuțită ca o coasă, sabia lui Maurice se abătu asupra mâinii aceleia și o desprinse aproape în întregime de încheietură.

Rănitul scoase un strigăt, scuturându-și mâna mutilată, și se puse în gardă.

Abia atunci începu sub bolta aceea izolată și întunecoasă o luptă teribilă. Cei doi bărbați încercuiți într-un spațiu atât de îngust, încât loviturile nu puteau depăși, ca să zicem așa, linia trupului, alunecau pe lespezile pline de mâzgă și anevoie se propteau de pereții canalului. Atacurile se înteteau pe măsura nerăbdării luptătorilor.

Dixmer simțea scurgându-i-se sângele și-și dădea seama că puterile aveau să-l părăsească odată cu sângele pierdut, îl atacă pe Maurice cu atâta violență, încât acesta se văzu silit să se dea un pas îndărăt. Trăgându-se înapoi, îi alunecă piciorul stâng și vârful săbiei dușmanului său îi atinse pieptul, rănindu-l. Dar cu o mișcare iute ca gândul, așa ingenuncheat cum se afla, Maurice înlătură lama cu mâna stângă și întinse vârful săbiei spre Dixmer, care, în plin avânt al mâniei, repezindu-se în mișcarea lui pe un sol înclinat, căzu peste sabia lui Maurice și se străpunse singur în ea.

Se auzi un blestem înspăimântător. Apoi trupurile celor doi se rostogoliră până afară din boltă.

Unul singur se ridică: Maurice, Maurice scăldat în sânge, dar în sângele dușmanului său.

Trase sabia către el, dar pe măsură ce o trăgea părea că scoate și restul de viață care mai scutura încă într-un tremur nervos mădulele lui Dixmer.

Apoi, când se încredința de-a binelea că acela murise, se apleca asupra cadavrului, deschise haina mortului, luă portofelul și se depărta în mare grabă.

Dar se privi cum arată și-și dădu seama că n-ar fi putut face nici patru pași pe stradă fără să fie arestat: era plin de sânge.

Se apropie de malul apei, se aplecă înspre fluviu și-și spală mâinile și hainele.

Pe urmă urcă repede scara, aruncând o ultimă privire spre boltă.

Un fir roșu și aburind ieșea de sub boltă și înainta scurgându-se spre cursul apei.

Ajuns aproape de Palat, desfăcu portofelul și găsi biletul de liberă trecere semnat de grefierul Palatului.

— Mulțumescu-ți ție, Doamne, tu cel drept! șopti el.

Și urcă în grabă treptele care duceau la sala morților.

Ornicul bătea ora trei.

Capitolul LIV SALA MORȚILOR

Ne amintim desigur că grefierul Palatului de Justiție pusese la îndemâna lui Dixmer toate registrele sale de întemnițări și eliberări ale arestaților și că întreținuse cu el relații pe care prezența doamnei grefiere le făcea nespuse de plăcute.

Omul acesta, cum lesne ne putem închipui, a fost copleșit de o spaimă cumplită când ieși la iveală complotul lui Dixmer.

Într-adevăr, era obligat să apară în postura de complice al fostului său coleg și să fie condamnat la moarte odată cu Geneviève.

Fouquier-Tinville îl chemase la el.

E de la sine înțeles cât s-a trudit bietul om să-și dovedească nevinovăția în ochii acuzatorului public. Și a reușit datorită mărturisirilor Genevièvei, care stabileau că el habar nu avusese de planurile soțului ei. A reușit și datorită dispariției lui Dixmer, dar mai cu seamă datorită interesului lui Fouquier-Tinville de-a păstra cu orice preț reputația imaculată a organelor sale administrative.

— Cetățene, îi spusese grefierul, aruncându-se în genunchi la picioarele sale, iartă-mă, m-am lăsat înșelat.

— Cetățene, îi răspunse acuzatorul public, un slujitor al națiunii care se lasă înșelat în niște vremuri cum sunt cele pe care le trăim, se cuvine să fie ghilotinat.

— Dar omul poate greși din prostie, cetățene, urmă grefierul, care murea de pofta de a-l numi monseniore pe Fouquier-Tinville.

— Prostie sau nu, replică severul acuzator, nimeni nu trebuie să se lase să

adoarmă în el dragostea pentru Republică. Și găștele Capitoliului erau proaste și totuși s-au trezit din somn ca să salveze Roma.

La asemenea argument, grefierul nu mai avea nimic de replicat; scoase un geamăt și așteptă.

— Te iert, spuse Fouquier. Ba chiar am să-ți iau și apărarea, căci nu vreau ca unul dintre slujbașii mei să fie nici măcar bănuit. Dar, ține minte, la cel mai neînsemnat cuvânt ajuns la urechea mea, la cea mai palidă amintire a poveștii de față, te-ai curățat.

Nu-i nevoie să mai spunem cu ce grabă și sollicitudine porni grefierul să găsească rapoartele, gata oricând să spună tot ce știa și uneori ce nu știa, chiar de-ar fi făcut să cadă capetele a zeci de oameni.

Îl căută pretutindeni pe Dixmer ca să-i ceară să tacă. Dar Dixmer își schimbase firește domiciliul și grefierul nu-l putu găsi nicăieri.

Geneviève fu adusă pe banca acuzaților, dar ea declarase dinainte, în cursul instrucției, că nici ea, nici soțul ei n-au avut nici un complice.

Și vai! cum i-a mai mulțumit el din ochi bieteii femeii când o văzu trecând prin fața lui în drum spre judecată!

Numai că, după ce ea trecuse și el se întorsese o clipă în grefă să ia un dosar pe care-l cerea cetățeanul Fouquier-Tinville, îl văzu deodată pe Dixmer apărând și îndreptându-se spre el cu pas domol și liniștit.

Apariția îl împietri.

— Vai! făcu el, de parc-ar fi zărit un spectru.

— Ce, nu mă mai cunoști? întrebă nou-venitul.

— Ba da. Ești cetățeanul Durand, sau mai curând cetățeanul Dixmer.

— Chiar așa.

— Dar nu ești mort, cetățene?

— Nu încă, precum vezi.

— Vreau să spun că vei fi arestat.

— Cine vrei să mă aresteze? Nimeni nu mă cunoaște.

— Dar te cunosc eu și n-am de spus decât un cuvânt ca să te trimit la ghilotină.

— Iar eu n-am de spus decât două cuvinte ca să fii ghilotinat odată cu mine.

— E îngrozitor ceea ce spui.

— Nu, e doar logic.

— Dar despre ce e vorba? Să vedem, vorbește! Grăbește-te, căci, cu cât vom vorbi mai puțin, cu atât riscăm mai puțin și unul și celălalt.

— Iată. Soția mea va fi condamnată, nu-i așa?

— Tare mă tem că da, biata femeie!

— Ei bine, doresc s-o mai văd pentru ultima oară ca să-i spun rămas bun.

— Unde?

— În sala morților.

— Și-ai să îndrăznești să intri acolo?

— De ce nu?

— Vai! exclamă grefierul, care simți că se înfioară chiar numai la un asemenea gând.

— Trebuie să existe un mijloc! urmă Dixmer.

— Ca să pătrunzi în sala morților?
— Da, fără îndoială.
— Care-i acela?
— Să-ți procuri un bilet de liberă trecere.
— Și unde se obține biletul de liberă trecere? Grefierul se făcu alb ca varul și bolborosi:
— Biletele de liberă trecere unde se obțin, întrebi?
— Întreb unde se obțin, răspunse Dixmer; întrebarea e limpede, cred.
— Se obțin... aici.
— Ei, zău? Și cine le semnează de obicei?
— Grefierul.
— Dar grefierul ești tu!
— Fără îndoială că sunt eu.
— Na! ce potriveală! urmă Dixmer luând loc. Ai să-mi semnezi un bilet de liberă trecere.
Grefierul sări ca ars.
— Îmi ceri capul, cetățene, spuse el.
— Ba nu, îți cer un bilet de liberă trecere, atâta tot!
— Acuma chem să te-aresteze, nenorocitul! exclamă grefierul, făcând apel la toată energia sa.
— N-ai decât, răspunse Dixmer, dar în aceeași clipă, te denunț ca complice, și în loc să mă lași să mă duc singur în sala faimoasă, ai să mă însoțești, atâta tot!
Grefierul se îngălbeni.
— Ah! Ticălosule! exclamă el.
— Nu-i nici un ticălos în afacerea asta, urmă Dixmer. Trebuie să vorbesc cu soția mea și-ți cer un bilet de liberă trecere ca s-ajung până la ea.
— E chiar atât de necesar să vorbești cu ea?
— Așa se pare, de vreme ce-mi risc capul ca să izbutesc.
Argumentul i se păru plauzibil grefierului. Dixmer văzu că era pornit s-o facă.
— Hai, urmă el, fii pe pace, n-are să se știe nimic. Ce dracu! Trebuie să mai fie cazuri asemănătoare celui în care mă găsesc!
— Rar. Nu-i mare concurență la așa ceva! Știi ce? Hai să aranjăm treaba altfel.
— Dacă-i cu puțință, n-am nimic împotrivă.
— E foarte cu puțință. Intri prin ușa condamnaților; prin ușa aceea n-ai nevoie de bilet de liberă trecere. Și după ce vei fi vorbit cu soția, mă chemi și eu te scot.
— Nu-i rea ideea, spuse Dixmer, dar din nenorocire e povestea aia care circulă prin tot orașul...
— Care?
— Povestea unui ghebos care a greșit ușa și, crezând că intră în arhive, a murit în sala despre care vorbim. Numai că intrând prin ușa condamnaților în loc să intre pe ușa cea mare și neavând bilet de liberă trecere cu care să se legitimeze, odată intrat, n-au mai vrut să-l lase să iasă. I s-a spus că de vreme

ce-a intrat pe ușa condamnaților, trebuie să fi fost și el condamnat ca și ceilalți, în zadar a protestat, s-a jurat, a chemat, nimeni nu l-a crezut, nimeni nu i-a venit în ajutor, nimeni nu l-a scos. Așa încât cu toate protestele, jurămintele, strigătele sale, călăul i-a tăiat mai întâi părul și pe urmă gâtul. E adevărată anecdota, cetățene grefier? Dumneata trebuie s-o știi mai bine ca toată lumea.

— Da, e-adevărată! spuse grefierul tremurând din tot trupul.

— Ei bine, vezi deci că, ținând seama de asemenea antecedente, ar trebui să fiu nebun să intru într-un abator ca ăsta!

— Dar de vreme ce îți spun că eu voi fi aici!

— Și dacă vei fi chemat și reținut în altă parte, sau dacă uiți?

Dixmer repetă ultimile cuvinte:

— Dacă uiți că sunt acolo?

— Dar de vreme ce-ți făgăduiesc...

— Nu. Dealtminteri, așa ceva te-ar compromite. Ai fi văzut discutând cu mine, și pe urmă, ce să mai vorbim, nu-mi convine. Așa că prefer biletul de liberă trecere.

— Cu neputință.

— Atunci, dragul meu, va trebui să deschid gura, și vom face împreună plimbarea în Piața Revoluției.

Grefierul, năucit, zăpăcit, pe jumătate mort, semna un bilet de liberă trecere pentru un cetățean.

Dixmer se repezi asupra lui și ieși grăbit să se ducă să ia loc în sala de ședințe, acolo unde l-am văzut.

Restul se știe.

Din clipa aceea, grefierul, ca să evite orice învinuire de complicitate, se duse să ia loc alături de Fouquier-Tinville, lăsând direcția grefei pe mâinile primului său ajutor.

La ceasurile trei și zece minute, Maurice, în posesia biletului de liberă trecere, străbătu un șir de temnicheri și de paznici, ajungând fără nici o piedică la ușa fatală.

Când spunem fatală, exagerăm, deoarece existau două uși. Una mare prin care intrau și ieșeau posesorii biletelor de liberă trecere, și ușa condamnaților, prin care intrau numai cei ce trebuiau să meargă la eșafod.

Încăperea în care pătrunsese Maurice era despărțită în două compartimente.

În unul dintre compartimente ședeau funcționarii însărcinați să înregistreze numele celor ce soseau, iar în celălalt, mobilat doar cu câteva bănci de lemn, erau depuși și cei ce fuseseră numai arestați și cei ce fuseseră condamnați, ceea ce de fapt era aproape același lucru.

Încăperea era întunecoasă, luminată doar de niște geamuri dintr-un perete de scândură, comun cu grefa.

O femeie îmbrăcată în alb, pe jumătate fără cunoștință, zăcea într-un colț rezemată de zid.

Un bărbat stătea în picioare în fața ei, cu brațele încrucișate, clătinând din când în când din cap și șovăind să-i vorbească, de frică să nu-i redeștepte simțirea, pe care părea să și-o fi pierdut.

În jurul celor două personaje se vedeau mișcându-se condamnații, care hohoteau de plâns sau cântau imnuri patriotice.

Alții se plimbau cu pași gigantici, de parcă ar fi vrut să fugă de gândurile care-i sfâșiau.

Era într-adevăr anticamera morții și mobilierul o făcea să-și merite numele.

Se vedeau întredeschizându-se sicriele umplute cu paie, de parcă i-ar fi chemat pe cei vii: slujeau drept paturi de odihnă, erau morminte provizorii.

Un dulap mare se afla pe peretele opus ferestrelor. Din curiozitate, un arestat îl deschise, dar se dădu înapoi plin de groază.

În dulap stăteau închise hainele însângerate ale ghilotinaților din ajun și cozi lungi de păr împletit atârnavu aici și colo; ele reprezentau bacșișurile călăului, care le vindea rudelor, când autoritatea supremă nu-i poruncea să ardă acele scumpe relicve.

Maurice, cu răsuflarea tăiată, scos din fire, nici nu deschisese bine ușa și văzu dintr-o ochire întregul tablou.

Făcu doar trei pași în încăpere și se prăbuși la picioarele Genevièvei.

Biata femeie scoase un strigăt pe care Maurice i-l înăbuși cu un sărut.

Lorin, plângând, își strângea prietenul în brațe; erau cele dintâi lacrimi pe care le vărsa.

Ce straniu! Toți nenorociții de acolo, care aveau să moară împreună, abia de se uitau la tabloul înduioșător pe care li-l ofereau acești semeni ai lor.

Fiecăruia dintre ei îi erau prea de-ajuns emoțiile personale ca să mai poată lua parte la emoțiile celorlalți.

Cei trei prieteni rămaseră pentru o clipă uniți într-o îmbrățișare mută, fierbinte, aproape plină de voieșie.

Lorin se desprinsese primul din grupul îndurerat.

— Și tu ești condamnat? îl întreabă pe Maurice.

— Da, răspunse el.

— Vai! ce fericire! șopti Geneviève.

Bucuria oamenilor care nu mai au decât un ceas de trăit nu poate dăinui nici măcar cât viața lor.

Maurice, după ce-o contemplă pe Geneviève, cu dragostea lui înflăcărată și adâncă, pe care o păstra în inimă, după ce-i mulțumi pentru cuvântul-totodată egoist și duios care îi scăpase de pe buze, se întoarse către Lorin.

— Acuma, spuse el, cuprinzând în mâna lui amândouă mâinile Genevièvei, să stăm de vorbă.

— A! da, să stăm de vorbă, încuviință Lorin. E tocmai ce trebuie, dacă ne rămâne timp. Ce vrei să-mi spui?

— Ai fost arestat din pricina mea, condamnat din pricina ei, fără să fi comis nimic împotriva legilor. Cum Geneviève și cu mine ne plătim datoriile, n-are nici un rost să fii pus tu să plătești odată cu noi.

— Nu înțeleg.

— Lorin, tu ești liber.

— Liber eu? Ești nebun! izbucni Lorin.

— Nu, nu sunt nebun, îți repet că ești liber. Iată biletul de liberă trecere. Vei fi întrebat cine ești; ai să spui că ești funcționar la grefa de la Carmes și că ai

venit să vorbești cu cetățeanul grefier al Palatului; din curiozitate i-ai cerut un bilet de liberă trecere ca să vezi condamnații; i-ai văzut, ești satisfăcut și pleci.

— Asta e o glumă, nu-i așa?

— Nu, nici vorbă, dragul meu, iată biletul, nu lăsa să-ți scape prilejul. Tu nu ești îndrăgostit, tu n-ai nevoie să mori ca să petreci câteva minute cu iubita sufletului tău și să nu pierzi nici o clipă din eternitatea ta.

— Ei bine! Maurice, exclamă Lorin, dacă se poate ieși de aici, ceea ce n-aș fi crezut nici în ruptul capului, îți jur, de ce nu încerci s-o salvezi întâi pe doamna? Cât despre tine, vom vedea ce-i de făcut.

— Cu neputință, răspunse Maurice cu o teribilă strângere de inimă. Uită-te, pe bilet e vorba de un cetățean și nu de o cetățeană. Și, dealtfel, Geneviève n-ar vrea să iasă și să mă lase pe mine aici, să trăiască, știind că eu am să mor.

— Ei bine, dar dacă ea nu vrea, de ce să vreau eu? Crezi, așadar, că am mai puțin curaj decât o femeie?

— Nu, dragul meu, dimpotrivă, știu că ești cel mai curajos dintre bărbați, dar nimic pe lume n-ar putea îndreptăți încăpățânarea ta în asemenea caz. Hai, Lorin, profită de momentul propice și dă-ne nouă bucuria supremă de-a te ști liber și fericit.

— Fericit! exclamă Lorin, se vede că glumești! Fericit fără voi? ... Ei! ce dracu vrei să fac eu în lumea asta, fără voi, la Paris, ieșit din obiceiurile mele? Să nu vă mai văd, să nu vă mai scot din sărite cu versurile mele pe rime date? Ah! nu, în ruptul capului!

— Lorin, prietenel...

— Tocmai fiindcă-ți sunt prieten, de-aceea stărui. Cu speranța de-a vă regăsi, fiind arestat așa cum sunt, aș fi în stare să dărâm ziduri. Dar să scap de-aici singur-singurel ca să hoinăresc pe străzi, cu capul plecat, apăsător de-o greutate ca o remușcare, ce-are să-mi strige fără încetare în ureche: „Maurice, Geneviève!”, ca să trec prin anume cartiere, prin fața unor case în care v-am văzut pe voi, ca s-ajung să-mi fie silă și să nu mai pot suferi Parisul ăsta scump, pe care l-am iubit atât de mult, nu! pe cinstea mea nu, și găsesc că a fost just să se proscribe regii, de n-ar fi decât din pricina regelui Dagobert.

— Și ce legătură are regele Dagobert cu cele ce se petrec cu noi?

— Ce legătură? Tiranul acela infernal îi spunea marelui Eloi: „Nu există nici o tovărășie, oricât de bună, de care să nu trebuiască să te desparți!” Ei bine, eu sunt republican și spun: Nimic nu trebuie să ne facă să ne despărțim de-o tovărășie, nici chiar ghilotina; mă simt bine aici, așa că rămân.

— Bietul meu prieten! bietul meu prieten! exclamă Maurice.

Geneviève nu spunea nimic, dar se uita la el cu ochii scăldați în lacrimi.

— Ție îți pare rău după viață! spuse Lorin.

— Da, din pricina Genevièvei!

— Dar mie nu-mi pare rău neavând de ce, nici din cauza zeiței Rațiunea, care — am uitat să-ți aduc la cunoștință împrejurarea s-a supărat în ultima vreme grozav de tare pe mine, lucru care nu-i va pricinui nici măcar necazul de-a se consola ca cealaltă Arthémise, cea veche. Voi merge, așadar, foarte liniștit și foarte bine dispus. Am să-i fac să rădă pe toți netrebnicii ăștia care aleargă după căruța condamnaților; am să-i fac un catren frumos domnului Sanson, și pe

urmă gata... adică... stai puțin. Lorin se întrerupse.

— A! s-a făcut! s-a făcut! izbucni el, s-a făcut, vreau să ies. Știam prea bine că nu iubesc pe nimeni dincolo; dar uitasem că urăsc pe cineva. Ceasul, Maurice, cât e ceasul?

— Trei și jumătate.

— Am vreme, am vreme.

— Cu siguranță! exclamă Maurice. Mai sunt încă nouă acuzați astăzi, ședința nu se termină înainte de cinci. Mai avem, așadar, aproape două ceasuri înaintea noastră.

— E tocmai cât îmi trebuie. Dă-mi biletul de liberă trecere și împrumută-mi douăzeci de centime.

— Doamne! ce ai de gând să faci? șopti Geneviève.

Maurice îi strânse mâna. Important pentru el era să plece Lorin.

— Am o idee! spuse Lorin.

Maurice își scoase punga cu bani din buzunar și o puse în mâna prietenului său.

— Și acum biletul de liberă trecere, pentru Dumnezeu! scuzați, am vrut să spun pentru Ființa Supremă!

Maurice îi înmână biletul de liberă trecere.

Lorin îi sărută mâna Genevièvei și, profitând de clipa în care erau aduși la grefă o serie de condamnați, trecu încălecând băncile de lemn și se înfățișă la ușa cea mare.

— Ei! exclamă un paznic, iată unul care fuge, după câte-mi pare.

Lorin se răsti la el prezentându-i biletul.

— Citește aici, spuse el, cetățene paznic, și învață să cunoști mai bine oamenii.

Paznicul recunoscuse iscălitura grefierului, dar făcea parte din categoria aceea de funcționari care n-au în general încredere, și cum tocmai atunci grefierul cobora treptele tribunalului, cu un fior care încă nu-l părăsise de când, cu atâta imprudență, se încumetase să-și pună iscălitura, paznicul îl întrebă:

— Cetățene grefier, iată un act cu ajutorul căruia un oarecare vrea să iasă din sala morților. E valabil actul?

Grefierul păli de spaimă și, încredințat că, dacă se uită, are să zărească chipul teribil al lui Dixmer, se grăbi să răspundă, uitându-se la biletul de liberă trecere:

— Da, da, e semnătura mea.

— Atunci, spuse Lorin, dacă e iscălitura ta, dă-mi biletul.

— Nu, spuse grefierul, rupând în bucățele biletul, nu! Soiul ăsta de bilete nu pot sluji decât o dată.

O clipă, Lorin rămase nehotărât.

— A! nu-i nimic, exclamă el, mai înainte de toate trebuie să-l omor.

Și se repezi afară din grefă.

Maurice îl urmărise pe Lorin cu o emoție lesne de înțeles. După ce Lorin dispăru, îi spuse Genevièvei într-o exaltare care părea să fie bucurie adevărată:

— A scăpat! I-a rupt biletul de liberă trecere, n-are să mai poată intra. Dealtfel, chiar de-ar putea intra, ședința tribunalului se termină la cinci, când se

va întoarce, noi vom fi morți.

Geneviève scoase un suspin și se înfiora.

— Ah! strânge-mă în brațe, șopti ea, și să nu ne mai despărțim... Oare de ce nu-i cu putință să fim loviți o singură dată, ca să ne dăm ultima suflare în aceeași clipă!

După aceea se retraseră în cel mai depărtat ungher al încăperii întunecate, Geneviève se așeză strâns lipită de Maurice și-și petrecu amândouă brațele în jurul gâtului său. Îmbrățișați, râsuflând amândoi odată, potolind înlăuntrul lor tumultul oricărui gând, cei doi împietriră în înlănțuirea dragostei și în vecinătatea morții.

Și astfel s-a scurs o jumătate de ceas.

Capitolul LV

DE CE PLECASE LORIN

Dintr-o dată se auzi un zgomot puternic, paznicii dădură buzna prin ușița scundă, în urma lor venea Sanson însoțit de ajutoarele lui care duceau colaci de frânghie.

— Vai! dragul meu, exclamă Geneviève, iată clipa fatală și simt că mă părăsesc puterile.

— Vă înșelați, se auzi vocea puternică a lui Lorin:

Vă înșelați, n-aveți dreptate,
Ca moartea-nseamnă libertate!

— Lorin! strigă Maurice în culmea disperării.

— Nu sunt bune deloc, nu-i așa? Sunt de aceeași părere cu tine. Începând de ieri n-am mai făcut decât versuri vrednice de dispreț.

— A! despre asta e vorba. Te-ai întors, nenorocitul!... te-ai întors!...

— Asta ne-a fost înțelegerea, nu? Ascultă, fiindcă cele ce am de spus vă interesează pe amândoi.

— Doamne!

— Dar lasă-mă să vă vorbesc, altfel n-am să mai am vreme să vă povestesc comedia. Am vrut să ies ca să cumpăr un cuțit din strada Barillerie.

— Dar ce voiai să faci cu cuțitul?

— Voiam să-l ucid pe milostivul de domn Dixmer.

Geneviève fu scuturată de-un fior.

— Ah! exclamă Maurice, acum înțeleg.

— L-am cumpărat. Și iată ce-mi ziceam eu, iar tu vei înțelege ce spirit logic are prietenul tău. Încep să cred c-ar fi trebuit să mă fac matematician, nu poet. Din nenorocire, acum e prea târziu. Iată, așadar, ce-mi ziceam eu; urmărește-mi raționamentul: „Domnul Dixmer și-a compromis soția; domnul Dixmer a venit s-o vadă în timpul procesului, domnul Dixmer nu se va lipsi de plăcerea de-a o vedea trecând în căruța condamnaților și mai ales de-a ne însoți. Am să-l găsesc în primul rând al gloatei, am să mă strecur lângă el, am să-i spun: «Bună ziua,

domnule Dixmer» și am să-i înfig cuțitul în coaste."

— Lorin! exclamă Geneviève.

— Liniștește-te, scumpă prietenă, providența a făcut singură dreptate, închipuiți-vă că gloata, în loc să stea în fața Palatului, ca de obicei, făcuse o întorsătură spre dreapta și se înghesuia de-a lungul cheiului. Aha! mi-am zis eu, fără îndoială că trebuie să fie vreun câine care se îneacă. De ce n-ar fi acolo și Dixmer? Un câine care se îneacă e un prilej de-a căsca gura. Mă apropii de parapet și văd de-a lungul malului o grămadă de oameni care ridicau brațele în sus, se aplecau să se uite la ceva ce sta întins pe pământ și scoteau exclamații de gândeați c-are să se reverse Sena. Mă apropiai... Acel ceva... ghicește cine era...

— Era Dixmer, spuse Maurice cu o voce sumbră.

— Da, el. Cum de-ai putut ghici? Da, Dixmer, scumpe prieten, Dixmer care-și spintecase singur pântecul. Nenorocitul s-a sinucis, fără îndoială, drept ispășire.

— Ei! făcu Maurice cu un zâmbet sumbru, asta ai crezut tu?

Geneviève își lăsă capul să-i cadă în mâini. Era prea slăbită ca să mai poată îndura atâtea emoții una după alta.

— Da, asta am crezut, dat fiind că s-a găsit lângă el sabia-i plină de sânge; afară doar... dacă nu va fi întâlnit pe cineva...

Maurice, fără să spună vreun cuvânt și folosindu-se de clipa în care Geneviève, copleșită, nu era cu ochii îndreptați asupra lui și nu putea să-l vadă, își desfăcu haina și-i arătă lui Lorin vesta și cămașa însângerați.

— A! asta-i altceva, spuse Lorin.

Și-i întinse mâna lui Maurice.

— Acum, spuse el, aplecându-se la urechea lui Maurice, dat fiind că n-am fost percheziționat, deoarece am pătruns spunând că fac parte din suita domnului Sanson, am la mine cuțitul cumpărat, dacă ghilotina îți face cumva silă.

Maurice apucă arma cu o mișcare plină de bucurie.

— Nu, spuse el, Geneviève ar suferi prea tare.

Și-i înapoie cuțitul lui Lorin.

— Ai dreptate, zise Lorin. Trăiască mașina domnului Guillotin! În fond, ce-i mașina domnului Guillotin? Un bobârnac peste gât, cum a spus Danton. Ce-i un bobârnac?

Și azvârli cuțitul în mijlocul grupului de condamnați.

Unul dintre ei îl luă și și-l înfipse în piept, căzând mort numaidecât.

În aceeași clipă, Geneviève făcu o mișcare și scoase un țipăt. Sanson îi pusese mâna pe umăr.

Capitolul LVI

TRĂIASCĂ SIMON!

La strigătul scos de Geneviève, Maurice înțelese că lupta e gata să înceapă.

Dragostea poate exalta sufletul până la eroism, dragostea poate, împotriva instinctelor firești, să împingă o făptură umană să-și dorească moartea, dar nu

poate stinge în om teama de durere. Era evident că Geneviève accepta moartea cu mai multă liniște și pietate de când știa că Maurice va muri cu ea, dar resemnarea nu exclude suferința și a pleca din lumea aceasta nu înseamnă numai a cădea într-un abis pe care-l numim necunoscut, ci mai înseamnă a suferi căzând.

Maurice cuprinse cu privirea toată scena prezentă și cu gândul toată scena care avea să urmeze:

În mijlocul încăperii — un cadavru din pieptul căruia un paznic, repezindu-se, smulsese un cuțit, de teamă să nu slujească și altora.

În jurul lui — bărbați muți de disperare, abia luându-l în seamă, scriind pe câte-un carnet cuvinte fără șir, sau strângându-și mâinile unii altora; unii repetând fără încetare, cum fac demenții, un nume îndrăgit, sau scăldând în lacrimi un portret, un inel, o șuviță de păr; alții proferând blesteme furioase împotriva tiraniei, cuvânt banal, afurisit rând pe rând de toată lumea și totdeauna, iar uneori chiar de tirani.

În mijlocul tuturor nenorocirilor acelora, Sanson, împovărat mai puțin de cei cincizeci și patru de ani ai lui, decât de gravitatea funcției sale lugubre, Sanson blând și prevenitor, atât cât îi îngăduia misiunea sa, dădea unuia un sfat, altuia o încurajare, găsind cuvinte creștinești cu care să răspundă atât deznădejdi, cât și înfruntării.

— Cetățeană, îi spuse el Genevièvei, va trebui să vă scoateți fișul și să vă ridicați părul sau să-l tăiați, dacă binevoiți.

Geneviève începu să tremure.

— Hai, scumpa mea prietenă, zise cu blândețe Lorin, curaj!

— Aș putea să-i ridic eu părul doamnei? întrebă Maurice.

— Ah! da, exclamă Geneviève, el! vă implor, domnule Sanson.

— Fie, zise bătrânul, întorcând capul.

Maurice își dezlegă cravata ce păstra căldura gâtului său, Geneviève o sărută și, așezându-se în genunchi în fața tânărului, îi întinse capul fermecător, mai frumos acum, copleșit de durere, decât vreodată în clipe de bucurie!

După ce Maurice isprăvi funebra operație, mâinile îi tremurau atât de tare și pe chipul lui se citea atâta durere, încât Geneviève exclamă:

— Vai! Maurice, acuma am curaj.

Sanson se întoarse.

— Nu-i așa, domnule, că am curaj? îl întrebă ea.

— Bineînțeles, cetățeană, răspunse călăul cu glasul înduioșat.

Între timp, ajutorul principal parcursese borderoul trimis de Fouquier-Tinville.

— Paisprezece, zise el. Sanson, numără condamnații.

— Cincisprezece, cu cel mort, spuse el; cum se face asta?

Lorin și Geneviève numărară și ei după el, însuflețiți de același gând.

— Spuneți că nu sunt decât paisprezece condamnați, și noi suntem cincisprezece? întrebă ea.

— Da, se vede că cetățeanul Fouquier-Tinville s-a înșelat.

— Vai! tu ai mințit, îi spuse Geneviève lui Maurice, tu nu ai fost condamnat.

— De ce să aștept până mâine când tu mori astăzi? răspunse Maurice.

— Iubitule, făcu ea surâzând, îmi dai putere; văd acuma cât e de ușor să mori.

— Lorin, zise Maurice, Lorin, îți spun pentru ultima oară... nimeni nu te poate recunoaște aici... spune c-ai venit să-ți iei rămas bun de la mine... spune c-ai fost închis din greșeală. Cheamă paznicul care te-a văzut ieșind... Eu, cel ce trebuie să mor, voi fi adevăratul condamnat. Dar tu, te implorăm, prietene, fă-ne bucuria de-a trăi, ca să ne păstrezi amintirea. Mai este timp, Lorin, te implorăm.

Geneviève își împreună mâinile în semn de rugă. Lorin îi luă amândouă mâinile și i le sărută.

— Am spus nu și e nu, răspunse Lorin cu vocea-i hotărâtă. Nu mai stăruieți, sau, pe bună dreptate, am să cred că vă stingheresc.

— Paisprezece, repetă Sanson, și ei sunt cincisprezece!

Apoi, ridicând glasul, spuse:

— E careva printre dumneavoastră care are ceva de reclamat? E careva care ar putea dovedi că se află aici dintr-o eroare?

Poate că s-au întredeschis câteva guri la întrebarea de mai sus, dar s-au închis fără să rostească nici un cuvânt. Celor care ar fi mințit le era rușine să mintă; cel care n-ar fi mințit n-a vrut să vorbească.

Se făcu o tăcere de câteva minute, în vreme ce ajutoarele își vedeau de treburi, săvârșindu-și lugubra lor slujbă.

— Cetățeni, suntem gata... spuse atunci glasul surd și solemn al lui Sanson.

Câteva suspine și câteva gemete răspunseră glasului aceluia.

— Ei bine, zise Lorin, fie!

Să murim pentru patrie,
E soarta cea mai frumoasă!...

Da, mai cu seamă când mori pentru patrie; dar, hotărât lucru; încep să cred că noi nu murim decât pentru plăcerea celor care se uită la noi cum murim. Pe cîntea mea, Maurice, sunt de părerea ta, încep și eu să fiu dezgustat.

— Apelul! strigă un comisar la ușă.

Mai mulți paznici intrară în cameră și închiseră ieșirile, așezându-se astfel între viață și condamnați, de parcă i-ar fi împiedicat să revină la viață.

Se făcu apelul. Maurice, care fusese de față la judecata condamnatului care se sinucisese cu cuțitul lui Lorin, răspunse prezent când i s-a rostit numele. Atunci se văzu că mortul era în plus.

Mortul fu scos afară din sală. Dacă i s-ar fi stabilit identitatea, dacă ar fi fost recunoscut drept condamnat, ar fi fost ghilotinat cu ceilalți, așa mort cum era.

Supraviețuitorii fură împinși spre ieșire.

Pe măsură ce trecea câte unul prin fața ferestruicii de la intrare, i se legau mâinile la spate.

Nici o vorbă nu fu rostită preț de zece minute de către nenorociții aceia.

Numai călăii vorbeau și acționau.

Maurice, Geneviève și Lorin, care abia se mai puteau ține pe picioare, se înghesuiau unul în altul ca să nu fie despărțiți. Apoi condamnații fură împinși

din localul Conciergeriei în curte.

Acolo, spectacolul deveni înspăimântător.

Mulți dintre condamnați simțiră că li se taie picioarele la vederea căruțelor; temnicerii îi ajutară să urce.

Se auzeau în dosul porților, încă închise, vocile confuze ale gloatei și se ghicea după freamătul ei că trebuie să fie mare.

Geneviève urcă în căruță cu destulă putere; dealtfel Maurice o sprijinea cu cotul. Maurice sui iute după dânsa.

Lorin nu se grăbi, își alege locul și se așează în stânga lui Maurice.

Porțile se deschiseră; în fruntea primelor rânduri se afla Simon.

Cei doi prieteni îl recunoscuseră; și dânsul îi văzu.

Se cațără pe borna de la poartă, pe lângă care căruțele aveau să treacă; erau trei căruțe.

Prima se urni din loc: era cea în care se aflau cei trei prieteni.

— Ei! bună ziua, frumosule grenadir! îi strigă Simon lui Lorin; gândesc c-ai să încerci tăișul cuțitului meu, nu?

— Da, răspunse Lorin, și am să-mi dau osteneala să nu-l știrbesc prea tare, ca să poată tăia și pielea ta, când ți-o veni rândul.

Celelalte căruțe se porniră și ele, urmând-o pe prima. O furtună înspăimântătoare de strigăte, de gemete, de blesteme izbucni în jurul condamnaților.

— Curaj, Geneviève, curaj! îi șopti Maurice.

— Vai! răspunse tânăra noastră, nu-mi pare rău de viață, deoarece mor împreună cu tine. Îmi pare rău că n-am mâinile libere ca măcar să te strâng în brațe, înainte de-a muri.

— Lorin, spuse Maurice, Lorin, scotocește în buzunarul vestei mele, și ai să găsești un cuțitaș.

Maurice își aplecă buzunarul la înălțimea mâinilor prietenului său; pe urmă, trudindu-se amândoi, îl deschiseră. Atunci Maurice îl apucă cu dinții și tăie funiile care legau mâinile lui Lorin.

Lorin, scăpat de funiile sale, îi făcu același serviciu lui Maurice.

— Grăbește-te, spuse tânărul, uită-te la Geneviève; e gata să leșine.

Într-adevăr, ca să poată îndeplini operația aceea, Maurice se întorsese o clipă de lângă biata femeie și, ca și cum toată puterea i-ar fi venit de la dânsul, ea închisese ochi și-și lăsase capul să-i cadă pe piept.

— Geneviève, o strigă Maurice, Geneviève, deschide ochii, draga mea! Nu mai avem decât câteva minute ca să ne vedem pe lumea asta.

— Funiile îmi rănesc mâinile, șopti ea.

Maurice o dezlegă.

Numaidecât deschise ochii și se ridică în prada unei exaltări care o făcu sclipitor de frumoasă.

Cu un braț îl cuprinse pe Maurice de gât, cu cealaltă mână prinse mână lui Lorin și toți trei, în picioare în căruță, având la picioarele lor celelalte două victime îngropate în stupoarea unei morți anticipate, trimiseră cerului, care le îngăduise să se sprijine liberi unul de altul, un semn și o privire pline de recunoștință.

Gloata care-i insulta, văzându-i șezând, tăcu când îi văzu stând în picioare.
Se zări eșafodul.
Maurice și Lorin îl văzură; Geneviève nu-l zări; ea nu se uita decât la iubitul ei.

Căruța se opri.
— Te iubesc, îi șopti Maurice Genevièvei, te iubesc.
— Femeia mai întâi, femeia prima! strigară mii de voci.
— Îți mulțumesc, poporule, spuse Maurice. Cine spunea oare că ești crud?
O cuprinse pe Geneviève în brațe și, cu buzele lipite de buzele ei, o duse în brațele lui Sanson.

— Curaj, strigă Lorin, curaj!
— Am, răspunse Geneviève, am!
— Te iubesc! șopti Maurice. Te iubesc!
Nu mai erau niște victime sortite măcelului, ci niște prieteni care sărbătoreau moartea.

— Rămas bun! strigă Geneviève lui Lorin.
— La revedere! îi răspunse el.
Geneviève dispăru sub fatala basculă.
— E rândul tău! spuse Lorin.
— E rândul tău! zise Maurice.
— Ascultă! Geneviève te cheamă.
Într-adevăr, Geneviève scoase ultimul ei strigăt.
— Vino! chemă ea.
O zarvă mare se iscă în gloată. Frumosul și gingașul cap căzuse.
Maurice se repezi.

— E cât se poate de drept, spuse Lorin, să ne ținem de logică. M-auzi tu, Maurice?

— Da.
— Ea te-a iubit, e ucisă prima, tu nu ești condamnat, deci tu mori al doilea; eu n-am făcut nimic, dar fiind cel mai criminal dintre noi trei, vin ultimul la rând.

Și iată, totul este clar
Când ai de logică habar.

Pe cinstea mea, cetățene Sanson, îți făgăduisem un catren, dar ai să te mulțumești și cu un distih.

— Te-am iubit! șopti Maurice, legat de scândura fatală, zâmbindu-i capului iubitei lui, te-am iu...

Fierul tăie cuvântul la jumătate.

— E rândul meu! exclamă Lorin, sărind dintr-un salt pe eșafod, și repede! căci, într-adevăr, îmi pierd capul... Cetățene Sanson, te-am păgubit de două versuri, în schimb îți ofer un calambur.

Sanson îl legă și pe el.

— Uite, urmă Lorin, e moda să se strige trăiască... ceva, când mori. Altădată se striga: „Trăiască regele!", dar rege nu mai este. După aceea s-a strigat: „Trăiască libertatea!", dar nici libertate nu mai am. Pe cinstea mea: „Trăiască

Simon!" care ne-a adunat pe toți trei la un loc.

Și capul generosului tânăr căzu lângă cele ale lui Maurice și Geneviève!

¹ Haină scurtă ce se purta în timpul Revoluției Franceze

² Claude-Joseph Dorat (1734-1780), poet facil care nu a reușit să se impună posterității, deși a abordat aproape toate genurile literare.

³ Evariste Desire, viconte de Parny (1753-1814), reprezentant al poeziei elegiace și erotice din vremea sa.

⁴ Pierre-Joseph Bernard, zis Gentil-Bernard (1708-1755), poet și dramaturg.

⁵ Luteția, vechiul nume al Parisului

⁶ Parny cântă imaginea creolei Esther Lelièvre pe care o celebrează sub numele de Eléonore.

⁷ Grădina botanică

⁸ În orig. officieux, adj. substantivizat, termenul a fost utilizat în timpul Revoluției franceze în locul termenului de valet, lacheu, servitor etc., „pentru a le salva demnitatea de cetățeni.”

⁹ Una dintre nimfele lui Calypso și eroina unui episod din Aventurile lui Telemac, scriere de Fénelon, publicată în 1699.

¹⁰ Virgiliu, Georgicele

¹¹ Antoine Barnave (1761-1793), avocat, om politic, partizan al unei monarhii constituționale, se compromite din punct de vedere civic prin dese sale vizite la familia regală și mai cu seamă la regină. E condamnat la moarte și ghilotinat.

¹² Personaj din comedia *Bolnavul închipuit* de Molière

¹³ În mitologia greacă, zeița florilor și a primăverii

¹⁴ Mathieu Mole (1584-1656), președinte al Parlamentului și ministru de justiție, a jucat un rol important în timpul Frondei.

¹⁵ Nicholas de Maupeou (1714-1792), cancelar al Franței care, în 1771, înlocuiește parlamentele din Paris și Rouen prin curți de justiție.

¹⁶ Noua poreclă a „îndatoritorului”. Agesilau a fost un rege al Spartei (c.399 — c.360 î.e.n.

¹⁷ Personaj principal, caracterizat prin statornicie în dragoste, al unui celebru roman cavaleresc, Amadis de Geada.

¹⁸ Enceladus, cel mai puternic dintre giganții care au uneltit împotriva lui Zeus

¹⁹ Este vorba de scrierea abatelui Jean-Jacques Barthélemy, apărută în 1788.